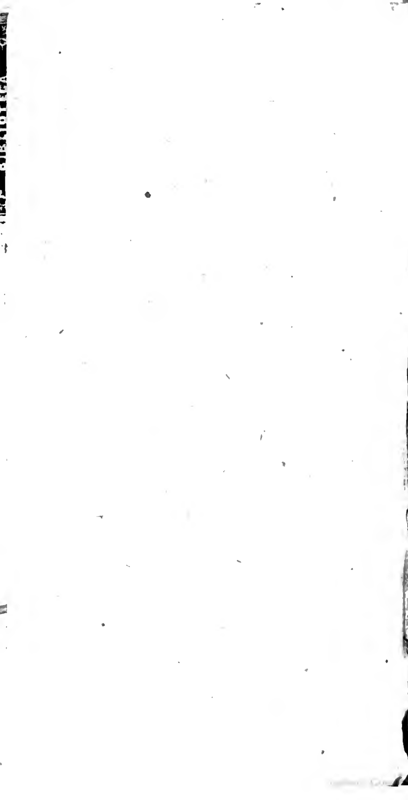

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
32 B
132

ARTIS LOGICÆ

PARS PRIMA.

ARTIS LOGICÆ,

PRIMA PARS.

De Dialecticis Institutionibus, quas Summulas vocant.

AVCTORE

P. M. F. IOANNE

DE S. THOMA

LISBONIENSI

Ordinis Prædicatorum.

Complutensis Academiæ publico Theologiæ Professore in Cathedra Vespertina,

Collegij S. Thomæ Regente, & Sacræ Inquisitionis Censore.

BONONIÆ, M.DC.LXXXIV.

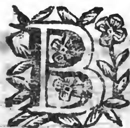
Typis Iosephi Longi. *Superiorum permissu.*

LECTORI.

Reuitatem sectantes, ociosum videbitur morosa præfatione diffundi, vel ipsa Spiritus Sancti sententia id prædamnante 2. Machab. 2. *Stultum est ante istoriam diffluere, in ipsa verò historia succingi*. Ne ergo tædium, & onus Lectori in ipso limine inijciamus, tantum admonuerim, studij nostri scopum eo collimasse, vt ad breuem, & concissam metho-

dum, pro viribus, Logicæ, & Philosophiæ disciplinam iuxta S. Thomæ sensum redigeremus. Id circò non solum visum est eius solidam sequi, & imitari doctrinam, sed ordinem, breuitatem, modestiamque æmulari.

Vt methodum, ordinemque sequeremur, in operis fronte Logicam in duas partes diuidimus. Prima, Dialecticas disputationes, quas Summulas vocant, complectitur, & circa formam logicalem versatur. Secunda, circa Prædicabilia, & Prædicamenta, ac Libros Posteriorum, tractat de instrumentis logicalibus ex parte materiæ, & posterioristicæ resolutionis, vt abundantius in initio huius libri adnotamus.

Vt breuitatem imitaremur, im-

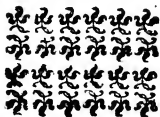
immensam inextricabilium quæstionum syluam, & spinosa Sophismatum dumeta excidere curauimus, quæ audientium mentibus onerosæ, & pungentes, vtilitatis nihil, dispendij non parum afferebant. Ad hæc, metaphysicas difficultates, pluresque alias ex libris de Anima, quæ disputantium ardore in ipsa summularum cunabula irruperant, suo loco emandauimus, & tractatum de signis, ac notitijs, in Logica super librum Periher. expedimus. Quicquid autem in tractatu de termino, & alijs locis ad Logicam remittimus, ibidem etiam loca adnotamus. Nec omninò tamen euadere potuimus, quin aliqua libaremus ex præcipuis, magisque necessarijs difficultatibus, quæ & docentibus, & discentibus

ad logicales quæſtiones expli-
candas conducebant. Curabit autem lector, vt viſo aliquo textus capitulo, difficultates illi correſpondentes inquirat in quæſtionibus, ſic enim omnes, quæ occurrerint, facilius percipiet, & euincere poterit.

Vt denique modeſtiam (gratiorem inter Angelicas Sancti Doctoris virtutes, gemmam) bremi huic annulo exculperemus, placuit ſic diuerſorum Authorum placita, aut referre, aut impugnare, aut ſequi, vt plerunque a prolixa citatione, & publicatione nominum abſtineremus, nec enim hæc noſtra euulgamus, aut contentioni, aut æmulationis zelo obſecundantes, ſed veritatis inquiſitioni ſeruientes, quæ doctrinam reſpicit, non perſo-

nas;

nas ; & vt audientium commodo prospiceremus, quibus fœlicius instillatur doctrina, si non tam authorum, & authoritatum concertationi, quam veritatis solius luctæ studeatur. Quam vt multiplicato fœnore assequi possis humanissime Lector, tenui hoc, sed affectuoso calamo plenissimè peroptamus. Vale.

V. D. Fulgentius Orighetus Rector Pœnitentiariæ pro Illustriss. & Reuerendiss. D. D. Iosepho Musotto Vicario Capitulari Bononiæ.

Reimprimatur

Fr. Vincentius Vbaldinus Vicarius Generalis S. Officij Bononiæ Ordinis Prædicatorum.

IN-

INDEX CAPITVLORVM, ET QVÆSTIONVM CVM ARTICVLIS.

Prologus totius Dialecticæ.

PRÆLVDIVM PRIMVM.

Quo proponitur Dialecticæ disputationis exercitium, & praxis.

PRÆLVDIVM SECVNDVM.

Artis Logicæ diuisio, ordo necessitas.

LIBER PRIMVS.

De his, quæ spectant ad primam operationem intellectus.

Caput I. Definitio termini. pag. 1
Caput II. Definitio, & diuisio signi 4
Caput III. De quibusdam diuisionibus terminorum. 7
Caput IV. De alijs diuisionibus terminorum. pag. 11
Caput V De Nomine. 14
Caput VI. De Verbo. 17

Index Capitulorum

LIBER SECVNDVS.

De his, quæ pertinent ad secundam operationem intellectus.

Caput I. De Oratione in communi, & eius diuisione. 21
Caput II. De modo sciendi. 23
Caput III. De Definitione. 25
Caput IV. De Diuisione. 29
Caput V. De Argumentatione. 32
Caput VI. De Propositione, siue Enunciatione. 35
Caput VII. De Diuisionibus Propositionis. pag. 38
Caput VIII. De materia Propositionum. 44
Caput IX. De proprietatibus Propositionis, & quo ordine tractandæ sunt. 46
Caput X. De Suppositione. ibid.
Caput XI. De Diuisionibus suppositionis. 51
Caput XII. Regulæ Suppositionis. 56
Caput XIII. De Relatione. 61
Caput XIV. De Ampliatione, Restrictione, & Alienatione. 64
Caput XV. De Appellatione. 70
Caput XVI. De Oppositione. 85
Caput XVII. De conditionibus requisitis ad species oppositarum propositionum, & Regulis cognoscēdi ipsas oppositiones speciales. 78
Caput XVIII. De Æquipollentia Propositionum. 84
Caput XIX. De Cōuersione Propositionum. 86
Caput XX. De Modalibus. 88
Caput XXI. De Quantitate, Qualitate, Opposition-

sitione, & Æquipolentia modalium. 98
Caput XXII. De Reductione Modalium ad suas dæ inesse. 99
Caput XXIII. De Hypotheticis Propositionibus. 102
Caput XXIV. De Exponibilibus. 107

LIBER TERTIVS.

De Tertia operatione Intellectus.

CAput I. de Consequentia, & diuisione eius. 114
Capnt II. De inductione. 116
Caput III. De ordine, & modo resoluendi terminos per Ascensum, & Descensum. 118
Caput IV. De syllogismo, eiusque materia, & forma. 121
Caput V. De diuisione syllogismi penes materiam, & formam. 125
Caput VI. Explicantur omnes tres figuræ, & modi syllogismorum. 227
Caput VII. De Reductione syllogismorum imperfectorum ad perfectos. 133
Caput VIII. De Syllogismo expositorio. 141
Caput IX. De modo inueniendi medium. 143
Caput X. De Principijs, quibus innititur tota ars syllogizandi. 146
Caput XI. Quibus principijs vniuersaliter innitatur bonitas Consequentiæ. 149
Caput XII. De Principijs defectuum malæ Consequentiæ. 153
Ca put XIII. De Defectibus in particulari. 155
Caput XIV. De Fallacijs. 165

QVÆ-

QVÆSTIO PRIMA.

De Termino.

ARticulus I. Vtrum recto ordine doctrinæ incipiat Dialectica à Termino. 169
Articulus II. Vtrum sit bona definitio Termini enunciatiui, & in quo eius formalitas consistat. 179
Articulus III. Vtrum definitio termini Syllogistici bona sit, & quæ eius formalitas. 191
Articulus IV. Quod sit definitum Termini, & pro quo supponat. 203
Articulus V. Vtrum Voces significent per prius conceptus, an res. 211
Articulus VI. Vtrum terminus habeat aliquam diuisionem essentialem. 219

QVÆSTIO SECVNDA.

De Nomine.

ARticulus I. Quomodo intelligenda sit illa particula. Cuius nulla pars significat separata. 228
Articulus II. Vtrum Nomen infinitum rectè excludatur à ratione Nominis. 232
Articulus III. Vtrum casus obliqui rectè excludantur à ratione Nominis. 241

QVÆSTIO TERTIA.

De Verbo.

ARticulus I. Quid sit significare cum tempore, & absolui à tempore. 249

Articulus II. Vtrum Verbum possit infinitari intra propositionem. 257

QVÆSTIO QVARTA.

De Oratione, & Modo sciendi.

ARticulus I. Vtrum sit bona definitio Orationis, & quod sit eius definitum. 263
Articulus II. Vtrum definitio Definitionis rectè sit tradita. 274
Articulus III. Vtrum definitio Diuisionis, & ea, quæ ad diuisionem pertinent, rectè tradantur. 290

QVÆSTIO QVINTA.

De Enunciatione.

ARticulus I. In quo consistat ratio Enunciationis vt abstrahit à Cathegorica, & Hypothetica. 297
Articulus II. Vtrum Enunciatio Cathegorica sit aliqua simplex qualitas, & conceptus in mente, vel composita formaliter. 311
Articulus III. Vtrum diuisio in Hypotheticam, & Cathegoricã sit essentialis, & vniuoca. 329
Articulus IV. Vtrum diuisiones in affirmatiuam, & negatiuam, in vniuersalem & particularem sint bonæ, & essentiales. 335

QVÆSTIO SEXTA.

De Suppositione, & alijs proprietatibus partium Enunciationis.

ARticulus I. Vtrum definitio Suppositionis sit bona. 344

Arti-

Articulus II. Vtrum Suppositio impropria reperiatur in conceptu mentis vltimato. 357
Articulus III. Quæ sint notanda circa alias species Suppositionis, & proprietates logicales. pag. 368
Articulus IV. Vtrum Regulæ Appellationis traditæ in textu veræ sint. 375

QVÆSTIO SEPTIMA.

De Oppositione, & Conuersione Propositionum.

Articulus I. Vtrum Oppositio Contradictoria sit maxima inter omnes Oppositiones. 382
Articulus II. Vtrum dari possint aliquæ Contradictoriæ, quæ simul sint veræ, aut falsæ. pag. 388
Articulus III. Vtrum Regulæ Conuersionis sint rectè assignatæ. 404

QVÆSTIO OCTAVA.

De Consequentia, & Syllogismo.

Articulus I. Vtrum rectè assignetur differentia inter Consequentiam bonam, & malam. 410
Articulus II. Vtrum Inductio sit Consequentia formalis. 415
Articulus III. Vtrum Conclusio sit de essentia Syllogismi, an solum Præmissæ. 421
Articulus IV. Vtrum Syllogismus rectè diuidatur in perfectum, & imperfectum. 424

PRO-

PROLOGVS
Totius Dialecticæ
PRÆLVDIVM
PRIMVM

Quo proponitur Dialecticæ disputationis exercitium, & praxis.

In ipsa fronte artis Dialecticæ quam pro exiguitate nostra explicare aggredimur) formam, modumque disputationis tyronibus in ipso exercitio, & praxi proponere visum est, quæ sic breuiter explicari potest.

Igitur in quacunque disputatioue, primo loco arguens proponere curet argumentum, omninò ad formam redactum, omnibus alijs, siuè verborum ambagibus, siue longis declarationibus amputatis, succincteque ac distinctè syllogismum, vel enthymema proponat. Et syllogismus continet tres propositiones, quæ dicuntur Maior, & Minor, & Conclusio, seù consequens per notam illationis, quæ est particula, ergo, *connexas: ipsa autem connexio vocatur illatio, vel consequentia. Enthymema autem continet duas propositiones, quarum prima vocatur Antecedens, secunda Consequens, eodem etiam modo connexas, v.g. intendo probare quòd*

vita

vita voluptuosa non sit amplectenda, formo sic syllogismum.

Quicquid honestati virtutis repugnat, non est amplectendum, vita voluptuosa honestati virtutis repugnat, ergo non est amplectenda. Vel si volo formare enthymema ex antecedente, & consequente, sic formo. Vita voluptuosa opponitur arduitati virtutis, ergo non est amplectenda.

Audita propositione argumenti, defendens ad nihil aliud attendat, quam ut integre, ac fideliter propositum argumentum repetat, & interim dum argumentum resumit, perpendat an aliqua præmissarum sit vera, ut concedatur, vel falsa, ut negetur, an dubia, vel æquiuoca, ut distinguatur; item consequentia, seu illatio an sit bona, vel mala. Resumpto semel argumento, & nihil ad illud respondens, secundo repetat, & ad singulas propositiones respondeat hoc ordine. Si fuerint tres propositiones, & primam videat esse veram, dicant concedo maiorem; si videat esse falsam, dicat nego maiorem: videat non pertinere ad conclusionem inferendam, dicat transeat maior (quanquam hoc verbo modestè, & parcè vtendum est, nec nisi clarè constet propositionem impertinenter se habere.) Si videat maiorem esse dubiam, aut æquiuocam, dicat, distinguo maiorem, & super terminum, in quo est æquiuocatio, faciat distinctionem breuibus verbis, & non confusis. Data autem distinctione, non statim illam explicet, nisi vel impugnator id petat, vel non satis clare fuerit prolata; & tunc breuissime illam explicet. Præsertim autem in initio disputationis non consumat tempus in explicandis distinctionibus, sed ab ipsa forma

nulla-

lIatenus recedat. Conceſſa maiore, vel ſub d iſtinſtione explicata, procedat ad minorem, & idem obſeruet in negando, vel concedendo, aut diſtinguendo, ſicut diximus de maiori. Deinde ad concluſionem deueniendo, ſi eſt concedenda, dicat, concedo conſequentiam, ſi neganda, dicat nego conſequentiam. Si autem eſt diſtinguenda, non dicat, diſtinguo conſequentiam, ſed diſtinguo conſequens; conſequentia enim, cum conſiſtat in ipſa illatione, non verò in aſſertione veritatis, poteſt eſſe bona, vel mala illatio, & ſic concedi, aut negari vt bona, vel mala ſed non diſtingui, quia diſtinctio cadit ſuper æquiuocationem, aut ambiguitatem propoſitionis, quatenus habet diuerſos ſenſus in ſignificando veritatem, non ſuper ipſam conuenientiam illationis. Ipſum autem conſequens eſt propoſitio illata, quæ poteſt eſſe certa, aut æquiuoca, aut ambigua, vndè quando æquiuoca eſt, diſtinguitur, & ſic non dicitur diſtinguo conſequentiam, ſed diſtinguo conſequens. Si tamen concedendum, aut negandum eſt conſequens, quia id fieri non poteſt, niſi concedendo, aut negando ipſam conſequentiam, ſufficit dicere, nego, vel concedo conſequentiam non verè conſequens.

Facta diſtinctione ſuper aliqua propoſitione, quoties occurrat eadem æquiuocatio, adhibeat eandem diſtinctionem. Non ſubdiſtinguat ſenſum diſtinctionis ſemel conceſſum niſi euidenter alia æquiuocatio appareat, quæ priori diſtinctione tolli non potuit. Quandocunque falſum totius eſt negare, nec permittere vt tranſeat, niſi certò conſtet de malitia conſequenti. Si ſenſum propoſitionis non percipiat, vt veritatem, aut falſitatem, vel æquiuocationem diſcernat, pe-

iat ab argumente ut eius sensum explicet, & tunc re-sumat.

Denique curet pauca respõdere, & solum alligari formæ argumenti, nec de omnibus, quæ dicit, velit rationem reddere, nisi ab ipso petatur, sed totum onus probandi argumenti relinquat, sic enim, & argumenti vis formalius innotescit, & citius expeditur.

Ad munus argumentatoris pertinet. Primo, non præmittere plures præsuppositiones, nec inculcare plura media, nec propositiones nimis longas, aut intricatas proponere, sed succinctè ad formam se astringere; non pluribus interrogatibus utendo, sed magis probationes urgendo, nisi quando vis argumenti ad hoc deuoluitur, ut petatur ratio dictorum, vel quando status disputationis, & punctus difficultatis nondum est sufficienter declaratus. Secundò, prosequatur semper idem medium per suas causas, & principia, vel ad inconueniens deducendo, non verò diuertat ad aliud medium, nec repetat probationem semel propositam aut eiusdem, aut aliis verbis, quia utrunque valde prolixum, & tædiosum est. Denique non semper utatur syllogismo, sed quandoque enthymemate, quod breuius, & concisius procedit, minusq; manifestat vim latentis illationis, ideoque maiorem respondenti incutit difficultatem.

Ad munus tandem Patroni, seu Præsidentis spectat. Primò attentè totum progressum argumenti, & disputationis compræhēdere. Secundò, prouidere ut forma arguendi, & respondendi omninò seruetur. Tertiò officium respondentis non assumere, vel præuenire, & multò minus impugnatoris, sed prouide iuxta quod viderit indigere respondentem, suggerere negationem, concessionem, aut distinctionem propositionis. Tandem in fine iudicium de disputatione breuiter ferre, & obscura declarare.

PRÆ-

PRAELVDIVM SECVNDVM.

Artis Logicæ Diuisio, Ordo; Necessitas.

IN omni arte duo sunt præcipuè consideranda scilicèt, materia, in qua ars operatur, & forma, quæ in tali materia inducitur, sicut in facienda domo, materia sunt lapides, & ligna, forma autē est compositio, quia ista inter se coordinantur in vnā figuram, & structurā domus. Materiam artifex non facit, sed præsupponit, formam verò inducit, quæ quia propriè educitur ab arte, est etiam principaliter intenta ab illa, vtpotè factura eius. Est autem Logica ars quædam, cuius munus est dirigere rationem ne in modo discurrendi, & cognoscendi erret, sicut ars ædificatoria dirigit artificem ne erret in facienda domo, & ideo Logica dicitur ars rationalis, non solùm quia est in ratione vt in subiecto, sicut aliæ artes, sed quia materia, quam dirigit, sunt ipsa opera rationis.

Et quia ratio ad discurrendum, & ferendum iudicium procidit per modum resolutionis, hoc est, in sua principia deducendo, & probationes quibus manifestatur, discernendo; idem est Logicam dirigere rationem ne erret, ac dirigere vt rectè, & debite resoluat. Vnde Aristot. partes Logicæ, quæ docent certum præbere iudicium, vocauit analyticas, idest resolutorias, quia docent

rectè,

recte, & sine errore resoluere. Fit autem recti resolutio, tum ex debita forma, tum ex certitudine materiæ. Materia sunt res, seu obiecta, quæ svolumus recte cognoscere. Forma autem est ipse modus, seu dispositio, qua connectuntur obiecta cognita vt debitè discurratur, & cognoscatur, quia sine connexione, nec veritas aliqua concipitur, nec ex vna veritate ad aliam fit discursus, & illatio. Et resolutio ex parte formæ, dicitur pertinere ad priorem resolutionem; ex parte verò materiæ secundum certitudinem, & conditiones debitas, ad posteriorem resolutionem, eo quod consideratio formæ artificiosæ est prior in aliqua arte, quàm consideratio materiæ.

Hinc ergo sumimus diuisionem artis Logicæ, & facimus duas partes. In prima agemus de omnibus his, quæ pertinent ad formam artis Logicæ, & ad prioristicam resolutionem, de quibus egit Philos. in libris Periherm, & in libris Priorum, & in Summulis tradi solent tyronibus. In secunda verò parte agemus de his, quæ pertinent ad materiam Logicalem, seu ad posterioristicam resolutionem, maxime in Demonstratione, ad quam præcipuè ordinatur Logica. Et in hac prima parte formalem breuem textum pro discipulis primum erudiendis, deinde pro prouectioribus quæstiones difficiliores disputamus. In secunda verò parte, iuxta textum Porphyrij, & Arist. summatim positum, vtiliores, & grauiores subijciemus disputatione.

Ordo agendi.

CVM *Logica dirigat modum recte ratiocinandi, & sint tres actus rationis, in quibus*

de

de vno proceditur ad alium, vt docet S. Thom. 1. Poster. lect. 1. non potest melior ordo obseruari, quàm vt tractatum Logicæ per has tres operationes distribuamus. Prima operatio nostri intellectus vocatur simplex apprehensio, vt in intelligo hominem, nihil de illo affirmando, vel negando. Secunda est compositio, aut diuisio, cum videlicet ita cognosco rem, vt illi aliquid attribuam, vel negem, vt cum dico hominem esse album, aut nego hominem esse lapidem. Tertia operatio est discursus, vt cum ex aliqua veritate nota infero, & colligo aliam non ita notam, vt cum ex ista veritate, homo est rationalis, infero, ergo est disciplinabilis. Primum ergo apprehendo terminos, deinde compono ex illis propositionem, denique formo ex propositionibus discursum. Sic ergo in hac prima parte distribuemus tres libros. Primum pro his, quæ pertinent ad primam operationem, vbi agemus de simplicibus terminis. Secundum pro secunda operatione, vbi agemus de oratione, & propositione, eiusque proprietatibus. Tertium pro tertia, vbi agemus de modo discurrendi, & formandi syllogismos, & inductionem, cæteraque pertinentia ad ratiocinandum.

In secunda autem parte Logicæ agemus de his, quæ pertinent ad materiam talium operationem, præcipuè vt ordinatur ad formandum certum iudicium ex veritatibus necessarijs, quod fit per Demonstrationem; veritates autem necessariò pendent ex prædicatis essentialibus, quæ coordinantur in prædicamentis, & hæc ex prædicabilibus, quæ dicunt modos prædicandi, vt latius initio secundæ partis Logicæ explicabitur. Nec est inconueniens, quòd de simplicibus, & his,

bis, quæ pertinent ad primam operationem agatur in Logica bis, quia, vt notat S. Th. 1. Periher. lect. 1. de dictionibus simplicibus sub alia consideratione agitur in Prædicamentis, scilicet, vt significant simplices essentias, sub alia in libro Perihermenias, scilicet, vt sunt partes enunciationis, sub alia in libris Priorum, scilicet vt constituunt ordinem syllogisticum.

Denique, quia in discursu procedi potest tripliciter ad formandum iudicium, scilicet Certò per Demonstrationem, Topicè per Opinionem, Erronee per Sophismata; ideò Arist. postquam in libris Posteriorum egit de Demonstratione, & Scientia, agit in Topicis de Opinatiuo, & in Elenchis de Sophistico Syllogismo.

Necessitas huius Artis.

Maxima est, tum generali ratione omnium artium, quæ necessariæ sunt vt homo in suis operibus rectè, & sine errore dirigatur, tum specialiter, quia Logica dirigit opera rationis, ex quibus omnis discursus, & ratiocinatio pendet vt recta sit, & sine errore, & ordinatè procedens, quod vtique valdè necessarium est homini ratione vtenti. Sed de hoc amplius q. 1. Proemiali, & Par. Logica.

LIBER

LIBER PRIMVS

De his, quę spectant ad primam operationem intellectus.

CAPVT PRIMVM.

Definitio termini.

ARIE De definitione termini sentiunt Authores secundùm quòd considerat in eo diuersos respectus, vel officia, siuè partis componentis quomodocumque, siuè partis principalis, & per modum extremi tantùm, siuè per modum terminantis resolutionem propositionis, & syllogismi, siuè per modum prædicati, & subiecti. Et quidem considerationes istæ veræ sunt, & omnes in termino locum habent, sed oportet videre quænam conuenientius explicet naturam te mini, vt pertinet ad præsens. Cum enim mens nostra in scientijs resolutoriè procedat, & præsertim in Logica, quæ analytica ab Aristotile dicitur, quia resolutoria, oportet quòd sit designabile vltimum elementum, seu terminus huius resolutionis, vltra quod non fiat resolutio ab arte; sicut etiam in naturali generatione materia pri-

ma est vltimum principium resolutionis, alioquin vel procedetur in infinitum, vel non fiet perfecta resolutio. Et quia idem est terminus resolutionis, & principium compositionis; id quod fuerit vltimum elementum in quod composita Logicalia resoluuntur, dicetur etiam primum ex quo cætera componuntur.

Hoc igitur attendentes dicimus nos agere in præsenti de termino, sub conceptu vltimi elementi, in quod terminatur omnis resolutio compositionis logicæ etiam ipsius propositionis, & orationis, quia ab hoc vt à primo, & simpliciori conuenit incipere. Et licèt Aristoteles in 1. Priorum definierit terminum per id, in quod resoluitur propositio vt in prædicatum, & subiectum; tamen ibi non definiuit terminum in tota sua latitudine, sed contractè vt deseruit ad fabricam, & compositionem syllogisticam, in qua syllogismus constat ex tribus terminis quatenus sunt extrema in propositionibus, & induunt habitudinem partis syllogisticæ idest illatiuæ. Cæterùm alibi considerauit Aristoteles terminum sub vniuersaliori ratione, vt etiam est communis nomini, & verbo, & non sub vocabulo termini, sed sub vocabulo dictionis vt induit ordinem componentis enuntiationem, non habitudinem inferentis in syllogismo. Vnde D. Thom. 1. Perierm. lect. 8. §. *Excludit*, exponens illud verbum Aristotelis, *Nomen ergo, & verbum dictio sit sola*, inquit *Et videtur ex modo loquendi quòd ipse imposuerit hoc nomen ad significandum partes enuntiationis*. Datur ergo secundùm Aristotelem, & D. Thomam aliqua ratio communis partibus enun-

enuntiationis, quam Philosophus dictionem, nos terminum vocamus, quia in ipsa omnis resolutio terminatur, non solùm syllogismi, sed etiam enuntiationis, quæ ex simplicibus componitur, & in illa resoluitur. Et ibidem lect. 5. §. *Ostendit*, dicit S. Thom. *Quòd aliquando nomen sumitur prout communiter significat quamlibet dictionem, etiam ipsum verbum.* Et in opusc. 48. in initio vocat terminos *partes enunciationis*. Ab hac ergo communissima acceptione termini, tanquam ab vltimo elemento totius resolutionis Logicæ dicimus esse incipiendum, & de illo tradendam definitionem.

Et sic definitur terminus, seu dictio, non per extremum propositionis tantùm, aut per prædicatum, & subiectum, sed per aliquid communis, scilicet, *id ex quo simplex conficitur propositio*, vel potiùs immitantes Aristotelem, qui nomen, verbum, & orationem per voces definit, quia sunt signa nobis notiora, definitur: *vox significatiua ad placitum ex qua simplex conficitur propositio, vel oratio*: vt autem comprehendit mentalem terminum, & scriptum, definietur: *signum, ex quo simplex conficitur propositio*.

Dicitur, *signum*, vel *vox significatiua*, ad excludendum voces non significatiuas, vt Bliteri, sicut illas exclusit Aristot. in nomine, & verbo; & cum omnis terminus sit nomen, verbum, vel aduerbium, si nihil horum est vox non significatiua, non est terminus, vt latius in quæstione de hac re ostendam. Dicitur *ad placitum*, ad excludendas voces significatiuas naturaliter, vt gemitus. Dicitur

ex qua simplex conficitur propositio, ad excludendum ipsam propositionem, seù orationem quæ non est primum elementum componens, sed est aliquid compositum vt totum, & si aliquando componit, non simplicem, sed hypotheticam propositionem componit.

An verò terminus sit extra propositionem actu pars quantum ad essentiam, & habitudinem partis, licèt non quoad exercitium componendi, dicemus infra q. 1. de termino art. 3.

CAPVT II.

Definitio, & diuisio signi.

QVia ergo tàm terminus, quàm oratio, & propositio, & reliqua instrumenta Logicalia per significationem definiuntur, eo quòd intellectus cognoscit per conceptus significatiuos, & loquitur per voces significatiuas, & in vniuersum omnia instrumenta, quibus ad cognoscendum, & loquendum vtitur, signa sunt; ideo vt Logicus exactè cognoscat instrumenta sua, scilicet terminos, & orationes, oportet, quòd etiam cognoscat quid sit signum. Signum ergo definitur in communi, *id quod potentiæ cognoscitiuæ aliquid aliud à se repræsentat*. Quæ definitio vt melius innotescat, oportet considerare quòd est quadruplex causa cognitionis, scilicet, efficiens, obiectiua, formalis, & instrumentalis. Efficiens vt *ipsa potentia, quæ elicit cognitionem*, sicut oculus, auditus, intellectus. Obiectum est *res quæ mouet, vel ad quam tendit cognitio*, vt cùm video lapidem, vel hominem.

nem. Formalis est *ipsa notitia, qua redditur potentia cognoscens*, vt visio ipsa lapidis, vel hominis instrumentalis est *medium, per quod obiectum rapresentatur potentiæ*, sicut imago exterior Cœsaris repræsentat Cœsarem. Obiectum est triplex, scilicet, *motiuum tantùm, terminatiuum tantùm, motiuum, & terminatiuum simul*: motiuum tantùm est quod *mouet potentiam ad formandum notitiam non sui, sed alterius*, sicut Imperatoris imago, quæ mouet ad cognoscendum Imperatorem. Terminatiuum tantùm est *res cognita per notitiam ab alio obiecto productam*, sicut Imperator cognitus per imaginem. Terminatiuum, & motiuum simul, *quod mouet potentiam ad formandam cognitionem sui*, sicut quando paries in se videntur.

Igitur facere cognoscere latius patet quàm repræsentare, & represenrare, quàm significare. Nam facere cognoscere dicitur de omni concurrente ad cognitionem, & sic dicitur quadrupliciter, scilicet, effectiuè, obiectiuè, formaliter, & instrumentaliter. Effectiuè, vt de ipsa potentia eliciente cognitionem, & de causis ad eam concurrentibus, vt Deo mouente, intellectu agente, seù producente species, habitu adiuuante, &c. Obiectiuè; vt de ipsa, quæ cognoscitur; v. g. si cognosco hominem, homo, vt obiectum facit cognoscere se ipsum præsentando se potentiæ. Formaliter, vt de ipsa notitia, quæ tanquam forma reddit cognoscentem. Instrumentaliter, vt de ipso medio deferente obiectum ad potentiam, vt imago Imperatoris defert Imperatorem quasi medium, & hoc

vocamus instrumentum. Repræsentare dicitur de omni eo, quo aliquid fit præsens potentiæ, & sic dicitur tripliciter, scilicet, obiectiuè formaliter, & instrumentaliter: obiectum enim repræsentat se obiectiuè, vt paries: notitia repræsentat formaliter: vestigium instrumentaliter. Significare dicitur de eo, quo fit præsens aliquid distinctum à se, & sic solùm dicitur dupliciter, scilicet formaliter, & instrumentaliter.

Hinc nascitur duplex diuisio signi: Nam qua parte signum ordinatur ad potentiam, diuiditur in signum *formale*, *&* *instrumentale* quatenus verò ordinatur ad signatum, diuiditur penes causam ordinantem illud *in naturale ad placitum*, *&* *ex consuetudine*. Signum formale est *formalis notitia, quæ se ipsa, & non mediante alio repræsentat*. Signum instrumentale est, *quod ex præexistente cognitione sui aliquid aliud à se rapresentat*, sicut vestigium bouis repræsentat bouem, & hæc definitio solet tradi communiter de signo. Signum naturale est, *quod ex natura rei repræsentat quauis impositione; & consuetudine remota*, & sic repræsentat idem apud omnes, vt fumus ignem. Signum ad placitum, *quod repræsentat aliquid ex impositione voluntatis per publicam authoritatem*, vt vox homo. Signum ex consuetudine, *quod ex solo vsu repræsentat sine publica impositione*, sicut mappæ supra mensam significant prandium.

CA-

CAPVT III.

De quibusdam diuisionibus terminorum.

PRima diuisio termini est *in mentalem*, *vocalem, & scriptum*. Mentalis *est notitia seù conceptus, ex quo simplex conficitur propositio*. Vocalis supra est definitus: cap. 1. Scriptus est *scriptura ad placitum significans, ex qua simplex conficitur propositio*.

Terminus mentalis, si attendamus ad diuersas species essentiales eius, diuiditur penes obiecta, a quibus species notitiarum sumitur, & sic non agimus de diuisione illorum in præsenti; sed solùm agimus de quibusdam generalibus conditionibus notitiarum, seù conceptuum, quibus distinguuntur varij modi cognoscendi. Et nota diuidi hic notitiam simplicem, idest pertinentem tantùm ad primam operationem, agimus enim de diuisione termini mentalis, terminus autem ad primam operationem spectat. Vndè in hac diuisione notitiarum non includitur aliqua notitia pertinens ad discursum, aut ad compositionem; nulla enim istarum est terminus, vel simplex apprehensio, Et similiter remouetur omnis notitia practica, & quæ dicit ordinem ad voluntatem; quia voluntas non mouetur à simplici apprehensione termini, sed à compositione, seù iudicio de conuenientia rei, vt dicemus in lib. de Anima.

Igitur notitia, quæ est simplex apprehensio, seù terminus mentalis, *Primò* diuiditur in *notitiam intuitiuam, & abstractiuam*, quæ

diuiſio non ſolùm amplectitur notitiam intellectiuam, ſed etiam ſenſuum externorum, quæ ſemper ſunt notitiæ intuitiuæ, & internorum, quæ aliquando ſunt intuitiuæ, aliquando abſtractiuæ. Notitia intuitiua eſt *notitia rei præſentis*. Et dico præſentis, non præſentatæ ipſi potentiæ, eſſe enim præſens pertinet ad rem in ſe ipſa, vt eſt extra potentiam, eſſe præſentatam conuenit rei, vt obiectæ ipſi potentiæ, quod omni notitiæ commune eſt. Notitia abſtractiua *eſt notitia rei abſentis*, quæ oppoſito modo intelligitur ad intuitiuam.

Secundò diuiditur natura ex parte conceptus *in conceptum vltimatum*, *& non vltimatum*. Conceptus vltimatus *eſt conceptus rei ſignificatæ per terminum*, vt res, quæ eſt homo, eſt ſignificata per vocem *homo*. Conceptus non vltimatus, ſeù medius *eſt conceptus ipſius termini, vt ſignificantis*, vt huius termini *homo*.

Tertiò. Diuiditur conceptus *in directum, & reflexum*. Reflexus eſt, *quo cognoſcimus nos cognoſcere*, atque ita habet pro obiecto ad quem actum, vel conceptum, aut potentiam intra nos. Directus eſt, *quo cognoſcimus aliquod obiectum extra conceptum noſtrum*, nec reflectimus ſupra cognitionem noſtram, vt cum cognoſcitur lapis, vel homo.

Secunda diuiſio termini pertinet propriùs, & principalius ad terminum vocalem, & ſic diuiditur terminus *in vniuocum*, *& æquiuocum*. Terminus vniuocus dicitur: *Qui ſua ſignificata eodem conceptu ſignificat*, vt ly *homo* ſignificat omnes homines vt conueniunt in eodem conceptu naturæ humanæ: & intelli-

telligitur in eodem conceptu simpliciter, non proportionaliter tantum vno; sicut analoga, quæ saltem proportione vnum dicuntur, vt in Logica q. 13. Dicemus. Æquiuocus terminus dicitur, *qui sua significata non eodem, sed pluribus conceptibus significat*, idest non vt conueniunt aliquo modo etiam proportionaliter, sed vt differunt; sicut canis significat animal, & sydus. Et ideo non datur æquiuocatio in conceptu vltimo mentis, vt dicemus cit. loco Logicæ art. 2. quia conceptus est naturalis similitudo, & si est vnus, repræsentatum eius est vnum; si autem plura attingit, est vt conueniunt in aliqua ratione vna, quod est proprium vniuocorum. Et ideo hæc diuisio propriè tangit terminum vocalem, in quo inuenitur æquiuocatio, idest vnitas vocis cum pluralitate significationis, quia significatio ad placitum est, non naturalis. Vide etiam quæ dicuntur in Logica q. 23. art. 4. circa 2. argum.

Et aduerte quòd Arist. definiuit in Antepraedica. æquiuoca. *Quorum nomen commune est, ratio verò significata diuersa*, quia illa definitio dabatur de rebus significatis per nomen æquiuocum, vel vniuocum, quæ dicuntur æquiuoca æquiuocata (idest æquiuocè significata) Nos verò definimus hic terminos æquiuocè, vel vniuocè significantes, qui dicuntur æquiuoca æquiuocantia (idest æquiuocè, vel vniuocè significantes.)

Diuiditur Æquiuocum in æquiuocum à casu, & à consilio. Primum est simpliciter æquiuocum, & conuenit ei definitio data. Secundum est analogum, & est id, *quod significat*

ficat sua significata, ut sunt unum, secundum quandam proportionem, & non simpliciter, sicut sanum dictum de animali, & de herba. De his tractamus in Logica q. 13. & 14.

In præsenti nota duas regulas pro Analogis. Prima *Analogum per se sumptum stat pro famosiori significato*, sicut dicendo, homo, & nihil addendo; quod restringat, vel determinet, stat pro homine viuo, non pro picto. Secunda *in analogis vel æquiuocis talia sunt subiecta, qualia permittuntur à suis prædicatis, vel restrictionibus*, idest, quando nomen significat plura, determinatur ad standum pro aliquo iuxta exigentiam prædicati, vel restrictionis, vt si dicas canis latrat, stat pro cane, qui est animal. Has regulas explicamus in Logica q. 13. art. 2.

Tertia diuisio termini est *in cathegorematicum, & sincathegorematicum*, quasi latinè dicas significatum, seù prædicatiuum, & consignificatiuum. Cathegorematicus est, *qui aliquid per se significat*. Vbi, ly *per se*, *coniungendum est cum*, ly *aliquid*, idest, significat *aliquid*, quod repræsentatur vt *aliquid per se*, sicut cum dico, homo. Terminus syncathegorematicus est, *qui aliqualiter significat*, vt aduerbium *velociter*, *faciliter*, signum *omnis*, *quoddam &c.* Et dicitur aliqualiter significare, non quia verè, & propriè non significet, sed quia significatum eius non repræsentatur vt res per se, sed vt modus ei, idest exercendo modificationem alterius rei.

CA-

CAPVT IV.

De alijs Diuisionibus Terminorum.

QVarta diuisio est termini Cathegorematici in varias subdiuisiones, quarum vna non subordinatur alteri; sed quasi ex æquo conueniunt termino. Et reduci possunt istæ subdiuisiones ad quinque præcipuas. Prima est: *Terminus* cathegorematicus alius *communis*, alius *singularis*. Terminus communis est, *qui significat plura diuisim*, vt homo, & intelligimus plura diuisim, idest communicabiliter ad plura, significat enim aliquid, quod, vel ex parte rei significatæ, vel saltem ex modo concipiendi non repugnat intelligi, vt communicatum pluribus, qua ratione etiam hoc nomen Deus est terminus communis propter modum significandi illum ex parte nostri conceptus, vt explicamus in Log. q. 5. art. 3. Terminus singularis est, *qui vnum tantum significat*, vt Petrus, hic homo, idest, qui non habet significatum communicabile pluribus, nec etiam ex modo significandi. Et hic adiungitur diuisio termini in collectiuum, & diuisiuum. Collectiuus, *qui in singulari plura copulatim significat*, vt ly Populus Salmantica, &c. Diuisiuus, *qui vnum in singulari, vel plura diuisim significat*, vt Petrus, homo.

Secunda subdiuisio: Terminus cathegorematicus alius *absolutus* alius *connotatiuus*. Absolutus, *qui significat aliquid per modum per se stantis*, idest ad modum substantiæ, siue in

se substantia sit, vt homo, siuè ad modum substantiæ, idest sine subiecto concipiatur, vt albedo. Connotatiuus, *qui significat aliquid per modum alteri adiacentis*, vt album, cæcum, vnde connotatiuum debet habere vnum significatum principale, & in recto, quod est idem cum suo absoluto, vt album, & albedo, & aliud in obliquo, scilicet, illud cui adiacet, & in quo inuenitur, & non significat connotatiuum in obliquo, & de connotato, nisi illud, cui verè conuenit, non cum imaginario, & falsò; nec sufficit connotare obiectum, sicut scientia, sapientia, quæ sunt absoluta, & tamen respiciunt obiecta, sed debet connotare *subiectum in quo inuenitur. Et caue ne confundas connotatiuum, concretum*, & *adiectiuum*. Nam *concretum* solùm opponitur *abstracto*, & potest inueniri in termino absoluto, vt homo est concretum, & absolutum. Dicitur ergo concretum, *quod significat aliquid tanquam constitutum vt quod*: Abstractum *verò quod significat aliquid vt quo constituitur*. Adiectiuum etiam opponitur *substantiuo* non *connotatiuo*, vnde *potest inueniri connotatiuum* quod non sit *nomen adiectiuum*, vt pater, creator, licèt omne *adiectiuum* sit *connotatiuum*.

Tertia subdiuisio: Terminus cathegorematicus alius *primæ intentionis*, alius *secundæ intentionis*. Terminus primæ intentionis est, *qui significat aliquid secundùm quòd habet in re, vel in suo proprio statu*, idest secluso statu, quem habet in intellectu, & prout conceptum, sicut album, homo vt in re. Terminus secundæ intentionis est, *qui significat aliquid secundùm*

dùm id quòd habet per conceptum mentis, *& in statu intellectus*, sicut species, genus, & alia similia quæ Logicus tractat. Et dicuntur ista primæ, & secundæ intentionis, quia id, quod conuenit alicui secundùm se, est quasi primum in illo, & status proprius, quod verò conuenit alicui secundùm quod est intellectum, est quasi secundum, & secundus status superueniens primo, & ideò vocatur secundæ intentionis, quasi secundi status.

Quarta subdiuisio: Terminus cathegorematicus, *alius complexus alius incomplexus*. Terminus complexus est *terminus cuius partes sunt per se significatiuæ*, vt homo albus. Terminus incomplexus, *cuius partes non sunt significatiuæ seorsum*: vt homo. Et nota duo. *Primum*, quòd terminus complexus, etiam potest esse oratio, sed sub alio modo, & formalitate est oratio, sub alio est terminus. *Est oratio*, quando considerantur illæ partes significatiuæ, vt componentes vnum totum, quia quasi attribuendo vnum alteri sistit ibi intellectus, vt in quodam toto composito. *Est terminus*, quando considerantur illæ partes significatiuæ, non vt componentes totum, sed vt facientes quandam partem compositam ex alijs partibus, ordinabilem tamen de se ad componendum totum, sicut caput est pars hominis composita tamen ex oculis, auribus ore, &c. *Secundum* est, quòd, vt terminus sit complexus debet habere partes significatiuas per se, idest habentes, & exercentes suam significationem etiam intra ipsum complexum quod componunt, ita quòd si aliqua pars deponeretur à sua significatione, complexum de-

destrueretur, vndè præcipua ratio termini complexi est, quòd suæ partes subordinentur pluribus conceptibus, vt docet S. Thom. 1. Periherm. lect. 4. Qua ratione termini compositæ figuræ, vt equifer, legifer, &c. apud Dialecticum sunt incomplexi, quia subordinantur vnico concep ui incomplexo, & vnica signi ficatione sunt impositi, ita quòd licèt equus deponeretur à sua significatione in se ipso, adhuc ly equifer significaret idem.

Quinta diuisio pertinet ad comparationem terminorum inter se, nam *alÿ sunt impertinentes, seù disparati*, idest, quorum vnus nec alterum infert, nec alteri repugnat, vt album, & dulce, doctus, & iustus. *Alÿ sunt pertinentes*, idest, quorum alter alterum infert, vel alteri repugnat; & ideo diuiduntur in pertinentes sequela, & pertinentes repugnantia: pertinentes sequela, quia se consequuntur, & comitantur, vt homo, & risibile: pertinentes repugnantia, quia opponuntur, & repugnant inter se, vt videns, & cæcum, calidum, & frigidum. De pertinentibus repugnantia agitur in postprædicamentis in capite de oppositis, & infra agendo de oppositione propositionum, & ideo hic superfedendum est.

CAPVT V.

De Nomine.

EGimus hucusque de termino, tanquam de simplici parte orationis, & complectente in se omnes partes propositionis, quomo-

modocumque illæ partes sint: nunc specialiter descendimus ad partes quibus ipsa oratio de necessitate constituitur, & diuidimus illas non secundùm varium modum significandi, sicut hucusque fecimus de termino, sed secundùm diuersum modum componendi, & constituendi orationem, quæ apud Dialecticum sunt duæ, scilicet, nomen, & verbum, de quibus agit Aristoteles in 1. Periher. & vt notat S. Thom. ibi lect. 1. sola ista duo considerantur à Dialectico, vt partes orationis prætermissis alijs: *Quia solùm istæ scilicet nomen, & verbum de necessitate requiruntur ad enuntiationem, eo quòd sine illis, nec simplex enuntiatio stare potest.* Nomen ergo componit enuntiationem, tanquam extremitas, verbum tanquam vniens, & medium copulans, & sic habent diuersum modum in construendo propositionem.

Nomen ergo definitur ab Arist. *Quòd est vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta.* Ita definiuit Aristoteles 1. Periherm. & ibi explicat S. Thom. lect. 4 Primæ tres particulæ sunt expositæ in definitione termini, scilicet *vox, significatiua, & ad placitum.* Reliquæ quatuor sunt propriæ nominis, & discriminant nomen ab his quæ propriè nomina non sunt. Illa ergo particula, *sine tempore*, distinguit nomen à verbo, quod significat cum tempore, vt cap. sequenti vid. bitur, & ideo ly *sine tempore* in nomine non excludit tempus, vt rem significatam, sed significationem cum tempore, tanquam modum significandi; quia nomen significat rem, vt extremum stans, verbum

bum vt fluens, seu vniens, & agens; omnis autem actio tempore, & motu decurrit. Dicitur *cuius nulla pars significat separata*, ad excludendam orationem, & terminum complexum, illam, quia oratio non est nomen, sed componitur ex nomine; istum, quia terminus complexus non est nomen, sed plura nomina, eadem autem ratio est entis, & vnius entis.

Finita ponitur ad excludendum nomina infinita, vt *non homo*. Vbi nota quod Iy *non homo* si sumatur in vi duarum dictionum tanquam negatum, est quid complexum, & excluditur per priorem particulam, cuius nulla pars, &c. Si verò sumatur in vi simplicis dictionis, sic est infinitatum, & excluditur à ratione nominis, non quia non possit esse pars propositionis, vt prædicatum, & subiectum, sed quia non habet modum nominis, qui est notare, & determinatum aliquid significare, nomen autem infinitatum non significat aliquid determinatum, sed tollit determinatum significatum, & quia tollendo significatum procedit, non autem ponendo, nomen non est. Vbi discerne quòd non est propria vis nominis infiniti non significare aliquid, nam hoc nomen, *nihil*, non significat aliquid: sed tollere significatum quod est in aliquo nomine, & ideo iure excluditur à ratione nominis, quia tollit significatum nominis, nec habet officium ponendi, sed tollendi notamen significatum.

Recta ponitur ad excludendos casus obliquos, per quas nomen declinatur, vt hominis, homini, &c. Et excluduntur isti à nomine, quia per se non sunt nomina, sed ratione sui

prin-

principalis, seù nominatiui à quo deriuantur, & à quo cadunt, vnde nominatiuus, & obliquus significant eandem rem, sed non exercent significationem eodem modo, quia non vt conducit ad significandam rem tanquam quid, & vt extremum quoddam in se, sed vt alterius, & respectiuè ad alterum, vnde sequitur, quòd non reddant suppositum verbo substantiuo, sed impersonali, vt pænitet me, & sic faciunt orationem reductiuè, seù subintelligendo nominatiuum, ac si diceretur pœnitentia tenet me.

CAPVT VI.
De Verbo.

DEfinitur verbum ab Aristotele, quòd *est vox significatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars significat separata finita, & recta, & eorum quæ prædicantur semper est nota*. Ita Aristoteles 1. Periherm. & D. Tho. ibi lect. 5. Primæ tres particulæ, scilicet *vox, significatiua, & ad placitum* in definitione termini explicitæ sunt.

Particula *cum tempore*, quæ ponitur ad differentiam nominis, nihil aliud designat, quàm significare rem aliquam per modum motus, aut actionis, & passionis, eo quòd motus mensuratur tempore, & significare cum tempore est significare non ipsum tempus, vt res quædam est, id enim fit per nomen, sed significare rem aliquam, vt mensuratam tempore; tunc autem mensuratur tempore, quando significatur vt effluens secundùm aliquem motum, aut actionem, motus enim

& actio,

& actio, primò, & per se mensurantur tempore. Vnde fit quòd quando verbum absoluitur à tempore, vt cum dico homo est animal, & in alijs propositionibus æternæ veritatis, non desinit verbum significare cum tempore, idest, per modum actionis, seu fluxus, sed desinit restringere veritatem propositionis, vt dependeat à tempore, idest, quòd non vniantur extrema ratione solius temporis, & dependenter ab aliquo temporali, sed per suam intinsecam quidditatem, licèt hoc ipsum per modum temporis, & actionis significetur, de quo vide inf. q. 3. art. 1.

Quinta particula *cuius nulla pars significat separata*, ponitur ad differentiam orationis, & ad excludendum verba complexa, quæ non sunt vnum verbum, sed plura verba, sicut diximus de nomine. Nec verbum, siuè adiectiuum, siuè substantiuum subordinatur duplici conceptui, quasi significet rem aliquam, & significet actionem, seu motum quasi modum vnionis, seu compositionis; hæc enim non sunt duo significata, nec duo conceptus, sed vnum significatum cum tali modo significandi, sicut etiam nomen significat rem per modum per se stantis, vbi res, & modus per se stantis non sunt duo significata, quia nulla res significatur sine aliquo modo. Et ipsum verbum *est* siue sit de secundo adiacente, vt quando dico, Petrus est, siue de tertio adiacente, vt cum dico, est albus, addendo tertiam vocem vt prædicatum, semper significat idem, scilicet, esse quia vt dicit Sanctus Thomas 1. Periherm. lect. 5. in fine, *ista actualitas est communiter omnis formæ siuè substantialis, siuè acciden-*

cidentalis, *& inde est*, *quòd quando volumus significare quamcumque formam inesse alicui significamus per verbum est*, *vnde ex consequenti significat compositionem*. Ita D. Thom.

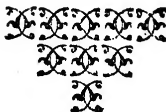
Sexta particula *Finita* excludit verbum infinitum, vt non ambulat, non ambulet, eadem ratione, qua, & nomina infinita exclusa sunt a ratione nominis. Et distinguitur verbum negatum à verbo infinitato, quòd negatum respondet conceptui complexo, scilicet ipsius verbi, & particulæ, *non*, verbum autem infinitatum respondet vnico conceptui sicut diximus de nomine; & verbum negatum facit propositionem negatiuam, infinitatum autem non. Quòd si verbum intra propositionem positum infinitatur, non est quantùm ad copulam, & vnionem extremorum, hæc enim per negationem numquam infinitatur sed negatur, efficitque propositionem negatiuam, sed solùm quoad rem significatam infinitatur vt inf. q. 3. art. 2. dicetur.

Septima particula *Recta* ponit. ad excludenda verba obliqua, & sicut in nomine illud dicitur obliquum, quod declinat, & cadit à proprio modo nominis, quod est significare per modum quid, & per se stantis, obliquum autem significatur, vt alterius; sic in verbo, obliquum dicitur, quòd cadit à modo proprio verbi, quod est significari cum motu, & actione quando scilicet significat actionem præterito, aut futuro, &c. quia hæc simpliciter non est actio, sed tantùm illa, quæ est presens, vnde per declinationem temporum fit obliquatio verbi.

Vltima particula ponitur ab Aristotile, &

Diuo

Diuo Thoma, ideoque, & nos illam ponimus, licet ab aliis omittatur, & ponitur ad excludendum participium, quod quidem potest poni tamen ex parte prædicati, quàm subiecti, licèt significet cum tempore, & ideo excluditur à ratione verbi, quia verbum semper ex parte prædicati se tenet, quia vel significat ipsum prædicatum subiecto, & ideo est, nota, idest signum eorum quæ dicuntur, idest, quæ prædicantur, quia componit & vnit illa subiecto, vt dictum est: si quando verò ponitur ex parte subiecti, vt verbum infinitiui modi, est quia tunc verbum accipitur in vi nominis, non per modum verbi. Ita D. Tho. 1. Perher. lect. 5.

LIBER

LIBER SECVNDVS

De his quæ pertinent ad secundam operationem intellectus.

CAPVT PRIMVM.

De Oratione in communi, & eius diuisione.

DEFINITVR oratio ab Aristotele, *Oratio est vox significatiua ad placitum, cuius partes separat aliquid significant, vt dictio, non vt affirmatio, & negatio.* Ita Arist. 1. Perihe. & D. Tho. ibidem lect. 6. Difinitur hic oratio in communi tamen respectu orationis perfectæ, quam imperfectæ, simplicis, aut hypotheticæ: & primæ tres particulæ explicatæ sunt in definitione termini. illa autem particula, *cuius partes significant separatæ*, non potest melius explicari, quàm dicendo quòd oratio subordinatur conceptui composito, vt ex D. Thom. elicitur 1. Perihe. lect. 6. ita quòd etiam intra ipsam orationem habeantur partes componentes ipsam, quæ distinctis, & separatis conceptibus correspondeant, vt componentibus vnum totum, & ratione primi, dictiones composi.æ figuræ, vt respublica, signifer, &c. non sunt oratio, quia non respondent duplici conceptui, sed vni,

licèt

licèt voces separatæ ab oratione diuersa significent: ratione verò secundi distinguitur oratio à termino complexo, quia terminus complexus habet etiam partes significantes, & plures conceptus, sed per modum partis vlterius componentis, non per modum totius compositi.

Vltima particula ponitur ab Aristotel. & D. Thom. ad designandum quòd partes orationis ad minus debent esse significatiuæ, vt dictio, idest, vt terminus, & non requiritur quòd sint affirmatio, & negatio, nam etiamsi oratio sit hypotetica, & habeat partes, quæ constant ex affirmatione, & negatione, tamen quia etiam ipsa affirmatio, & negatio oratio est, & debet resolui in partes significatiuas, quæ significant solùm vt simplex terminus, & non vt affirmatio, ideo ad definiendam orationem in communi ponitur id, quod omni orationi commune est, scilicet habere partes, quæ sint simplices termini, seù dictiones.

Diuiditur autem oratio prima sui diuisione in perfectam, & imperfectam. *Perfecta* oratio dicitur secundùm D. Thom. 1. Periherm. lect. 7. illa, *quæ perfectum sensum generat in animo auditoris*. *Imperfecta*, *quæ sensum imperfectum generat*. Dicitur autem perfectus, vel imperfectus sensus, non quia vna importet assensum altera non, vna verum, aut falsum, altera non, sed ex eo præcisè quòd vna, scilicet perfecta, non reddit suspensum intellectum & quasi expectantem totum sensum orationis, sed perfectè complet, & exprimit integram sententiam, sicut cùm dico: *Deus est summum bonum*: imperfecta verò, quæ non inte-

grum

grum sensum explicat, sed quasi suspendit intellectum, vt cum dico *Petrus disputans; si dormiatis, cum transieret*, & similia. Quæ orationes valde affines sunt terminis complexis, & solùm differunt ex modo componendi, & coniungendi terminos, quia in oratione coniunguntur per modum totius, & si imperfecti, & cum suspensione: in termino complexo per modum partis compositę.

CAPVT II.

De Modo sciendi.

ANtequam de oratione perfecta, quæ est propositio, agamus, oportet tractare de Modo sciendi: licèt enim plura, quæ pertinent ad modum sciendi in tertia operatione intellectus inueniantur, scilicet argumentatio: quia tamen etiam alia in secunda operatione inueniuntur, & quædam etiam ad orationem imperfectam pertinent, ideo modus sciendi in genere non determinatur ad orationem perfectam, vel imperfectam, atque adeò opportunè antequam agamus de perfecta oratione determinatè, agimus de modo sciendi in communi, qui tàm in oratione perfecta, quàm imperfecta inueniri potest.

Igitur Modus sciendi in communi definitur, quòd est *oratio alicuius ignoti manifestatiua*. Vbi nota aliud esse manifestare, aliud significare: licèt enim signum videatur rem significatam manifestare potentiæ, tamen aliud est manifestare, de quo agimus in præsenti, aliud significare; manifestum enim sumitur

mitur dupliciter, vno modo vt opponitur obscuro, alio modo vt opponitur incognito, & non applicato potentiæ cognoscenti. Primo modo manifestatio fit per aliquid notius, & magis clarum, quo tollitur obscuritas illa, & sic manifestare ignotum in intellectu nostro pertinet ad modum sciendi, dummodo id fiat per orationem, nam manifestatio, quæ fit per rationem formalem simplici modo manifestantem, sicut authoritas dicentis manifestat credibilia, non est modus sciendi: quia non est oratio, seù explicatio complexa, idest, ad scientiam ordinata, quæ modum illatiui habet. Secundo modo manifestatio fit per aliquod medium, seù instrumentum applicans nobis obiectum non applicatum, & hoc modo manifestare pertinet ad signum, seù ad repræsentatiuum communiter loquendo.

Quando ergo aliquid ignotum, seù obscurum indiget explicatione per aliquam orationem, quæ explicet, & tollat illam obscuritatem, talis oratio dicitur modus sciendi, quia omnis manifestatio scientia dicitur, aut ad scientiam ordinatur. Duo antem sunt quæ intellectui possunt manifestari per orationem, scilicet, vel aliquid incomplexum, vel aliqua veritas complexa. Id quod est incomplexum, vt homo, cœlum, terra, &c. explicatur definitione quantùm ad obscuritatem suæ quidditatis, aut diuisione quantùm ad confusionem partium, aut multitudinis, quæ in re aliqua continetur. Veritas autem complexa si sit obscura, aut dubia, manifestatur per probationem, probatio autem fit per discursum, & consequentiam, & sic est argumentatio: vnde modus

dus sciendi adæquatè diuiditur in definitionem, diuisionem, & argumentationem ex parte rerum manifestabilium. Qua ratione aliquando dicitur definitio, & diuisio pertinere ad primam operationem; seù appræhensionem simplicem ratione sui obiecti, quod manifestat, quod est aliquid in complexum.

CAPVT III.

De Definitione.

DEfinitio est *oratio naturam rei, aut termini significationem exponens*, sicut cum dico *homo est animal rationale*, naturam hominis explico, quæ in illo termino *homo* non explicabatur, & cum dico album est habens albedinem, non explico naturam albi; sed significationem nominis, quia idem est, ac si dicam, album est vox significans id quod habet albedinem. Definitioni correspondet definitum, tanquam obiectum eius quod cum ipsa conuertitur. Vnde oportet explicare tria; primum, quæ conditiones requirantur, vt aliqua definio sit bona; secundum, quæ conditiones requirantur, vt aliquid sit definitum; tertium, quotuplex sit definitio, & quot modis fiat.

Circa primum, tres conditiones requiruntur ad bonam definitionem: *Prima*, est quod definitio debet tradi per genus, & differentiam, & quia hæc conditio non solùm complectitur definitionem essentialem in qua propriè inuenitur genus, & differentia, sed etiam accidentalem, & descriptiuam in qua non

est propriè genus, & differentia, sed aliquid loco illius; ideò intelligimus nomine generis aliquid commune, nomine differentiæ aliquod distinctiuum particulare; & ita sensus est quòd omnis bona definitio, vt explicet naturam aliquam, debet explicare illam per id quod est ei commune cum alijs, & per id quod est sibi proprium, & à cæteris distinguit, sic enim totam ei naturam complectitur. *Secunda* conditio est quòd definitio clarius significare debet quàm definitum, quia illud manifestat: & inde infertur quòd non debet definitum intrare definitionem, quia sic non redditur clarior, sed magis perplexa, sicut in illa defininitione hominis, quòd est animal rationale, non bene adderetur animal rationale, quod est homo. *Tertia* conditio est, vt definitio non sit redundans, nec diminuta, si enim aliquid habet plus quàm definitum, vel minus, hoc ipso naturam eius non explicat, attribuit enim illi aliquid quod non habet, vel ab eo tollit quod habet, & ità definitio non potest alij conuenire, quàm definitio, sicque est optimus locus arguendi à definitione, ad definitum, & è contra.

Circa secundum, tres etiam conditiones requiruntur, vt aliquid sit definitum, seù vt possit definiri. *Prima* quòd sit vnum per se, idest vna essentia, si enim plures essentias explicat, non est vnum definitum, sed plura: & ideò prius, quàm aliquid definiatur tollenda est æquiuocatio, & confusio pluralitatis, & tunc vnumquodque definiendum est. Si autem plura se habeant per modum vnius, & concurrant ad vnam essentiam constituendam,

vel

vel vnum se habeat vt res, alterum vt modus illius, non repugnat vnica definitione comprahendi. *Secunda* conditio est, vt definitum sit vniuersale, nam cum sola quidditas, & natura definiatur, singularia quæ supra naturam addunt conditiones indiuiduales definiri non possunt, sicut nec sub scientia cadere, licèt singularitas in communi definiri possit, quia tunc accipitur, vt quidditas, & natura quædam. *Tertia* conditio est, vt omne defini um, si rigorosa, & propria definitione definiatur, sit species aliqua contenta sub aliquo genere, eo quòd omnis definitio propria constat genere, & differentia, & sic debet tradi de aliquo, quod contineatur sub genere, nisi forte definiatur per extrinsecas causas, aut habitudines, quod non ita rigorosam definitionem importat.

Est autem duplex definitum, scilicet remotum, & propinquum, quod diuersimode explicatur à diuersis, prout diuerso modo considerant rationem propinqui, & remoti: Quidam enim dicunt definitionem propinquam esse ipsum nomen, seù terminum significantem rem definitam, remotum verò esse ipsam rem significatam, vt si definio hominem esse animal rationale, terminus *homo* est propinquum definitum, res verò significata remotum, eo quòd res medijs terminis nobis appropinquant, vndè in definitione quid nominis solum est vnicum definitum. Alij dicunt quòd definitum propinquum est ipsa natura, & quidditas, quæ immediatè cadit sub definitione, remotum verò sunt illa in quibus inuenitur talis natura, scilicet induidua, quando

enim definio hominem, immediatè definitur natura humana, remote Petrus, & alia indiuidua eius. Vtroque modo potest dici.

Circa tertium, definitio est multiplex. *Primo* diuiditur in definitionem quid nominis, & quid rei. Illa est definitio quid nominis, *quæ explicat significationem nominis*, vnde maximè accedit ad rationem etymologiæ. Definitio quid rei, *quæ explicat naturam rei significatæ*: sicut si definio album quod est idem atque habens albedinem, est definitio quid nominis; si autem dico quod est disgregatiuum visus, est definitio quid rei, explicat enim quid sit res ipsa, prima verò quid significat nomen. Et in ista distinctione definitionis quid nominis, & quid rei semper procedimus in sensu formali, & per se, nam non negamus quòd ex definitione quid rei etiam deueniamus in notitiam propriæ significationis nominis, & sepè non potest explicari significatio nominis, nisi rem ipsam declarando, sed ex eo, quòd directè, & per se explicat vnaquęque definitio iudicandum est quæ definitio nominis, vel rei.

Secundo, definitio quid rei diuiditur in essentialem, descriptiuam, & causalem. *Definitio essentialis, seù quidditatiua est oratio rem aliquam per suas partes, seù prædicata essentialia explicans*, vt homo est animal rationale. Cum autem considerentur in vnaquęque re partes physicæ, vt materia, & forma, & partes metaphysicæ, vt genus, & differentia, duplex quoque est definitio quidditatiua scilicet *physica*, quæ traditur per materiam, & formam, *& metaphysicam*, quæ traditur genus, & dif-

& differentiam, quanquam etiam in physica, materia ponatur loco generis, forma a loco differentiæ, vt sic verificetur quòd omnis definitio constat genere, & differentia, seù aliquo loco generis, & differentiæ, *Definitio descriptiua est quæ traditur per eius accidentia, siue propria, sine communia*, vt si dicas homo est animal risibile, aut animal bipes. *Definitio causalis est, quæ traditur per causas extrinsecas*, quæ causæ extrinsecæ sunt duæ, scilicet efficiens, & finalis, vt dicetur in 2. Physic. quia non constituunt naturam, sed extra illa sunt (nam materia, & forma sunt causæ intrinsecæ) vt si definias animam humanam, *quòd est forma creata à Deo ad beatitudinem*,

CAPVT IV.

De Diuisione.

Diuisio est *oratio rem aliquam per sua membra, aut terminum per varias significatiotiones distribuens*, sicut si dicam *animal aliud est rationale, aliud irrationale*; Canis *significat sydus, & significat animal*. Et quia diuisio ordinatur ad manifestandum per distributionem confusionem diuisi, sicut definitio ad manifestandam quidditatem, tres conditiones exiguntur ad bonam diuisionem. *Prima* quòd singula membra sint inferiora, idest minora diuisio, nam omne totum est maius sua parte. *Secunda* quòd omnia membra diuidentia simul exhauriant, seù adæquent totum diuisum, quia in toto non est aliud quàm omnes suas partes simul. *Tertia* quòd membra diuidentia habeant inter se oppositionem aliquam

saltem formalem, quia si nullam oppositionem haberent, neque dictionem haberent, sed identitatem, & sic non essent diuersa membra. Omnes istæ conditiones videri possunt in hac diuisione: *Animal aliud rationale, aliud irrationale*; & in hac: *Bonorum aliud honestum, aliud vtile, aliud delectabile*.

Addunt quidam quartam conditionem, scilicet, vt diuisio fiat tantùm in duo membra diuidentia, aut saltem in quàm paucissima. Sed licèt verum sit quòd omnis diuisio potest educi in duo membra, si tradatur per contradictoria, vt *Bonorum aliud honestum, aliud non honestum*, tamen non est hoc semper necessarium ad bonitatem diuisionis, sed quando aliquod genus distribuitur per species ex æquo, & immediatè subiectas, in illas diuidi potest; si autem non diuidatur in plures immediatè, & ex æquo subiectas, debet fieri diuisio in duo membra, vel in quàm paucissima, & deinde in alia inferiora distribui; sicut substantia non benè diuideretur in hominem, plantam, & angelum, sed ordine quodam in corporalem, & spiritualem; corporalis in viuentem, & non viuentem, &c.

Species, seù modi diuisionis sunt multæ, cum enim diuisio distribuat totum in suas partes, sicut esse totum dicitur multis modis, ita, & diuisio. Datur enim totum essentiale, totum integrale, totum vniuersale, totum potentiale, & sic multiplicari possunt species diuisionum.

Et vt breuiter omnes comprǽhendere possis, facito duas lineas, seù ordines. Quædam linea est diuisionum per se, alia diuisionum

per

per accidens, seù accidentalis. In diuisione per se include quinque species, quæ hoc modo colliguntur, nam omne quod diuiditur, aut est vox significans respectu suarum significationum, aut est res significata. Si primum, est *diuisio nominis*, si secundum, est *diuisio rei*. Res autem, quæ est totum, comparari potest, aut ad partes quibus integratur, aut ad partes quibus constituitur essentialiter, aut ad partes sibi subiectas. Si primo modo fiat, est *partitio* qua aliquid diuiditur per partes integrantes, vt si dicas corpus humanum diuiditur in caput, pectus, & pedes; vniuersum in angelos, corpora corruptibilia, & incorruptibilia. Si secundo modo, est *diuisio essentialis in sua constituentia* : vt si dicas hominis alia pars est anima, alia corpus: vel hominis alterum extremum est animal, alterum rationale. Si tertio modo, aut fit in partes sibi subiectas secundùm prædicationem, aut secundùm potestatem. Si secundùm prædicationem, *est generis in species*, quia de speciebus prædicatur genus, vt de inferioribus: ad quam etiam pertinet diuisio generis per differentias, imò videtur esse eadem, quia genus non diuiditur in differentias, sed per differentias diuiditur in species, & melius explicatur, quando fit per differentias, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, & hæc est diuisio propriissima, & quidditatiua, vtpote de his in quæ, & per quæ essentialiter contrahitur genus, & in qua diuisum prædicatur de membris diuidentibus. Si fiat diuisio in partes subiectas, quæ se habent vt potentiæ, est *diuisio totius potentialis*, vt si dicas animæ aliud intelle-

ctiuum, aliud appetitiuum potentiæ aliud iudicatiuum, aliud consiliatiuum, aliud imperatiuum, quæ diuisio est penes diuersa officia, seù potentias rei.

In linea diuisionum per accidens, etsi multiplicari possint infinitæ diuisiones, quia de his, quæ sunt per accidens non datur certa regula, tamen frequentiores sunt tres: *Prima est diuisio subiecti in accidentia;* vt animalium aliud album, aliud nigrum: *Secunda è conuerso accidentis in subiecta;* vt alborum, aliud nix, aliud lac: *Tertia accidentis in accidentia;* vt alborum, aliud dulce, aliud amarum, &c.

Regulæ diuisionis, seù loci arguendi sunt tres, qui deducuntur ex conditionibus bonæ diuisionis: *Prima:* A diuiso ad diuisionem; & è conuerso, valet consequentia affirmatiuè, vel negatiuè. Patet, quia se habent conuertibiliter. *Secunda:* A toto diuiso cum negatione vnius membri, si sit diuisio bimembris, vel plurium, si sit multiplex, ad positionem eius membri quod restat, bona est consequentia, vt equus est animal, & non est rationale, ergo irrationale. *Tertia:* Quando membra sunt realiter oposita, bene valet à positione vnius membri ad negationem alterius: patet, quia opposita non possunt esse simul saltem naturaliter, & per se loquendo.

CAPVT V.

De Argumentatione.

DE hac tertia specie modi sciendi agendum nobis est in 3. lib. ad quem directè spectat, cum pertineat ad tertiam operationem intel-

intellectus. Pro præsenti vbi distinximus species modi sciendi sufficit notare hæc tria.

Primum est definitionem argumentationis, quæ est *Oratio in qua vno dato, aliud sequitur*, vt si dicam, Petrus est animal, ergo est corpus. Quare argumentatio debet componi, & constare ex tribus, scilicet *antecedente*, seu præmissa tanquam inferente, & *consequente* tanquam illato, & *nota illationis*, quæ est coniunctio antecedentis, & consequentis illationem, seu sequellam denotans.

Secundum est, quòd species argumentationis sunt quatuor, scilicet *sylogismus*, *enthymema*, *inductio*, & *exemplum*. Et possunt reduci ad duas, scilicet ad syllogismum, & inductionem, nam enthymema est quidam syllogismus imperfectus, seu truncatus, & exemplum est quædam pars inductionis. Diuiditur autem in istas species argumentatio inquantum manifestatiua est veritatis, in quo eius consistit quidditas. Duæ autem solùm sunt viæ manifestandi veritatem, scilicet, vel discurrendo ex principijs per intellectum notis, vel ad sensibilia, & singularia deducendo, quia ibi est origo totius notitiæ nostræ. Si fiat primo modo, est per syllogismum, qui constat ex tribus propositionibus, maiori, minori, & consequente, vel ex duabus si sit enthymema, scilicet antecedente, & consequente; & ideò est imperfectus syllogismus, quia ponit vnam propositionem pro antecedente, & syllogismus duas, cuius tota vis inferendi consistit in vnione aliquorum in vno tertio, vnde infert vnionem eorum inter se. Si secundo modo, est inductio, quæ non ex connexione cum

vno terito, sed ex pluribus singularibus sufficienter enumeratis infert vniuersaliter sic fieri in omnibus, & ad hoc reducitur exemplum, quod ex vno singulari infert non vniuersale, sed aliud simile.

Tertium est, quòd aliæ diuisiones argumentationis dantur præter istas species, sicut *ex parte notæ illationis* alia argumentatio est rationalis, scilicèt quæ fit per particulam *ergo*, vt homo est animal, ergo est viuens, alia conditionalis, quæ fit per particulam *si*, vt si Sol lucet, dies est: alia causalis, quæ fit per particulam *quia*, vt quia homo est rationalis, est risibilis, & differt inter ista tria, quòd ad veritatem conditionalis sufficit, quòd sit bona consequentia licèt extrema sint falsa, vt hæc est conditionalis vera: si homo volat, habet alas, & tamen extrema sunt falsa. Ad veritatem rationalis requiritur quòd antecedens, & consequens sint vera, ad veritatem inquam, nam ad bonitatem consequentiæ etiam ex falso potest sequi verum, vt dicemus lib. 3. Ad veritatem causalis, quod sint vera, & antecedens sit causa consequentis: est enim verum quòd homo est animal, & est risibilis, sed falsum, quòd quia est animal, sit risibilis.

Ex parte autem qualitatis consequentiæ, diuiditur in bonam, & malam. Bona consequentia est, in qua antecedens infert consequens, taliter quòd non potest antecedens esse verum, & consequens falsum. Mala consequentia est, in qua antecedens non infert consequens, licèt videatur, seu significetur inferri, ratione cuius significationis denominatur consequentia, sed mala, quia non

infert,

infert, sed datur antecedens verum, & consequens falsum.

De regulis consequentiarum ad discernendum bonas à malis dicemus lib. 3. vbi ex professo agendum est de defectibus consequentiæ.

CAPVT VI.

De Propositione, siuè Enunciatione.

PRæcipua species perfectæ orationis est enunciatio, seù propositio, & de illa magna in Dialectica tractatio est, quia potissimum deseruit syllogismo, & discursui. Et sumimus pro eodem propositionem, & enunciationem, quia sic obtinuit vsus etiam inter Sapientes, vt constat in disputationibus communibus, in quibus magis vtimur nomine propositionis, quàm enunciationis, & sic etiam vtitur S. Th. 1. p. q. 13. art. 12. nomine propositionis pro enunciatione: aliàs verò officium propositionis distinxit à simplici officio enunciationis cum Aristotel. 1. Poster. lect. 5. & opusc. 48. tractatu de syllogismo simpliciter cap. 1. scilicet quod propositio addit supra enunciationem quòd proponatur, ad inferendum aliquid in argumentatione. Definitur ergo enunciatio, quòd est *oratio verum, vel falsum significans indicando*, vt cum dico homo est animal. Ita ex Arist. 1. Perih. D. Thom. lect. 7. *Oratio* ponitur loco generis: *significare verum, vel falsum* loco differentiæ, per quam distinguitur enunciatio à cæteris orationibus, siuè imperfectis, siuè perfectis

non explicantibus veritatem. *Particula indicando* ponitur ad designandum, quo pacto verbum in propositione simplici deseruiat ad significandum verum, vel falsum, idest per modum asserendi, quòd communiter sit verbo indicatiui modi, vel ad illud debet reduci, veritas autem in simplici enunciatione assertiuè significatur, siuè affirmando, siuè negando. In hypotheticis autem, licèt non semper assertiue procedatur, vt in conditionalibus non indicatiui modi, v.g. si percuteres Petrum, te occideret, & similibus tamen ex aliquo sensu subintellecto reduci potest veritas propositionum ad assertionem, eo modo quo reduci potest ad cathegoricas.

Vt autem constet quid sit significare verum, nota ex D. Thom. 1. Periherm. lect. 7. quòd veritas est in enunciatione, sicut in signo intellectus veri, vel falsi, sed sicut in subiecto est verum, vel falsum in mente (idest in iudicio mentis) vt dicitur in 6. Metaph. in obiecto autem, sicut in causa, quia vt dicetur in libro Prædicamentorum, ab eo quod res est, vel non est, oratio vera, vel falsa est. Loquitur autem hic D. Thom. de enunciatione vocali, vel non iudicatiua, quando dicit quòd est in enunciatione veritas, sicut in signo intellectus veri, vel falsi, nam loquendo de enuntiatione iudicatiua mentali, in illa est veritas, sicut in subiecto.

Sed tamen quia etiam indicatiua mentalis significatiua est, & repræsentatiua veritatis obiectiuæ, vlterius dicimus quòd significare verum, vel falsum in propositione mentali, non est aliud, quàm significare per modum com-

componentis, aut diuidentis, ita quòd significetur aliquid, vt iudicabile, sicut ex hoc quòd aliquod prædicatum copulatur, vel disiungitur à subiecto, resultat quòd conformetur, & adæquetur, vel non conformetur ipsi rei, non solùm conformitate, vel difformitate assimulationis, sed attributionis, & coniunctionis prædicati cum subiecto, nam assimilatio ad rem extra etiam in simplici appræhensione inuenitur, & ità docet S. Thomas 1. p q. 16. art. 2. quod *simplex appræhensio, vel sensus est verus, sed non cognoscit verum, quia non cognoscit conformitatem veritatis, quia non applicat aliquid alicui, vel remouet ab eo*. Quapropter significare applicationem vnius ad aliud, vel potius significare rem applicando vnum alteri per modum iudicabilis, est significare verum, vel falsum. Ipsa autem veritas propositionis, non est ipsa significatio veri, vel falsi, sed conformitas, seù adæquatio, cum re significata, ex tali significatione resultans, quod totum vnico verbo significare voluerunt, qui dixerunt, quòd significare verum est significare rem esse qualiter se res habet, & significare falsum, significare aliter, quam se res habet. Hoc autem non est solum significare aliqualiter sicut sincathegorema, nec solùm aliquid simplex, sicut cathegorema, sed aliquid compositum, seù aliquid quod est applicatio vnius ad alterum, quod est enuntiatiua oratio. Quomodo autem veritas ipsa, aut falsitas non sint essentia propositionis, sed significatio ex qua resultat veritas, vel falsitas, & quomodo vna veritas formaliter non sit maior, nec minor alia dicemus inf. q. 5.

Sed

Sed aduerte quòd sunt aliquæ propositiones se falsificantes, seu destruentes suam veritatem, sicut, & aliæ destruentes suam possibilitatem, vel suam necessitatem, & hoc contingit, quando ex ipsamet verificatione propositionis sequitur quòd sit falsa, idest, ex eo, quod ita sit, sicut per illam significatur, vt si dicam, omnis propositio est falsa, vel hæc propositio est falsa, ipsammet demonstrando, ex eo enim, quòd ita sit, sicut significat, sequitur ipsam esse falsam. Et tales propositiones simplicitèr sunt falsæ, quia licèt habeant verificationem, illa tamen non est simpliciter veritas, quia ea illa sequitur falsitas, malum autem est ex quocumque defectu, & id vnde sequitur falsum, simpliciter non est verum.

CAPVT VII.

De Diuisione Propositionis.

OMissa diuisione propositionis in veram, & falsam, quæ simpliciter non est diuisio; cum eidem propositioni conuenire possit, imò veritas, & falsitas non sunt formaliter in ipsa propositione, quatenus enunciatiua est, sed quatenus iudicatiua, iudicium autem pertinet ad assensum, & dissensum, enunciatio ad copulationem extremorum super quam cadit iudicium assensus tanquam supra materiam, vt dicemus q. 4. art. 1. Omissa ergo hac diuisionè, & agendo solum de propositione quatenus enunciatiua est.

Omnes diuisiones propositionis ad quatuor prin-

principales, quasi ad capita reducuntur. *Prima* diuisio est in *propositionem cathegoricam*, *&* *hypotethicam*, quæ est diuisio essentialis, vt dicemus loco prædicto, nam tenet se ex parte partium quibus constat, est enim *cathegorica propositio, quæ habet subiectum, copulam verbi, & prædicatum tanquam partes principales sui*, omnis enim propositio verbo constare debet, vt Aristoteles docet 1. Periherm. cap. 4. & cum eo D. Thom. ibid. lect. 1. & 8. *Subiectum* dicitur illud, *de quo aliquid dicitur*. *Prædicatum*, *id quod de aliquo dicitur*, vt in hac propositione homo est albus, ly *Homo* dicitur subiectum, ly *Albus* prædicatum, & ly *est* copula verbalis, & quia ex istis tanquam ex principalibus constat hæc propositio, dicitur cathegorica, idest prædicatiua, & ab alijs dicitur simplex, quia solum ex verbo, & nomine componitur, vt dicit S. Thoma lect. 8. citata, nec enim est alia compositio simplicior. *Hypothetica*, quæ ab alijs dicitur composita, seu coniunctione vna, dicitur *illa*, *quæ habet duas cathegoricas tanquam partes principales sui*: vt si homo currit, homo mouetur. Et sic differunt hypothetica, & cathegorica penes copulas, & penes extrema copulata, quia hypothetica non vnit verbo, sed particula, *&*, *vel*. *si*, & similibus, nec immediatè vnit terminos, sed propositiones.

Secunda diuisio est ex parte quantitatis propositionis, in *vniuersalem*, *particularem*, *indifinitam*, *& singularem*. Et sicut in naturalibus quantitas rei sequitur materiam, ita in propositionibus quantitas sequitur subiectum, quod est quasi materia respectu prædicati, & copu-

copulæ, constat autem quod extensio propositionis, seù quantitas eius sumitur penes pluralitatem, & extensionem subiectorum, quibus prædicatum conuenit. Vnde hæc diuisio est accidentalis. Igitur *propositio vniuersalis est illa in qua subiectum propositionis afficitur aliquo signo vniuersali* Signa autem vniuersalia sunt *omnis*, *nullus*, *quilibet*, *neuter*, & similia, quæ distributionem pro pluribus important, vnde talia signa non assiguntur nisi termino communi, vt omnis homo disputat.

Sed aduerte quòd in propositione distinguitur aliquando subiectum distributionis à subiecto prædicationis, seù enuntiationis, vt in hac propositione, *Cuiuslibet hominis equus currit*, vbi cursus prædicatur de equo, vt de subiecto, sed distributio non conuenit subiecto, sed homini. Itaque illud subiectum propositionis, cui assigitur signum distributionis, dicitur subiectum distributionis. Sed hæc distributio, & vniuersalitas est simpliciter distributio, quando non dependet, nec restringitur ab alio termino antecedente, cuius resolutio prius dari debeat, quàm resolutio termini distributi, est autem distributio secundum quid, quando est dependens ab alia priori resolutione, vt si dicam, *hominis quilibet equus currit*, licèt ly equus afficiatur signo distributionis, non tamen simpliciter est vniuersalis, quia restringitur à ly hominis, & non possumus resoluere, idest, descendere sub illo termino *Equus*, antequam descendamus sub illo termino *hominis*, vt in lib. 3. in tractatu de inductione clare ostendemus,

&

& sic vniuersalitas propositionum tunc est simpliciter talis, quando in sua distributione, & resolutione, seù descensu est independens ab aliqua priori resolutione alterius termini, quando autem est dependens, est vniuersalitas secundùm quid.

Propositio particularis est in qua subiectum afficitur signo particulari, vt quidam homo disputat. Signa particularia sunt, *quidam aliquis, alter*, & similia, quæ pluribus conuenire faciunt, sed non distributiuè. *Propositio indefinita est, in qua subiectum est terminus communi, & nullo signo afficitur*, vt homo disputat *Propositio singularis est, in qua subiectum est terminus singularis, vel terminus communis affectus signo singularitatis*, vt Petrus disputat, iste homo disputat. Terminus autem singularis est, *qui de vno solo, & non de pluribus potest prædicari*.

Tertia diuisio est in propositionem affirmatiuam, & negatiuam, quam D. Thom. 1. Periherm. lect. 8. appellat generis in species. *Affirmatiua propositio est, in qua prædicatum affirmatur de subiecto*, vt homo est albus: *Negatiua in qua prædicatum negatur de subiecto*, & sic affirmatio facit compositione, negatio verò diuisionem.

Quia ergo affirmatio, & negatio penes copulam attenditur, oportet aduertere, quòd duplex est copula, *quædam principalis*, quæ vnit prædicatum subiecto; *quædam minus principalis* (quam etiam implicationis vocant, quæ est pars extremi; vt quando dico Petrus, qui est doctus, est iustus, illud *qui est*, tenet se ex parte subiecti, & constituit vnum extre-

mum

mum super quod cadit copula vniens prædicatum, & ista est principalis. Copula principalis, *alia est simplex*, *alia complexa*; simplex vt quando vnam solum pono v. g. Petrus est iustus; complexa, vt quando ponitur duplex v. g. Petrus est, vel fuit iustus. Et quidem in copulis complexis, si vtraque negetur, vel vtraque affirmetur, clare constat, quòd tota propositio est affirmatiua, vel negatiua, vt Petrus nec est, nec fuit albus, est simpliciter negatiua, Petrus est, & fuit albus, simpliciter affirmatiua; si autem vna affirmetur, & altera negetur, vt si dicas Petrus est, vel non fuit albus, formaliter est mixtæ qualitatis, virtualiter autem illa dicetur affirmatiua, quæ ex se infert vnam affirmatiuam, & virtualiter negatiua illa, quæ infertur ex vna negatiua. *Cuius ratio est*, quia si vna propositio infert vnam affirmatiuam, illa propositio illata non potest verificari, nisi supponat extrema, ergo oportet quòd etiam in eius antecedente extrema supponant, quia non potest antecedens esse verum, & consequens falsum in bona consequentia. Ergo oportet, quòd talis propositio inferens affirmatiuam per bonam consequentiam sit virtualiter affirmatiua, hoc est, exigat ad sui verificationem idem quod affirmatiua scilicet, suppositionem extremorum v.g. hæc propositio Petrus est, & non fuit albus, est virtualiter affirmatiua, quia infert hanc Petrus est albus, quæ est absolute affirmatiua.

E contra verò, si vna propositio infertur ex vna negatiua, dicitur virtualiter negatiua licet in se sit mixtæ qualitatis, quia non exigit ad sui verificationem nisi id quod exigit negatiua, sci-

licet,

cet quòd verificetur sine suppositione extremorum, eo quod infertur ex vna negatiua, quæ sine suppositione extremorum verificatur, & per consequens eodem modo verificabitur ea quam infert, quia in bona consequentia, si antecedens est verum, consequens non potest esse falsum, sicut hæc, Petrus est, vel non fuit albus, infertur ex ista, Petrus non fuit albus, & ita prima est virtualiter negatiua.

Propositio negatiua, cum constet ex copula negata, negatio autem est malignantis naturæ, quæ destruit quicquid post se inuenit, consequenter duplicata negatio efficit affirmationem, quia prima negatio destruit secundam. Et eodem modo cum negatio habeat vim distribuendi, si inuenit subiectum distributum, tollit distributionem eius, quòd Dialectici vocant immobilitare, & sic negatio mobilitat, idest, distribuit immobilitatum, & immobilitat mobilitatum, idest, distributum, vt si dicas non omnis homo disputat, ly *non omnis* est idem, quòd *quidam* de quibus in c. de Æquipol.

Quarta diuisio est in propositionem de inesse, & modalem. *Modalis propositio est in qua verbum, seù copula afficitur aliquo ex his quatuor modis*, scilicet, *necessario*, *contingenter*, *possibiliter*, *impossibiliter*, quia isti modi afficiunt ipsum verbum quantum ad rationem, & modificationem componendi propositionem, & copulandi, *Propositio autem de inesse est illa, quæ sine talibus modis copulat; & componit vnum extremum cum alio*, quamuis aliis aduerbijs modificantibus verbum, aut prædicatum constet, vt hæc Propositio, *Petrus est albus*, *Petrus iuste viuit*, sunt de inesse, hæc

verò

verò modalis, *Petrus contingenter disputat*, *necessario videt*, *&c*. De his modalibus latius dicemus tractando de Oppositionibus.

Omnes istæ diuisiones fiunt, & sumuntur ex parte copulæ, præter illam, quæ est in vniuersalem; & paticularem, &c. Quæ sumitur penes quantitatem ex parte subiecti; cathegorica enim, & hypothetica penes copulam distinguuntur, quia cathegorica constat copula verbali, hypothetica coniunctione propositionum. Item affirmatiua constat copula affirmata, negatiua copula negata: modalis constat copula modificata modificatione tangente ipsam compositionem: Propositio de inesse copula simplici, & absoluta.

CAPVT VIII.

De materia Propositionum.

IN propositione subiectum habet rationem materiæ quasi partialis respectu prædicati, quia prædicatum de subiecto dicitur, & quasi in eo recipitur. Rursus subiectum, & prædicatum dicuntur quasi materia copulæ, quia secundùm habitudinem, & conuenientiam predicati ad subiectum fit, vel non fit debito modo vnio ipsa inter prædicatum, & subiectum. Et hæc habitudo terminorum, ex quibus quasi ex materia propositio componitur, dicitur absolutè propositionum materia. Et est triplex, alia naturalis, alia contingens, alia remota. *Naturalis, in qua vnus terminus est de essentia alterius*, & sic vel fundant habitudinem essentialem, vt si dicas ho-

mo est animal, vel necessariam propriæ passionis, vt homo est risibilis. *Contingens in qua prædicatum accidentaliter conuenit subiecto, & potest adesse, & abesse sine subiecti corruptione*, vt Petrus est iustus. *Remota in qua prædicatum repugnat subiecto*, vt homo est lapis; & sufficit repugnantia naturalis, nam supernaturaliter id quod erat in materia remota, scilicet Deus, & homo, factum est in materia naturali postquam Verbum factum est homo.

Prædicatio, alia identica, alia formalis. Item alia directa, alia indirecta. Identica, *in qua idem de seipso, vel sinoninum de sinonimo prædicatur*, vt homo est homo. Formalis, *in qua prædicatur forma, vel aliquid ad instar formæ de aliquo*, vt homo est iustus, homo est animal. Prædicatio directa est, *in qua prædicatur id, quod habet rationem formæ, de eo, quod habet rationem subiecti*, siuè sit forma essentialis, vt definitio, vel pars definitionis de definito, & superius de inferiori, siuè sit forma accidentalis de subiecto; vnde, & prædicatio directa, alia est essentialis, alia accidentalis. Indirecta prædicatio est, *in qua è conuerso subiectum dicitur de forma, aut definitum de definitione*, vt coloratum est homo, animal rationale est homo, & ista propriè non est essentialis aut accidentalis. Sed de his latius in Logica q. 5. art. 2.

CA-

CAPVT IX.

De proprietatibus Propositionis, & quo ordine tractandæ sunt.

EXplicata natura propositionum, earumque diuisione, & diuersitate materiæ, sequitur ordine doctrinæ agere de proprietatibus propositionis, Quædam autem proprietates sequuntur ipsa extrema, seù partes propositionis, quædam totam ipsam propositionem, Proprietates partium propositionis, quæ solum conueniunt illis, prout intrà propositionem sunt, quinque sunt, scilicet *suppositio*, *ampliatio*, *restrictio*, *alienatio*, *appellatio*. Proprietates, quæ sequuntur totam propositionem sunt, *oppositio*, *conuersio*, *æquipollentia*. Et istæ proprietates possunt inueniri tam in propositionibus de inesse, quàm in Modalibus. Et ideo priùs agemus de proprietatibus extremorum propositionis, deinde de proprietatibus totius propositionis, & prius in propositionibus de inesse, deinde in modalibus.

CAPVT X.

De Suppositione.

SVppositio definitur, quòd est *acceptatio termini pro aliquo de quo verificatur*. Multi ex Recentioribus hanc definitionem non admittunt existimantes, quòd suppositio solum est acceptio nominis pro re quam significat, nec distinguunt suppositionem à significatione,

ne, seù exercitio significationis, qua vox substituitur in significando loco rei. Vnde illud antiquum, & acceptatum principium, quòd aliquę propositiones sunt de subiecto non supponente, & ideò, si sint affirmatiuæ, falsæ sunt, ab ipsis reijcitur, quia omne nomen, siuè intra, siuè extra propositionem supponit, hoc ipso, quòd substituitur pro aliquo apud intellectum, nam & Aristoteles dixit in 1. Elenchórum, quòd quia res nobiscum ferre non possumus, vtimur nominibus pro rebus.

Cæterum euidenter distinguit S. Thomas inter significationem nominis, & suppositionem in q. 9. de potentia art. 4. in corpore, & ad 6. & idem colligitur ex prima parte, q. 39. art. 5. ad 5. vbi admittit illam regulam Sophistarum. *Quòd nomina substantiua supponunt, adiectiua verò non supponunt, sed copulant*, ergo apud S Thom. non est idem significatio, quòd suppositio.

Denique rationem huius assignauit S. Thom. in 3. sent. dist. 6. quæst. 1. artic. vbi ita inquit, *quòd in quolibet nomine est duo considerare, scilicet, id à quo imponitur nomen, quod dicitur qualitas nominis, & id cui imponitur, quod dicitur substantia nominis, & nomen proprie loquendo dicitur significare formam, siuè qualitatem, dicitur verò supponere pro eo cui imponitur*, Et inde infert solutione ad 1 quòd *diuersitas suppositionis non facit æquiuocationem, sed diuersitas significationis*. Distinguit ergo manifeste Sanctus Thomas suppositionem à significatione. Et nos ex eius verbis dicimus, quòd cum significatio nominis sit quædam substitutio pro re significata, dupliciter potest intelli-

intelligi substitutio; vno modo substitutio repræsentatiua, qua ipsæ voces nobis ingerunt res significatas; & hæc non est suppositio, sed significatio. Alio modo est substitutio, quasi applicatiua, qua postquam intellectus accepit repr sentationem, & significationem vocis, applicat diuersimodè in propositionibus ipsum nomen, vt stet pro cui vult aliquid applicare; sicut cum dico, *homo est albus*, ly homo, non solum mihi repræsentat naturam humanam, sed etiam substituo illud pro eo, cui applicanda est albedo, per illam copulam *est*. Vnde consideratur intellectus an respectu talis copulæ detur verè, & propriè subiectum quod sit homo, & si datur, verè substituit tale subiectum in propositione: si autem non inuenitur, substitutio est nulla, sicut si dicerem Antichristus fuit bonus, Adam est albus, non substituo, nec supponunt illa subiecta quia respectu illius copulæ *fuit*, non datur Antichristus, & respectu illius copulæ *est*, non datur Adam, & sic vocantur propositiones de subiecto non supponente.

Sic ergo explicatur definitio: *Suppositio est acceptio termini*, idest, acceptio substantiua ab intellectu facta in ordine ad aliquam copulam in propositione, & sumitur pro acceptione passiua ex parte termini accepti, non pro actiua ex parte intellectus accipientis. Additur in definitione, *Pro aliquo de quo verificatur*, intelligere pro quo verificatur illa acceptio seù substitutio, non de quo verificatur propositio, non enim requiritur ad suppositionem veritas, seù verificatio propositionis, siquidem etiam in propositione falsa datur suppo-

sitio,

sitio, vt cum dico Homo est lapis, ly *Homo*, supponit, quia verè inuenitur id cui conuenit esse homo respectu illius copulæ *est*, & secundùm exigentiam eius, sed requiritur ad suppositionem verificatio aceptionis termini, & substitutionis eius, idest, quòd id cui conuenit illud nomen, & pro quo substituo illud in ordine ad copulam propositionis, verè inueniatur, & detur iuxtà illius copulæ exigentiam.

Quare ad comprobandam, & ostendendam suppositionem termini vtimur propositione demonstrante illam in ordine ad copulam, vt si dico Homo est albus, ostendo quòd homo supponit, quia in ordine ad illam copulam *est*, demonstrato homine, verum est dicere, *hoc est*, *Homo*, & in ista propositione Adam fuit, ly *Adam* supponit, quia hoc indiuiduum, demonstrat *Adam*, aliquando fuit, & si dico *homo est nomen*, verificatur suppositio subiecti dicendo *Homo*, demonstrata voce, *est* ly *homo*, seù est vox homo, & sic de cæteris. Hæc autem demonstratio, quando dico *Hoc est &c.* non requiritur quòd fiat ad sensum, sed sufficit quòd ad intellectum demonstretur, quia præterita, & futura non demonstrantur ad sensum, & similiter occulta, vt si dicam, *Aurum est non demonstratum*, scilicet aurum, quòd est in terra, ly *aurum* supponit, quia verificatur dicendo, *Hoc* demonstrato auro per intellectum, *est aurum*, non autem demonstrato per sensum; sic enim falsificaretur propositio, sicut etiam falsificatur, si ly *non demonstratum*, referatur etiam ad intellectum. Quare propositio demonstrans suppositionem non dat illi verificationem, sed designat, & osten-

ostendit illam, & sic cum dicitur quòd *suppositio est acceptio pro aliquo de quo verificatur*, intelligitur sic, de quo verificatur in propositione in qua ponitur, quasi in exercitio, in ea verò in qua demonstratur, quasi in actu signato, vt in manifestante seù probante suppositionem.

Ex dictis colligitur, quòd suppositio termini non datur extra propositionem: licet enim terminus, & quælibet vox significatiua extra propositionem significet vt terminus; non tamen applico, & substituo illum pro aliquo, verificando illum secundùm exigentiam alicuius copulæ, nisi in propositione, in qua solùm inuenitur copula, & inuenitur applicatio vnius ad alterum per modum prædicati, & subiecti, & sic substitutio applicatiua pro aliquo verificata secundùm exigentiam copulæ, quod est suppositio, extra propositionem non datur; substitutio verò significatiua, & ordinata ad componendam propositionem datur.

Colligitur secunndo quòd suppositio, vt explicatur in definitione, ita generaliter est definita, quòd etiam adiectiuis quando adiectiuè tenentur potest applicari, vt si dicam Petrus est albus, ly *albus* etiam accipitur pro aliquo de quo verificatur, & cui conuenit ratio albi iuxta exigentiam copulæ. Si tamen suppositio accipiatur strictius pro eo quod est non solùm accipi pro aliquo, sed etiam reddere suppositum verbo, quod est strictiori modo supponere, sic adiectiua non supponunt, sed copulant suum significatum formale alteri supposito, vt dicebant Antiqui.

CA-

CAPVT XI.

De Diuisionibus Suppositionis.

SVppositio cum sit acceptio termini pro eo de quo verificatur, dicit respectum, & ordinem ad tria, & penes illa sumuntur eius diuisiones. Dicit enim respectum *ad significatum*, pro quo supponit, *ad verbum*, in ordine ad quod supponit, *ad signum modificans*, quo modificatur ad supponendum.

Primo ergo ex parte significati, diuiditur suppositio in propriam, & impropriam. *Suppositio propria est acceptio termini pro eo, quod proprie significat, vel repræsentat*, vt cum dico, Leo rugit, accipitur Leo pro animali, quod proprie significat: *Impropria suppositio est acceptio pro eo, quod improprie significat, & quasi metaphoricè*, vt cum dico, vicit Leo de Tribu Iuda, accipitur Leo pro Christo quem propriè non significat. Et sic in istis propositionibus, *Christus vicit*, *Leo de Tribu Iuda vicit*, licèt accipiatur subiectum pro eodem, scilicèt pro Christo, diuerso tamen conceptu, & repræsentatione, nam in primo repræsentatur Christus absolute, & simpliciter, quia propriè; in secundo verò representatur Christus cum connotatione ad Leonem verum, & ita nomen *Leo* impropriè repræsentat, & supponit pro Christo, quia ratione connotationis, & non simplicis ac directi significati illum repræsentat, & ideo isti modi metaphoricæ locutionis habent elegantiam, & delectationem, quia non simplici modo, sed quasi quodam

circuitu, & connotatione res significant.

Propria suppositio diuitur in tres species, scilicet materialem, simplicem, personalem, *Materialis est acceptio termini pro se*, idest pro ipsa voce, & ideo in definitione suppositionis propriè posuimus, quòd est acceptio pro eo quod propriè significat, & repræsentat, quando enim supponit materialiter, repræsentat se, non significat, vt cum dico, Homo est nomen, Blytiri est vox, nisi forte subintelligas, vox homo, vox Blytri. Cognoscitur suppositio materialis ex tribus: primo si ponatur terminus non significatiuus, vt *Blyteri Scindapsus*: isti enim non possunt supponere nisi pro se. Secundò si ponantur signa materialitatis, vt sunt, *hæc dictio*, *hic terminus &c.* faciunt stare rem demonstratam per illa materialiter. Tertiò si ex parte prædicati ponatur aliquid, quod non significat rem, sed terminum, vt si dicas homo est vox, homo est nomen.

Suppositio simplex est. *Acceptio termini pro eo quod primo, & immediatè significat*, & non mediate, vt si dico, Homo est species, ly *homo* supponit suppositione simplici. Vbi aduerte nomina significare duo: primum quod est quasi primarium, & formale: secundum quod est id in quo inuenitur tale primarium, & est quasi secundario significatum à nomine, quia in eo quasi supposito, & materiali susceptiuo reperitur id quod significat nomen, v. g. homo significat primario, & immediate humanam naturam, mediatè verò omne illud in quo illa inuenitur, idest, omnia indiuidua hominis. Suppositio ergo simplex est

ac-

acceptio termini pro eo quod est significatum primario, & immediatè, ita præcisè, quòd non transit ad secundarium significatum, & ad ea, in quibus inuenitur primarium, sed cum præcisione stat pro primario significato, & ideo est simplex, & præcisa suppositio, quæ stat in immediato, & primario significato, non quasi duplex quæ transeat ad secundum & mediatum, sicut quando dico, Homo est species, non accipitur homo pro indiuiduis, sed pro homine vt sic, & præscindendo ab indiuiduis, vnde non valet Homo est species, ergo Petrus est species. Et ideò in simplici suppositione semper intercedit appellatio, quia predicatum conuenit subiecto sub aliqua præcisione, & formalitate, qua non descendit ad indiuidua.

Suppositio personalis est *Acceptio termini pro indiuiduis*, seù pro his, quæ materialitèr, & mediatè significantur, & ideò vocatur personalis, quia conuenit quasi personis, seù suppositis alicuius rei, sicut cum dicimus *omnis homo est animal*, conuenit hoc etiam indiuiduis, & benè valet descendendo, ergo iste homo est animal, &c. vnde suppositio personalis est capax ascensus, & descensus, non simplex.

Deinde tertio diuiditur suppositio personalis ex ordine ad verbum, seù copulam, in essentialem, seù naturalem, & accidentalem. Suppositio naturalis est *Acceptio termini pro omnibus, quibus natus est accipi*; seù alijs verbis, *est acceptio termini pro eo, cui intrinsecè, & essentialiter conuenit prædicatum*, vt homo est animal, vbi verbum, *est*, abstrahit à tempore in-

ſui verificatione. Suppoſitio accidentalis eſt *Acceptio termini pro his ſolùm, de quibus verificatur iuxta exigentiam verbi* ſeù alio modo, eſt *acceptio termini pro eo cui prædicatum non intrinſecè, ſed accidentaliter conuenit*, vt in hac homo eſt iuſtus, homo diſputat.

Quarto diuiditur ſuppoſitio ex parte ſignificationis, in communem, & ſingularem. Communis eſt *acceptio termini communis pro ſuis inferioribus*, vt homo diſputat. Suppoſitio ſingularis, & diſcreta eſt *acceptio termini ſingularis pro re ſingulari*, vt Petrus diſputat, hic homo diſputat.

Quinto diuiditur ſuppoſitio communis ex parte ſignorum, in determinatam, & confuſam. Suppoſitio determinata eſt *acceptio termini communis indefiniti, aut ſigno particulari affecti*, vt homo diſputat, quidam homo diſputat. Suppoſitio confuſa eſt *acceptio termini communis cum ſigno vniuerſali, vel etiam ſpeciali ſigno confuſionis*, vt omnis homo diſputat, tantùm homo diſputat. Confuſa eſt duplex, altera diſtributa altera confuſa tantum. Diſtributa eſt *acceptio termini communis, qui immediatè afficitur aliquo ſigno diſtributionis*, vt omnis homo diſputat, ly homo ſtat diſtributiue. Confuſa tantùm eſt *acceptio termini, qui afficitur mediatè ſigno vniuerſali affirmatiuo, vel aliquo ſpeciali ſigno confuſionis*; exemplum primi, omnis homo eſt animal, ly *animal* ſtat confuſe tantùm; exemplum ſecundi, tantùm homo diſputat, oculus requiritur ad videndum, ly *homo*, & ly *oculus* ſtant confuſe. In cap. ſeq. explicabimus ſpecialia ſigna confuſionis. Et iſta confuſa, vel eſt confuſa diſiuncta, vel copulata.

ta . *Disiuncta* est , quam exemplis allatis explicauimus . *Coppulata quæ afficitur signo collectiuo* , vt omnes Apostoli sunt duodecim , omnes Planetæ sunt septem , ly *Apostoli* , & ly *Planetæ* stant confuse copulatè , seù collectiuè .

Solet etiam cognosci differentia istarum suppositionum ex descensu , vel ascensu , qui vnicuique debetur , nam suppositioni determinatæ debetur descensus disiunctiuus ; distributiuæ copulatiuus ; confusæ tantùm , disiunctus , vel copulatus . Quis sit autem ascensus copulatiuus , & disiunctiuus , disiunctus , & copulatus , dicetur libro sequenti , cap. 2. & 3. Cum autem solùm personali suppositioni debeatur ascensus , & descensus , quia ascensus, & descensus sumitur per ordinem ad indiuidua ad quæ descendimus ab vniuersali , vel ascendimus ab ipsis singularibus ad vniuersale , soli autem personali conuenit accipi pro indiuiduis ; ideò optimè dignoscitur varia suppositio personalis penes varium descensum , & ascensum ad indiuidua . Et quia descensus , & ascensus , quasi quidam motus est , ideo terminus sub quo possumus immediatè , & independenter ab alio descendere , & ascendere dicitur supponere , seù stare mobiliter , quando autem non potest descendi , aut ascendi immediate , sed dependenter à resolutione alterius termini (idem est resolutio , quòd descensus , & ascensus) dicitur stari immobiliter . Et descesus disiunctps , vel copulatus non reputantur simpliciter resolutio termini , quia non fit descensus per propositiones notiores , quo ad veritatem , sicut ad resolutionem re-

quitur, sed per numerationem eiusdem termini, vt si dico, omnis homo est animal, disiunctus descensus debetur illi termino, *Animal*, sic dicendo, omnis homo est hoc, vel illud, vel illud, vel illud animal: Ad equitandum requiritur equus, sub ly *equus* fit descensus disiunctus, requiritur hic vel ille, vel ille equus ad equitandum; quæ numeratio non magis manifestat, & resoluit veritatem, sed solum numerat terminos. Et similiter omnes Apostoli sunt duodecim, resoluitur sic, iste, & ille, &c. sunt duodecim.

CAPVT XII.

Regulæ Suppositionis.

VT melius cognoscantur suppositiones determinatæ, distributiuæ, & confusæ, solent tradi aliquæ regulæ, quæ sunt generales pro omnibus, & aliæ quæ sunt speciales pro relatiuis, habent enim relatiua specialem difficultatem in resoluendo suam suppositionem.

Antequam verò tradantur Regulæ, supponendum est esse quædam signa, seu notas, & sincathegoremata, quæ afficiunt terminos ad faciendum illos stare vniuersaliter, vel particulariter, & sic efficiunt suppositionem distributam vel determinatam, vel confusam tantum. Signa vniuersalitatis sunt, quædam affirmatiua, quædam negatiua, quædam mixta. Affirmatiua vt *Omnis*, *Quilibet*, *Cunctus*, *Totus*, *&c.* Negatiua, vt *Nullus*, *Nemo*, *Non*, *Nec*, Mixta, vt *Contingenter*, *Tantum*, & alia quæ expo-

exponuntur per affirmationem, & negationem, vt contingenter homo est albus, exponitur sic, potest esse, & potest non esse albus; Tantum homo est rationalis, exponitur, Omne rationale est homo, & nihil aliud ab homine est rationale. Et sunt aliqua signa vniuersalitatis, seù distributionis completæ, scilicet quæ nihil includunt particularitatis, vt *Omnis*, *Nullus*, absolutè sumpta: alia sunt signa vniuersalitatis, seù distributionis non completæ, vt *Alter*, *Neuter*, *Omne* pro generibus singulorum. Item est signum vniuersalitatis, ly, *Et*, copulatiuè tantum, vt quando dico Petrus, & Paulus est animal; habet enim vim vniuersalitatis, quia copulat plura indiuidua.

Signa particularia sunt *Aliquis*, *Quidam*, *Nonnullus*, *&c.* & particula *vel*, quæ non copulant terminos, sed disiungit. Signa specialia confusionis, quæ scilicet non distribuunt, sed confundunt, sunt ly *omnis* collectiuè acacceptum, ly *tantùm*, vt cum dico, tantum Homo est discursiuus ly *requiritur*, aut ly *promitto*, & similia, vt requiritur equus ad equitandum, promitto tibi librum, Bis cantaui Missam, in istis propositionibus terminus tenetur confusè tantùm, quia non licèt sub illo ascendere, aut descendere.

Inter signa distributionis affirmatiua, & negatiua hoc interest, quòd virtus distributionis affirmatiuæ sistit in termino immediato, non autem transit ad mediatum, sed relinquit illum confusum, vt si dico, omnis homo est animal, solum ly *homo* distribuitur, *animal* verò confunditur. Et ferè omnis suppositio

confusa habet ortum ex aliqua vniuersalitate mediata, à qua dependet in sui resolutione vel formaliter, vel virtualiter, sicut ly *tantum*, ideò est signum confusionis, quia habet vnam exponentem in qua terminus affectus à ly *tantum* sequitur mediatè vnam vniuersalem, vt si dico, tantùm homo est rationalis, exponitur per hanc: Omne rationale est homo, vbi *homo* sequitur mediatè vniuersalem distributam & si dico, ad equitandum requiritur equus, equiualet isti, Ad omnem equitationem requiritur equus, vel non potest fieri aliqua equitatio sine equo, vbi sequitur vniuersalem affirmatiuam, & quando dico, Bis cantaui Missam, ly Bis tenetur copulatiuè, & est signum vniuersalitatis. Itaque ferè semper confusa suppositio oritur virtualiter, aut formaliter ex vniuersalitate affirmatiua mediata, à qua dependet. At verò vniuersalitas negatiua distribuit terminum immediatè, & mediatè positum, quia negatio distribuit totum quòd inuenit post se, vt nullus homo est lapis, ly *homo*, & ly *lapis* distribuuntur.

Ponuntur ergo sex Regulæ ad cognoscendas suppositiones. *Prima est*: Omnis terminus nullo signo affectus, aut signo particulari, supponit determinate, vt *homo disputat, aliquis homo disputat*; quæ suppositio determinata vocatur, quia verificatio eius debet fieri in aliquo determinato supposito, non in aliquo vagè, & secundum numerationem copulatam, vel disiunctam, vt in confusa, nec in distributione, & vniuersalitate, vt in distributiua. Et non dicitur suppositio indefinita, licet conueniat termino in propositio-

ne

ne indefinita, vt *homo disputat*, quia indefini um dicitur respectu propositionis, quia veritas eius stare potest siue in vno tantum indiuiduo, siue in multis. At verò suppositio termini non verificatur indefinite, aut vage, sed ostendendo determinate hoc indiuiduum, vel illud in suppositione determinata.

Secunda regula: Omnis terminus affectus immediatè signo vniuersali affirmatiuo, vel affectus signo vniuersali negatiuo mediatè, vel immediatè, supponit distributiuè, vt omnis homo est animal, ly *homo* stat distributiuè; *Nullus homo est lapis*, vterque terminus stat distributiuè.

Tertia; Omnis terminus communis, qui sequitur mediatè signum vniuersale affirmatiuum, vel generalius loquendo: Omnis terminus, qui dependet in sui resolutione ex aliqua priori vniuersalitate, vel formaliter in se, vel virtualiter in sua exponente, supponit confuse disiunctim, idest, debetur illi solum descensus, & ascensus disiunctus, non disiunctiuus, vt omnis homo est animal, ly *animal* stat confuse; tantùm homo est rationalis, ly *homo* stat confuse, quia vna suarum exponentium est hæc, omne rationale est homo, vbi ly *homo* supponit confuse.

Quarta regula: Terminus communis affectus immediate signo collectiuo supponit confuse copulatim, vt *omnes Apostoli Dei sunt duodecim*, quia sub illo termino *Apostoli* solum licet ascendere copulatim, non copulatiue.

Quinta: Si concurrant duo signa vniuersalia super eundem terminum, videndum est quomodo dempta prima negatione, aut signo

vniuerſali remaneat; & ſi remaneat diſtributùs in ordine ad terminum ſupponentem determinatè, antea ſupponebat confuſe; ſi autem remanet diſtributiuè in ordine ad ſupponentem confuſe, antea ſtabat determinate, vt ſi dicam, *Nullus homo non eſt animal*, dempta prima negatione, ſcilicet ly *Nullus*, ly *animal* remanet diſtributum in ordine ad ly *homo*, qui ſtat determinate, & ſic antea ly *animal* ſupponebat confuſe: ſi autem dicam, Non omnis homo eſt animal, dempto ly *non*, remanet *homo* diſtributus in ordine ad ly *animal* ſtans confuſe, & ſic antea ſupponebat determinatè.

Sexta Regula: In complexis quorum vna pars ſe habet vt determinans alia vt daterminabilis, vt ſi dicam *equus hominis*, vbi ly *hominis* determinat, & reſtringit ly *equum*, quando accipiuntur vnica acceptione, pars illa quæ ſe habet vt determinans non poteſt reſolui antequam reſoluatur totum complexum: ſi verò non accipiatur vnica acceptione, poteſt vtraque pars reſolui ante reſolutionem totius, vt ſi dicas, Hominis equus eſt animal, vel Hominis quilibet equus eſt animal, ſub vtroque poteſt deſcendi, & aſcendi iuxta regulas communes. Dicitur accipi *vnica acceptione*, quando obliquus ſequitur poſt rectum, quia facit quaſi vnum terminum cum illo: idem eſt enim dicere equus hominis, & equus poſſeſſus. Accipitur autem *pluribus acceptionibus* quando obliquum antecedit, vt hominis equus, quia ſumuntur vt diuerſæ acceptiones, ſeù vt diuerſi termini capaces diuerſæ ſuppoſitionis, & reſolutionis de quo vide infr. q. 7. ar. 2. arg. 5.

CA-

CAPVT XIII.

De Relatione.

Circa *Relatiua* notandum est, quòd loquimur de rellatiuo grammaticali, vt *qui, alius &c.* non de relatiuo logicali, quod pertinet ad prædicamẽtum relationis. Et definitur tale relatiuum, quòd est *rei ante latæ recordatiuum*. Diuiditur autem in relatiuum substantiæ, & accidentis. Relatiuum substantiæ est quod refert suum antecedens per modum substantiæ, vt ly, *qui*, ly *ille &c.* Relatiuum accidentis, quod refert antecedens per modum denominatiui, vt ly *quale*, ly *tale*, *&c.* Et vnum quodque istorum, vel est relatiuum identitatis scilicet quod refert, & accipitur directè pro eo, pro quo suum antecedens, vt Petrus est doctus, & ille disputat, nix est alba, & talis est cycnus, vel est relatiuum diuersitatis, quod scilicet accipitur pro alio quam suum antecedens; refert autem suum antecedens in obliquo, vt Petrus disputat, & alius loquitur, idest, alius à Petro, vbi ly *à Petro*, refertur in obliquo; nix est alba, & alter est coruus, vbi ly *alter* refert aliud accidens a suo antecedente.

Denique aliud est relatiuum reciprocum, scilicet quod regressionem quandam significat super suum antecedens, vt homo diligit se, Petrus est ipsemet; & non reciprocum, quod scilicet talem regressionem non significat, vt Petrus est albus, & ille loquitur, Petrus qui loquitur est albus. Et regressio stat in hoc, quod relatiuum reciprocum non solùm refert suum antecedens, vt subiectum, sed etiam vt prædicatum, vnit enim

idem

idem sibi ipsi. At verò non reciprocum refert suum antecedens vt subiectum, cui aliquid aliud vnit, vel ab eo diuidit.

Igitur pro relatiuis sunt quatuor regulæ: *Prima* quantum ad resolutionem, seu expositionem relatiui. Relatiuum *Qui*, positum in vna propositione, resoluitur seu exponitur per vnam propositionem copulatiuam significatam per hunc terminum, *& ille*, vt si dicas Petrus, qui est doctus, disputat, resoluitur sic Petrus est doctus, & ille disputat, homo est animal, qui est rationalis, resoluitur sic homo est animal, & ille est rationalis.

Sed in resoluendo relatiuo aduerte duo: *Primum* quòd aliquando relatiuum est pars extremi, & cum copula implicationis, vt si dicas, Petrus, qui est doctus, disputat, ly *qui est doctus* tenet se ex parte subiecti, & facit vnum extremum cum illo, & item implicatur illa copula cum extremo, vocaturque copula implicationis. Tunc ergo relatiuum non semper resoluitur immediatè, sed dependet à resolutione sui complexi, quod contingit quoties copulatiua, per quam est resoluendum, habet aliquam partem falsam si immediatè resoluatur, vt si dicas, omne animal, quod est rationale, est risibile, non potest ly *quòd* immediate resolui, fieret enim hic sensus, omne animal est rationale, & illud est risibile, vbi prima pars copulatiuæ est falsa: sed opportet prius descendere sub distributione illa, & tunc resoluetur relatiuum. *Secundum* est, quòd quando vna affirmatiua habens copulam implicationis de ly *Qui*, resoluitur immediate per copulatiuam, sua contradictoria debet re-

resolui per disiunctiuam, vt hæc, aliquod animal, quod est rationale, est risibile, habet hanc contradictoriam, nullum animal, quod est rationale, est risibile, hæc non potest resolui per copulatiuam, sicut sua affirmatiua, sed per disiunctiuam, quia copulatiuæ non opponitur contradictoriè altera copolatiua, quia habet eandem vniuersalitatem ratione de ly, *Et*, sed disiunctiua. Vnde melius est ad euitandas istas difficultates, non resoluere relatiuum *Qui* per copulatiuam, nisi facto prius descensu, & resolutione totius complexi in singulares.

Secunda Regula est pro restrictione relatiuorum. In resolutione relatiui facta per copulatiuam, relatiuum vnius propositionis refert suum antecedens positum in altera restrictè, vt animal est rationale, & illud est risibile, ly *illud* refert restrictè animal, scilicet illud animal quod est rationale. Et nihil aliud est referre restrictè, quàm referre antecedens pro eo supposito, pro quo verificatur, non autem est sensus quod referat omnes terminos inuentos in cathegorica sui antecedentis, vt si dicas, omnis homo est animal, & ille est risibilis, non intelligitur, *ille* omnis homo, non enim designari potest aliquid quod sit omnis homo, sed ille homo qui est animal, & pro quo verificatur quod est animal.

Tertia Regula pro suppositione relatiui reciproci. Relatiuum reciprocum supponit suppositione sui antecedentis, ita quod descendendo, aut ascendendo sub antecedente, fit descensus sub relatiuo reciproco, & hoc vocant aliqui suppositionem sigillatam, idest

quò

sub suppositione alterius conclusam, quia non indiget alia suppositione quàm sui antecedentis, vt homo diligit se, ly *se* supponit determinatè sicut ly *homo*, Mater diligit filium suum, ly *suum*, quod est reciprocum deriuatiuæ speciei, quantum ad conotationem quam includit, supponit sicut suum antecedens, connotat enim matrem in obliquo ly *suum*, idest, filium matris, & prout sic connotatum in obliquo supponit sicut ipsum antecedens.

Quarta Regula pro suppositione relatiui non reciproci. Ralatiuum hoc non supponit suppositione sui antecedentis, sed iuxta naturam signorum quibus afficitur, sicut alij termini, vt omnis homo disputat, & ille doctè loquitur, ly *ille*, non stat distributiuè, sed determinate: aliquod animal est rationale, & omnis homo est illud, ly *illud* stat confuse tantum.

CAPVT XIV.

De Ampliatione, Restrictione, & Alienatione.

AMpliatio definitur quod est *extensio termini à minori ad maiorem suppositionem*, vt homo potest esse iustus, extenditur vsque ad homines possibiles. Restrictio est *coarctatio à maiori ad minorem suppositionem*, vt homo, qui est iustus, est sapiens, non stat pro omni homine, sed pro eo tantum qui iustus est.

Vt intelligantur istæ definitiones Nota, quòd terminus dupliciter potest ampliari, vel restringi, vno modo in ordine ad plura, vel paucio-

pauciora supposita quibus conuenit. Secundo in ordine ad plura tempora, vel pauciora in quibus verificatur. Primo modo solùm ampliatio, & restrictio inuenitur in termino communi; solùm enim terminus communis habet indiuidua, quibus conuenire potest, vnde talis ampliatio, & restrictio solùm inuenitur in suppositione personali accidentali, nam simplex suppositio non transit ad indiuidua, naturalis verò omnibus absolutè conuenit, sola verò accidentalis pluribus, vel paucioribus conuenire potest, de pluribus enim dicitur, Omnis homo est coloratus, quàm hæc, Aliquis homo currit, & de pluribus dicitur, homo est sapiens, quàm hæc, homo iustus est sapiens. Secundo verò modo ampliatio, & restrictio etiam termino singulari conuenit, potest enim aliquod singulare verificari in pluribus differentijs temporum, Et tunc dicitur ampliari terminus quantum ad differentias temporis, quando verificari potest in pluribus temporibus, seu differentijs temporum disiunctim, seù diuisim, nam si supponit in ordine ad plura tempora copulatim potius restringitur, vt si volo verificare quòd aliquis homo, qui est vel fuit, est albus, facilius id inuenitur, quàm si velim verificare de homine aliquo, qui est, & fuit, & ideo illud primum ampliatur in pluribus suppositis, hoc restringitur.

Licet autem differentiæ temporum apud Physicos sint solùm tres, in ampliatione tamen Logica attenduntur quinque, scilicet *præsens. præteritum, & futurum, possibile, & imaginabile*. Et sunt aliquæ regulæ quibus di-

gno-

gnoscitur quando terminus aliquis ampliatur *Prima* : In propositionibus constantibus copula de præterito, terminus antecedens verbum ampliatur ad id quod est, vel fuit subsequens verò restringitur ad id quod fuit ; vt Petrus fuit albus, ly *Petrus* potest stare pro eo qui modo est, & fuit, vel qui fuit tantum, & iam non est ; sed ly *album* stat solum pro albo præterito, album enim præsens non verificabitur per ly *fuit*, sed per ly *est* inquantum præsens, etiam si aliàs fuerit. Similiter si constat copula de futuro, ampliatur terminus antecedens verbum ad id quod est, vel erit, sequens verò restringitur ad id quod erit, vt Petrus erit albus, Antichristus erit peccator.

Intellige tamen quòd semper requiritur quòd terminus antecedens qui ampliatur fuerit, si est de præterito, & futurus sit, si est de futuro, aliàs non verificaretur propositio, quia non rectè vnirentur extrema, sed ampliatio stat in hoc quòd terminus ita stet pro præterito, aut futuro, quòd per eandem copulam etiam verificari possit de subiecto præsenti, dummodo etiam fuerit, aut futurus sit.

Secunda Regula. Terminus significans inceptionem ampliat omnes terminos ante se & post se ad id quod est, vel erit: significans verò desitionem, ad id quod est, vel fuit ; vt si dicas motus incipit esse, motus desinit esse. Idem dicitur de termino significante actionem incipiendi, vel corrumpendi ; vel prioritatem, & posterioritatem ; ampliat enim terminum supra quem cadit actio incipiendi ad præsens, & futurum, vt Petrus ædificat basilicam, vel ad præsens, & præteritum, si significat corrup-

tio-

tionem, vt Petrus destruit domum. Ly *domus*, & ly *basilica* ampliantur ad eam quæ est, vel erit, aut est vel fuit.

Tertia regula: Verbum, *Potest*, & ly *Possibile*, possitum in propositione, ampliat omnes terminos ad posibilia, vt homo potest esse albus, verificatur de homine, & albo possibili. Idem inuenitur in terminis significantibus aptitudinem, aptitudo enim quædam possibilitas est; ampliantur autem subiecta ad possibilia, si significetur aptitudo ad existendum non verò solum ad agendum, vt Petrus est generabilis, vel corruptibilis, hæc verò Petrus est risibilis, vel intellectiuus non ampliat subiectum, quia aptitudo ad agendum supponit esse subiecti, licet si propria passio sit, conueniat non supponendo esse.

Quarta Regula: Iste terminus, *Imaginario*, aut verbum, *Imaginatur*, ampliat omnes terminos antecedentes, & subsequentes ad imaginabilia, vt corpus imaginario est chymera. Similiter terminus significans actum animi interiorem, vt *volo*, *intelligo*, *&c*. ampliare potest terminum super quem cadit tanquam supra obiectum vsque ad imaginabilia, vt Petrus intelligit chymæram, ampliatur ly chymæra ad rem imaginabilem.

Restrictio est coarctatio à maiori ad minorem suppositionem; & potest fieri restrictio, vel quo ad tempus, vt Petrus qui fuit non erit, vel quo ad genus scilicet fœmininum, vel masculinum, vt si sumatur Aliquis homo est albus pro solis masculis, vel pro solis fœminis; & denique quo ad supposita per adiectiuum, vel per genitiuum possessionis adiunctum verb. g.

homo

homo albus currit, equus hominis non currit genitiuum enim possessionis restringit sicut ad iectiuum. Et potest restrictio fieri, vel per co pulam implicationis, vt Petrus, qui est iustus est doctus, vel per simplicem adiectiui apposi tionem, vt Petrus iustus est doctus, Petrus, qu præterijt, non erit, Petrus præteritus non erit imò habitudinem copulæ implicationis pro sup positis ad quæ restringit, & pro tempore a quod dicit ordinem, optimè intelliges redu cendo ad participium per modum adiectiui, v Petrus, qui est, erit, Petrus existens erit An tichristus, qui non est, erit Antichristus non existens erit.

Regulæ arguendi in ampliatione, & restri ctione sunt eædem, quia amplum, & non re strictum sunt idem, & sumuntur pro eo quod est superius seù comunius, non amplum autem, seu restrictum pro eo, quod est inferius. Et so lent tradi sex Regulæ, sed reducuntur ad duas quia solum duplici modo procedit consequen tia, vel ab amplo ad non amplum idest à supe riori ad inferius, vel è conuerso, à non amplo ad amplum, idest ab inferiori ad superius.

Prima Regula: Procedendo ab amplo ad non amplum, siuè à non restricto ad restri ctum (idem enim sunt) valet consequentia in affirmatiuis, si procedatur cum distribu tione ampli, & posita constantia non ampli: in negatiuis etiam sine costantia non ampli. Si verò procedatur sine distributione ampli, seu non restricti, nunquam valet consequen tia, nec negatiuè, nec affirmatiuè. *Costan tiam*, vocamus affirmationem de existentia alicuius subiecti, vt si dicam, omnis homo

est

est albus, non possum inferre, ergo Petrus est albus, nisi addam constantiam, *& Petrus est* qua constet illud indiuiduum dari. Sed si dicam, nullus homo est albus, etiam sine costantia infertur, ergo Petrus non est albus, quia ad negatiuam non requiritur suppositio, & existentia extremorum.

Secunda Regula. A non amplo ad amplum siue à restricto ad non restrictum, valet consequentia opposito modo, scilicet in affirmatiuis si procedatur ad amplum sine distributione ampli, etiam sine constantia non ampli, in negatiuis si arguatur sine distributione ampli, & cum constantia, vt bene valet Petrus disputat, ergo homo disputat, Petrus non disputat, & Petrus est, ergo aliquis homo non disputat. Sine constantia autem posset consequens esse falsum, casu, quo tantum esset Paulus in mundo, & disputaret, tunc enim omnis homo dispu utaret, & verum esset antecedens quòd, Petrus non disputat, quia non est. Si verò arguatur cum distributione ampli, nunquam valet consequentia, nec affirmatiuè, nec negatiuè, vt si dicas homo disputat, ergo omnis homo disputat, aliquis non disputat, ergo nullus disputat, est falsa.

Alienatio, quæ ab alijs solet dici Remotio, *est distractio termini à propria ad impropriam significationem*, vt homo est pictus, Petrus est leo, scilicet in crudelitate: vnde alienatio pertinet ad impropriam suppositionem, & terminus alienans subiectum poni ur à parte prædicati, quia talia sunt subiecta qualia permittuntur à suis prædicatis, at vero quando po-

ponitur, vt adiectiuum ex parte subiecti, restrin-
git illud quasi adiacens ei; non verò alienat, v
si dicas, homo pictus est imago ly *pictus* no
alienat, sed restringit ipsum analogum trahen
ad minus principale.

CAPVT XV.

De Appellatione.

APpellatio apud Grammaticos est idem, quòd nominatio, & appellare est nominare. Apud Dialecticos sumitur pro applicatione qua speciali modo significatum vnius termini applicatur ad significatum alterius, & sic definitur appellatio, quòd est *applicatio significati formalis vnius termini ad significatum formale alterius*, vt si dicas, Petrus est magnus Logicus, ly *magnus* non conuenit absolutè Petro, sed sub ratione, & formalitate Logicæ, vnde appellatio inducit hunc effectum, quòd terminus appellans non absolute conueniat subiecto, sed ratione eius super quod appellat, & quasi alligatus illi formalitati, media qua subiecto applicatur, sicut in dicta propositione ly *magnus* non absolutè conuenit Petro, sed ratione Logicæ. Et ideò appellationis variatio, magnum defectum affert in paralogismis, & aliquando valde latentem. Dicitur autem in definitione *applicatio significati formalis ad significatum formale*, quia applicatio formalis ad materiale tantum est simplex applicatio, seu prædicatio, non autem appellatiua, quæ aliquid applicat ad obiectum mediante aliqua formalitate, &

non

non absolutè, vnde si dicas Petrus est citharœdus, & bonus, vtrumque prædicatum applicatur simplicitèr, & absolutè subiecto, non autem appelatiuè vnum ad alterum, idest, sub aliqua formalitate alterius.

Appellatio diuiditur in realem, & rationis. *Appellatio realis est quæ fit secundùm accidentia, aut formalitates reales*, vt Petrus est magnus logicus. *Appellatio rationis est quæ fit mediante accidente Rationis*, vt homo est species, non enim conuenit prædicatum homini absolutè, sed homini, vt abstractè concepto, vbicumque autem aliquod prædicatum non conuenit subiecto absolutè, sed ratione alicuius formalitatis, est appellatio.

Quatuor sunt regulæ appellationis, duæ primæ pro appellatione reali, duæ aliæ pro appellatione rationis. Pro appellatione reali est. *Prima Regula*. Quando adiectiuum ponitur à parte prædicati, & substantiuum à parte subiecti, non est appellatio ad formale substantiui, sed applicatio ad suppositum eius. Itaque prædicatum respectu subiecti non appellat, sed simplici modo applicat suum significatum ad suppositum materiale subiecti, quod Antiqui solebant dicere alijs verbis, quòd subiectum stat materialiter, & prædicatum formaliter: de quo vide S. Thom. 3. p. q. 16. art. 7. & 9. Exemplum est in hac: Medicus est magnus, album est dulce, hic homo, demonstrato Christo, est æternus, applicatur in his prædicatum ad suppositum materiale subiecti. Excipimus propositionem in qua subiectum supponit suppositione simplici, vt homo est species, nam ibi,

homo,

homo, prescindit à soppositis, & supponit abstractè ab illis. Et nomine *suppositi* intelligimus suppositum importatum per nomen, non suppositum quod conuenit rei, & non importatur per nomen, vnde hæc est falsa, essentia diuina generat, quia actus generandi applicatur ad ssentiam, quæ est suppositum illius nominis, non ad personam quæ in re est suppositum essentiæ.

Et nota aliquando terminum importare vicem duplicis suppositio, quod in re est idem, sed ratione formali diuersum, & mutatio istius suppositi est sicut mutatio appellationis, & hæc est fallacia accidentis, quæ frequenter accidit in paralogismis, vt si dicas, albedo est similitudo, similitudo est intensa, ergo albedo est intensa, variatur suppositum, quia albedo realiter est idem cum similitudine, sed non formaliter, ideoque suppositum variatur formaliter, & similiter non valet in diuinis, Pater est Deus, Filius est Deus, ergo Filius est Pater, quia ille terminus *Deus*, etsi realiter sit idem, virtute est multiplex, & identificari potest, & modificari in tribus personis, illis manentibus distinctis, & qualibet inadæquatè modificante essentiam, de quo vide inf. lib. 3. cap. 6.

Denique quando ex parte subiecti ponitur ly *Inquantum*, fit appellatio ex parte prædicacati ad terminum reduplicatum, quia est idem, ac si poneretur ex parte prædicati, vt Christus inquantum homo est creatura, Petrus inquantum albus disgregat visum, &c. Hæc enim non absolutè conueniunt subiecto, sed ratione termini reduplicati.

Secun-

exequitur; ergo similiter in Logica habitus docens, & iudicans distinguitur ab operante, & vtente.

Confirmatur. Quia actus vtentis multiplicati generant aliquem habitum, non Logicæ docentis, quia non sunt actus scientifici, & sic non generant, neque augent scientiam, ergo alium distinctum à docente.

Respondetur. Negan. conseq. Et disparitas est, quia in prudentia est distincta difficultas ad imperandum, & applicandum voluntatem ad opus, quàm in iudicando, & consiliando, in Logica verò non. Cuius radix sumitur ex Doctrina Diu. Thom. 2.2. qu. 47. art. 8. quia perfectio artis consistit in iudicando non in percipiendo; perfectio verò prudentiæ è conuerso, vnde reputatur melior artifex qui volens peccat in arte, quàm qui ignorans: E contra verò imprudentior, qui volens peccat. Quod præcipuè verificatur in arte Logicæ, cuius materia sunt ipsi actus rationis: tota enim difficultas intellectus est in iudicando, seu ordinando de aliqua veritate, quicquid verò restat, vt alij actus dirigantur ex ista veritate sic cognita non habet specialé difficultatem, quia intellectus naturaliter tendit ad obiecta semel proposita. Vndè totum artificiũ, & ordinatio tenet se ex parte obiectorum quæ attinguntur à cognitione naturaliter tendente ad illa. In moralibus autem post iudicatum, & cognitum bonum, restat præcipua difficultas in applicanda voluntate propter eius libertatem, seu indifferentiam vel resistentiam ad bonum regulatum. Vnde requirit distinctum habitum, in quo consumatur prudentia.

gnoscitur quando terminus aliquis ampliatur *Prima* : In propositionibus constantibus copula de præterito, terminus antecedens verbum ampliatur ad id quod est, vel fuit subsequens verò restringitur ad id quod fuit ; vt Petrus fuit albus, ly *Petrus* potest stare pro eo qui modo est, & fuit, vel qui fuit tantum, & iam non est ; sed ly *album* stat solum pro albo præterito, album enim præsens non verificabitur per ly *fuit*, sed per ly *est* inquantum præsens, etiam si aliàs fuerit. Similiter si constat copula de futuro, ampliatur terminus antecedens verbum ad id quod est, vel erit, sequens verò restringitur ad id quod erit, vt Petrus erit albus, Antichristus erit peccator.

Intellige tamen quòd semper requiritur quòd terminus antecedens qui ampliatur fuerit, si est de præterito, & futurus sit, si est de futuro, aliàs non verificaretur propositio, quia non rectè vnirentur extrema, sed ampliatio stat in hoc quòd terminus ita stet pro præterito, aut futuro, quòd per eandem copulam etiam verificari possit de subiecto præsenti, dummodo etiam fuerit, aut futurus sit.

Secunda Regula. Terminus significans inceptionem ampliat omnes terminos ante se & post se ad id quod est, vel erit : significans verò desitionem, ad id quod est, vel fuit ; vt si dicas motus incipit esse, motus desinit esse. Idem dicitur de termino significante actionem incipiendi, vel corrumpendi ; vel prioritatem, & posterioritatem ; ampliat enim terminum supra quem cadit actio incipiendi ad præsens, & futurum, vt Petrus ædificat basilicam, vel ad præsens, & præteritum, si significat corrup-

tio-

tionem, vt Petrus destruit domum. Ly *domus*, & ly *basilica* ampliantur ad eam quæ est, vel erit, aut est vel fuit.

Tertia regula: Verbum, *Potest*, & ly *Possibile*, possitum in propositione, ampliat omnes terminos ad posibilia, vt homo potest esse albus, verificatur de homine, & albo possibili. Idem inuenitur in terminis significantibus aptitudinem, aptitudo enim quædam possibilitas est; ampliantur autem subiecta ad possibilia, si significetur aptitudo ad existendum non verò solum ad agendum, vt Petrus est generabilis, vel corruptibilis, hæc verò Petrus est risibilis, vel intellectiuus non ampliat subiectum, quia aptitudo ad agendum supponit esse subiecti, licet si propria passio sit, conueniat non supponendo esse.

Quarta Regula: Iste terminus, *Imaginario*, aut verbum, *Imaginatur*, ampliat omnes terminos antecedentes, & subsequentes ad imaginabilia, vt corpus imaginario est chymera. Similiter terminus significans actum animi interiorem, vt *volo, intelligo, &c.* ampliare potest terminum super quem cadit tanquam supra obiectum vsque ad imaginabilia, vt Petrus intelligit chymæram, ampliatur ly chymæra ad rem imaginabilem.

Restrictio est coarctatio à maiori ad minorem suppositionem; & potest fieri restrictio, vel quo ad tempus, vt Petrus qui fuit non erit, vel quo ad genus scilicet fœmininum, vel masculinum, vt si sumatur Aliquis homo est albus pro solis masculis, vel pro solis fœminis; & denique quo ad supposita per adiectiuum, vel per genitiuum possessionis adiunctum verb. g.

homo

homo albus currit, equus hominis non currit, genitiuum enim possessionis restringit sicut adiectiuum. Et potest restrictio fieri, vel per copulam implicationis, vt Petrus, qui est iustus, est doctus, vel per simplicem adiectiui appositionem, vt Petrus iustus est doctus, Petrus, qui præterijt, non erit, Petrus præteritus non erit, imò habitudinem copulæ implicationis pro suppositis ad quæ restringit, & pro tempore ad quod dicit ordinem, optimè intelliges reducendo ad participium per modum adiectiui, vt Petrus, qui est, erit, Petrus existens erit Antichristus, qui non est, erit Antichristus non existens erit.

Regulæ arguendi in ampliatione, & restrictione sunt eædem, quia amplum, & non restrictum sunt idem, & sumuntur pro eo quod est superius seù comunius, non amplum autem, seu restrictum pro eo, quod est inferius. Et solent tradi sex Regulæ, sed reducuntur ad duas; quia solum duplici modo procedit consequentia, vel ab amplo ad non amplum idest à superiori ad inferius, vel è conuerso, à non amplo ad amplum, idest ab inferiori ad superius.

Prima Regula: Procedendo ab amplo ad non amplum, siuè à non restricto ad restrictum (idem enim sunt) valet consequentia in affirmatiuis, si procedatur cum distributione ampli, & posita constantia non ampli: in negatiuis etiam sine costantia non ampli; Si verò procedatur sine distributione ampli, seu non restricti, nunquam valet consequentia, nec negatiuè, nec affirmatiuè. *Costantiam*, vocamus affirmationem de existentia alicuius subiecti, vt si dicam, omnis homo

est albus, non possum inferre, ergo Petrus est albus, nisi addam constantiam, *& Petrus est* qua coustet illud indiuiduum dari. Sed si dicam, nullus homo est albus, etiam sine costantia inferetur, ergo Petrus non est albus, quia ad negatiuam non requiritur suppositio, & existentia extremorum.

Secunda Regula. A non amplo ad amplum siue à restricto ad non restrictum, valet consequentia opposito modo, scilicet in affirmatiuis si procedatur ad amplum sine distributione ampli, etiam sine constantia non ampli, in negatiuis si arguatur sine distributione ampli, & cum constantia, vt bene valet Petrus disputat, ergo homo disputat, Petrus non disputat, & Petrus est, ergo aliquis homo non disputat. Sine constantia autem posset consequens esse falsum, casu, quo tantum esset Paulus in mundo, & disputaret, tunc enim omnis homo dispu utaret, & verum esset antecedens quòd, Petrus non disputat, quia non est. Si verò arguatur cum distributione ampli, nunquam valet consequentia, nec affirmatiuè, nec negatiuè, vt si dicas homo disputat, ergo omnis homo disputat, aliquis non disputat, ergo nullus disputat, est falsa.

Alienatio, quæ ab alijs solet dici Remotio, *est distractio termini à propria ad impropriam significationem*, vt homo est pictus, Petrus est leo, scilicet in crudelitate: vnde alienatio pertinet ad impropriam suppositionem, & terminus alienans subiectum poni ur à parte prædicati, quia talia sunt subiecta qualia permittuntur à suis prædicatis, at verò quando po-

ponitur, vt adiectiuum ex parte subiecti, restringit illud quasi adiacens ei; non verò alienat, vt si dicas, homo pictus est imago ly *pictus* non alienat, sed restringit ipsum analogum trahens ad minus principale.

CAPVT XV.

De Appellatione.

APpellatio apud Grammaticos est idem, quòd nominatio, & appellare est nominare. Apud Dialecticos sumitur pro applicatione qua speciali modo significatum vnius termini applicatur ad significatum alterius, & sic definitur appellatio, quòd est *applicatio significati formalis vnius termini ad significatum formale alterius*, vt si dicas, Petrus est magnus Logicus, ly *magnus* non conuenit absolutè Petro, sed sub ratione, & formalitate Logicæ, vnde appellatio inducit hunc effectum, quòd terminus appellans non absolute conueniat subiecto, sed ratione eius super quod appellat, & quasi alligatus illi formalitati, media qua subiecto applicatur, sicut in dicta propositione ly *magnus* non absolutè conuenit Petro, sed ratione Logicæ. Et ideò appellationis variatio, magnum defectum affert in paralogismis, & aliquando valde latentem. Dicitur autem in definitione *applicatio significati formalis ad significatum formale*, quia applicatio formalis ad materiale tantum est simplex applicatio, seu prædicatio, non autem appellatiua, quæ aliquid applicat ad obiectum mediante aliqua formalitate, &

non

non absolutè, vnde si dicas Petrus est citharædus, & bonus, vtrumque prædicatum applicatur simplicitèr, & absolutè subiecto, non autem appelatiuè vnum ad alterum, idest, sub aliqua formalitate alterius.

Appellatio diuiditur in realem, & rationis. *Appellatio realis est quæ fit secundùm accidentia, aut formalitates reales*, vt Petrus est magnus logicus. *Appellatio rationis est quæ fit mediante accidente Rationis*, vt homo est species, non enim conuenit prædicatum homini absolutè, sed homini, vt abstractè concepto, vbicumque autem aliquod prædicatum non conuenit subiecto absolutè, sed ratione alicuius formalitatis, est appellatio.

Quatuor sunt regulæ appellationis, duæ primæ pro appellatione reali, duæ aliæ pro appellatione rationis. Pro appellatione reali est. *Prima Regula*. Quando adiectiuum ponitur à parte prædicati, & substantiuum à parte subiecti, non est appellatio ad formale substantiui, sed applicatio ad suppositum eius. Itaque prædicatum respectu subiecti non appellat, sed simplici modo applicat suum significatum ad suppositum materiale subiecti, quod Antiqui solebant dicere alijs verbis, quòd subiectum stat materialiter, & prædicatum formaliter: de quo vide S. Thom. 3. p. q. 16. art. 7. & 9. Exemplum est in hac: Medicus est magnus, album est dulce, hic homo, demonstrato Christo, est æternus, applicatur in his prædicatum ad suppositum materiale subiecti. Excipimus propositionem in qua subiectum supponit suppositione simplici, vt homo est species, nam ibi,

homo,

homo, prescindit à soppositis, & supponit abstractè ab illis. Et nomine *suppositi* intelligimus suppositum importatum per nomen, non suppositum quod conuenit rei, & non importatur per nomen, vnde hæc est falsa, essentia diuina generat, quia actus generandi applicatur ad essentiam, quæ est suppositum illius nominis, non ad personam quæ in re est suppositum essentiæ.

Et nota aliquando terminum importare vicem duplicis suppositio, quod in re est idem, sed ratione formali diuersum, & mutatio istius supposili est sicut mutatio appellationis, & hæc est fallacia accidentis, quæ frequenter accidit in paralogismis, vt si dicas, albedo est similitudo, similitudo est intensa, ergo albedo est intensa, variatur suppositum, quia albedo realiter est idem cum similitudine, sed non formaliter, ideoque suppositum variatur formaliter, & similiter non valet in diuinis, Pater est Deus, Filius est Deus, ergo Filius est Pater, quia ille terminus *Deus*, etsi realiter sit idem, virtute est multiplex, & identificari potest, & modificari in tribus personis, illis manentibus distinctis, & qualibet inadæquatè modificante essentiam, de quo vide inf. lib. 3. cap. 6.

Denique quando ex parte subiecti ponitur ly *Inquantum*, fit appellatio ex parte prædicacati ad terminum reduplicatum, quia est idem, ac si poneretur ex parte prædicati, vt Christus inquantum homo est creatura, Petrus inquantum albus disgregat visum, &c. Hæc enim non absolutè conueniunt subiecto, sed ratione termini reduplicati.

Secun-

exequitur; ergo similiter in Logica habitus docens, & iudicans distinguitur ab operante, & vtente.

Confirmatur. Quia actus vtentis multiplicati generant aliquem habitum, non Logicæ docentis, quia non sunt actus scientifici, & sic non generant, neque augent scientiam, ergo alium distinctum à docente.

Respondetur. Negan. conseq. Et disparitas est, quia in prudentia est distincta difficultas ad imperandum, & applicandum voluntatem ad opus, quàm in iudicando, & consiliando, in Logica verò non. Cuius radix sumitur ex Doctrina Diu. Thom. 2.2. qu. 47. art. 8. quia perfectio artis consistit in iudicando non in percipiendo; perfectio verò prudentiæ è conuerso, vnde reputatur melior artifex qui volens peccat in arte, quàm qui ignorans: E-contra verò imprudentior, qui volens peccat. Quod præcipuè verificatur in arte Logicæ, cuius materia sunt ipsi actus rationis: tota enim difficultas intellectus est in iudicando, seu ordinando de aliqua veritate, quicquid verò restat, vt alij actus dirigantur ex ista veritate sic cognita non habet specialé difficultatem, quia intellectus naturaliter tendit ad obiecta semel proposita. Vndè totum artificiũ, & ordinatio tenet se ex parte obiectorum quæ attinguntur à cognitione naturaliter tendente ad illa. In moralibus autem post iudicatum, & cognitum bonum, restat præcipua difficultas in applicanda voluntate propter eius libertatem, seu indifferentiam vel resistenciam ad bonum regulatum. Vnde requirit distinctum habitum, in quo consumatur prudentia.

Ad confirmationem respondetur. Quòd actus Logicæ vtentis generant quandam facilitatem per modum dispositionis, & expeditionis in applicatione materiæ, non per modum nouæ artis, seu habitus, quia habitus generatur de nouo, vel crescit, non per quoscumque actus, sed per illos qui ipsam specificam rationem, & formale motiuum habitus per se attingunt non qui secundario consequuntur, vel dispositiuè se habent tantùm, eo quòd habitus non generatur de nouo, aut crescit nisi secundùm substantialem & formalem rationem suam; aliæ verò formalitates accessoriæ sunt. Est exemplum in D. Thom. 2. 2. q. 144. art. 1. & 5. vbi inquit quòd ex frequentatis actibus verecundiæ non generatur habitus distinctus à temperantia, quia verecundia non est habitus virtutis perfectæ, sed dispositio ad generandam temperantiam, non ergo omnes actus frequentati etiam imperfecti, & secundarij generant nouũ habitum perfectum qualis est scientia, sed aliquid imperfectum in genere habitûs, quod est quasi dispositio, seu expeditio quædam in ipso exercitio artis. Et distinctio hæc dispositionis, seu expeditionis ab habitu intelligitur melius in his, quæ pertinent ad intellectum, quia inuenimus aliquando habitum sine facilitate exercitij, ve. gr. habitum scientiæ sine ordinatione expedita specierum, vt in illo cui fit prima demonstratio, & generat habitum scientiæ, nondum tamen habet species ordinatas, & expeditas de omnibus alijs conclusionibus sciẽtiæ, & è contra inuenimus facilitatem exercitij sine habitu in eo qui coordinatas habet species ob frequens exercitium de omnibus conclu-

clusionibus, & ex errore in aliquo principio amisit habitum, verbi gratia, ex errore fidei amisit principia veræ Theologiæ, & non consequenter ipsum habitum Theologiæ, sed non species coordinatas conclusionum.

QVÆSTIO II.

De ente rationis Logico, quod est secunda intentio.

T obiectum, seu materiam Logicæ tractare incipiamus, ipso ordine doctrinæ oportet ab vniuersalioribus incipere, & sic disputationem inchoamus ab ente rationis, non quidem prout præcise opponitur enti reali, & est commune omnibus entibus rationis, sic enim pertinet ad Metaphysicum, sed vt est commune solis secundis intentionibus, quæ ad Logicum spectant. Circa quod tria consideranda occurrunt. *Primum.* Quodnam sit hoc ens rationis? *Secundum.* Quotuplex sit? *Tertium.* Per quam causam formetur? Prius tamen vt aliqua saltem imperfecta notitia entis rationis in communi habeatur, aliqua de ipso genere entis rationis prælibanda sunt.

ARTICVLVS I.

Quid sit ens rationis in communi, Et quotuplex.

Ens rationis in omni sua latitudine, si nominis significationem attendamus, dicit *Id quod dependet aliquo modo à ratione*; potest autem dependere, vel vt effectus à causa, vel vt obiectum à cognoscente. Primo modo inuenitur aliquid dupliciter dependere à ratione, vel quia est ab ipsa vt ab efficiente, sicut opera artis, quæ per rationem excogitantur, & fiunt, vel quia est in ipsa vt in subiecto & causa materiali, sicut actus, & habitus sunt in intellectu. Sed vterque iste modus pertinet ad ens reale, quia ens sic dictum habet veram, & realem existentiam, dependentem tamen ab intellectu. Quod autem secundo modo ab intellectu dependet, scilicet vt obiectum, dicitur propriè ens rationis, vt pertinet ad præsens, quia nullum esse habet extra rationem, sed solùm obiectiuè dicitur esse in ipsa, & sic opponitur enti reali. Quod quidem licet aliqui negauerint, communi tamen Theologorum, & Philosophorum consensu dari constat, cum omnes distinguant ens reale ab ente ficto, seu rationis, quia illud existit in rerum natura, hoc non habet existentiam in re, sed solum cognoscitur, & fingitur. Imò ipsa experientia sufficienter id probat, cum videamus multa nos imaginari, & cognoscere quæ omninò impossibilia sunt, & talia sunt entia ficta. Entia quidem, quia cognoscuntur ad modum entis: fi-

cta

cta verò, quia non correſpondet illis aliquod eſſe verum à parte rei.

Ex quibus elici poteſt definitio, ſeu explicatio entis rationis in communi, ſcilicet. *Quòd ſit ens habens eſſe obiectiuè in ratione, cui nullum eſſe correſpondet in re.* Quod ſumitur ex D. Thom. lib. de ente, & eſſentia cap. 1. & 5. Metaph. lect. 9. & 1. p. q. 16. ar. 3. ad 2. dicente: *Quòd ens rationis dicitur, quod cum in re nihil ponat, & in ſe non ſit ens, formatur tamen, ſeu accipitur vt ens in ratione.* Qui modus explicandi conuenientior eſt, quia cum ens dicatur ab eſſendo, & per ordinem ad exiſtentiam, ſicut ens reale definitur per ordinem ad eſſe, quod verè habet & in re, ita ens rationis, quod illi opponitur, oportet quòd oppoſito modo explicetur: ſcilicet quòd non habet eſſe in re, & habet illud in cognitione obiectiuè. Quod verò aliqui dicunt ens rationis conſiſtere in denominatione extrinſeca, qua res dicitur cognita, vt Durandus in 1. diſt. 19. q. 5. nu. 7. in primis dubium aſſumitur, cum inter Authores valde controuerſum ſit, an denominatio extrinſeca formaliter ſit ens rationis, vt ſtatim dicémus. Deinde falſum eſt vniuerſaliter loquendo ens rationis vt ſic conſiſtere in ſola denominatione cogniti, nam iſta denominatio, vel eſt forma conſtituens ens rationis, vel eſt id quod ſuſcipit formationem entis rationis. Primùm eſſe non poteſt, cum denominatio iſta etiam cadere poſſit ſuper entia realia, quæ denominantur cognita, nec tamen hac denominatione formantur in entia rationis, quia ficta non redduntur. Si ſecundum, verùm eſt denominationem extrinſecam apprehendi vt ens rationis,

nis, sed non solum denominatio extrinseca, sed alia etiam non entia, vt negationes, priuationes, &c.

Si autem quaeras Quid sit habere esse in cognitione. *Respondetur*. Hoc pendere ex his, quae postea dicenda sunt de causa, & actu, quo formatur ens rationis. Interim sufficit audire D. Thom. 4. Metaphys. lect. 1. vbi inquit: *Dicimus aliqua in ratione esse, quia ratio de eis negotiatur quasi de quibusdam entibus, dum de eis aliquid affirmat, vel negat*. Quod non est intelligendum quasi ens rationis solùm formetur per propositionem, quae negat, vel affirmat, sed quia formatio propositionis circa obiectum, quod non habet esse à parte rei, est signum, quod ad modum entis ab intellectu accipitur, quia ei applicatur copula, quae significat esse. Itaque ipse actus intellectus attingens obiectum ad modum entis, quod extra intellectum non est, habet duo, & inquantum cognitio reddit cognitum, & sic in obiecto solum ponit denominationem extrinsecam cogniti, & inquantum ad instar entis reddit tale obiectum cognitum cum in re non sit ens, & hoc est dare esse rationis, seu esse fictum. Et sic D. Tho. opusc. 42. cap. 1. dicit: *Quòd tunc efficitur ens rationis, quando intellectus nititur apprehendere quod non est, & ideo fingit illud ac si esset ens*, & in 1. sent. dist. 2. qu. 1. art. 3. inquit: *Quòd ens rationis consequitur ex modo intelligendi rem quae est extra animam, & huiusmodi sunt intentiones quas intellectus noster adinuenit*, vbi S. Thom. pro eodem reputat in ente rationis effici, adinueniri, apprehendi, & consequi ex modo intelligendi, & ita vt infra dicemus,

cemus, ens rationis non habet formaliter esse fictum, seu obiectiuum per hoc quod reddatur cognitum, vt *Quod*, sic enim iam supponitur habere esse, seu rationem aliquam supra quam cadat denominatio cogniti, sed ille actus, qui respicit non ens sub ratione, & modo entis, dicitur fingere, seu formare ens rationis, & non solùm denominare. Et in hoc consistit habere esse obiectiuè in intellectu, idest ex ipso modo cognoscendi effici appræhensiue vt ens quod non est ens.

Dices. Ergo omne obiectum, quod aliter ab intellectu concipitur quàm sit in re, est ens rationis. Consequen. est falsum, nam plura entia realia cognoscimus ad instar alterius, & non sicut sunt in se, sicut Deum, & Angelos, & ea quæ non sumus experti.

Negat. Consequentia. Quia talia entia supponuntur in re esse vera entia realia, vnde ex modo cognoscendi non attribuitur illis ratio entis, sed quia modo proprio, & speciali suo non attinguntur, dicuntur attingi ad instar alterius. Quod tamen non sufficit vt denominentur entia à ratione absolute in ratione entis, sed in ratione talis entis denominantur modo alienæ naturæ non propriæ esse cognita, & connotationem inde recipiunt in suo cognosci.

Habita notitia entis rationis in communi, restat etiam breuiter attingere *quotuplex sit ens rationis*. De diuisione ergo quæ ens rationis in tota sua latitudine diuidit, non pertinet agere ad Logicum, qui solum tractat de ente rationis Logico, quod est vnúm ex membris diuidentibus: sed tamen vt sciatur ad

quod membrum diuisionis pertineat, *Breuitèr dicimus*, D. Thom. in q. 21. de Veritate art. 1. diuidere ens rationis communissimè sumptum in duo membra adæquatè diuidentia, scilicet in *Negationem*, *& Relationem rationis*, *Id*, inquit. *Quòd est rationis, non potest esse nisi duplex, scilicet negatio, vel aliqua relatio; omnis enim positio absoluta aliquid in rerum natura existens significat*. Sub negatione autem etiam priuationem includit, nam priuatio est quædam negatio, seu carentia formæ in subiecto apto ad recipiendam formam oppositam, negatio autem est carentia in subiecto repugnante formæ, sicut negatio potentiæ visiuæ in lapide est negatio, in homine priuatio. Relatio etiam hoc habet proprium ex vi sui conceptus, qui est ad alterum, quod possit inueniri in sola apprehensione, & non in re, quando scilicet ita se habet ad aliud, quod non est in aliquo, vt D. Thom. ostendit 1. p. q. 28. art. 1.

Huius autem diuisionis sufficientiam non omnes admittunt, quia existimant *Aliqui* prius esse diuidendum ens rationis in illud quod habet fundamentum in re, & quod non habet, & primum vocatur rationis ratiocinatæ, secundum rationis ratiocinantis: Solum autem illud, quod est rationis ratiocinatæ dicunt diuidi in negationem, & relationem, quod verò est rationis ratiocinantis per omnia genera putant diuagari. Videatur Serna in Logica disp. 1. sect. 4. q. 2. art. 3. Magister Cabero de vniuer. disp. 1. dub. 3. Merinero disp. 3. q. 2. *Alij* existimant nullam dari speciem determinatam entis rationis, sed omnem repugnantiam, seu omne impossibile, & contra-

dictio-

dictionem implicans dicunt esse speciem entis rationis, quia omne illud est ens fictum. Ita Martinez disp.2.prol.q.1. *Alij* alias species pro libito assignant, de quibus non est curandum.

Dicendum nihilominus est Optimam, & adæquatam esse hanc diuisionem, & magis directè conueniens enti rationis in communi; Nam in ente rationis tria possumus considerare. *Primum est*, subiectum cui attribuitur. *Secundum est* ratio ipsa quæ concipitur, & attribuitur alteri. *Tertium est*, id ad cuius instar concipitur, & apprehenditur. Ex parte subiecti cui attribuitur, aliquando inuenitur fundamentum vt tali, vel tali modo aliquid ei attribuatur, aliquando non, & ita respectu huius sumitur illa distinctio entis rationis cum fundamento, vel sine fundamento in re; accipitur enim hoc respectiuè ad id cui attribuitur tale ens rationis. Similiter ex parte eius ad cuius instar concipitur ens rationis non repugnat per omnia genera diuagari, quia aliquando potest fingi, & apprehendi aliquid ad instar substantiæ, vt chymæra, mons aureus, aliquando ad instar quantitatis, vt vacuum, aliquando ad instar qualitatis, vt si mors, vel cæcitas concipiatur tanquam nigredo, vel forma quædam obscura, &c. At verò si consideremus ens rationis ex parte rei conceptæ; seu ex parte eius quod ad modum entis realis cognoscibile est, cum in re non sit ens, adæquatè diuiditur in illa duo membra tanquam in prima genera entis rationis, scilicet in *negationem*, *relationem*, sub quibus plures negationes, & relationes, subdiuiduntur, & quia hoc est formale quod attingitur in ente

rationis, ideo hæc diuisio est directa, & formalis, cum tamen aliæ diuisiones etiam possint admitti, sed quasi desumptæ ex conditionibus entis rationis, non quasi directè sub illo positæ. Est autem adæquata hæc diuisio: quia ratio ipsa entis rationis formaliter consistit in oppositione ad ens reale, scilicet quòd non sit capax existentiæ, hoc autem vel est aliquid positiuum, vel non positiuum; si non positiuum est negatio, idest non ponens, sed tollens formam: si positiuum, solum potest esse relatio, quia omne positiuum absolutum, cum non concipiatur ad aliud, sed in se, vel in se est substantia, vel accidens in alio, quare non potest aliquid positiuum absolutum sumi vt ens rationis, cum per ipsum conceptum essendi in se, vel in alio, realitatem aliquam importet: sola verò relatio, quia non dicit solùm conceptum, *in*, sed etiam conceptum, *ad*, ratione cuius præcisè non dicit existentiam in se, sed extrinsecam termini attingentiam, ideò non repugnat concipi sine realitate, atque adeò vt ens rationis, concipiendo illud non vt in alio, vel vt in se, sed vt aliud cum negatione existentiæ in aliquo.

Sed obÿcies duo: Primò ad probandum non rectè dici priuationem, & negationem esse entia rationis: Nam priuatio, & negatio nullo intellectu considerante dicunt carentiam formæ, & denominant subiectum carens, ergo non sunt carentiæ fictæ, nec entia rationis. Patet consequen. quia ens rationis dependet à cognitione vt sit, & vt conferat suum effectum formalem, ergo si ante congnitionem dat suam denominationem rebus, negatio non est en

ratio-

rationis, & idem argumentum fit de denominatione extrinseca, verbi gratia, esse visum, esse cognitum, quod nullo intellectu considerante per hoc solum quòd detur visio parietis in oculo denominatur paries visus, & similiter ante resultantiam entis rationis potest denominari natura superior, & inferior, prædicatum, vel subiectum, &c.

Et confirmat. Quia denominatio extrinseca sequitur ad formam realem existentem in alio subiecto, ergo est forma realis. Conseq. patet. Quia sicut denominatio, quæ sequitur ad formam substantialem est substantialis, & quæ sequitur ad accidentalem est accidentalis, ita quæ sequitur ad formam realem debet esse realis.

Respondetur. Negationem vt dicit carentiam formæ dari à parte rei negatiuè, quia ipsa forma in re non est, non tamen ex hoc dicitur ens rationis, sed quia cum in re non sit ens, sed carentia formæ, accipitur ab intellectu per modum entis, & ita ante considerationem intellectus denominat subiectum carens, sed ista carentia propriè non est effectus formalis; nec tollere formam est aliqua forma, sed per modum effectus formalis accipitur ab intellectu, quatenus per modum formæ accipitur, & consequenter ad modum effectus formalis, cum in re illa carentia non sit effectus formalis, sed ablatio illius. Et similiter denominatio extrinseca à parte rei datur quantum ad formam denominantem, sed quia applicatio eius ad rem denominatam non est realiter in ipsa re denominata; ideò concipere illam formam vt adiacentem, &

applicatam ipsi rei denominatæ, aliquid rationis est. Esse autem prædicatum, & subiectum, superius, & inferius ante cognitionem intellectus solùm inuenitur fundamentaliter, non formaliter sub conceptu relationis, vt latius dicetur agendo de vniuersalibus.

Ad confirmationem Respondetur. Aliquos absolutè sentire, quòd denominatio extrinseca est aliquid rationis, vt Pater Vasquez 1.p. disp.115.n.2. & 1.2.disp.95.cap.10. Alij verò quòd absolutè est aliquid reale realitate tamen extrinseca, non intrinseca, quæ sine aliquo rationis superaddito præbet suum effectum. Ita Suarez disp. vlt. Metaphys. sect. 2. & alij. Sed verius videtur, quòd in denominatione ista concurrunt duo, scilicet ipsa forma vt ratio denominans, & adiacentia, seu applicatio eius ad denominatum vt conditio. Et quantùm ad ipsam formam, manifestum est esse aliquid reale, sicut visio quà paries denominatur visus, realis forma est in oculo; applicatio tamen eius vt tangit subiectum denominatum, non est aliquid reale, quia nihil in ipso pariete ponit; omne autem non reale appræhensum est quid rationis, & sic ex parte applicationis in forma denominata aliquid rationis est denominatio extrinseca. Dicitur tamen denominatum subiectum ante operationem intellectus, non ratione eius quod in illo ponit, sed ratione eius quod extra illud supponit, quæ in se est forma realis, sed non realiter existit in eo quod denominat, vnde ratione non existentiæ sumitur vt ens rationis, ratione autem præexistentię in alio à quo respicit rem denominatam, dicitur denominatæ ante operationē intellectus,

Et

Et si inquiratur ad quod membrum huius diuisionis pertineat denominatio extrinseca, quando concipitur vt ens rationis?

Respondetur pertinere ad relationem, quia non concipitur vt afficiens negando, & tollendo formam, sed ordinando, & dependendo ab eo, vnde sumitur denominatio, vel ad id ad quod imponitur, & destinatur per cognitionem.

Secundò obijcitur ad probandum quòd non sit diuisio adæquata. Nam vnitas rationis qualis attribuitur vniuerali ab intellectu, est aliquid rationis, & non relatio, neque negatio; Non relatio, quia vnitas dicitur absolutè, non respectiuè; Non negatio, tum quia vnitas dicit aliquid positiuum, & non puram negationem, vt dicit S. Thom. 1. p. q. 11. art. 1. Tum quia si esset negatio, deberet concipi per modum entis rationis, & sic non diceretur vnitas rationis, idest negatio rationis, sed ens rationis absolutè. Et similiter dualitas, seu distinctio rationis non est negatio, cum potius tollat negationem vnitatis, nec relatio, quia super distinctionem, seu dualitatem fundatur relatio distinctorum, ergo est altera species.

Confirmatur in his, quæ sunt purè figmenta, vt chymæra, mons aureus, & similia; hæc enim non sunt negationes, nec relationes, sed plures substantiæ ab intellectu adunatæ ex partibus inter se repugnantibus. Et similiter potest dari qualitas, vel quantitas rationis, vt si vacuum accipiatur per modum quantitatis, vel tenebræ per modum qualitatis, ergo non omia entia rationis ad illa duo reducuntur.

Respon-

Respondetur. Aliquos existimare quòd vnitas rationis tantùm sumitur ex vnitate conceptus, & distinctio ex pluralitate, vt videre est in Torrejon tract. 2. de Vniuers. disput. 2. q. 2. quod quidem verum est ex parte causæ efficientis, seu causantis ens rationis, quam in præsenti non inquirimus, sed de obiectiua, seu fundamentali. *Vnde respondemus* quòd vnitas rationis ex parte obiecti pro formali pertinet ad negationem, seu priuationem, quia nihil aliud est quàm segregatio eius, in quo est conuenientia à pluribus facientibus differentiam. *Et ad primam impugnationem Respondetur*. Quòd secundùm D. Thom. in illo loco, vnitas materialiter, & entitatiuè est aliquid positiuum, sed formaliter est negatio diuisionis. *Et ad secundum Respond*. Quod non repugnat quòd ista vnitas rationis sit etiam ens rationis, siquidem ipsa negatio, seu separatio pluralitatis, & differentiæ, per modum entis accipitur ab intellectu. Et ad id quod additur de dualitate, seu distinctione rationis. *Respondetur*. Quod distinctio rationis formaliter relatio rationis est, & est ipsamet relatio distinctorum, quæ hoc ipso quòd sola ratione distinguuntur, eorum distinctio relatio quædam est, licet ipsa extrema ad instar absolutorum aliquando distincta concipiantur, verbi gratia, ad modum duplicis substantiæ, &c. Fundatur autem relatio ista distinctionis, non super alia distinctione formaliter accepta, sed fundamentaliter, idest, in pluralitate virtuali, quæ tenet se ex parte obiecti vt pluralitati conceptuum subijcitur.

Ad confirmat. Respond. Omnia illa figmenta esse

eſſe entia rationis, quæ ſunt negatio; non verò dari ſubſtantiam rationis, vel quantitatem rationis, quia non eſt ſubſtantia, vel quantitas id, quod per rationem formatur ad inſtar entis realis, ſed negationes ſubſtantiæ, vel quantitatis ad inſtar ſubſtantiæ, vel quantitatis concipiuntur. Non dicitur autem ens rationis id, ad cuius inſtar aliquid concipitur, ſed id quod concipitur ad inſtar entis cum non ſit in ſe ens. De hoc vide latius infra qu. 17. de Relat. ar. 2.

Ex hoc ſequitur quòd in vniuerſali metaphyſico, quod ſolùm dicit naturam abſtractam & per modum vnius conceptam, vt ſequent. quæſtione dicemus, iam inuenitur aliquid rationis, ſcilicet id quod ex vi abſtractionis conuenit naturæ repræſentatæ, ſeu cognitæ, ideſt vnitas ſiue aptitudo, aut non repugnantia ad eſſendum in pluribus, iſtæ enim negationes aliquid rationis ſunt, ſed non ſunt formaliter ſecundæ intentiones, quæ in relatione conſiſtunt fundata in naturis ſic abſtractis, & tamen dicitur vniuerſale ſic abſtractum Metaphyſicum, non Logicum, quia non omne ens rationis formaliter, & directè pertinet ad Logicum, ſed ſecunda intentio vt ex D. Thom. oſtendimus quæſtione præcedenti art. 3. hæc autem eſt relatio rationis, non negatio vt vnitas, & tamen conuenit rei abſtractæ, & vni.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Quid sit secunda intentio, & relatio rationis Logica, & quotuplex.

HOc ens rationis est, de quo propriè agit Logicus quatenus ex ordinatione conceptuum adinuenitur talis relatio quæ à Logico consideratur. Et ita D.Thom. in 4. Metaphys. lect. 4. inquit: *Quòd ens rationis dicitur propriè de illis intentionibus quas ratio adinuenit in rebus consideratis, sicut intentio generis, speciei, & similium, & huiusmodi ens rationis est propriè subiectum Logicæ.*

Supponenda ergo sunt, quæ de terminis primæ, & secundæ intentionis diximus in primo libro Summul. & sumitur intentio in præsenti, non prout dicit actum voluntatis, qui distinguitur ab electione, & respicit finem, sed pro actu, seu conceptu intellectus, qui dicitur intentio generali modo, quia tendit in aliud, scilicet in obiectum. Et ita sicut conceptus alius est formalis, alius obiectiuus, scilicet ipsa cognitio, vel res cognita; ita alia est intentio *formalis*, alia *obiectiua*, obiectiua *dicitur ipsa relatio rationis, quæ attribuitur rei cognitæ*: formalis verò *ipse conceptus per quem formatur*, sicut quando concipimus animal tanquam superius ad sua inferiora, ipsa vniuersalitas ex parte animalis se tenens dicitur intentio obiectiua seu passiua; ipse verò conceptus, quo sic concipitur animal, dicitur intentio formalis, & sic aliud est formalis intentio vt distinguitur contra obiectiuam, aliud

aliud formalitas intentionis secundæ vt tenet se ex parte obiecti cogniti, hæc enim semper est aliquid rationis vtpotè ex cognitione resultãs, illa verò est actus realis.

Vocatur verò *secunda* intentio ista secundùm differentiam *à prima*, quasi dicatur secundus status, seu conditio obiecti. Potest enim obiectum considerari in duplici statu, primo secundùm quod est in se, siue quantum ad existentiam, siuè quantum ad quidditatem. Secundo vt est in appræhensione; & status iste essendi in cognitione est secundus respectu status essendi in se, qui est primus; quia sicut cognoscibilitas sequitur ad entitatem, ita esse cognitum est post illud esse quod habet in se: illæ ergo affectiones, seu formalitates, quæ conueniunt rei prout in se, vocantur primæ intentiones; quæ conueniunt rei prout cognita, vocantur secundæ; & quia pertinet ad Logicam dirigere res secundùm quòd sunt in apprehensione, ideo per se considerat Logica intentiones secundas quæ conueniunt rebus vt cognitis.

Ex quo deducitur primò. Quòd non omnis relatio rationis est secunda intentio, omnis tamen secunda intentio formaliter sumpta, & non solùm fundamentaliter est relatio rationis, non forma realis, non denominatio extrinseca, vt malè aliqui putaut. Prima pars constat manifestè: Quia licèt omnis relatio rationis resultet ex cognitione, non tamen omnis ista relatio denominat rem solum in statu cogniti, qui est status secundus, sed etiam in statu existentiæ extra cognitionem, sicut relatio Creatoris, & Domini non denominat

Deum

Deum in ſe cognitum, ſed Deum exiſtentem; & ſimiliter eſſe Doctorem, eſſe Iudicem: Neque enim homo vt cognitus eſt Doctor aut Iudex, ſed homo exiſtens, & ita denominant illæ relationes pro ſtatu exiſtentiæ.

Vbi diſcerne. Quòd licet cognitio ſit cauſa, ex qua reſultat relatio rationis, quod omni enti rationis commune eſt, & ita vt conueniat, & denominet relatio rationis aliquod ſubiectum, neceſſariò exigat cognitionem, non tamen ſemper cognitio reddit ipſum obiectum aptum, & congruum ſuſceptiuum talis denominationis, ita vt ſolùm conueniat illi in eſſe cognito, ſed ſolùm hoc contingit in intentionibus ſecundis. Et ita relatio Creatoris & Domini, Iudicis & Doctoris, vt denominet ſubiectum requirit cognitionem, quæ talem relationem cauſet, ſed non quæ conſtituat ſubiectum in eſſe cognitio capax vt denominationem illam ſuſcipiat: At verò eſſe genus, vel ſpeciem, non ſolum ſupponit cognitionem cauſantem tales relationes, ſed etiam ſupponit cognitionem, quæ reddat ſubiectum abſtractum ab inferioribus, & ſuper rem ſic abſtractam cadit illa denominatio.

Secunda verò pars eſt expreſſa D.Tho. opuſ. 42.cap.12. vbi dicit: *Quòd ſecundæ intentiones ſunt proprietates conuenientes rebus ex eo quòd ſunt in intellectu*: & qu. 7. de potentia art.9. *Quod ſequuntur modum intelligendi*, & 4. Metaphyſ. lect. 4. *Quod conueniunt rebus prout cognitæ ab intellectu*. Non ergo reales formæ ſunt, ſed rationis, & conſtat hoc, tum quia ratio generis & ſpeciei, & reliquorum vniuerſalium conſiſtit in relatione ſuperiorum

ad

ad inferiora, quæ non possunt esse relationes reales, aliàs daretur vniuersale formaliter à parte rei, tum etiam quia istæ intentiones supponunt pro fundamento esse cognitum, sicut genus supponit rem esse abstractam ab inferioribus, & ratione abstractionis ei conuenit, ergo supponit denominationem extrinsecam cogniti, & abstracti, non verò formaliter est ipsa denominatio extrinseca, & multo minus sunt formæ reales, sic enim descenderent ad ipsa singularia, in quibus realiter inuenirentur, & non solum in abstracto à singularibus. Ipse autem actus intellectus est quidam actus realis, sed non est ipsa intentio secunda obiectiua, de qua nunc agimus, sed formalis ex qua ista obiectiua resultat.

Secundò sequitur. Quòd licet prima intentio absolutè sumpta debeat esse aliquid reale, vel conueniens alicui in statu realitatis, aliàs non esset simpliciter prima, quia semper id quod est reale præcedit, & prius est eo quod est rationis, nihilominus tamen non repugnat etiam in ipsa secunda intentione aliam secundam intentionem fundari, & tunc secunda intentio fundans induit quasi conditionem primæ intentionis respectu alterius fundatæ, non quia sit simpliciter prima, sed quia est prior illa, quam fundat: Nam cum intellectus sit reflexiuus supra suos actus, potest ipsam secundam intentionem reflectere cognoscere, & super ipsam cognitam fundare aliam secundam intentionem, sicut intentio generis, quæ tribuitur animali, iterum vt cognita potest fundare secundam intentionem speciei quatenus intentio generis est quædam spe-

cies

cies prædicabilis. Et tunc secunda ista intentio fundata denominat priorem fundantem, ratione cuius dicitur quòd genus formaliter est genus, & denominatiuè species. Quòd frequenter contingit in istis secundis intentionibus, quòd secundum se vna formaliter sit talis, & denominatiuè vt cognita sit alia, & nihilominus omnes istæ dicuntur secundæ intentiones licet vna fundetur super aliam, non tertia vel quarta intentio, quia omnes conueniunt obiecto vt cognito; esse autem cognitum est semper status secundus rei. Et quia vna intentio vt fundat aliam induit quasi conditionem primæ respectu illius, & sic illa quæ fundatur semper dicitur secunda.

Dices. Secunda intentio respicit primam vt correlatiuum, quia secunda dicitur per respectum ad primam, ergo non vt fundamentum, sed vt terminum. *Item*. Secunda intentio prædicatur de suo fundamento, vt *homo est species*, sed secunda intentio non prædicatur de prima, nam hæc est falsa, *prima intentio est secunda intentio*, ergo non fundatur in illa.

Respondetur ad Primum. Secundam intentionem non respicere primam vt correlatiuum per modum termini, sed per modum subiecti cui attribuitur, & quod denominat, vel in quo fundatur: & sic dicitur per ordinem ad primam vt ad subiectum, non vt ad terminum, sicut relatio dicitur per ordinem ad absolutum vt ad subiectum vel fundamentum, non verò vt ad correlatiuum, nisi induat rationem termini, qui iam est aliquid respectiuum, vt dicemus in prædicamento relatio-

nis,

nis. Et similiter correlatiuum formale secundæ intentionis semper est aliqua secunda intentio.

Ad secundum dicitur. Quòd secunda intentio prædicatur de prima in concreto, sicut album de homine, sed non in abstracto, & ideò est verum quòd *homo est species*, & falsum quod *prima intentio sit secunda intentio.* Nam etiam secundæ intentiones nomine abstracto significari possunt, tam in communi per hoc nomen, *secunda intentio*, quàm in particulari; vt hoc nomine, *Vniuersalitas*, *Genereitas*, & similia, quæ solum important formam rationis in abstracto, subiectum autem seu rem in qua fundantur non significant directè sed in obliquo, sicut albedo in abstracto importat corpus in obliquo, quia est qualitas corporis.

Si Quæras. Quotuplex sit secunda intentio, & quomodo *diuidatur. Respond.* Omnem relationem diuidi ratione sui fundamenti proximi, seu rationis fundandi, vt dicemus in prædicamento relationis. Vndè similiter relatio rationis, quæ ad instar relationis realis formatur, rectè diuidetur per sua fundamenta. Cum autem fundamentum secundæ intentionis sit res vt cognita, & vt subest statui appræhensionis iuxta diuersum ordinem cogniti, ad cuius ordinationem secunda intentio formatur, sumetur quoque diuisio secundæ intentionis. Vndè quia aliter ordinatur, & dirigitur prima operatio intellectus, aliter secunda, & aliter tertia, ideò penes diuersas ordinationes istarum operationum diuidetur secunda intentio, & in qualibet operatione secundùm diuersum

uersum ordinem dirigibilitatis erit diuersa intentio, sicut in prima operatione alia est intentio termini, quæ ordinatur vt pars enunciationis, & syllogismi, sub qua diuersæ intentiones partis continentur, sicut ratio Nominis, ratio Verbi, & aliorum terminorum: alia est intentio vniuersalitatis per modum superioris prædicabilis, quæ etiam diuiditur in varios modos vniuersalitatis, vt genus &c. cui correspondet intentio subijcibilitatis, sicut inuenitur in indiuiduo & alijs inferioribus prædicatis.

In secunda autem operatione inuenitur intentio orationis, quæ diuiditur per varios modos orationis perfectæ, & imperfectæ, rursus propositio, quæ est vna ex orationibus perfectis, diuiditur per affirmatiuam, & negatiuam, & alias diuisiones, quas lib. 2. Summul. explicamus. Et rursum propositio fundat alias secundas intentiones, quæ sunt proprietates propositionis, vt oppositio, & conuersio, quæ pertinent ad totam propositionem, & suppositio, & ampliatio, prædicatum, & subiectum, aliaque similia, quæ sunt proprietates partium propositionis, vt in eodem libro explicatum est.

Denique in tertia operatione est intentio consequentiæ seu argumentationis, quæ diuiditur per inductionem, & syllogismum, & illa per ascensum, & descensum, hic per varios modos & figuras, de quibus ibidem dictum est.

ARTICVLVS III.

Quid sit Distinctio, & vnitas rationis ratiocinatæ, & ratiocinantis.

EXplicatio istorum terminorum maximè conducit ad plura, quæ in vniuersalibus tractantur circa distinctionem graduum superiorum & inferiorum, pluribus etiam quæstionibus Metaphysicis, & Theologicis deseruit. Vndè exacta huius difficultatis resolutio illuc reseruanda est. Hic tamen saltem rudiori Minerua ipsos terminos oportet declarare.

Igitur aduertendum est. Quod ista nomina, *Distinctio, Pluralitas, Diuisio, Separatio, Diuersitas, Differentia*, licet aliquando promiscuè accipiantur pro eodem, non tamen sub eadem formalitate significant. Nam *Distinctio, seu Pluralitas, vel Multitudo* opponuntur vnitati, vel identitati, *diuisio* verò vel *separatio* vnioni, seu continuitati; *Diuersitas*, & *Differentia* dicunt distinctionem cum inclusione vel exclusione conuenientiæ: ea enim sunt diuersa, quæ in nullo conueniunt; ea differunt, quæ in aliquo conueniunt, & in alio distinguuntur, non autem se totis diuersa sunt, de quo Philosoph. & D. Thom. 5. Metaphys. lect. 12.

Loquendo ergo in genere, conueniunt communiter Authores, quòd sicut dantur solum duo genera entium, scilicet realis & rationis, ita datur solum duplex distinctio scilicet realis, & rationis; vnitas enim & distinctio debent sequi ordinem, & rationem entis, & si-

cut non dantur plura genera entium, & implicat dari ens medium inter reale, & rationis, ita nec plura genera distinctionum.

Et quidem distinctio realis in genere loquendo, est *Remotio, seu carentia identitatis, quæ datur à parte rei sine apprehensione, seu fictione intellectus*. Distinctio verò rationis, *quæ beneficio intellectus fit, & in re non datur*. Diuidi autem solet hæc distinctio rationis in distinctionem rationis ratiocinantis, & rationis ratiocinatæ. Illa prima dici solet distinctio, quæ fingitur ab intellectu sine fundamento in re, & ita solum est distinctio quoad modum significandi, & intelligendi, sicut quando idem apprehenditur prædicari de se, & distingui à se. Secunda verò dicitur formata ab intellectu cum fundamento in re, vt quando distinguimus in Deo attributa, & in eadem forma gradus, seu prædicata essentialia, quæ sunt eiusdem entitatis. Distinctio realis diuiditur in realem simpliciter, vt inter duas res, verbi gr. Petrum & Paulum, quantitatem & qualitatem, & in realem modalem, seu formalem, vt inter rem & modum, v. g. inter hominem, & sessionem, vel vbi, siue inter duos modos. Dari autem entitates modales minores realibus, in Metaphysica probandum est, hic supponendum.

Cæterum duplicem illam distinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ non omnes admittunt. Sed quidam excludunt distinctionem rationis ratiocinantis, & solum admittunt illam, quæ habet fundamentum aliquod in re; distinctionem verò rationis ratiocinantis vtpotè fictam solum esse repe-

titio

titionem eiusdem conceptus sine resultantia alicuius distinctionis in conceptu obiectiuo. Videatur Suarez in Met. disp. 7. sect. 1. Vasqu. 1. p. dist. 117. cap. 3. Alij verò putant ex hac distinctione ficta etiam in conceptus obiectiuos refundi aliquam distinctionem, non tamen in ipsis fundari.

Sed per aliud extremum videntur procedere ij, qui solam admittunt distinctionem rationis ratiocinantis, eò quòd non assignant pro fundamento distinctionis rationis aliquid quod sit à parte rei vnum cum virtuali distinctione, sed existimant distinctionem virtualem re vera actualem esse ex natura rei, & secluso opere intellectus, in quo subtilitas Scoti, & tota eius schola cum Diu. Thom. controuertit. Existimat enim Scotus, quòd præter distinctionem realem siuè modalem, quæ in re versatur inter res, seu modos saltem de potentia Dei separabiles, & distinctionem rationis, quæ consistit, & sumitur ex diuersis conceptibus, dari aliam, qua vnum ex ipsa natura, & essentia sua, & ante omne beneficium intellectus non est de intrinseco, & formali conceptu alterius, & ita in sensu formali non identificantur, & consequenter formaliter diuiduntur, licet in eadem realitate, & entitate conueniant, & ita conueniant, quòd nec de potentia absoluta separari possint. Et ita vocat hanc distinctionem *formalem ex natura rei*, idest negantem identificationem in sensu formali ex ipsa propria rei natura, ratione cuius opposita, seu contradictoria possint verificari de istis formalitatibus. Quare distinctio rationis non supponit fundamen-

tum distinctionis virtualis in re, sed hoc ipso quòd res ex se habet rationes diuersos conceptus fundantes, idest quorum vnum non est de conceptu alteriùs, ex natura sua actualem diuisionem, seu negationem identitatis habet, & sic solum remanet distinctio rationis ratiocinantis.

Qui verò distinctionem rationis ratiocinatæ admittunt, idest cum fundamento in re, non eodem modo assignant hoc fundamentum. Nam quidam existimant in ipsa re, quæ per rationem distinguitur, nec actualem, nec virtualem distinctionem supponi, sed sufficere quòd res aliqua sit cognoscibilis ad instar eorum, quæ realiter distincta sunt, & cum connotatione quadam ad illas, cum imperfecto tamen modo attingendi, & cognoscendi rem. Quod tenet Vasquez vbi supra, & declarat Torreion tract.2. disp.1. q.1. Alij verò videntes quòd imperfectio cognoscendi vnum, & idem ad instar eorum, quæ realiter distincta sunt, saluari potest etiam quando sine vllo fundamento distinguere volo id, quod formaliter est vnum & idem, & de conceptu intrinseco illius, solum quia ad similitudinem diuersarum rerum id effingo, dixerunt fundamentum distinctionis rationis requirere in ipsa re, quæ distinguitur, aliquam eminentiam vnientem diuersas perfectiones, seu formalitates, quod vocatur virtualis distinctio, quia eadem forma virtute facit sola quicquid facerent diuersæ, vt ex Caiet.1. p.q.39.ar.1. §. *Ad secundum verò* colligitur. Cui adiungi debet imperfectus modus intelligendi non valentis totam illam eminentiam vnico actu attinge-

re,

re, sed diuersis conceptibus, licet alij neque hoc requirant.

Dico primò. Distinctio rationis ratiocinantis est illa, quæ inter extrema, quæ distinguit, nullam identitatem tollit ex parte obiecti, neque materialiter seu entitatiuè, neque formaliter, atque adeò distinctionem virtualem non supponit, sed tota distinctio est in ipso modo significandi & concipiendi. Distinctio verò rationis ratiocinatæ est, quæ relinquit ex parte obiecti identitatem materialem, sed non formalem seu virtualem. Vocamus identitatem formalem illam, quæ proprio & formali conceptu exprimitur, seu quo formaliter aliquid constituitur. Vndè dicuntur differre formaliter, quæ differunt definitione seu ratione propria. Identitatem materialem, seu in sensu identico vocamus, quando aliqua sunt idem in ipsa entitate & realitate, non in ipsa ratione, quæ per se primò significatur. De qua distinctione videndus est Caiet. de ente, & essentia, c.3. litera E. Sumiturque ex D.Thom.1.p.q.13. art.4. & q.7. de Potent. art. 6. & 1. contra Gent. cap. 36. vbi inquit, *Quòd quamuis nomina de Deo dicta eandem rem significent; non tamen sunt synonima, quia non significant eandem rationem.* Ac denique 1.p.q.41.ar.4. ad 3. in fine inquit, *Quòd inter intelligere, & intellectum in Deo solum datur distinctio ex modo significandi*; quæ vtique distinctio est rationis ratiocinantis. Itaque istæ duæ distinctiones sic se habent, quod vna minus tollit identitatem extremorum quàm alia, cum manifestum sit minorem esse distinctionem rationis ratiocinantis quam ratiocinatæ:

natæ; illa enim sic dicitur, quia solum ex ipso intelligente, seu ratiocinante originatur; hæc vero etiam ex ipso obiecto fundamentum præbet. Ergo si relinquit in obiecto omnem identitatem tam in sensu identico, quàm formali, nullo modo ab ipso obiecto originatur distinctio, sed solum ab intelligente; si verò obiectum sit quidem vnum sed non in omni sensu, licet in re habeat identitatem, fundabit respectu intelligentis distinctionem.

Dico secundò. Ad fundamentum distinctionis rationis ratiocinatæ non sufficit distinctio earum rerum ad quarum instar fit distinctio, sed in ipso obiecto requiritur fundamentum distinctionis. Ratio est clara, quia vel in ipso obiecto, quod distinguitur, est aliqua proportio, seu fundamentum vt ad instar illarum rerum distinctarum concipiatur, vel non. Si primum, iam non sumitur tota ratio distinguendi ex parte eorum ad quorum instar concipitur, sed ex parte ipsius obiecti quod hanc proportionem & fundamentum habet. Si secundum, ergo stat quòd sine vllo fundamento rem istam concipiamus in ordine ad ea quæ distincta sunt, & sic sine fundamento distinguamus, quod est esse distinctionem rationis ratiocinantis, sicut si idem à seipso distinguas concipiendo in ordine ad res diuersas.

Dico Tertiò. Distinctio rationis ratiocinatæ non supponit distinctionem aliquam ex natura rei actualem ex parte obiecti, nec illa datur: Quando verò actualiter fit ab intellectu ista distinctio, ex conceptibus intellectus resultant diuersi conceptus obiectiui non in esse rei, sed in esse obiecti, & repræsentati.

De-

De prima parte conclusionis dicemus quæst. sequen. art. 6. Inter Thomistas est communis, & apud multos negantes illam distinctionem formalem actualem ex natura rei mediam inter realem, & rationis. Et videri potest Caiet. 1. p. q. 39. ar. 1. & de ente, & essentia cap. 6. q. 12. & M. Soto q. 3. Vniuer. Curs. Carmel. disput. 3. Vniuers. q. 4. Breuiter dicimus, quòd licet Scotus, & eius schola non neget illam distinctionem verè existere à parte rei, & quantum ad hoc realem esse, sed affirmet solum consistere in hoc quòd vnum realiter quidem sit alterum, sed tamen realiter vnum non sit de conceptu alterius; cæterum ex hoc ipso sumitur fundamentum ad negandum istam distinctionem esse veram, & actualem à parte rei ante operationem intellectus, quia illa non identificatio formalis non est aliud quàm negatio habitudinis, & connexionis intrinsecæ vnius cum alio, sed hæc negatio non sufficit constituere extrema distincta actualiter, & distinctionem ipsam reddere realem, ergo. Maior est certa, quia vnum esse de conceptu formali, alterius nihil aliud est, quàm habere connexionem, seu habitudinem essentialem, & intrinsecam cum alio, ergo negatio istius identitatis solum est negatio istius habitudinis, & connexionis. Minor probatur. Posita illa negatione habitudinis essentialis tantùm, extrema non manent ita distincta, quòd possint fundare inter se relationem huius distinctionis, vt patet in attributis diuinis, quæ Scotus ponit hoc modo distingui; & tamen inter vnum, & aliud non sunt relationes reales; solum enim quatuor

relationes reales notionales agnoſcunt Theologi, & in eodem homine inquantum homo ad ſe ipſum vt animal non datur relatio realis, ergo neque diſtinctio, quia diſtinctio relatio quædam eſt, ſi ergo non exiſtit in re relatio, neque diſtinctio.

Secunda verò pars concluſionis ex eo explicatur, quia appræhenſio non cauſat aliquid in genere rei in obiecto appræhenſo, ſed tantum in genere cogniti, & in hoc conueniunt tam diſtinctio rationis ratiocinantis, quàm ratiocinatæ, ſed differunt in hoc, quòd diſtinctio rationis ratiocinatæ ita diſtinguit ipſa extrema, quòd non omnia, quæ manifeſtantur reſpectu vnius conceptus, manifeſtantur etiam reſpectu alterius, ſed in vno relucet aliqua ratio, vel formalitas, quæ in alio non relucet, eò quòd obiectum reſpectu talis luminis, & cognitionis non eſt ex omni parte, ſeu formalitate manifeſtabile: vbi autem eſt diuerſa manifeſtatio, & diuerſum manifeſtabile, reſultat diuerſa ratio obiecti in eſſe obiecti, ideſt, in eſſe cognoſcibilis, ſeu manifeſtabilis, non in eſſe rei, & ita reſpondet diuerſum obiectum conceptibus iſtius diſtinctionis rationis ratiocinatæ. At verò diſtinctio rationis ratiocinantis non reſpicit diuerſam manifeſtationem in obiecto, ita quòd vnum extremum manifeſtetur vni conceptui, & alterum alij, ſed idem extremum, ſeu obiectum manifeſtatur vtrique conceptui quantum ad intrinſecam rationem obiecti, nam ſi diuerſa formalitas, ſeu ratio repræſentaretur vni & alteri, non haberent identitatem ſecundum formales rationes, ſed in illis differ-

rent,

rent, atque adeò in eſſe obiecti.

Et ex hoc Aliqui, vt Suarez, & Vaſq. vbi ſup. videntur eſſe moti ad dicendum quòd diſtinctio rationis ratiocinantis non eſt propriè diſtinctio ex parte conceptus obiectiui, ſed ſolùm repetitio conceptus formalis circa idem omninò obiectum: In quo tamen falluntur, quia bis concipere ſeu cognoſcere idem obiectum non ſufficit ad diſtinctionem rationis ratiocinantis: Alioquin etiam ſenſus externus bis videndo Petrum diceretur facere hanc diſtinctionem. Oportet ergo quòd vt intellectus illam faciat, aliquam comparationem, vel reſpectum appræhendat in ipſo obiecto, quo accipiat ipſum quaſi duo, non quidem ſecundùm diuerſas rationes in ipſo obiecto intrinſecas, & ex parte eius fundatas, ſed ex iſta comparatione extrinſeca reſultantes, ſicut quando prædicatur idem de ſe ipſo vt *Petrus eſt Petrus*, fit quædam comparatio eiuſdem ad ſe ipſum, ratione cuius quaſi duplicatum concipio ipſum Petrum, & ita fit diſtinctio non quaſi in ipſo obiecto intrinſecè, & ſecundùm propria conſideratio, ſed quaſi extrinſecè, & ſecundùm comparationem, vel reſpectum adiunctum. In Diſtinctione autem rationis ratiocinatæ, licèt verſetur circa eandem rem, quia tamen non adæquatè omnes ipſius rationes repprælentat, quilibet conceptus reſpiciens diſtinctam rationem in ipſo obiecto format diſtinctam rationem obiecti quaſi intrinſecam, quia ex his, quæ ipſi obiecto intrinſecè conueniunt, accipit vnum, & relinquit aliud, & ita in eſſe obiecti quaſi intrinſecè fit iſta diſtinctio, quia in rationibus,

quæ in obiecto inueniuntur fundatur. Et hoc modo distinctionem istam explicat S. Thom. 1. sentent. dist. 2. q. 1. ar. 2. Et sumitur etiam ex locis supra citatis dum inquit: *Quòd diuersi conceptus, seu nomina de Deo, licèt eandem rem significent, sed non eandem rationem.* Et in 1. dist. 22. q. 1. ar. 3. *Dicimus*, inquit, *Deum verè esse sapientem, & bonum, & non tantum in intellectu ratiocinantis, & inde veniunt diuersa nomina attributorum, quæ omnia quamuis significent vnam rem non tamen secundùm vnâ rationem.*

Nec obstat. Quòd in opusc. 9. in principio dicit D. Thom. *Quòd distinctio inter attributa Diuina non est ex parte ipsius Dei, sed in conceptionibus intellectus, in quibus est diuersa ista ratio significata subiectiuè*; in his enim verbis, vel alijs similibus solum docet Diu. Thom. quòd distinctio ista actualiter solum habetur per conceptiones intellectus, & non ante ex parte Dei: quòd verò ex conceptione intellectus resultet distinctio in obiecto in esse obiecti, vel in illo fundetur inquantum manifestatur vna ratio ex parte obiecti, & alia non, D. Tho. non negat; imò in alijs locis citatis apertè affirmat.

Dico vltimò. Fundamentum distinctionis rationis ratiocinatæ ex parte obiecti est virtualis aliqua distinctio, seu eminentia rei, quæ vnica existens plures rationes, seu perfectiones continet in aliquo esse: Ex parte autem nostri intellectus est imperfectio ipsius non adequatè concipientis omnes illas rationes obiecti, sed diuersis conceptibus ea attingentis, seu comparantis. De hac conclusione videndus

dus est D. Thom. citato loco 1. sent. dist. 2. q. 1. ar. 2. vbi luculenter eam tractat, & docet, & Caiet. 1. p. q. 39. ar. 1. Ratio autem est: quia res aliqua quanto superior, & eminentior plures perfectiones vnit quàm inferior, vnde in vna entitate simpliciori modo inueniuntur rationes, quæ in inferioribus diuersas entitates constituerent: vnde intellectus si lumine suo non manifestat omnes illas rationes, sed vno conceptu attingit vnam, & alio aliam, distinguit illas in esse obiecti, cum tamen in esse rei distincta non sint, sed vnum. Fundamentum ergo huius distinctionis consistit in eminentia, seu vnitate rei continente plures rationes, simul cum intellectu inadæquatè attingente illam, & sic pluribus conceptibus diuidente, & abstrahente vnam rationem ab alia. Hac ratione distinguit noster intellectus diuina attributa, quæ in vna forma diuinitatis sunt vnum, quia tamen illa forma adæquatè non attingitur à nostro intellectu, sed ad instar rerum creatarum, diuidit illas secundùm diuersos conceptus explicando vnam rationem, & non explicando aliam. Hoc etiam modo gradus Metaphysici, idest prædicata superiora, & inferiora, vt esse animal, esse viuens in eodem distinguuntur ratione ratiocinata, vt infra latius dicetur. Et sic in singulis distinctionibus rationis ratiocinatæ inuenietur, quòd omnes illæ habent radicem & principium in aliqua forma, quæ secundùm aliquam eminentiam continet plures rationes, ab intellectu autem inadæquatè illas attingente diuiduntur. Videatur D. Thom. locis suprà citatis, & libro de ente, & essentia cap. 3. Logico

enim ista libare sufficiat de his distinctionibus.

Soluuntur argumenta.

PRimò arguitur. Ad probandum quòd distinctio rationis ratiocinatae fundatur supra aliquam distinctionem ex natura rei; quia ante operationem intellectus concurrunt omnia principia sufficientia ad distinctionem actualem, eo quòd ante operationem intellectus verificantur duo contradictoria, quae respectu eiusdem verificari non possunt, sed de distinctis, siquidem omnis oppositio quaedam distinctio est, si ergo in re verificatur oppositio, etiā & distinctio. Est autem verum dicere ante operationem intellectus, Animal non est propria, & specifica natura hominis, rationale autem sic: Quod essentia diuina communicatur, Persona autem non communicatur: Quod filius procedit per intellectum, non verò per voluntatem: Ergo istae rationes ex natura rei habent aliquam distinctionem. Similiter ante operationem intellectus verificantur diuersae definitiones, quia aliter definitur Animal, aliter Homo, aliter Natura, aliter Persona in Diuinis, & similiter attributa; quae autem diuersas habent definitiones, etiam & diuersa constitutiua. Et ita si à parte rei diuerso modo definiuntur, etiam ex natura rei distinguuntur. *Denique*. Quia conceptus formales circa ista obiecta sunt distincti, ergo supponunt ipsos obiectiuos esse distinctos, aliàs fieret circulus quod conceptus formales distinguerentur per obiectiuos, obiectiui verò per formales.

Re-

Respondetur. Quòd omnia ista non sunt sufficientia indicia distinctionis actualis ex natura rei, sed sufficit virtualis, qualis inuenitur in eminentia alicuius formæ non actualiter separantis, sed vnientis diuersas rationes, nam contradictoria possunt verificari de eodem sub diuersis rationibus concepto, non sub eadem, præsertim quando contradictoria fiunt sub aliqua reduplicatione, vel appellatione saltem virtuali, vt quia explicant aliquem actum, vel rationem pertinentem ad aliquem actum animæ, vel significationem alicuius formalitatis, vt quod essentia communicatur, persona non communicatur, filius procedit per intellectum, non per voluntatem; explicatur enim proprius actus notionalis procedendi, communicandi, vel non communicandi, atque adeò cadunt illa contradictoria super naturam, vel personam sub proprio conceptu personæ, vel naturæ.

Et ad instantiam, quòd ista contradictoria in re verificantur, & omnis oppositio facit distinctionem. *Respond.* Quòd contradictoria verificantur in re ratione diuersarum rationum virtualium, quæ fundamentaliter non actualiter sunt diuersa. Et oppositio facit distinctionem quando inducit limitationem, quæ ipsas formas separet. Si verò in aliqua forma eminentiori fiat vniente plures rationes facit distinctionem virtualem, non actualem. *Similiter*. Animal non est natura specifica hominis sumendo animal sub abstractione ab homine, & inquantum est illi commune, & rationale pertinet ad propriam naturam hominis vt distinguitur ab animali, & sic ista

non sunt contradictoria, quia non sunt eiusdem de eodem, idest, vt stat sub eodem conceptu, & manifestatione.

Ad id quod dicitur de definitione Respond. Quòd cum aliquid definiatur inquantum appræhenditur, non repugnat quòd si de eodem appræhenduntur, & præscinduntur diuersæ rationes formales, etiam diuerso modo definiantur, & explicentur.

Ad vltimum dicitur. Non committi circulum, quia conceptus formales distinguuntur ex diuersis obiectiuis non actualiter, sed virtualiter diuersis, actu tamen in ipsa appræhensione redditis diuersis.

Secundò arguitur. Ad probandum quòd non inuenitur distinctio rationis in ipsis obiectis, sed solum in conceptibus, & denominatione extrinseca obiectorum. Nam ista distinctio nihil ponit actu in obiectis in genere rei vt reddat illa distincta, nisi denominationem rationis, qua obiectum redditur sic vel sic cognitum, ergo hæc distinctio non inuenitur formaliter nisi in conceptibus, in obiecto autem secundùm extrinsecam denominationem.

Et confirmatur. Quia istæ formalitates non repræsentantur distinctæ, quia ex natura sua distinctæ sint, vt contra Scotum diximus, nec quia sint obiectiuè distinctæ, ita quòd repræsentetur vna, & non alia, quia hoc non sufficit vt dicantur esse plures, nam nisi fiat distinctio ab intellectu non resultat pluralitas. Si autem fit distinctio, & ex parte obiecti non correspondet ei diuisio ex natura rei, ergo verè intellectus non diuidit, ergo solùm potest dici distinctio, quia dantur diuersi conceptus

ceptus denominantes obiectum, non tamen quòd illi distinctioni conceptuum aliqua distinctio ex parte obiectorum respondeat.

Respondetur. Quòd ista distinctio conceptuum non ponit aliquam distinctionem in obiecto in esse rei, sed in esse obiecti manifestabilis inquantum inadæquatè obiectum ipsum attingitur, & manifestatur quantum ad vnum, & non quantum ad aliud, & hoc non est sola extrinseca denominatio, qua res dicatur cognita, sed qua dicatur diuerso modo manifestata, ex quo resultat distinctio rationis, non quidem in ipsis conceptibus formalibus, qui realiter distinguuntur, sed in ipso obiecto vt in esse obiecti manifestato.

Ad confirmationem respond. Non oportere quòd illi distinctioni rationis per diuersos conceptus resultanti correspondeat actualis diuisio ex parte obiecti extra intellectum, sed sufficit quòd correspondeat virtualis secundùm quòd inadæquatè manifestabilis, vel comparabilis ad diuersos conceptus, & sic verificatur illa cognitio distinguens. Neque enim affirmat quòd à parte rei sint distincta, sed sine affirmatione respicit rem virtualiter distinctam, quæ diuersam manifestationem, & conceptum fundat, abstrahentium enim non est mendacium, neque falsitas. Vndè dicit S. Thom. 1. contra Gent. cap. 36. *Quòd intellectus concipiens multa de vno non est falsus, quia illud simplex esse diuinum huiusmodi est, vt ei secundùm formas multiplices aliqua assimilari possint.*

ARTI-

ARTICVLVS IV.

Per quam potentiam, & per quos actus fiant entia rationis.

CONstat Potentias quibus fit ens rationis debere esse potentias operantes immanenter, nam quæ transeunter operantur patet facere aliquid extra intellectum existens, potentiæ autem immanentes aliæ sunt cognoscitiuæ, aliæ appetitiuæ. Et de appetitiuis Aliqui dixerunt etiam ex voluntate resultare entia rationis, vt Scotus contra quem agit Caiet. 1. p. qu. 28. art. 1. quamuis Scotus loqui videatur de ente rationis non strictè, sed prout hoc nomen ratio comprehendit intellectum, & voluntatem in 3. dist. 26. qu. 2. §. *Resp.* Imò Aliqui hoc extendunt ad quamlibet potentiam, vndè resultat in obiecto extrinseca denominatio, eò quòd existimant ens rationis in denominatione extrinseca consistere, de quibus diximus præced. art. De potentijs verò cognoscitiuis dubitari potest saltem de sensibus internis, vt de Imaginatiua, vel Phantasia, quia multa fingunt, & imaginantur, quæ sunt entia omninò ficta.

De actu verò formante ens rationis in duobus etiam potest esse dubium. Primò: *An possit fieri per actum absolutum*, qualis est operatio simplex, An requirat aliquem comparatiuum, vel compositiuum. Secundò: *An requirat actum reflexum*, quo cognoscatur de ipso ente rationis formato tanquam de obiecto cognito, ad hoc vt existat; An verò suffi-

ciat

ciat actus directus, quo cognoſcatur aliquid, quod non eſt ens, ad inſtar entis.

Dico primò. Neque Voluntas, neque Senſus externi formant entia rationis, ità quòd ex vi actuum eorum habeant eſſe. Concluſio eſt certa, & probatur vnica ratione. Quia tam voluntas, quàm ſenſus externi non formant ſuum obiectum, ſed extra ſe ſupponunt formatum, ergo non fingunt aliquid intra ſe, ſed ſi reſpiciunt obiectum fictum, ab alio ſupponunt eſſe fictum, & formatum. Anteced. patet in voluntate, quæ ſupponit obiectum propoſitum per cognitionem, ſiue ſit verum, ſiue apparens, ergo ipſa non facit obiectum, ſed in obiectum propoſitum fertur. Senſus verò externi feruntur in obiecta extra ſe poſita non intra ſe: quicquid autem habet eſſe extra potentiam cognoſcentem non eſt ens rationis. *Nec obſtat*, quòd ſenſus falli videatur in multis, atque adeò fictè cognoſcere, non enim fallitur ſenſus externus in ſe, ſed occaſionaliter dicitur falli, quia præbet occaſionem intellectui vt fallatur, ſicut viſus videns aurichalcum, non fallitur iudicando quòd ſit aurum, ſed hoc iudicium pertinet ad intellectum, viſus autem ſolùm appræhendit illam apparentiam coloris aurichalci, in quo falſitas, aut fictio non fuit.

Dico ſecundo. Senſus interni non formant entia rationis formaliter loquendo, licet materialiter reppræſentare poſſint id ad cuius inſtar formatur aliquod ens fictum, quod eſt materialiter formare entia rationis: Dicimus *formaliter loquendo* non formare illa, ideſt diſcernendo inter ens rationis, & ens reale, & con-

concipiendo id quod non est ens ad instar entis realis, *materialiter* autem cognoscere ens rationis est ipsam apparentiam realis entis attingere, sed non discernere inter id quod rationis, & realitatis est, v. g. imaginatiua potest formare montem aureum, & similiter animal compositum ex capra, & Leone, & Serpente, quod est chymera, sed in istis solùm attingit id quod sensibile, seu quoad sensum repræsentabile est. Quòd autem habeant habitudinem ad non ens, & ex ista habitudine entia ficta, seu rationis dicantur, quod est formaliter discernere inter ens, & non ens, sensus internus non attingit. *Ratio* videtur manifesta. Quia sensus internus non potest ferri in aliquid nisi sub ratione sensibilis, quòd autem id, quod sibi reppræsentatur vt sensibile, opponatur enti reali, ad ipsum non pertinet iudicare, quia non concipit ens sub ratione entis. Quòd autem aliquid accipiatur tanquam ens fictum formaliter consistit in hoc, quòd cognoscatur nihil entitatis habere in re, & tamen ad instar entis attingi, alioquin non discernitur inter ens reale, & ens fictum, sed solùm attingitur illud ad cuius instar formatur ens rationis, quod quando est aliquid sensibile non repugnat à sensu cognosci, sed ad sensum solùm pertinet id, quod in illo de sensibilitate est, attingere, habitudinem verò ad non ens cuius loco subrogatur, & vnde fictè habet esse, ad sensum non pertinet, & ideò ens fictum sub formali ratione ficti ab ente vero non discernit.

Quòd verò ens fictum materialiter possit cognoscere sensus, constat manifestè, non

qui-

quidem quia sensus etiam externus potest cognoscere colorem fictum, seu apparentem, quia iste color licet fictè sit color, non tamen est ens fictum, sed verum, & reale, scilicet aliquid ex luce resultans; sed ex eo probatur. Quia sensus internus multa adinuicem componit, quę extra se nullo modo sunt, aut esse possunt, cognoscit ergo aliquid quod in se est ens fictum, licèt ipsam fictionem non appræhendat, sed solùm id quòd in illo ente ficto tanquam sensibile se offert: Priuationem autem proprij obiecti, vt tenebras, sensus non percipit fingendo illas ad modum entis, sed actum videndi non eliciendo.

Dico tertiò. Intellectus indiget aliquo actu comparatiuo, vt entia rationis formentur, & dicantur formaliter esse, & non solum fundamentaliter. Hæc conclusio sumitur ex D. Tho. 1. Periherm. lect. 10. vbi inquit: *Quod huiusmodi intentiones* (de vniuersalibus loquebatur) *intellectus format secundùm quòd comparat eat ad res, quæ fiunt extra animam.* Et q. 7. de potentia art. 11. inquit: *Quòd relationes rationis aliæ sunt quas intellectus inuenit, & attribuit rebus intellectis, aliæ verò quæ consequuntur modum intelligendi, licet illum modum intellectus non adinueniat, sed ex modi intelligendi consequatur. Et primas quidem relationes ratio adinuenit considerando ordinem eius, quod est in intellectu ad res, quæ sunt extra, vel etiam ordinem intellectuum ad inuicem: aliæ vero consequuntur ex eo quod intellectus intelligit vnum in ordine ad aliud.* Ergo omnes intentiones existimat Diu. Thom. formari per aliquem actum comparantem. *Et ratio conclusio-*

clusionis est. Quia omne ens rationis, vel est relatio, vel aliqua negatio. Si relatio, debet comparatiuè appræhendi ad terminum, si negatio, debet concipi positiuè ad instar entis, quod est tomparatiuè ad alterum, quæ negatio si concipitur absolutè, non concipitur positiuè, cum in se nihil positiuum sit, debet ergo concipi ad modum entis, non solum quia ex parte principij cognoscendi per speciem realem concipi debet, sed etiam quia ex parte termini cogniti debet accipi ad instar entis, & hoc exigit aliquam notitiam comparatiuam, sicut quando concipio Romam ad instar Toleti, comparatiuè concipio Romam, & non absolutè, quia connotatiuè, & respectiuè ad aliud. Ita quando negationem concipio ad instar entis, non absolutè, sed respectiuè, & comparatiuè concipio illud: relatio autem rationis, quia positiuè de se dicitur, & non negatiuè, aliundè indiget comparatiua cognitione, scilicet quia relatio comparatio quædam est ad terminum, & rursus quia ad instar relationis realis concipitur, licet in se positiuè dicatur. Nomine autem actus comparatiui non solum intelligimus comparationem compositiuam, vel iudicatiuam, quæ pertinet ad secundam operationem, sed quamcumque cognitionem, quæ cum connotatione, & ordine ad aliud concipit, quod etiam extra secundam operationem fieri potest, vt quando apprehendimus relationem per ordinem ad terminum: potest etiam fieri ens rationis per comparationem compositiuam, aut discursiuam, imò quia de cæcitate intellectus affirmat, *quod est*, probat Philos. & D. Tho.

5. Me-

5. Metaph. lect. 9. & alibi sæpè quòd cæcitas est ens rationis. Per illam ergo enuntiationem qua de non ente affirmatur aliquid, positiuè concipitur ac si esset ens, scilicet per connotationem ad verbum est.

Et dixi in conclusione, *vt entia rationis dicantur formaliter esse, & non solum fundamentaliter*: Nam fundamentum relationis rationis non requirit istam comparationem, vt patet quando simplici abstractione denudatur natura à conditionibus indiuiduantibus, & tamen ibi non est actus comparationis, sed sola præcisio ab inferioribus, sed tunc vniuersale non est vniuersale Logicum formaliter, sed Metaphysicum, quod est fundamentum intentionis Logicæ, vt infra quæst. 4. dicetur.

Vndè colliges. Quòd in relationibus rationis contingit fieri denominationem, etiam antequam actu cognoscatur per comparationem ipsa relatio, solum per hoc quòd ponatur fundamentum, v. gr. natura denominatur vniuersalis hoc ipso quòd abstrahitur, etiam antequam actu comparetur; & literæ in libro clauso sunt signum, etiam si actu non consideretur relatio signi, quæ est rationis, & Deus denominatur Dominus, etiam si actu non consideretur relatio dominij, sed ratione potentiæ denominatiuæ, in quo differunt relationes rationis à realibus, quia reales non denominant nisi existant, sicut non dicitur aliquis pater nisi actu habeat relationem ad filium, nec similis nisi habeat similitudinem, etiamsi habeat fundamentum. *Cuius ratio est*; quia in relationibus rationis esse actuale ipsarum con-

consistit in actualiter cognosci obiectiuè, quod non prouenit ex fundamento, & termino, sed ex intellectu, vndè multa poterunt ratione fundamenti dici de subiecto sine resultantia relationis, quia hæc non sequitur ipsum fundamentum, & terminum, sed cognitionem: In relationibus verò realibus, cum relatio naturaliter resultet ex fundamento, & termino, nihil conuenit ex vi fundamenti in ordine ad terminum nisi media relatione: intelligimus autem conuenire denominationem hanc ratione fundamenti proximi absolutè loquendo, sed non omni modo, quia non sub illa formalitate, qua denominatur à relatione vt cognita, & existente, denominatur enim Deus ante relationem Dominus, sed non relatus, quod in relationibus realibus non contingit, quia non existente relatione, nec absolutè denominant in ordine ad terminum.

Dico vltimò. Cognitio formans ens rationis non est reflexa respiciens ipsum tanquam rem cognitam, *vt quod*, sed illa cognitio directa, quæ ipsum non ens reale, vel quod realiter relatiuum non est, denominat cognitum ad instar entis, vel relationis realis, dicitur formare, vel ex illa resultare ens rationis. *Ratio est manifesta*. Quia talis cognitio qua ipsum ens rationis denominatur cognitum reflexè, & tanquam, *quod*, supponit ens rationis formatum, siquidem super ipsum fertur, tanquam super terminum cognitum, ergo talis cognitio reflexa non primo format ipsum, sed supponit formatum, & quasi speculatur ipsum ens rationis. Vndè ab intentionibus sic reflexè cognitis non fit denominatio in cogno-

gnoscentem, sicut quando Angelus, vel Deus intelligit hominem syllogizare, aut propositionem formare, non propterea dicitur Deus syllogizare, vel enuntiare, & tamen intelligit quasi in actu reflexo, & signato ipsum syllogismum, & propositionem, & intentiones Logicas; & idem est quando aliquis intelligit istas intentiones speculando naturam earum, tunc enim non formantur ipsæ intentiones speculatæ, sed super ipsas fundantur aliæ quatenus cognoscuntur in vniuersali, vel per modum prædicationis, &c. Et ita dicit S. Thom. opuscul. 42. cap. 2. *Quòd tunc efficitur ens rationis, quando intellectus nititur apprehendere quod non est, & ideò fingit illud ac si ens esset.* Et in 1. sent. dist. 2. q. 1. ar. 3. dicit: *Quòd intentiones consequuntur ex modo intelligendi rem extra animam*, non ergo cognitio reflexa, qua præcisè ens rationis denominatur cognitum *vt quod*, sed qua denominatur cognitum ad instar entis id, quod non est, formaliter & per se primo format ens rationis.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimo *arguitur*. Nam multæ aliæ potentiæ præter intellectum versantur circa non entia attingendo illa, & ordinando ad instar entis realis, ergo etiam formabunt entia rationis. Anteced. probat. in voluntate, & sensu interno, nam voluntas tendit appetendo in bonum apparens, quod non est bonum in re, ordinat etiam vnum ad aliud vt medium in finem, quod aliquando verè non est medium, nec verè ordinatur, ergo comparat vnum alte-

alteri, comparatione non existente in re, quod est formare ens rationis. Similiter sensus præsertim internus comparat vnum alteri formando propositiones, & discursus circa singularia, & speciebus diuersis format ens fictum, vt ex auro, & monte, montem aureum, vt docet D. Thom. 1. p. q. 12. art. 9. Ergo cognoscit entia ficta. Et generaliter ex omni sensu consequitur denominatio extrinseca cogniti, quæ est ens rationis.

Respond. neg. anteced. Ad probat. *Respond.* Quod voluntas cum feratur in obiectum cognitum, & appræhensum, formaliter non cognoscit illud, nec dat illi esse per rationem, sed solum id, quod resultat ex actu appetitus, est aliqua denominatio extrinseca, quæ quidem est ens rationis fundamentaliter; quando autem actu cognoscitur ad instar formæ, seu relationis realis, tunc existit actu; bonum ergo apparens voluntas ipsa non fingit, sed cognitum, & sibi propositum supponit, & sic non format ipsa. Ordinatio autem medij ad finem etiam sibi proponitur ab intellectu, ipsa verò solum appetendo ordinat, non agnoscendo: talis autem ordinatio ponit quidem denominationem extrinsecam in re ordinatè volita, non formaliter reddit ens rationis cognitum.

Ad id quod additur de sensu. Respondetur. Quòd sensus internus ita comparat vnum alteri formando propositionem, & discursum, quòd ipsam ordinationem prædicati, & subiecti, & antecedentis ad consequens formaliter non cognoscit discernendo relationem fictam à reali. Et similiter montem aureum cognoscit

scit quantum ad id quod sensibile est in illis partibus repræsentatis auri, & montis, non quantum ad rationem fictionis, vt distinguitur à realitate. Quod est cognoscere non formaliter in ratione entis ficti, sed materialiter id ad cuius instar fingitur, quod in se non est. Denominatio autem extrinseca, quæ sequitur ad cognitionem sensus inquantum denominatio extrinseca, non est formaliter relatio rationis, sed fundamentaliter, tunc autem est formaliter, quando ad instar relationis cognoscitur.

Secundo arguitur. Simplex appræhensio intellectus etiam non comparat, neque discernit rationem ficti à ratione entis veri, quia aliàs non esset simplex appræhensio, sed comparatiua, seu compositiua cum altero, ergo non format ens rationis formaliter loquendo, sicut neque sensus interni.

Et confirm. Quia simplex appræhensio non est fictio, fictio enim falsitati subiecta est, simplex autem appræhensio semper est vera, & præcise repræsentat rem vt est in se, seu vt proponitur sibi, ergo eius obiectum non est ens fictum, & consequenter, neque ens rationis.

Respondetur. Quòd simplex appræhensio non comparat vnum alteri affirmando, vel negando, benè tamen discernendo vnum ab alio, & ordinem vnius ad alterum attingendo, sicut cognoscit relatiua, & attingit definitionem rei, & congruitatem terminorum, ac prædicamentorum distinctionem. Vndè in prædicamentis secundùm Philosophum agitur de simplici appræhensione, vt dicit Sanct. Thom. 1. Periherm. lect. 1. habet ergo sufficientem

com-

comparationem ad formandum ens rationis. Sensui autem interiori non negamus formationem entis rationis ex defectu comparationis, sed ex defectu vniuersalitatis, cognoscendi, quia non cognoscit vniuersaliores rationes discernendo inter ens verum, & fictum, quod tamen facit simplex appræhensio, discernit enim prædicamenta ab ijs, quæ in prædicamento non sunt.

Ad confirmat dicitur. Quòd simplex appræhensio non est fictio per modum enunciationis affirmando, vel negando, in quo consistit fictio, quæ est deceptio, seu falsitas, sed bene potest esse fictio per modum formationis appræhendendo aliquid quod in re non est, seu rem impossibilem ad modum entis, & discernendo ipsum ab ente vero, & reali. Vndè non semper appræhendit rem vt est in se, quasi nunquam ad instar alterius, cum plura appræhendamus non per proprios conceptus, sed per connotatiuos, sed appræhendit vt est in se, idest sine additione compositionis, ratione cuius dicitur etiam quòd simplex appræhensio non est falsa, quia formaliter non iudicat, neque enuntiat, in quo solum consistit veritas, vel falsitas formalis: benè tamen potest aliquid, quod non est, appræhendere ad instar eius quod est, sine hoc quòd affirmet, vel neget.

Vltimo arguitur. Nam ens rationis etiam sine actu comparatiuo potest existere, ergo & formari. Anteced. probat. nam in primis; quando in ipso exercitio formatur aliqua propositio, vel syllogismus, resultat secunda intentio, & ipsa propositio denominatur es-

se, & tamen tunc non cognoscitur comparatiuè relatio ad suum terminum, vel ad instar relationis realis. *Item*. Quando ipsum ens rationis reflexè dicitur cognitum, per hoc cognosci habet esse, siquidem obiectiuè terminat cognitionem, quod est obiectiuè existere. Nec est aliqua ratio cur natura realis in communi concepta, & cognita dicatur esse obiectiuè, ens autem rationis cognitum in communi non dicatur existere obiectiuè. Cognoscitur autem in communi quando reflexere, & in actu signato redditur cognitum. *Denique* Philos. in 5. Met. & Diu. Tho. ibi lect. 9. dicunt: *Quòd cæcitas, & quodlibet ens rationis dicitur esse ex hoc, quòd vera est propositio, qua dicimus cæcitas est*, sed quando formatur hæc propositio non consideratur priuatio ad instar entis, nec fit ille actus comparatiuus, ergo sine tali actu existit formaliter ens rationis.

Respond. neg. anteced. Ad primam prob. dicitur: Quòd quando formatur propositio, non est adhuc formaliter secunda intentio propositionis, sed fundamentaliter proximè, sicut quando abstrahitur natura vniuersalis à singularibus, nondum est intentio vniuersalitatis, sed fundamentum eius. Denominatur tamen propositio, & syllogismus hoc ipso, quòd formatur in exercitio, sicut denominatur aliquid vniuersale Metaph. hoc ipso quod abstrahitur, nam vt supra diximus, denominatio formæ rationis etiam ex ipso fundamento proximo potest haberi, antequam formaliter cognoscatur, & existat forma rationis.

Ad secundam probat. dicit. Quòd ens rationis quando cognoscitur reflexere, existit obie-

ctiuè vt denominatum extrinsecè in esse cogniti, non vt primò formatum, terminare autem cognitionem quasi extrinsecè, & tanquam id super quod cadit cognitio, non est formari in ratione entis, sed formatum supponi, & sic præsuppositum denominari à cognitione reflexa, quæ est quasi secunda, non prima respectu entis rationis. Quando autem cognoscitur ens rationis in communi, non dicitur formari, quia iam formatum supponitur, sed formatur ipsa vniuersalitas, seu communitas sub qua cognoscitur, natura autem realis quando cognoscitur in vniuersali, non ipsa est quæ formatur, sed vniuersalitas eius, quæ tunc primo ad instar relationis accipitur, cum obiectum relatiuè cognoscitur ad inferiora.

Ad vltimam probat. dicitur. Quod quando formatur illa propositio, cæcitas est, in ipso exercitio consideratur cæcitas vt existens, atque adeò ad instar entis realis, & sic formaliter tunc est ens rationis, & tunc cognoscitur comparatiuè, tàm respectu sui prædicati, quàm respectu eius ad cuius instar concipitur vt existens.

ARTICVLVS V.

Vtrùm Deus formet entia rationis.

HÆc difficul. magna ex parte Theologica est, sed quia ex principijs Logicis dependet, & non parum conducit ad perfectam intelligentiam formationis entium rationis, communiter solet in præsenti à Recentioribus tractari.

Licet

Licèt ergò in hac difficult. variæ sint Authorum sententiæ, vnum tamen tanquam certum supponendum est, & in alijs duobus videtur esse totus cardo difficul. Supponimus Deum cognoscere entia rationis, quæ nos formamus, quantumcumque sint chymærica, & sine fundamento, quod aliqui sine fundamento negant, vt Vasquez 1. part. disp. 118. cap. 2. & 3. & alij, contra quos docet S. Thom. 1. par. quæst. 14. art. 9. cum constet cognoscere Deum perfectissime actus nostros, quibus imaginamur & fingimus ista entia rationis. Et ex illo Sapientiæ 8. apertè colligitur. *Scit versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum, signa, & monstra scit antequam fiant*. Et quomodo sciret Deus, quæ cogitamus, nisi obiecta cogitata videret, quæ sunt figmenta, & ens rationis.

Difficul. verò est in duobus. *Primum*: An entia rationis sic à nobis formata, hoc ipso quod à Deo cognoscuntur, ex ipsa cognitione Dei sicut denominantur cognita, ita denominentur esse, siquidem eorum esse est cognosci. *Secundum*: An omnia entia rationis ita fundentur in modo intelligendi imperfecto, vt Deus per se ipsum nullo modo ea formare possit.

Dico ergo primò: Ex eo quod Deus intelligit entia rationis vt formata à nostro intellectu, non dicitur ea formare, neque ex vi illius cognitionis talia entia rationis formaliter, & per se dicuntur esse. Hæc conclusio ex dictis in præcedenti art. manifestè sequitur. Diximus enim ens rationis non existere, nec formari per illam cognitionem qua cognoscitur,

vt quod, & vt terminus cognitus, sic enim solum redditur cognitum denominatiuè, sicut aliæ res quando cognoscuntur, Deus autem quando cognoscit entia rationis formata à me, supponit illa existere per talem formationem, & cognoscit illa, *vt quod*, ergo solum reddit illa cognita extrinsecè, non autem formaliter & per se formata.

Et confirmat. Quia id, quod cognoscitur vt existens extra propriam potentiam, non potest habere esse ex vi talis cognitionis, nam ens rationis non potest esse extra potentiam formantem illud, quando autem cognoscitur ens rationis vt formatum ab alio, cognoscitur extra potentiam, scilicet in cognitione alterius, ergo ex vi talis cognitionis non accipit esse, & formationem tale ens rationis, atque adeò illa cognitio non est formatiua entis rationis, sed cognoscitiua formati; vndè cognoscit illud vt pendens à meo intellectu, non à suo.

Dico secundo. Illa entia rationis, quæ ex sua ratione intrinseca formantur, & cognoscuntur ex imperfecta appræhensione rei, Deus nullo modo potest per se immediatè formare. Talia sunt pura figmenta, vt chymeræ, intentiones Logicæ, quæ resultant ex cognitione componente, & discurrente, distinctiones rationis, quæ fundantur super cognitionem limitatam alicuius obiecti, vt distinctio diuinorum attributorum. Hæc conclusio à nemine negatur supponente quòd dantur talia entia rationis, quæ imperfectam cognitionem ad sui formationem exigant: nullus enim imperfectam cognitionem Deo tribuit. Quòd autem

ista

ista suppositio vera sit, aliqui negant, qui Deo formationem entium rationis concedunt, qui videri possunt apud P. Merin. disp. 3. de vniuer. q. 6. sed tamen sumitur ex D. Thom. in 1. dist. 2. q. 1. art. 2. vbi distinctionem diuinorum attributorum reducit ad imperfectionem cognoscentis, & super eminentiam cogniti, quia scilicet noster intellectus non valet adæquatè totum, quod est in ipsa forma diuinitatis: Similiter aliquas relationes rationis, & intentiones Logicas fundari super cognitionem imperfectam manifestè constat: Quia istæ relationes fundantur in rebus cognitis per abstractionem, per prædicationem, seu compositionem, aut discursum: sunt enim relationes vniuersalis abstracti ab inferioribus prædicati ad subiectum, antecedentis ad consequens, ergo intellectus carens abstractione, compositione, & discursu non poterit per se immediatè talia entia rationis formare, sicut neque sensus externus ea format, quia caret isto modo cognoscendi. *Ac denique* Quia intellectus formas illas per suam immediatam cognitionem denominatur ab illis, intellectus enim formans intentionem syllogismi dicitur syllogizare, & formans intentionem propositionis dicitur enũtiare &c. Deus autem non dicitur syllogizare, aut enuntiare; ergo relationes istas per suam cognitionem immediatè non format, sed solum à nobis formari cognoscit, quod pertinet ad primam conclusionem, non ad istam secundam, in qua loquimur de cognitione immediatè formante, non ab alio formatam cognoscente.

Dico tertio. Aliqui respectus rationis sunt, qui

qui non fundantur super cognitionem imperfectam, & tales causantur ab intellectu diuino quasi fundamentaliter proximè, non formaliter eo modo, quo ex nostra cognitione consequuntur, & causantur. Pro huius conclusionis intelligentia notandum est aliquos respectus, seu distinctiones rationis non fundari in modo imperfecto cognoscendi Deum, sed potius in modo perfectæ cognitionis, quatenus cognoscitur sub omni modo, quo participabilis, & imitabilis est à creaturis, quod sine comparatione ad creaturas non potest cognosci, & ista comparatio quidam respectus rationis est, quia Deus non respicit realiter creaturas; cum sit omnino independens, & ab illis absolutus. Sed tamen dupliciter ista comparatio potest intelligi conuenire Deo, vno modo quia consideratur ad instar respectus formalis, & relationis realis, licèt in se relatio realis non sit. Alio modo potest intelligi, non vt formaliter comparatio Dei ad creaturas, sed potius vt ordinans creaturas ad se, & reddens illas participatas, & imitantes sui, vnde accipitur fundamentum, vt etiam ipse Deus consideretur vt comparatus ad creaturas. Hoc secundo modo intelligo S. Thom. quando dicit respectus ideales, qui rationis sunt, ab æterno conuenire Deo, & causari ab intellectu diuino comparante essentiam suam ad creaturas, vt 1.p.q.15.ar.2.ad 3. & 4. vbi docet: *Causari istos respectus non à rebus, sed ab intellectu diuino comparante essentiam suam rebus*. Cæterum isti respectus rationis dicuntur causari ab intellectu diuino, hoc est fundari, & sunt intellecti à Deo fundamentaliter, vt

vide-

videtur colligi ex ipso D. Thom. in 1. dist. 36. q. 2. ar. 2. ad 2. vbi inquit: *Quòd istæ relationes secundum rationem, & intellectum in Deo sunt, quia intellectus diuinus ab æterno fuit intelligens essentiam suam diuersimode à creaturis imitabilem, & propter hoc fuit ab æterno pluralitas idearum in intellectu diuino, non in natura ipsius*: igitur S. Thom. solùm attribuit intellectui diuino cognitionem essentiæ suæ vt imitabilis est diuersimodè à creaturis. Quòd autem istam imitabilitatem ad modum comparationis, & relationis intelligat, S. Thom. non dicit, igitur si causare istos respectus solùm est intelligere essentiam suam vt diuersimodè imitabilem, & imitabilitas ista est fundamentum relationis rationis, non ipsa relatio rationis formaliter, non enim Deum esse imitabilem, & participabilem est formaliter esse comparatum, & ordinatum ad creaturas, quod formaliter facit illa relatio reddendo comparatum, & ordinatum, oportet quòd de causatione fundamentali explicemus D. Tho. quando dicit respectus istos causari ab intellectu diuino.

Et ratio huius conclusionis sic explicatæ ea est: Quia relatio rationis tunc formatur quando consequitur ex modo cognoscendi, ita quòd intellectus nititur appræhendere, quod non est ens, & quando ad modum relationis intelligitur quod non est relatio in re, tunc formatur relatio rationis. Hoc autem totum est imperfectè cognoscere, & quasi connotatiuè attribuendo alicui id, quòd in se non habet.

Itaque relatio illa rationis non potest co-

gnosci à Deo nisi vel per suam essentiam tanquam per rationem cognoscendi à qua participetur, vel ad instar relationis realis, vel vt formatum ab intellectu nostro, vel per oppositam formam, quam tollit, sicut negatio. Primo modo non potest concipi à Deo, quia relatio rationis non est participatio Dei, sicut neque ab ipso causata, neque ad instar illius formari potest, cum nihil reale sit quod ad instar Dei se habeat. Nec secundo modo, quia sic cognosceretur à Deo ens rationis eo modo quo nos illud apprehendimus, idest attribuendo ei entitatem quam non habet, sicut quando nos cognoscimus non ens ad instar entis. Nec tertio modo, quia sic non formatur immediate à Deo ens rationis, sed formatum à nobis intelligitur. De quo iam diximus in prima conclus. in ista autem loquimur de formatione facta immediate à Deo. Nec vltimo modo, quia sic non accipitur vt ens rationis, sed vt datur à parte rei talis negatio per modum formæ ablatæ, non ad instar formæ positiuæ: nec est idem cognoscere negationem per formam oppositam, & ad instar alicuius, non enim ad instar suæ oppositæ intelligitur quando per eam eius ablatio cognoscitur. Ridiculum autem valde est quod aliqui dicunt, posse Deum cognoscere aliquid aliter ac est, dummodo etiã cognoscat vt est. Hoc enim est idem ac dicere; potest Deus habere aliquam imperfectionem, dummodo etiam perfectionem habeat.

SOL-

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimo arguitur, Ad probandum Deum simpliciter loquendo formare entia rationis ex hoc quòd cognoscit nos ea formare. Ens rationis consistit in cognosci, & cognosci est eius esse, sed entia rationis habent cognosci à Deo hoc ipso quòd cognoscit nos ea formare, ergo habent esse obiectiuè per talem cognitionem, siquidem sunt obiectum cognitionis. *Confirm.* Nihil aliud est efficere ens rationis quàm cognoscere non ens ad modum entis, sed quando Deus cognoscit meam fictionem, cognoscit ibi illa figmenta ad modum entis, quia sic continentur ibi; ergo dum fictiones noscit, figmenta facit: Mai. constat, & min. prob. nam Deus appræhendendo meam fictionem, facit figmentum meum suæ cognitioni esse præsens, ergo dat illi esse obiectiuè, quia esse obiectiuè est præsentia ad cognitionem.

Respondetur. Quòd ens rationis non consistit in cognosci quasi denominatiuè extrinsecè, hoc enim est commune enti reali, & rationis, sed in cognosci quasi consequutiuè, idest quando ex ipso cognosci consequitur quòd non ens se habeat vt ens: quando verò ex cognitione præcise sequitur denominatio cogniti, non est formatio entis rationis, sed formatum supponitur, quia vt formatum cognoscitur, vnde ex hoc quòd sic formatum cognoscatur, non habet esse obiectiuè formaliter, sed denominatiuè tantùm, tunc autem formaliter dicitur habere esse, quando non ha-

habet aliud esse quàm cognosci, si autem postquam formatum est cognoscitur, iam supponitur habere esse, & consequenter ex tali cognitione non consequitur esse, sed illud esse, quod habet, denominatur cognitum, vt ergo formaliter, & primò accipiat esse, oportet quòd intellectus cognoscat id quod non est ens, & ex modo cognoscendi, quia ad instar entis cognoscitur, consequatur quòd in ipso cognosci sit ens. *Ad confirm. dist. min.* Cognoscit fictionem ad modum entis formaliter & immediatè, nego. Præsuppositiuè, & mediatè, idest vt formatam & contentum in mea cognitione, conced. *Ad probat. dicitur.* Quòd Deus sic cognoscendo figmentum, & ens rationis, facit illud esse obiectiuè præsens sibi, vt formatum ab alio intellectu, & cognitum, *vt quod*, transeat, vt formatum à se, nego. Vndè non dat esse illi obiectiuè formaliter, vt dictum est, sed denominatiuè, quia vt formatum ab alio cognoscit, non primo & per se format. *Secundo arguitur.* Deus cognoscit omnia obiecta eo modo quo cognoscibilia sunt, sed entia rationis ex se non habent propriam intelligibilitatem, sed solum ad modum entis realis cognoscibilia sunt, ergo hoc etiam modo cognoscuntur à Deo: sed hoc est formari ens rationis, quando cognoscitur ad instar entis realis, ergo formatur à Deo. Mai. est D. Thom. 1. p. q. 14. ar. 9. vbi dicit: *Cognoscere Deum omnia quæcumque sunt quocumque modo.*

Confirm. Quia si Deus non format entia rationis, maximè propter perfectionem sui actus, qui sic attingit obiectum per apprehensionem, quòd etiam iudicat per assensum,

sed

ſed benè ſtat, quòd Deus intelligat non ens ad modum entis, & tamen iudicet tale ens eſſe fictum, non enim in ipſo iudicio conſiſtit formatio entis rationis, ſed in cognitione exprimente non ens ad modum entis. Nos enim per ſimplicem apprehenſionem etiam ante iudicium formamus ens rationis, ergo poteſt dari formatio entis rationis, licèt Deus iudicet non eſſe ens verum. Denique cum perfectione diuini actus ſtat, quòd Deus cognoſcat priuationes, & creaturas non exiſtentes, & affirmet de illis quòd non ſunt entia, ergo ex tali cognitione illæ priuationes, & non entia redduntur cognita, ſed hoc eſſe cognitum in illis non eſt ens reale, ergo eſt ens rationis.

Reſpond. Deum cognoſcere omnia cognoſcibilia quocumque modo cognoſcibilia ſunt ex parte rei cognitæ, ſed non omni modo ex parte modi cognoſcendi, alioquin probaretur, quòd Deus cognoſcit per diſcurſum, quia tali modo res ſunt cognoſcibiles à nobis, & ſic ly, *quocumque modo*, non debet conſtrui cum ly, *cognoſcit*, ſed cum ly, *ſunt*, ideſt, *quæ ſunt quocumque modo*, Deus cognoſcit.

Dicere autem, Quòd non eſt inconueniens Deum cognoſcere aliquid ad inſtar alterius, dummodò etiam cognoſcat illud in ſe, iam diximus omninò eſſe impoſſibile. Cæterum ex parte rei cognitæ, non eſt inconueniens quòd Deus cognoſcat ens rationis eo modo, quo cognoſcibile eſt à nobis, quatenus cognoſcit illud formatum à nobis. *Et quod additur* de cognoſcibilitate aliena, qua ens rationis eſt cognoſcibile, *Dicimus*, Quòd licet ens rationis cognoſcatur cognoſcibilitate aliena ex

parte rei cognitæ, & vt eſt in noſtro intellectu, ſi tamen cognoſcitur vt formatum, talis cognoſcibilitas aliena non format ipſum, nec conſtituit, ſed ſolùm denominat extrinſecè cognitum, quia iam formatum inuenit.

Ad Confirm Reſpond. Non repugnare formationem entis rationis Deo ex eò quòd ſimul appræhendit, & iudicat, ſed quia non poteſt appræhendere vnum ad inſtar alterius, quod eſt appræhendere modo connotatiuo, licèt cognoſcat nos appræhendere ad inſtar alterius, & in noſtro conceptu formata entia rationis videat.

Et ad aliam partem Confirm. Reſpond. Quòd Deus intelligit priuationes per formam oppoſitam qua priuant, vt dicit Diu. Thom. 1. par. q.14. ar.9. & 1. contra Gent. c.72. Non autem ad inſtar formæ oppoſitæ, repugnat enim eſſe ad inſtar ſi eſt oppoſita, & res non exiſtentes, poſſibiles tamen, cognoſcit per ſuam eſſentiam, eſſe autem cognitum quod ex tali cognitione reſultat, eſt denominatio extrinſeca, quæ non eſt ens rationis formaliter, ſed fundamentaliter, vt ſuprà dictum eſt. Et quando affirmat de negationibus, & priuationibus, & alijs figmentis, quòd non ſunt, vel ſunt impoſſibilia, ipſas negationes, & priuationes inquantum negationes, appræhendit per formam negatam; inquantum entia rationis, vel vt figmenta, appræhendit illa vt formata à nobis, non à ſe, & de illis ſic formatis à nobis affirmat eſſe impoſſibilia.

Tertiò arguitur contra vltimam concluſ. Reſpectus idæales ſunt æterni, non in aliquo intellectu creato, ſed in diuino, vt S. Tho. docet

cet locis citatis in conclusione, ergo formaliter, & non solùm fundamentaliter sunt in diuino intellectu. Conseq. patet, tum quia respectus, vt intellecti, sunt actu, & non fundamentaliter tantùm, cum formale eorum esse sit intelligi, tum quia D. Thom. concedit intellectui diuino, quod negat humano, sed in intellectu humano illi respectus intellecti habent esse formaliter, & non solum fundamentaliter, ergo & in diuino. Tum denique quia hac ratione etiam diceretur distinctio attributorum esse ab æterno, quia fundamentaliter est ab æterno, licet formaliter sit solum in intellectu creato.

Confirm. Quia D.Thom. dicit: *quòd illi respectus causantur ab intellectu diuino comparante essentiam suam ad res*, sed non causantur quantum ad fundamentum, hoc enim supponitur ab intellectu, causantur ergo quantum ad formale illius relationis, & distinctionis rationis. Similiter neque comparat essentiam suam nisi ipsam comparationem intelligendo, ergo redditur comparatio cognita, & habens esse obiectiuè, quod est esse ens rationis formaliter.

Respondetur. Illos respectus idæales esse æternos, fundamentaliter proximè, non formaliter, secundùm illam formalitatem, qua ad instar relationis concipiuntur.

Ad primam prob. conseq. Respond. Illos respectus esse intellectos à Deo non formaliter in se, sed in suo fundamento, idest in essentia cognita vt imitabili à creaturis, quod docet ipse D. Tho. suprà citatus. Comparatio autem essentiæ diuinæ non est cognita ad instar relatio-

lationis, & ideo non est formaliter in intellectu diuino vt relatio, sed creaturæ intelliguntur subiectæ imitabilitati diuinæ essentiæ, in qua fundantur illi respectus, & ita fundamentaliter proximè dicitur cognosci relatio comparationis. Itaque illi respectus dicuntur intellecti eo modo quo essentia dicitur comparata, scilicet cognoscendo imitabilitatem Dei, non comparationem ad instar relationis formando.

Ad secundam probat. dicitur, D. Thomam concedere intellectui diuino, quod negat humano, quantum ad hoc quod est cognoscere ab æterno imitabilitatem illam essentiæ diuinæ, quam comparat ad creaturas, hoc enim non potest ab æterno cognoscere intellectus humanus. Quòd autem illa imitabilitas, & comparatio cognoscatur ad instar relationis, & distinctionis realis, non concedit D. Thom. ipsi intellectui diuino.

Ad tertiam prob. dicitur. Quòd est latum discrimen inter fundamentum distinctionis attributorum; & distinctionis idæarum: attributa enim fundant suam distinctionem in ipsa eminentia naturæ diuinæ continente omnes perfectiones, non vt cognita à Deo, sed vt cognoscibilia à nobis; ita quòd vtrumque requiritur, & ex parte diuinæ naturæ tanta eminentia, & ex parte cognoscentis tanta limitatio: At verò distinctio idæarum non fundatur in eminentia diuina vt limitatè cognoscibili, sed vt diuersimodè imitabili, & illos diuersos modos imitabilitatis cognoscere ad maximam perfectionem diuinæ cognitionis pertinet.

Ad Confir. Respond. Quòd illi respectus causantur ab intellectu diuino, idest fundantur: intel-

intellectus autem non causat fundamentum remotum; potest tamen causare fundamentũ proximum aliquarum relationum rationis, sicut aliquæ intentiones Logicæ fundantur in natura vt cognita, respectus autem idæarum non fundantur in natura diuina secundùm se, sed vt cognita per modum diuersæ imitabilitatis: non .n. proponitur Deo vt exemplar, nisi inquantũ cognita, & ratione huius imitabilitatis cognitæ dicuntur respectus ideales pertinere ad complementum idæarum, scilicet, vt cognoscantur ideæ tanquam distinctæ. Cæterum ipsa imitabilitas, & comparatio diuinæ essentiæ ad creaturas non cognoscitur à Deo ad instar relationis ex parte Dei se tenentis, sed solùm dicitur comparare essentiam suam cognoscendo illam vt imitabilem à creatura. Quando autem comparatio ipsa, & imitabilitas ad instar relationis cognoscitur, tunc formaliter dicuntur esse illi respectus in cognitione.

QVÆSTIO III.

De Vniuersali secundùm se.

EXPLICATO ente rationis in communi, oportet descendere ad explicandas intentiones Logicas, quæ deseruiunt ad cognoscenda, & ordinanda Prædicamenta, scilicet ipsa Vniuersalia, & Prædicabilia. Et prius oportet considerare rationem Vniuersalitatis secun-

secundùm se, & in communi, deinde de vnoquoque Prædicabili in particulari.

Circa Vniuersale autem secundùm se, tria occurrunt consideranda. *Primum est.* Ipsa ratio vniuersalis. *Secundùm*: Causa à qua fit. *Tertium*: Actus vniuersalis qui est prædicatio actualis de inferioribus.

Circa primum tria inueniuntur in Vniuersali secundùm se. *Primum* est ipsa natura quæ in communi consideratur, & est subiectum quod denominatur vniuersale. *Secundum* est fundamentum ipsius vniuersalitatis, quod est vnitas abstracta à multis, & aptitudo ad essendum in illis. *Tertium* est ipsa formalis relatio, seu intentio vniuersalitatis qua respicit inferiora. Et de istis in hac quæstione agendum est.

ARTICVLVS I.

Explicatur diuersa acceptio Vniuersalis, & definitio illius.

COmmunis omnium intelligentia, & conceptus est, nomine *vniuersalis* intelligi id quod habet respectum aliquem ad plura; contra ponitur enim singulari quod incommunicabile est ad multa. Sed quia contingit multipliciter aliquid respicere plura, & habere se erga plura, multipliciter etiam contingit accipi vniuersale. Et reducuntur omnes acceptiones eius ad tres. Est enim Vniuersale in significando, Vniuersale in causando, Vniuersale in essendo seu prædicando, *Vniuersale in*

le in significando est signum aliquod, quod ipsum vniuersale significat, siue ad plura vniuersaliter applicari potest, sicut nomina, seu termini communes significant rem in communi, & ad plura applicari possunt, vt homo animal.

Vniuersale in causando est illud, cuius virtus ad plures effectus se extendit, siue sit efficiens, siuè in alio genere causæ, vt Cœlum, & Deus. Nota quòd vniuersalitas in causando ita respicit effectus suos, quòd in illis non attingit solum rationes, seu prædicata vniuersalia, & communia, sed etiam particularia, imò quantò vniuersalior est virtus in causando, tanto profundiùs penetrat effectum, omnesque particulares illius rationes attingit & causat, eò quòd omnes participant illam rationem cōmunem, & sic virtus quæ potest super totam illam rationem, consequenter potest super omnia, quæ illam participant. Sicut causa vniuersalis corporum attingit omnes rationes corporeas vsque ad indiuiduales differentias, & Deus, qui est causa vniuersalissima entis inquantum ens, causat omnem rationem quæ quoquo modo participat entitatem. Quod principium pro multis difficultatibus Theologicis deseruit, præsertim ad intelligendum quomodo ex parte causæ inferioris nihil præsupponitur ad agendum, siuè quoad substantiam operis, siuè quoad modum, quod non præueniatur à causa superiori inquantum participatur & descendit ab illa.

Denique vniuersale in essendo, seu prædicando est illud, quod respicit plura, in quibus habet esse, & de quibus prædicatur, sicut animal inue-

inuenitur in omnibus animalibus, & homo in omnibus hominibus. Definitur autem vniuersale hoc vltimo modo acceptum: *Vniuersale est vnum in multis, & de multis*: vel vt Arist. definit. 7. Metaph. tex. 14. *Vniuersale est, quod pluribus inesse natum est.* Vbi lect. 13. notat S. Thom. non dixisse Philosophum, vniuersale esse, quod pluribus inest, sed quod pluribus inesse aptum est, quia plura vniuersalia sunt, quæ de facto non existunt nisi in vno singulari, vt Sol, & Luna, explicat autem illa prima definitio data omnia, quæ concurrunt ad rationem vniuersalis, scilicet *subiectum, fundamentum, relationem ad terminum, & propriam passionem.* Subiectum quidem, & fundamentum explicatur in illo verbo, *Vnum*, dicit enim rem quæ est vna, & vnitatem, explicatque ipsam vnitatem vt separatam à multis, & communicabilem illis, quam communicabilitatem expressius explicat definitio Philosophi, dicens, *Quòd aptum est inesse*; vnitas autem à multis separata, & aptitudo vt sit in illis, sunt fundamentum relationis vniuersalis, sicut potentia ad generandum est fundamentum relationis paternitatis: ipsa autem relatio, in qua consistit formalis vniuersalitas, explicatur per ordinem ad suum terminum, scilicet *in multis*: hæc enim se habent tanquam inferiora, quæ directè respicit vniuersale. Dicitur autem *esse in multis* per identitatem cum illis, quia per communicationem vniuersale fit idem cum singulari seu inferiori, & dicitur esse *de multis* per prædicationem, nihil autem prædicatur de alio nisi sit idem cum illo, non diuersum, & per hoc explica-

tur

tur prædicabilitas, quæ est passio vniuersalitatis.

Ex dictis colliguntur duo. *Primum*. Quomodo explicanda distinctio duplicis Vniuersalis, alterum Metaphysicum, alterum Logicum, quia enim Metaphysicus considerat principaliter naturas, Logicus verò intentiones, seu relationes rationis, ipsa natura seu subiectum abstractum à pluribus dicitur vniuersale Metaphysicum, quia in illo directè, & principaliter consideratur natura; abstractio autem seu vniuersalitas tanquam *Conditio*; est enim conditio requisita ad omnem scientiam ipsa vniuersalitas, quia nulla scientia agit de singularibus. At verò vniuersale Logicum principaliter respicit ipsam intentionem, seu formam qua aliquid denominatur vniuersale, quæ est secunda intentio, & relatio rationis; hanc enim præcipuè considerat Logicus, præsuppositiuè autem naturam, tanquam id in quo fundatur vniuersalitas, agit enim de secundis intentionibus vt fundantur in primis. Et sic intelligitur quòd Metaphysicus, & Logicus agunt de eodem, sed diuerso modo, vt 4. Metaph. dicitur lect. 4. apud D. Thom. *Metaphysicus* principaliter de natura, *Logicus* de intentione.

Secundò Colligitur. Quòd vniuersalitas, & particularitas pertinent ad rationem status ipsius naturæ quæ ab vniuersalitate, vel singularitate denominari potest. Vndè triplex status solet assignari in qualibet natura, vt constat ex doctrina D. Thomæ 4. cap. de ente, & essentia, & Caietano ibi. *Primus est*, status naturæ secundùm se, quia in eo non considaran-

rantur nisi tantum illa, quæ constituunt ipsam naturam, & quidditatem, vndè vocatur etiam status indifferentiæ, quia natura secundùm se indifferens est ad prædicata accidentalia. Et vocatur etiam status solitudinis, quia natura est sola ab omni extrinseco prædicato. Et vocatur etiam communis negatiuè, quia non intelligitur multiplicata natura. *Secundus status est*, secundùm esse quod habet in singularibus, qui est status singularitatis. *Tertius denique status est*, secundùm esse quod habet in abstractione intellectus, quæ abstratio etiam dici potest status solitudinis, non pro solitudine ab omni extrinseco prædicato, sed solum pro solitudine, seu præcisione ab indiuiduis. Et isti duo status non conueniunt naturæ secundùm se, quia neuter eorum est prædicatum essentiale naturæ; si enim natura secundum se esset vniuersalis, nunquam posset esse singularis, vel si secundùm se esset singularis, nunquam posset inueniri vniuersalis. Quare in statu naturæ secundùm se, omnia, quæ non sunt prædicata quidditatiua, illi denegantur. Et hinc est quòd extrema, quæ videntur contradictoria, addita particula *secundum se*, negantur de natura in illo primo statu; dicimus enim quòd natura secundùm se neque est vna nec plures, nec est alba nec est non alba, quod est dicere, essentialiter non est vna, essentialiter non est plures, sed capax vtriusque. Nec tamen inde inferas verificari duas contradictorias de natura secundùm se; hoc enim nunquam est possibile, sed semper altera est vera, altera falsa; si enim dicas, homo secundùm se non est albus, homo secundùm

se

se est albus, hæc secunda est falsa, & prima vera, quia est sensus, homo essentialiter non est albus, quod verum est, homo essentialiter est albus, quod falsum est; & sic non valet, secundùm se non est album, ergo secundùm se est non album, quia variatur appellatio propter illam particulam, *secundùm se*.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Vniuersaliter materialiter sumptum, & pro subiecto inueniatur à parte rei.

EX vno principio dimanarùnt in hac parte duæ extremæ sententiæ. Fuit enim antiquissima opinio Heracliti, & Cratilli circa tempora Socratis, vt refert Arist. 1. Metaph. lect. 10. apud D.Tho. qui dixerunt de sensibilibus non posse dari scientiam, quia sunt in continuò fluxu & motu, vnde Cratillus in tantam deuenit dementiam, (vt inquit Aristot. 4. Metaph. & ibi D.Thom. lect. 12.) quòd opinatus est oportere nihil verbo dicere, eò quòd veritas rei transibat priusquam finiretur oratio.

Ex hac opinione sumpsit Plato occasionem ponendi naturas separatas à singularibus, quas idæas nominauit, quia cum videret singularia esse in continuo fluxu & motu, negauit (quod verum est) de illis non dari firmam & certam scientiam, sed quia dementiam Cratilli voluit euitare, quòd nulla scientia, & veritas daretur, finxit extra singularia inueniri naturam, quæ in re sine singularitate existe-

existeret, vt de illa daretur scientia.

At verò per aliud extremum Nominales consentientes cum Platone, & Cratillo, quòd singularia non sunt obiecta veritatis certæ propter suam contingentiam, & perpetuum motum, & ex alia parte contra Platonem negantes naturas à singularibus separatas existere, dixerunt pro vniuersalibus solas voces significantes remanere, sine rebus significatis. Quorum sententiam omninò euitandam grauiter admonet D. Anselm. lib. de Incarnat. Verbi c. 2. *Cum omnes* (inquit) *vt cautissimè ad sacræ paginæ quæstiones accedant, sunt commonendi, illi vtique nostris temporis Dialectici, imò Dialecticæ hæritici, qui quidem non nisi flatum vocis putant esse vniuersales substantias &c.*

Dico ergo primò: Vocibus & conceptibus vniuersalium verè simpliciter correspondet pro obiecto aliqua entitas, seu natura, quæ vniuersalis denominatur: non quidem quæ existat à parte rei sub illo statu vniuersalitatis, & abstractionis, sed quæ per ipsam abstractionem intellectus ita attingat in obiecto naturam, vt non attingat singularitatem; vel ita attingat superiora prædicata, quòd non inferiora. In qua abstractione nulla inuenitur falsitas ex parte intellectus, sicut nec in visu datur aliqua falsitas ex eò quòd ita attingat colorem in pomo, quòd non attingat saporem, non separando ipsum in re à sapore, sed non coniungendo vtrumque in cognitione: ita ergo appræhenditur homo ab intellectu sine singularitate licet in re non sit sine illa.

Sic docetur ista conclusio à Philosopho, qui perpetuò hanc Platonis sententiam impu-

pu-

pugnat, & ex consequenti Nominalium sententiam condemnat. Videri potest præcipuè S. Tho. 1. Metaph. lect. 10. vbi de hac opinione Platonis sic inquit. *Patet autem diligenter intuenti rationes Platonis quòd ex hoc in sua positione errrauit, quia credidit quòd modus rei intellectæ in suo esse est sicut modus intelligendi ipsam rem, & ideò quia inuenit intellectum nostrum dupliciter abstracta intelligere; vno modo sicut vniuersalia intelligimus abstracta à singularibus; alio modo sicut Mathematica abstracta à sensibilibus, vtrique abstractioni intellectus posuit respondere abstractionem in essentijs rerum, vnde posuit & Mathematica esse separata, & species: hoc autem non est necessarium; nam intellectus etsi intelligat res per hoc quòd similis est eis quantum ad speciem intelligibilem per quam fit in actu, non tamen oportet quòd modo illo sit species illa in intellectu, quo in re intellecta; nam omne quod est in aliquo, est per modum eius in quo est, & ideò ex natura intellectus, quæ est alia à natura rei intellectæ, necessarium est quòd alius sit modus intelligendi, quo intellectus intelligit, & quo res existit.* Hucusque D. Thom. Qui etiam videri potest 4. cap. de ente & essentia, & in opusc. 55. & 56. & 1. p. q. 15. ar. 1.

Ex quo loco & verbis D. Thomæ colligitur reijciendam esse sententiam Platonis, & Nominalium, quia non distinxerunt inter modum essendi, & modum cognoscendi; si enim eo modo, quo res cognoscitur abstracta à singularibus, esset à parte rei, vel ista res sub illo modo existens produceretur à Deo, vel non produceretur à Deo, si non, nihil esset, vel esset ipse

Deus,

Deus, qui est singularissimus; si à Deo productum est, ergo per aliquam actionem singularem, à Deo enim qui singularis est non potest nisi actio singularis procedere, ergo & singularem terminum, seu effectum habet. Quare modus iste vniuersalitatis nullo modo potest existere in ipsis rebus, sed solum ex modo cognoscendi naturam sine singularitate resultat.

Ex quo etiam Nominalium sententia destruitur negantium correspondere conceptui illi sic abstrahenti aliquid reale ex eo, quod modus ille abstrahendi non inueniatur in re, quandocumque enim plura coniunguntur in aliquo à parte rei, intellectus non semper debet plura illa simul accipere, sed vnum potest sine alio attingere. Id autem quod accipitur remoto alio, verum & proprium ens est, licèt non sine alio in re existat, sicut patet in exemplo supra allato de visu attingente verum, & realem colorem pomi, non tamen saporem, igitur accipere vnum & omittere aliud, non est formare conceptum falsum, sed inadæquatum, aliquid ergo correspondet ei ex parte obiecti cogniti, licèt non cum omni modo, quo inuenitur à parte rei, nec omne illud, cum quo coniungitur, intelligatur. Et hoc manifestius apparet in ipsa compositione, & diuisione intellectus, quando enim affirmo de aliquo subiecto aliquid, quod illi conuenit, non affirmato alio, quod illi coniũctum est, vt cum dico, homo est animal, nõ affirmando quòd sit corpus, vel Deus est misericors, pomum est coloratum, & similia, vel talis affirmatio est falsa, vel vera, falsa esse non potest,

cum

cùm affirmetur aliquid, quod illi non repugnat, sed conuenit; si autem est vera, ergo aliquid correspondet illi conceptui ex parte rei; si enim nihil illi corresponderet, vera esse non posset: ergo stat bene quòd correspondeat aliquid ex parte obiecti conceptui inadæquato, & præciso, licèt in re præcisum non sit, sed simul cum alio existat. Et sic secundùm distinctionem conceptus adæquati, & inadæquati optimè intelligitur abstractio vniuersalis, quæ tunc datur quando non concipitur totum, quod est in obiecto, tam natura, quàm singularitas, sed inadæquatè attingitur vnum scilicet natura, omisso alio, scilicet singularitate.

Sed inquiunt Nominales, Conceptum vniuersalem significantem, ver. gr. hominem vel animal esse quasi nomen collectiuum, quod non significat aliquid vnum, sed adunatum, scilicet omnes homines, seu omne id cui conuenit ipsa ratio hominis, & ita quando dico, homo est animal, sensus est, omne quod est homo, seu omnes homines sunt animal. Qua ratione videntur aliqui in conceptu analogo entis ponere, quòd id quod correspondet illi conceptui, est tota collectio entium sub quadam confusione.

Cæterum hæc euasio ex duplici capite excluditur. Primò quando nomen vniuersale ponimus à parte prædicati, vt quando dicimus, Petrus est homo, esset enim sensus quòd Petrus est omnes homines, seu omne quod est homo, quod patet esse falsum. Secundò ponendo ex parte subiecti terminum communem sine distributione, vt homo currit,

esset sensus quod omnes homines, seu omne quod est homo currit, & sic omnes propositiones indefinitæ essent falsæ. Et hæc propositio, essentia diuina non generat, quæ est catholica, redderetur falsa, quia esset sensus, omne quod est essentia diuina non generat, quod manifestè est falsum, nam Pater est res quæ est essentia diuina, & generat.

Quare nullo modo nomen vniuersale potest esse nomen collectiuum, sed aliquid vnum significat, abstractum tamen à singularitate. Et quod additur de conceptu entis infr. quæst. 14. discutietur quomodo abstrahat, vel includat inferiora. Constans tamen esse debet, quòd hoc nomen ens non est nomen collectiuum, quia non significat aggregationem omnium inferiorum, sed conuenientiam in ratione analoga, quæ tamen quia non est simpliciter vna, sed solum proportionaliter, non simpliciter abstrahit ab inferioribus, sed solum secundùm quid; ideòque dicitur illa includere implicitè, & in confuso, non explicitè, vt ibidem ostendetur.

Dico secundò. Vniuersale pro substrato, seu materiali potest esse aliquid reale, idest natura à parte rei dabilis, licet non cum illo statu vniuersalitatis, vndè pro formali, idest pro vniuersalitate, & abstractione, non nisi in cognitione inuenitur. Hæc constat ex dictis, & de ea videri potest Philosophus in Prædicamentis c. de substantia, vbi secundas substantias, quæ sunt genera, & species dicit subsistere in primis: & in 7. Met. tex. 44. & sequentibus, vbi D. Thom. lect. 13. sic inquit: *Vniuersale dupliciter potest accipi, vno modo pro*

pro ipsa natura, cui intellectus attribuit intentionem vniuersalitatis, & sic vniuersalia vt genera, & species substantias rerum significant & prædicantur in quid, animal enim significat substantiam eius, de quo prædicatur, & homo similiter: alio modo potest accipi vniuersale inquantum est vniuersale, & secundum quòd natura prædicta subest intentioni vniuersalitatis. idest, secundum quod consideratur animal vel homo vt vnum in multis, & sic posuerunt Platonici animal, & hominem in sua vniuersalitate esse substantias &c. Hæc Diu. Thom. Itaque vniuersalitas, vt ibi pluribus rationibus ostendit, non est substantia vel aliquid reale, sed accidens rationis, quod pertinet ad statum ipsius rei cognitæ, quem acquirit ex eo quòd cognoscitur cum præcisione quadam abstrahendo ab indiuiduatione. Ex hoc enim natura, quæ in re non existit sine conditione indiuiduante, in cognitione intellectus manet nudata ab illa. Et pertinet hoc ad statum naturæ in cognitione, quia eadem natura extra cognitionem posita in re amittit illum modum essendi vniuersaliter, retenta quidditate naturæ.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

Sententia Platonis ferè tota fundabatur in perpetuitate scientiæ & veritatum, quæ ad scientias pertinent, quæ sunt veritates necessariæ, & æternæ; istæ autem non inueniuntur in singularibus, quia singularia sunt corruptibilia, & contingentia, ergo inueniuntur extra singularia, vel non erunt realia, &

vera obiecta, sed ficta per intellectum ea quæ sciuntur; similiter dantur causæ exemplares, à quibus singularia participant suam essentiam, sicut Petrus participatione hominis est homo, & participatione animalis animal. Ergo datur homo, & animal separatum, à quibus istæ participationes deriuantur.

Respond. Obiecta scientiarum, & veritates, quæ ab illis attinguntur, dici perpetuas, & æternas, non ratione alicuius existentiæ æternæ, quam realiter habent in aliquo subiecto extra intellectum diuinum, sed dicuntur æternæ obiectiuè & negatiuè, idest, quia conexio veritatum essentialium, quæ sunt obiecta, non dependet ab aliquo fundamento temporali, vel existentia facta in tempore, sed ex se habet semper veritatem attingibilem ab intellectu quantuncumq; intellectus sit æternus, & nullo modo fundatam in aliqua ratione libera, vel contingenti, quare non est necesse, quòd veritas, quæ attingitur à scientia, existat subiectiuè extra singularia, sed obiectiuè attingatur, sine illis. Ad illud de causis exemplaribus respondetur, dari quidem causas exemplares quarum participatione res creatæ habent suas naturas, sed istæ causæ exemplares sunt ideæ diuinæ, non naturæ creatæ à singularibus separatæ.

Secundò arguit. Supposita opinione Scoti infra tractanda, quòd ex natura rei, & ante operationem intellectus distinguuntur gradus superiores ab inferioribus, v.g. animal ab homine, homo ab indiuiduis, ergo à parte rei datur extra intellectum gradus superior non includens inferiorem; sed hoc ipso, quod non inclu-

includit illum est vniuersale, vtpotè de se abstractum ab inferioribus, ergo datur à parte rei abstractio naturæ à singularitate, & superioris prædicati ab inferiori.

Respond. Hanc opinionem Scoti longè distare à fictione Platonis, cum expressè Scotus affirmet gradus istos superiores, & inferiores ita distingui secundum suas rationes formales, quòd tamen non possit vna separatim existere ab alia, nec de potentia absoluta; sed subtilitas Scoti in eo consistit, quòd ex natura rei, & ante operationem intellectus formalitas, quæ sumitur pro conceptu gradus superioris, non includit ex suo essentiali conceptu formalitatem, quæ deseruit pro gradu inferiori, quòd verò separatim possit ab illa existere, nec somniauit Scotus, sicut posuit Plato.

Tertio arguit, pro sententia Nominalium. Quia conceptûs obiectiuus vniuersalis, vel est aliquid vnum; vel plura, si plura, habetur intentum, quia vox seu conceptus vniuersalis solum erit nomen collectiuum immediatè significans aggregationem plurium, si verò est vnum, illud inquantum vnum non est aliquid reale, sed inquantum vnum est obiectum illius conceptus vniuersalis, ergo inquantum obiectum illius conceptus non est aliquid reale. Maior patet. Quia inquantum vnum non existit extra intellectum, neque existere potest: illud autem est ens reale quod est capax existentiæ.

Confirmatur. Quia ex eo quòd detur talis natura vniuersalis abstrahens à pluribus indiuiduis, sequuntur plura inconuenientia;

Primo: Quia omnia illa indiuidua sunt, illud vnum vniuersale, ergo sunt idem inter se, quæcumque enim sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, sed Petrus, & Paulus sunt idem vni tertio, scilicet homini, qui est aliquid reale, ergo sunt realiter idem inter se. *Secundo*: vel ipsa natura vniuersalis descendit tota ad quodlibet indiuiduum, vel vna pars descendit ad vnum indiuiduum, & alia ad aliud: hoc secundum dici non potest, sic enim Petrus esset pars hominis, non integre homo: si verò dicatur primum, admittimus Mysterium Trinitatis in creaturis, quod natura hominis vna existens, & aliquid reale, tota communicatur vni indiuiduo, & tota alteri. *Tertio*: Ille homo in vniuersali, vel est corruptibilis vel non: Si non est corruptibilis, ergo corruptibilitas non est propria passio eius, quod est falsum, quia omnis homo est corruptibilis. Si est corruptibilis, ergo & generabilis, ergo ad illum potest terminari generatio, & existentia, quod est ponere ideas Platonis.

Respondet. Quod ille conceptus obiectiuus est vnus, non vnitate reali, sed rationis, & præcisionis; *& ad probat. Dicitur*. Quòd illud vnum est aliquid reale, materialiter acceptum pro subiecto vnitatis, non formaliter pro ipsa vnitate præcisionis, & relatione vniuersalitatis. Et sic licet non existat à parte rei sub illo statu vnitatis præcisæ, existit tamen illa natura sub alio statu. Et hoc sufficit vt dicatur, ens reale & capax existentiæ absolutè, & secundum se, licet non in omni statu.

Ad confirm. respond. Primum inconueniens non sequi, quia illa maxima intelligitur de his, quæ

quæ sunt eadem vni tertio, quod ita est vnum, vt virtualiter non sit multiplex. Quod D.Th. 1. p. q.28. art. 3. appellat esse idem vni tertio *re & ratione*, idest, vni tertio, quod est idem secundum rem, & secundum rationem, & non virtualiter multiplex, natura autem vniuersalis virtualiter est multiplex, quia est communicabilis in plura, vnde ex identitate cum illa non sequitur identitas indiuiduorum inter se. *Vel secundo*: omnia indiuidua dicuntur esse vnum in natura communi non vnitate reali, sed vnitate similitudinis, & conuenientiæ, quæ per intellectum accipitur tanquam vnitas, vnde non sequitur quòd sunt vnum inter se, sed solum similia & conuenientia; per rationem autem accipiuntur tanquam vnum.

Ad secundum inconueniens dicitur. Quòd communicatio naturæ vniuersalis ad singularia non est sicut communicatio totius integralis ad partes integrantes, sed sicut totius prædicabilis ad partes subiectiuas, in quo non fit diuisio per partes, sed diuersa multiplicatio naturæ in diuersis indiuiduis. Vnde in diuisione integrali quælibet pars non adæquat totum, in communicatione verò vniuersalis ad particularia, quælibet pars subiectiua adæquat totum quantum ad naturam communicatam, sed non quantum ad extensionem & multiplicabilitatem illius. Quòd longè distat à Mysterio Trinitatis in quo non fit communicatio per multiplicationem naturæ, sed per identitatem eiusdem naturæ singularis cum tribus personis.

Ad tertium inconueniens Respond. Quòd homo in communi dicitur corruptibilis, & ge-

nerabilis quantum ad radicem & conuenientiam corruptibilitatis, non quantum ad exercitium: conuenit enim corruptibilitas naturæ, sed exercetur in indiuiduis; sicut conuenit ei risibilitas, sed exercitium ridendi non conuenit naturæ in communi, sed indiuiduo. Vnde hoc in omnibus proprijs passionibus inuenitur, quòd connexio, & conuenientia earum est respectu naturæ communis; exercitium verò respectu indiuiduorum.

ARTICVLVS III.

Vtrum vnitas formalis vt distincta à singulari conueniat naturæ ante operationem intellectus.

QVia vniuersale, vt dictum est in art. 1. definitur. *Quod est vnum in multis, seu aptum ad essendum in multis*, necesse est declarare, quomodo illi conueniat vnitas, & quomodo conueniat aptitudo ad essendum in multis. Et in hoc articulo agemus de vnitate, in sequenti de aptitudine.

Duo ergo pro præsenti difficultate notanda sunt. *Primum*, Quid nomine *vnitas formalis* intelligamus? *Secundum*. In quo consistat punctus difficultatis, & controuersiæ inter scholam D. Thomæ, & Scoti circa distinctionem huius vnitatis formalis ab indiuiduali ex natura rei? *Vnitas* ergo generaliter loquendo formaliter importat carentiam diuisionis; & dicit aliquid positiuum ex parte entitatis, & aliquid negatiuum ex parte formalis, quod addit suprà entitatem, vt colligitur ex D. Th.

1. par.

1.p.q.11. ar.2.ad 2.& in 1.dist.9. quæst.4.a.1. ad 2. & dist.24.q.1.art.3. Vnde ex diuersa ratione negandi diuisionem solet diuersus modus vnitatis resultare, vt tamen resultet non solum diuersus modus vnitatis, sed diuersa vnitas absolute, oportet quòd non solum varietur modus negandi diuisionem, sed etiam ratio ipsa entitatis positiua diuersa reddatur, quia diuersitas vnitatis absoluta facit multitudinem, plures enim vnitates multitudo est, vbi autem non est multitudo non est diuersa vnitas absolutè loquendo, licet sit diuersus respectus negandi diuisionem, multitudo enim non componitur ex negationibus, sed ex entitatibus quantum ad positiuum, quod includitur in vnitate, vt S. Thom. docet loco citato q.11. primæ partis. Quando ergo in præsenti distinguimus vnitatem formalem, & indiuidualem, & vniuersalem, & rursum formalis distinguitur in genericam, & specificam, non distinguimus varias vnitates absolutè, & ex parte entitatis positiuæ, quasi illæ constituant aliquam multitudinem, sed solum distinguimus varios respectus negandi diuisionem. Cum enim concurrant in aliqua re & principia formalia, quæ constituunt quidditatem, & materialia, quæ pertinent ad indiuiduationem, quando principia formalia sunt indiuisa, idest, non fit diuisio penes formalia principia, tunc ex illo respectu carendi diuisione quantum est ex parte talium principiorum dicitur vnitas formalis, quæ adhuc variari potest penes variationem principiorum formalium, nam quædam principia formalia sunt generica, & quædam specifica, & si detur carentia negatiuis

penes principia generica tantum, dicitur vnitas formalis generica, si autem sit carentia diuisionis penes principia specifica, dicitur vnitas formalis specifica. Quando verò non solum datur carentia diuisionis ex parte principiorum formalium, sed etiam ex parte materialium, quæ pertinent ad indiuiduationem, tunc illa vnitas est numerica, seu indiuidualis. Et quia quidditas & indiuiduatio simul concurrunt in vno indiuiduo, non repugnat etiam inueniri vnitatem formalem coniunctam vnitati indiuiduationis. Si autem per intellectum separatur ab omni indiuiduatione, vnitas illa formalis manebit præcisa, & tunc dicitur vnitas vniuersalis seu præcisionis.

Secundò notandum est, Punctum controuersiæ & difficultatis inter Scholam Diu. Thom. & Scoti in hac parte non consistere in eo quòd vnitas formalis inueniatur in re ita distincta ab vnitate singulari, quòd vel existat separata ab illa (hoc enim esset ponere idæas Platonis) vel quòd positiuè inueniatur communis ad vnitatem numeralem, hoc enim Scot. nunquam dixit, sed solum in duobus consistit eius sententia: Primum quòd inueniatur à parte rei vera & propria vnitas, quæ concomitatur naturam secundum se consideratam, quæ neque est numerica, nec vniuersalis, sed minor numerica, eo quod non est ita indiuisa, sicut numerica, vnde ista vnitas, quia conuenit naturæ secundum se consideratæ, in omni statu inuenitur: In statu quidem præcisionis manet coniuncta vnitati vniuersali: in statu autem singularitatis manet coniuncta vnitati numericæ, sed tamen vera & propria

vni-

vnitas est etiam secundum se considerata, & non solùm ratione vnitatis numericæ, vel præcisionis sibi adiunctæ, sed in vnoquoque indiuiduo, & datur vnitas numerica, & præterea vnitas formalis, & in vnoquoque vniuersali datur eadem vnitas formalis, & simul vnitas præcisionis: *Secundum est*. Quod hæc vnitas formalis, quæ conuenit naturæ secundum se dici potest vniuersalis negatiuè, idest, non singularis, quia de se illa natura, & consequenter vnitas eius neque singularis est, neque vniuersalis positiuè, vt etiam sentit D. Thom. 4. cap. de ente & essentia. Solum enim in illo statu conueniunt naturæ prædicata quidditatiua, & propriæ passiones, quarum vna est vnitas. Videatur Scotus in 2. dist. 3. qu. 1. §. *Sed contra*, & §. *Ad quæstionem*.

Dicitur autem hæc vnitas formalis conuenire ex natura rei, quia consequitur ipsa principia naturæ secundum se, & non beneficio intellectus.

Aliqui tamen sinistre interpretati Scotum dixerunt, istam vnitatem ita conuenire naturæ in statu solitudinis, & secundum se, quòd non descendit ad indiuidua, neque in illis inuenitur, sed secluso illo statu solitudinis euanescit ista vnitas. *Alij* autem per aliud extremum, voluerunt hanc vnitatem formalem, ita in singularibus inueniri, quòd etiam retineat ibi aliquid vniuersalitatis, saltem imperfectè, & inchoatè, quatenus existit in pluribus actu; non tamen secundum aptitudinem, qua potest prædicari de pluribus, de quo videri potest apud Conimb. q. 4. Vniuer. art. 3.

Nihilominùs pro resolutione, *Dico primò*,

Naturae secundum se, non conuenit aliqua vnitas, quae positiuè, & absolutè vnitas sit minor numerali, & quae à parte rei inuenitur coniuncta cum vnitate numerica, sed solum conuenit vnitas formalis negatiua, idest, negatio diuisionis per principia formalia. Itaque in re inuenitur conuenientia, & similitudo vnius naturae cum alia in praedicatis quidditatiuis, quam intellectus per modum vnitatis assumit, & consequenter inuenitur in qualibet natura negatio diuisionis per principia formalia. Et in hoc est ferè tota aequiuocatio in hac parte, quod existimatur negationem diuisionis solum fieri per veram & positiuam vnitatem; cum tamen etiam fieri possit per solam conuenientiam, quae enim conueniunt, ex vi illorum principiorum per quae conueniunt, non diuiduntur. Ita sumitur ex Caietano 4. cap. de ente & essentia q. 6. & hoc ipsum ibi docet D. Thom. dicens, *Quod natura secundum se, neque est vna nec plures; Si quaeratur (inquit) vtrum ista natura possit dici, vna vel plures; neutrum concedendum est, quia vtrumque est extra intellectum humanitatis, & vtrumque potest sibi accidere; si enim pluralitas esset de ratione eius, nunquam posset esse vna, cum tamen vna sit secundum quod est in Socrate; similiter si vnitas esset de intellectu, & ratione eius; tunc esset vna, & eadem natura Socratis, & Platonis, nec posset in pluribus plurificari.* Ita Diu. Thom.

Ex cuius verbis sumitur fundamentum huius conclusionis; Quia vnitas positiua tunc absolutè, & simpliciter est vnitas, quando non solum negat diuisionem ex vna parte, sed re-

lin-

linquit subiectum, seu entitatem ex omni parte indiuisam, & determinatè reductam ad vnitatem: si enim ex aliqua parte relinquit locum diuisioni, vel pluralitati, solum secundum quid erit vnum, & non simpliciter; sufficit enim ad tollendam vnitatem simpliciter, quòd ex aliqua parte non sit sublata diuisio, seu pluralitas, sed natura considerata secundum se non habet ex omni parte sublatam diuisionem, nec remouet omnia principia pluralitatis, ergo non habet vnitatem formale positiuè, & simpliciter: Minor probat. Quia natura secundum se considerata est indifferens ad pluralitatem, vel vnitatem, & determinate neutrum sibi vendicat, vt probat ratio D. Thomæ, quia si haberet pluralitatem nunquam posset esse vna, & si vnitatem, nunquam posset plurificari, quia illud quod conuenit naturæ sub illo statu essentialiter illi conuenit, quia solum est status, in quo considerantur prædicata quidditatiua, & quidquid ibi conuenit quidditatiuè conuenit, ergo natura pro illo statu est indifferens vt sit determinate vna, vel determinatè plures, quia ex sua quidditate neutri repugnat; ergo nondum habet statum, in quo remoueat, & repugnet omni principio plurificationis, & diuisionis; ergo nondum habet vnitatem positiuam.

Nec obstat, quòd habet negationem diuisionis penes principia formalia, quia hoc solum probat habere vnitatem negatiuam, ratione cuius dixit Diuus Thomas opusc. 42. cap. 7. *Quòd in ipsa natura absolutè accepta est quædam vnitas cum definitio eius sit vna*, & hæc est vnitas non simpliciter & positiuè, sed quantum.

tum ad negationem diuisionis per principia formalia, quæ solum pertinent ad definitionem, sed de vnitate positiua, & simpliciter subdit ibi D. Tho. id quod dixerat loco citato de ente, & essent. *Quod non est de intellectu naturæ absolutè vnitas aliqua neque, etiam pluralitas, quia vtrumque potest sibi accidere.* Et hoc ampliùs manifestatur, quia ista negatio diuisionis penes principia formalia taliter afficit naturam secundum se consideratam, quòd multiplicata natura in statu indiuiduationis; etiam ipsa negatio multiplicatur, & non manet vnica in omnibus indiuiduis, ergo signum est, quòd non reddebat naturam vnam simpliciter, quia taliter ibi inuenitur negatio diuisionis formalis, quòd adhuc est cum indifferentia vt ipsamet negatio plurificetur, vel vna maneat: negatio autem indiuisionis, quæ adhuc in se non est vna quomodo potest reddere naturam simpliciter vnam? Non ergo omnimodam vnitatem ex parte subiecti habet, quousque talis natura in aliquo statu reperiatur, vel singularitatis, vel vniuersalitatis.

Dico Secundò. Licet natura secundum se sit negatiuè communis, & negatio diuisionis formalis, quę illi conuenit sit etiam negatiuè communis, idest, non singularis, tamen in re, & extra intellectum absolutè, & de facto nunquam reperitur ista vnitas neque positiuè, neque negatiuè communis.

Ratio Concl. est. Quia hoc ipso quod natura ponitur extra intellectum accipit statum singularitatis, cum non possit inueniri natura sine singularitate, aliàs poneretur natura Platonica extra intellectum, posita autem singularitate

non

non solum remouetur, communitas positiua, quam in intellectu natura acquirit, quod etiam Scotus fatetur, sed etiam remouetur communitas negatiuè, tum quia non manet vna negatio in illis naturis singularizatis, sicut enim multiplicatur ipsa natura specifica, ita & negatio indiuisionis formalis, quæ naturam comitatur: Tum etiam: Quia esse communem negatiuè est non esse diuisam in multis, sed posita singularitate manet diuisa in multis, cum verè, & positiuè natura sit multiplicata, quod est habere oppositum illius negationis, qua negatiuè est communis, idest, non diuisa, ergo non manet communis negatiuè, sicut aer posita luce non manet negatiuè tenebrosus, quia ipsa illuminatio expellit negationem lucis.

Dices: Natura illa singularis, & extra intellectum adhuc non habet illam multiplicationem ex se, sed ex statu singularitatis adiuncto, ergo secundum se semper manet illa natura communis negatiuè, & conuenit illi vnitas formalis communis negatiuè quantum est ex se, non obstante multiplicatione.

Respondetur. Quod non sufficit aliquam naturam non habere ex se aliquam formam, vel prædicatum accidentale vt dicatur simpliciter non habere illud, quando illi reuera conuenit absolutè, licet ex proprijs, & intrinsecis non conueniat, sicut homini ex proprijs non conuenit esse album, neque aeri esse lucidum, & tamen quando actu homo est albus, & aer illuminatus, non possumus dicere quòd absolutè non sit talis, quia ab intrinseco id non habet: sic natura licet secundum se non sit plurificata, & diuisa, & consequenter ne-

gatiuè

gatiuè communis, idest, non singularis, si tamen actu sit singularizata, & multiplicata, non manet amplius negatiuè communis, licet ex proprijs neque sit communis, neque singularis, & hoc semper illi conuenit. Atque ita nunquam debet concedi absolutè quòd natura secundum se est communis negatiuè in re, sed quòd ex proprijs, & essentialibus non habet singularitatem, & multiplicationem in re, quod est verum, absolutè tamen habet illam, vt autem denominetur communis negatiuè in re, non sufficit quòd ex se non sit singularis, vbi ly *ex se* pertinet ad modum non essendi; sed quòd careat ipsa singularitate.

Sed obijcies. Quia D. Thom. 4. cap. de ente, & essentia dicit, Quòd Natura secundum se est id quod prædicatur de indiuiduis; hoc autem est proprium vniuersalitatis, ergo natura secundum se vniuersalis est.

Respondetur. Quòd, vt bene aduertit Caietanus ibi circa 3. dub. In natura aliud est res, quæ prædicatur, aliud conditio, seu status vt prædicetur. Res quidem quæ prædicatur est natura secundum se, eius enim quidditas communicatur inferioribus, Conditio autem seu status, vt communicetur, est superioritas, & vniuersalitas, hæc non conuenit naturæ secundum se; esse autem rem, quæ prædicatur de singularibus, hoc est, quod conuenit naturæ secundum se, nec amplius dicit D. Thomas.

Dico vltimò. Facta præcisione à singularibus per intellectum, natura & eius vnitas formalis habet rationem vnitatis determinatæ, & positiuæ inquantum redditur vnitas communis ad multa, quæ est vnitas præcisionis.

Et si-

Et similiter contracta ad singularia redditur vna vnitate numerica, quare nunquam vnitas formalis inuenitur simpliciter, & positiuè, nisi sit vnitas vniuersalitatis, vel singularitatis. Hæc conclusio constat ex dictis, & de ista vnitate dicit D. Thom. opusc. 42. citato cap. 7. *Quod alia est vnitas naturæ, quam habet ab intellectu in quam omnia supposita conueniunt*: Sentit ergo quòd natura, cui conuenit formalis vnitas ab intellectu vnitatem accipit rationis determinatam. Et similiter in opusc. 55. inquit D. Thom. *Quòd illa natura quæ est vniuersalis inquantum est in anima est vna numero*, idest, concepta ad modum vnitatis positiuæ ac si esset vna numero. Et opusc. 29. dicit: *Quòd naturæ relinquitur vnitas rationis in communicatione sua*, non ergo est vnitas à parte rei. Et ratio est clara, quia natura sic concepta solum repræsentat id in quo conueniunt omnia inferiora, tanquam si esset vna natura separata ab omnibus illis, sed si ista natura sic existeret à parte rei, vt concipitur (sicut Plato dicebat) à parte rei haberet vnitatem positiuam, ergo in intellectu illam habet, quia sub vnitate concipitur. Et hæc vnitas attribuitur ab intellectu ipsi naturæ cognitæ, licet fundamentum habeat in ipsa re propter similitudinem, & conuenientiam inferiorum in aliqua vna ratione: sed tamen redditur vna illa ratio communiter concepta *inquantum habet rationem vniformem ad omnia indiuidua, quæ sunt extra animam, & ratione huius vniformitatis plures homines sunt vnus homo*, sicut dicit D. Tho. opusc. 41. cap. 7. & opusc. 55. Vnde non repræsentat iste conceptus sic vni-

formis omnia indiuidua immediatè, & formaliter, sed vnam rationem, in qua conueniunt, repræsentat directè; materialiter autem, & mediate ipsa inferiora, quibus talis ratio conuenit, & in quibus multiplicatur dissoluta vnitate præcisionis.

Ex quo inferes male aliquos explicare vnitatem vniuersalis per hoc, quòd non sit aliud quàm essentia multorum, seu ipsa multa concepta per ordinem ad aliquam communem operationem, passionem, vel accidens. Sed hoc non est verum, nam si vnitas naturæ communis non est aliud quàm plura per ordinem ad vnam operationem, inquiro quomodo operatio illa, vel accidens, aut passio sint vnum? Si solùm per similitudinem æque sunt plura, atque ipsæ res quarum sunt passio, nam etiam res, seu naturæ similes sunt. Si autem propter istam similitudinem operatio, vel passio accipitur vt vna ab intellectu, cur non etiam ipsa natura quæ eandem similitudinem habet?

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

Primò arguitur communi illo argumento; Petrus, & Paulus à parte rei non distinguuntur formaliter, sicut distinguitur Petrus ab equo, ergo sunt vnum formaliter à parte rei, & illa vnitas non est numeralis, quia in vnitate numerali non sunt vnum, sed distincti, ergo datur vnitas formalis à parte rei distincta à numerali.

Et confirmatur. Quia quot modis dicitur vnum oppositorum tot modis dicitur & aliud, sed datur distinctio formalis à parte rei diuersa à

sa à numerali, sicut homo, & equus forma liter in re distinguuntur, seu specificè, ergo etiam datur vnitas formalis distincta à numerali à parte rei.

Respond. Probare argumentum quòd Petrus, & Paulus habent vnitatem formalem à parte rei fundamentaliter, & quantum ad vnitatem negatiuam, non formaliter, & secundum vnitatem positiuam. Vocamus vnitatem fundamentalem conuenientiam, seu similitudinem, hæc enim datur à parte rei, quia Petrus, & Paulus sunt similes in natura: sed ista conuenientia non est vnitas; conuenientia enim potius supponit distinctionem extremorum. Similiter cum dicimus dari vnitatem negatiuam formalem, non est sensus, quòd in duobus indiuiduis sit eadem negatio, cum sint diuersa subiecta, sed quòd vtraque negatio facit vnum, & eundem effectum, scilicet illam naturam non esse diuisam per principia formalia. Eodem modo dicendum est, quòd duo indiuidua diuersæ speciei minus sunt vnum quàm indiuidua eiusdem, idest, minus conuenientia, & similia, neutra magis vel minus vnum vnitate reali, & positiua.

Ad confirm. Respond. Similiter probare, quòd sicut datur distinctio formalis in re, ita datur vnitas formalis in re, sed sufficit, quòd sit vnitas negatiua, vel fundamentalis, quæ solum est conuenientia, & similitudo, hæc enim etiam opponitur diuisioni formali.

Secundò arguitur. Natura secundum se vt distinguitur ab indiuiduatione est vera entitas, ergo habet veram, & formalem vnitatem, quæ est passio entis. Nec sufficit conuenien-

uenientia, aut similitudo, quia passio entis non est conuenientia, vel similitudo, sed vnitas, ergo illa conuenit naturæ secundum se, & non conuenit illi vnitas numerica, vt constat, ergo formalis, seu specifica.

Et confirm. Quia ipsa similitudo & conuenientia est relatio fundata in vnitate, & non in vnitate conuenientiæ, & similitudinis, sic enim conuenientia fundaretur in conuenientia, ergo in vera, & propria vnitate, non in vnitate numerica, quia hæc non datur inter Petrum, & Paulum, ergo in vnitate formali.

Respondet. Vnitatem inueniri in natura eo modo quo ipsa natura inuenitur, si enim consideratur natura sine aliquo statu determinato, sed solùm secundum principia essentialia, sic non consideratur vt habens vnitatem determinatè, & positiuè, sed solum negatiuè, idest, non est diuersa penes illa principia formalia: in re autem, quia habet statum singularem, determinatè habet etiam vnitatem positiuam, non qua plures naturæ singularizatæ dicantur vnũ, sed qua quælibet natura habet suam vnitatem, & in ratione specifica, & formali conuenientiam, & negationem diuisionis penes eadem principia formalia.

Quod si instes. In natura secundum se inuenitur entitas positiua, & inuenitur negatio diuisionis, quoad principia formalia, ergo inuenitur plena, & perfecta vnitas quia hæc non consistit in alio, quàm in entitate cum negatione diuisionis.

Respondetur. Non inueniri in tali natura negationem diuisionis absolutè, & ex omni parte, sed solum sub illa reduplicatione quantum

tum est ex principijs formalibus, & quia relinquit indifferentiam, vt habeat pluralitatem, vel vnitatem absolutè, & per principia materialia, ideò perfectè, & simpliciter non manet vna, sed solum negatiuè, & sub illa reduplicatione dicta, & hoc modo semper aliqua vnitas saltem negatiua consequitur ens in quocunque statu.

Ad confirmat. respond. Quod similitudo, & conuenientia pro relatione fundantur in ipsa conuenientia, & similitudine pro fundamento, & sic non fundatur conuenientia in conuenientia, sed relatio conuenientiæ in ipsa vnitate, seu vniformitate conuenientiæ, quæ est fundamentum talis relationis; non autem fundatur in vnitate simpliciter, quæ potius repugnat conuenientiæ.

Tertio arguitur. Vnitas formalis est illa qua aliquid dicitur vnum formale, seu vnum in specie, sed vnum indiuiduum sine consortio alterius non dicitur vnum in specie, neque enim admittimus quòd Petrus est vnum in specie, nisi addamus, Petrus cum Paulo, vel cum Francisco, ergo vnitas formalis non multiplicatur in quolibet indiuiduo, sed facit plura indiuidua esse vnum inter se. Vnde D. Th. 3 par. q. 2. art. 5. ad 2. inquit: *Quòd natura humana non habet rationem speciei secundum quod est in vno indiuiduo. sed secundum quod est abstracta ab omni indiuiduo, vel secundum quod est in omnibus.* Ergo sentit D Thom. vnitatem speciei in omnibus indiuiduis inueniri, & non in vnoquoque seorsum.

Respond. distin. min. Vnum indiuiduum sine consortio alterius non dicitur vnum in specie,

cie, quantum ad similitudinem, & conuenientiam concedo. Quantum ad indiuisionem specificam nego. Habet enim natura, quæ est *in* vno indiuiduo, etiam prout in illo, negationem diuisionis specificæ per principia formalia. Conuenientiam autem, & similitudinem cum alio indiuiduo non habet sine consortio alterius, & sic dicitur illa vnitas formalis facere plura indiuidua vnum inter se, quia facit illa conuenire in vno, seu habere similitudinem, & conuenientiam in natura.

Ad locum D. Thom. Respond. Quod natura humana habet rationem speciei secundum quòd est in omnibus indiuiduis eo modo quo dicitur, vniuersale esse in multis, vel fundamentaliter, quia abstrahitur vna natura à multis, in quibus inuenitur vna, non per identitatem, & vnitatem simpliciter, sed per conuenientiam, & similitudinem, vel quia est in multis per prædicationem, & aptitudinem ad essendum in illis, sed hoc habet per intellectum, & non in re per vnitatem communem multis.

Vltimo arguitur. Quia natura in statu solitudinis habet quidquid requiritur, vt sit libera à singularitate, quia neque est contracta, neque determinata, neque incommunicabilis secundum se, ergo secundum se est communicabilis, & non singularis, & contrahibilis, ergo vnitas, quam habet, est vnitas communis multis.

Respond. Quòd posita illa reduplicatione *secundùm se* non valet à negatiua ad affirmatiuam variato prædicato penes finitum, & infinitum, neque valet à negatione vnius absolutè

latè ad positionem alterius, & sic non valet, natura secundum se non est singularis, nec determinatà, nec incommunicabilis, ergo secundum se est communicabilis, vel vniuersalis, &c. Nam *secundum se* neque est vnum, nec alterum, sed vtriusque est capax. Erit autem contradictio si dicas, homo secundum se non est communicabilis, homo secundum se est communicabilis, sed hæc secunda est falsa, & prima negatiua est vera, & à destructione vnius valet ad positionem alterius, seruando semper eandem reduplicationem, seu appellationem illius particulæ, *secundum se*, nunquam tamen affirmari debet determinatè de illa natura secundum se, quòd est communicabilis, vel quòd secundum se est incommunicabilis, sed semper negatiua est vera, quòd secundum se & essentialiter neque est vnum, neque alterum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum aptitudo, & indifferentia ad multa conueniat rebus extra operationem intellectus.

EAdem fere controuersia est in hac quæstione, ac in præcedenti, nam qui admittunt vnitatem formalem communem ex natura rei, pari modo admittunt ex natura rei conuenire ipsam indifferentiam, & aptitudinem ad multa.

Cæterum in liberanda hac aptitudine, & indifferentia vnitatis ab vniuersalitate quam Plato posuit non parum laboratur ab authoribus huius assertionis. Nam Scotus in 2. distin. 3. q. 1.

q. 1.§. *Ad quæstionem*, & §.*Sed contra*, solùm fatetur naturam in illo statu, seu prioritate, qua consideratur secundum se, habere vnitatem, nec singularizatam, nec vniuersalizatam, sed indifferentem ad vtrumque, & ideò hæc indifferentia non sufficit ad vniuersalitatem in actu, quia est indifferens ad habendam illam, non autem habet illam vniuersalitatem quæ sit indifferens ad prædicationem, & existentiam in multis. Alij in ipsamet natura, secundum se existimant vere dari vnitatem præcisionis ab inferioribus, & consequenter habitudinem proximam ad existendum in multis singularibus supposita opinione de distinctione actuali inter gradus superiores, & inferiores, de qua sequenti articulo sexto, nec tamen dicunt inueniri in re vniuersalitatem, quia illa indifferentia non conuenit naturæ tanquam prædicatum intrinsecum, sed ratione illius status solitudinis, quæ solitudo soluitur descendendo ad indiuidua, de qua videatur Fonf 3. Met. cap. 28. q 5. sect. 3. Suar. disp. 5. Met. sect. 2. nu. 9. in fine, qui tamen id reijcit. Videantur alij apud Conimb. q. 4. vniu. art. 3. sect. 2. Alij denique adhuc peius dixerunt aptitudinem ad multa etiam in indiuiduis inueniri, sed per modum actus non per modum potentiæ. Putant enim naturam contractam, & singularem, quantum est ex ratione naturæ, manere aptam ad plura, etsi illa aptitudo impediatur per differentiam singularem, ne de alijs prædicetur sicut materia prima, quando est sub vna forma retinet aptitudinem ad habendum aliam, licèt impeditam quando est sub prima forma. Et naturam sic contractam in plu-

in pluribus dicunt esse vniuersale actuale, non potentiale, idest, habere actum existendi in multis, non potentiam præcisam ab illis, contra quos vide Conimb. q 4. de vniu. art. 4.

Verùm pro resolutione notandum, nomine, *Aptitudinis*, seu *potentiæ indifferentis ad multa*, non intelligi in præsenti aliquam potentiam positiuam ad agendum aliquid, vel recipiendum, cum vniuersale, de quo agimus in præsenti, non respiciat inferiora tanquam effectus, quia non est vniuersale in causando: sed esse potentiam per modum capacitatis, seu non repugnantiæ, vt multiplicetur in multis, & sit in illis per identitatem, & consequenter per prædicationem quatenus vniuersale, & particulare, superius, & inferius, significant quoddam totum, vniuersale quidem, quasi indeterminatum, & abstractum, particulare verò, vt determinatum, & contractum, & quia indeterminatum potest fieri determinatum, dicitur habere aptitudinem vt sit in illo, & prædicetur de illo.

Et quidem hæc aptitudo potest considerari formaliter, & positiuè inquantum respicit inferiora, vel fundamentaliter pro ipsa capacitate, seu non repugnantia ad respiciendum inferiora, & descendendum ad illa, in hac enim non repugnantia fundatur ille respectus, & quando sumitur positiuè, seu per modum respectus, est ipsa formalis intentio, seu vniuersalitas in actu, quam à parte rei dari etiam Scotus negauit, solùm admittens communitatem negatiuè ex natura rei, quæ non est aliud, quam naturam ex se non esse singularem. Quare punctus difficultatis in præsenti est an

ratione huius communitatis negatiuæ inueniatur in natura secundùm se sumpta aliqua non repugnantia, seu capacitas vt sit in pluribus, & prædicetur de illis.

Nec distinguimus in præsenti aptitudinem ad essendum in multis, & ad prædicandum de multis, quia licet sint distincti respectus vniuersalitas, & prædicabilitas, siquidem prædicabilitas est passio vniuersalitatis, vt infra dicetur, tamen capacitas, seu non repugnantia eadem est ad essendum in multis, & ad prædicandum de multis, quia ista duo, scilicet, esse, & prædicari, ita essentialiter coordinantur, vt posito vno sequatur aliud: quando autem aliqui actus essentialiter ordinantur, eadem aptitudo, seu non repugnantia est ad vnum, & ad alterum: sicut formam vniri materiæ, & materiam recipere esse ab illa, in eadem capacitate, seu non repugnantia materiæ fundantur.

Sit ergo *vnica conclusio*. Ista aptitudo, seu non repugnantia, quæ est fundamentum proximum vniuersalitatis nullo modo inuenitur in natura secundùm se, neque vt contracta in indiuiduis, sed in natura abstracta, & præcisa per intellectum: Itaque illa non repugnantia ad essendum in multis sequitur naturam ratione status, non ratione quidditatis. Hæc conclusio est Sancti Thomæ, & communis Thomistarum, de qua videri potest Caietanus cap. 4. de ente, & essentia quæst. 7. & sumitur ex D. Thoma in opusc. 56. vbi inquit: *Habilitas essendi in pluribus non est de essentia hominis, quia tunc homo, qui est in Sorte, esset habilis ad participationem plurium, quod est impos-*

impossibile. Et 4. cap. de ent. & essent. *Non potest*, inquit, *dici*, *quòd ratio vniuersalis conueniat naturæ sic acceptæ* (scilicèt secundùm se) *quia de ratione vniuersalis est vnitas*, *& communitas*, *naturæ autem humanæ neutrum eorum conuenit secundùm suam absolutam considerationem*, *si enim communitas esset de intellectu hominis*; *tunc in quocumque inueniretur humanitas*, *inueniretur communitas*. *Relinquitur ergo*, *quod ratio speciei accidat naturæ humanæ secundum illud esse*, *quod habet in intellectu*, *&c.* Et prosequitur Diuus Thomas ostendens quomodo natura in intellectu habeat vnitatem ex eo quòd habet rationem vniformē ad omnia indiuidua, quæ sunt extra animam prout est imago omnium.

Et ratio Vnica, & efficax pro conclusione ex eo deducitur, quia aptitudo ista, quæ est fundamentum proximum vniuersalitatis, non est sola communitas negatiua, seu negatio habendi singularitatem, sed est capacitas, seu non repugnantia, vt natura vna existens multiplicetur in multis, ergo in statu, in quo natura non est vna, nec plures, vel in statu, in quo est contracta ad indiuiduationem, non habet capacitatem vnitatis ad multiplicationem: Sed in statu singularitatis habet repugnantiam ad istam multiplicationem: in statu autem solitudinis, seu naturæ secundum se, nondum habet vnitatem multiplicabilem in plura, sed solum prædicata quidditatiua, inter quæ non potest numerari ista capacitas, seu non repugnantia vnitatis ad multiplicationem. Alioquin vbicumque esset natura conueniret, illi talis capacitas, quod manifestè est fal-

falsum, cum à parte rei sit incapax ad existendum in multis.

Nec sufficit dicere. Quòd est incapax à parte rei absolutè loquendo, sed non est incapax ex vi principiorum essentialium. Hoc, inquam, non sufficit: Quia licèt natura secundum se non sit incapax, neque ad existendum in multis, neque ad singularitatem in vno, tamen non potest dici quòd ibi habeat capacitatem vnitatis ad multa, qualis requiritur ad fundandum vniuersalitatem, quæ est capacitas absolutè, & non solum quòd ex aliqua parte non sit incapax. Sicut etiam in lapide est incapacitas simpliciter ad intelligendum, & consequenter non habet fundamentum intellectualitatis, licet ex eo præcisè, quòd sit substantia, non sit incapax ad intellectualitatem. Sic aliud est dicere, quòd natura secundum se non est incapax vnitatis ad multa, aliud est quòd secundum se sit capax, & habeat talem non repugnantiã, cum nondum habeat talem non repugnantiam, cum nondum habeat ipsam vnitatem, quæ multiplicabilis est in multis.

Et confirm. Quia natura secundum se, & in singularibus non est capax intentionis, & respectus positiui ad multa, ergo neque fundamenti proximi istius relationis, qualis est aptitudo in natura secundum se, neque in indiuiduis. Sed omnino dicendum est, quòd ista aptitudo necessario supponit vnitatem capacem multiplicationis in multis. Vnde quandiu in natura non inuenitur talis vnitas, neque aptitudo reperitur; ista autem vnitas solum est vnitas abstracta, & non realis, vel naturæ secundum se.

Dices

Dices. Non est solidum illud fundamentum D.Tho. quod ea quæ conueniunt rei secundum se, semper conueniunt, nam continuum de se est diuisibile in partes, & tamen in cœlo diuidi non potest; & de se omnis quantitas diuidi potest in infinitum, non tamen quantitas in re naturali sic diuidi potest.

Respond. Quòd ista dicuntur conuenire secundum se non positiuè, & absolutè, sed negatiuè, idest, habent non repugnare, & pro aliquo statu solum, non pro omni actu conuenire. Eodem ergo modo, naturæ secundum se non repugnat quantum est ex principijs essentialibus vniuersalitatem habere, vel particularitatem, si tamen positiuè, & absolutè illi secundum se conueniret capacitas ad prædicandum vnum de multis, in omni statu conueniret. Et hoc efficaciter probat ratio D.Th.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PLura argumenta, quæ afferuntur pro sententia Scoti, vel potius illi attribuuntur, fundantur in illa æquiuocatione præcedenti articulo soluta à negatiua ad affirmatiuam penes prædicatum infinitum, vt natura secundum se non est singularis, ergo secundum se est communis, non est incapax ex principijs essentialibus ad essendum in multis, ergo est capax.

Et secundò fundatur hoc in proprietatibus naturæ vniuersalis, quæ conueniunt naturæ secundùm se, sicut esse obiectum intellectus, esse perpetuæ veritatis, habere vnam definitionem, & alia similia, quæ non conueniunt

naturæ in indiuiduo, & tamen conueniunt naturæ secundum se, & ante operationem intellectus, quia obiectum præcedit actum suum, si ergo actus intellectus versatur circa vniuersale, datur vniuersale ante illum actum.

Denique. Quia non repugnant ista duo, quòd natura ex principijs materialibus sit singularis, & contracta; ex principijs tamen formalibus, & specificis sit indeterminata, & consequenter apta ad essendum in pluribus, licet impediatur per ipsam singularitatem, sicut materia prima habet aptitudinem ad plures formas, licet sit impedita quamdiu est sub vna, vt informetur illis, & natura Angelica est apta ad essendum in multis in sententia Thomistarum, licet absolutè illi repugnet esse in illis.

Hæc omnia ex dictis in præcedenti articulo soluta manent. Nam quod attinet ad primam probationem constat, quòd posita particula, *secundum se*, illa possunt negari de subiecto, quæ illi essentialiter non conueniunt. Ad affirmandum autem, quòd aliquid conueniat etiam si sit aliquid negatiuum, oportet quòd secundum essentialem connexionem conueniat, sin minus nullo modo conuenit posita particula *secundum se*, & ita à negatione eius, quod accidentaliter conuenit, non infertur oppositum affirmatiuum de prædicato infinitato. Et sic non valet, natura secundum se non est singularis, ergo secundùm se est non singularis, & multo minus, ergo est vniuersalis.

Ad secund. instant. dicitur. Quòd esse obiectum intellectus, & esse perpetuæ veritatis quantum ad ipsam rationem obiectiuam ex par-

parte rei cognitæ datur à parte rei, & præcedit intellectum, quantum autem ad conditionem vniuersalitatis, quæ concomitatur obiectum in ipsa cognitione, hæc non præcedit actum intellectus, sed ex ipso resultat in obiecto, & sic definitio redditur vna vnitate fundamentali ex parte rei, positiua autem formaliter ex parte intellectus. Et similiter se habet obiectum inquantum vnum, & vniuersale.

Ad tert.instant. dicitur. Esse disparem rationem inter aptitudinem materiæ, & aptitudinem vniuersalitatis, quia materia ex sua propria natura habet capacitatem ad plures formas, & eius aptitudo, & potentia ad illas est eius entitas. Vnde vbicumque saluatur entitas illius, saluatur & ista aptitudo, quia conuenit illi secundum se, at vero aptitudo ad essendum, & prædicandum de multis consequitur naturam ratione status, & vnitatis abstractæ: est enim aptitudo non quomodocumque, sed ad hoc vt vna natura multiplicetur in multis, quæ vnitas illi non conuenit ante operationem intellectus. Quòd verò additur de natura Angelica infra latius discutiemus quæstione 8. Sed in præsenti sufficit dicere, quòd Angelo si perfectè, & adæquatè concipitur, repugnat aptitudo ad essendum in multis, quia repugnat concipi sine indiuiduatione; si tamen semel sine illa concipiatur propter imperfectum,& inadæquatum conceptum Angeli, sicut ex tali imperfecto conceptu habet vnitatem abstractionis, ita & aptitudinem, & non repugnantiam ad essendum in multis quantum est ex parte naturæ sic imperfectè conceptæ.

Secundò arguitur. Actus huius aptitudinis est realis, ergo & ipsa aptitudo conuenit rei secundum se, seu à parte rei. Conseq. est nota. Quia potentia sumit suam specificationem ab actu, sic enim verificatur quòd potentia; & actus sunt in eodem genere, quando est per se specificatiuus potentiæ, ergo si actus est realis, etiam & potentia. Anteced. verò constat, quia actus huius aptitudinis est existere in pluribus singularibus quod est aliquid reale, esse enim particulare, aliquid reale est, ergo & eius correlatiuum, quod est esse vniuersale.

Et confirm. Quia ista aptitudo est fundamentum vniuersalitatis, ergo non est secunda intentio, sed prima, secunda enim intentio fundatur in prima. *Quod si dicas.* Esse fundamentum proximum, quod debet esse eiusdem rationis cum intentione, & relatione in illo fundata. Contra est duplex instantia. *Prima.* Quia si ista aptitudo sit ab intellectu, ergo prius est cognitum obiectum, quàm resultet illa aptitudo, & sic non requiritur vniuersalitas etiam fundamentalis, vt aliquid sit obiectum intellectus. *Secunda.* Quia si sit ab intellectu, ergo est aliquid singulare, vtpote cum resultet ex actu singulari, ergo non potest formaliter constituere vniuersale.

Respond. Actum huius aptitudinis non esse aliquid reale, non enim actus aptitudinis vniuersalis est existentia plurium indiuiduorum, sed prædicatio, seu contractio vnius naturæ ad plura indiuidua, quod aliquid rationis est, existentia autem plurium indiuiduorum solum potest esse fundamentum vt abstrahatur vni-

tas

tas vniuersalis, & reddatur apta ad istam prædicationem: Particulare autem non est correlatiuum vniuersalis nisi sumatur secundo intentionaliter: si autem sumatur pro particulari, vt inuenitur in re, seu primo intentionaliter, sic non est correlatiuum vniuersalis, sed fundamentum eius.

Ad Confirm. Respond. Quòd secunda intentio habet pro fundamento remoto primam intentionem, sed pro fundamento proximo dicit aliquid rationis, non quidem quod sit relatio secundæ intentionis, sed quod sit aliqua negatio, vel denominatio extrinseca: sicut vniuersalitas supponit rem esse cognitam, & abstractam ab indiuiduis, ex qua abstractione sequitur vnitas præcisionis, quæ est negatio, & non repugnantia ad plura, quæ est aptitudo, & inde sequitur relatio.

Ad primam replicam dicitur. Prius esse cognitum obiectum ab intellectu, quam aptitudo ista resultet, & ita vniuersalitas non requiritur ad obiectum intellectus quasi antecedenter, sed quasi concomitanter, quia non stat esse obiectum actu cognitum, nisi consequatur illa vniuersalitas, vel si intelligatur requiri vniuersalitatem antecedenter ad actum intellectus, intelligitur de vniuersali fundamentaliter, non formaliter.

Ad secund. replic. dicitur. Quòd illud, quod fit ab intellectu tanquam effectus, est aliquid singulare, quod verò resultat vt cognitum, vel ex cognitione consequutum, est vniuersale, seu intentio, & forma vniuersalitatis, quæ rursus formaliter, & *vt quo* est vniuersalis, idest, formaliter vniuersalem reddens naturā,

 deno-

denominatiuè autem, & vt quod, eſt ſingularis inquantum attribuitur determinato obiecto per determinatam cognitionem.

ARTICVLVS V.

An conſiſtat eſſentialiter vniuerſalitas in relatione.

HÆc difficultas plenius declarabitur ex his, quæ dicenda ſunt ſequente quæſt. agendo de actu per quem reſultat vniuerſalitas in obiecto ex appræhenſione intellectus. Sed vt totum, quod pertinet ad vniuerſale ſecundum ſe, in hac quæſt. attingeremus, breuiter delibanda eſt.

Vniuerſale ergo, vt ſupra adnotauimus.a.1. aliud eſt Logicum, aliud Metaphyſicum, inter quæ illa eſt differentia, quod licet vtrumque reſpiciat, ſeu connotet inferiora, Metaphyſicum tamen reſpicit illa, vt terminum à quo relictum, Logicum verò vt terminum ad quem comparatur, ideſt, Metaphyſicum conſiderat naturas denudatas à conditionibus indiuidualibus, non verò pertinet ad ipſum conſiderare reſpectum earum ad eaſdem naturas, vt prædicetur de illis, ſed ad Logicum.

Cæterum diſſenſio inter authores orta eſt in aſſignanda forma, ſeu ratione, qua vniuerſalitates iſtæ, ſeu denominationes earum conſtituuntur, & in qua præciſè ipſa vniuerſalitatis quidditas ponenda ſit. Nam quidam, vt Martin. ſuper prologo Porphyr. diſp. 1. q. 2. diſtinguunt conſtitutionẽ vniuerſalitatis, vt ſic, à conſtitutiuo vniuerſalitatis, quatenus Meta-

phy-

physicum, vel Logicum. Vniuersale, vt sic, dicunt constitui vnitate rationis resultante ex praescisione, quae vnitas est aptitudo radicalis ad plura. Metaphysicum autem dicunt constitui abstractione negatiua, quatenus sine differentijs, idest, per omissionem, aut negationem illarum consideratur; Logicum verò constitui abstractione positiua, quatenus non solum inferiora negatiuè omittuntur, sed positiuè considerantur vnum ab alio separando, & comparando. Et sic natura per abstractionem positiuam extra differentias inferiores est quasi positiuè ab illis distincta, & extra earum conceptum, sed manet in ipsis inferioribus per inclusionem in illis, hoc enim est esse in multis, scilicet includi in illis, nihil autem includitur in alio nisi tanquam in distincto saltem per rationem, in se enim nihil includitur. Vniuersale autem, v. g. animal, non abstrahitur ab inferioribus, scilicet equo, & homine etiam per rationem, sed ab aliquo illorum tantum, idest, à differentijs. Vt ergo extra differentias est, sed in inferioribus inclusum, dicitur Logicum vniuersale, quia tunc est vnum in multis. In summa dicit haec sententia vniuersale, vt vniuersale praecise (nondum Logice, vel Metaphys.) dici, quatenus vnum vnitate rationis, quae aptitudinem includit, non proximam, sed radicalem, proxima enim sine actu non apprahenditur. Vniuersale Metaphysicum, qua vniuersale, est vnum, qua Metaphysicum, sine multis. Vniuersale Logicum, qua vniuersale, est vnum, qua Logicum, in multis, non verò solum sine multis. Hoc autem esse in multis, respectus est ad illa multa,

sed iste respectus non potest esse nisi in illis includatur natura, siquidem non potest intelligi, quòd respiciat alterum nisi ipsum alterum cogitetur. Hoc autem, quod respicit, sunt inferiora, ergo debent inferiora cogitari, hæc sine inclusione superioris non cogitantur, igitur respectus ad inferiora inclusionem petit in illis. Alij dicunt absolutè vniuersale Metaphysicum fieri abstractione, tam positiua, quàm negatiua, nihil in hoc distinguentes, vt tractat P. Mer. disp. 2. de vniu. qu. 3. contra Mart. Et communis sententia multorum, qui absolutè docent vniuersale fieri per abstractionem, non distinguunt de positiua, & negatiua. Et P. Suar. disp. 6. Met. sect. 6. nu. 8. & 11. vniuersale absolutum, quod est Metaphysicum, quacumque abstractione docet fieri, iuxta secundam sententiam à se relatam de vniuersali facto per abstractionem, respectiuum verò, quod est Logicum, docet fieri per comparationem.

Circa vniuersale Logicum, communis sensus est Authorum, quòd consistit in respectu ad inferiora, sed est triplex respectus, primus aptitudinis ad essendum in inferioribus, secundus aptitudinis ad prædicandum, seu prædicabilitas ipsa positiuè, & relatiuè accepta. Tertius est relatio ipsius prædicationis actualis, qua prædicatum est, & non solum prædicabile. Et secundum istos tres respectus diuiduntur tres sententiæ. Quidam essentiam vniuersalis ponunt in relatione aptitudinis ad essendum in multis, respectum verò prædicabilitatis esse passionem eius. Alij è contra prædicabilitatem esse priorem, relationem ad essendum

dum posteriorem. Alij denique relationem actualis prædicationis esse vniuersalitatem, quia iudicatur vnum conuenire multis, de quibus vide P. Merin. disp. 2. de vniu. q. 2.

Nihilominus pro resolut. dico primò. In vniuersali solùm inueniuntur tria, quæ ad integram rationem eius pertinent, scilicet, vniuersale, materiale, fundamentale, & formale. Quod est dicere naturam, seù subiectum, quod denominatur vniuersale, & hoc dicitur vniuersale pro materiali, fundamentum proximum relationis vniuersalis, quod est vnitas præcisa ab inferioribus cum aptitudine, seù non repugnantia ad essendum in illis; formam ipsam relatiuam, qua comparatur, & respicit illa plura. Ratio est quia vniuersalitas consideratur à Logico, vt quædam secunda intentio, quæ est relatio rationis, in omni autem relatione hæc tria concurrunt, & sufficiunt, scilicet subiectum, fundamentum, & forma ipsa relationis, ergo hæc tantum sufficiunt, & concurrunt ad vniuersalitatem.

Dico secundò. Vniuersalitas pro fundamento (relinquimus vniuersale materiale, hoc enim est res denominata, non ratio denominans vniuersale) requiritur vt natura ipsa denominetur vniuersalis metaphysicè, & consistit in absoluta vnitate præcisionis, & aptitudine nondum relatiuè sumpta, sed pro non repugnantia ad essendum in multis. Ratio est quia vniuersale Metaphysicum non dicitur tale per additionem alicuius modi ad vniuersalitatem vt sic, ille enim modus, si est rationis, ad Metaphysicum non pertinet qui naturas considerat, sed ad Logicum qui modos, seù relationes

tiones rationis attingit. Si verò est modus realis, ad naturam ipsam pertinebit, non ad vniuersalitatem, inuenie ur enim etiam in singularibus. Quare vniuersale metaphysicè acceptum nihil aliud est, quàm res ipsæ, seù naturæ (quas Metaphysicus considerat, qui reale obiectum respicit) cum separatione ab indiuiduis, quia nulla scientia considerat naturas in singularibus. Sola autem separatio, seù præcisio necessaria præbet fundamentum vniuersalitatis, quia præscindendo naturam ab indiuiduis reddit illam vnàm vnitate abstractionis, seù præcisionis, eo quòd naturam per modum vnius considerat illa præcisio, & similiter reddit aptam ad essendum in multis, quia natura sic considerata conuenientiam habet cum illis à quibus abstracta est, & consequenter non repugnantiam vt in illis sit, ergò manet vna, & apta ad essendum in pluribus, & hoc ante relationem ad plura, quia talis præcisio non respicit illa plura, vt terminum ad quem tendit, & ordinatur natura, sed à quo separatur, terminus autem à quo non est terminus relationis inquantum exercet rationem termini à quo, ergò nondum accipitur relatiuè, sed præcisiuè, quod est fundamentum relationis.

Dico tertiò. Hæc vniuersalitas fundamentalis, tam per abstractionem negatiuam, quàm positiuam habetur. De abstractione negatiua non est dubium, quia hæc consistit in pura negatione, seù omissione inferiorum accipiendo naturam, vt vnum. De positiua probatur, quia hæc non est aliud quàm abstractio facta cum cognitione positiua termini à quo qui relinquitur, & naturæ, quæ ab illa accipi-tur,

tur, hæc autem operatur eundem effectum quem abstractio negatiua, licet non eodem modo, quia tantùm respicit inferiora, vt terminum à quo, nec in illa, vt in terminum ad quem, conuertit ipsam naturam, ergò nondum ponit relationem, sed tantùm præcisionem, quod totum pertinet ad vniuersale metaphysicum. Itaque abstractio negatiua, & positiua relinquunt naturam tanquam nudam, aut nudatam, negatiua enim non considerat conditiones indiuiduas à quibus denudet, sed illas omittit, & purè negat, positiua autem illas considerat vt ab illis denudet naturam, sed vtraque eundem effectum facit, scilicet relinquere naturam sine illis.

Dico quartò. Vniuersale Logicum siuè pro secunda intentione non consistit in comparatione attributionis, siuè prædicationis, sed simplicis relationis, seù ordinis, sine inclusione actuali in inferioribus. Itaque ipsa aptitudo ad prædicandum de multis, vt positiuè respiciens inferiora, vniuersale Logicum est. Hæc conclusio amplius constabit infra, vbi ostendemus ex D. Thom. & ratione quomodo fiat vniuersale Logicum per actum comparatiuum. Nunc sufficit fundamentum huius indicare, nam constans est quòd vniuersalitas Logica, seù secunda intentio est relatio rationis ad multa, id enim sumitur ex definitione vniuersa.is, quod est *vnum in multis, & de multis*, sed ante relationem actualis prædicationis inuenitur ista relatio vnius ad multa, siquidem ante actualem prædicationem inuenitur natura ipsa sinè singularibus vt prædicabilis de multis, potentia enim qua potest

præ-

prædicari præcedit actum prædicationis, ergo datur ratio prædicabi is ad multa, ergò ante actualem prædicationem datur relatio vnius ad multa per modum potentiæ, & aptitudinis. Imò si datur vnitas, & aptitudo ad multa ante actualem prædicationem, vt constat in vniuersali metaphysico; hæc aptitudo considerari potest, vt respiciens illa multa in quæ potest, sicut omnis potentia potest considerari vt ordinata, & respiciens suum terminum in quem potest, ergò datur respectus aptitudinis ad multa ante actualem prædicationem, & hic est vniuersalis. Quin potius quando actu prædicatur potest non applicari nisi vni singulari tantum, vt Petrus est homo, Paulus est homo, & tunc ly homo est vniuersalis, & actualis applicatio prædicationis non est nisi ad vnum tantum, non ad plura, ergò relatio ad plura non consurgit ex prædicatione.

Nec obstat, quòd vniuersale tunc concipitur ad multa, cum iudicatur conuenire multis, quòd fit per prædicationem. Dicitur enim quòd potiùs tunc concipitur, cum appræhenditur aptitudo ordinata ad multa, vt potens prædicari de illis, quod fit ante actualem prædicationem. *Quòd verò actualis inclusio* non exigatur constat, quia inclusio ista est esse in multis, & identificari in multis, sed vniuersale prius est aptum ad essendum, & identificandum, quàm actu identificetur, quia aptitudo vniuersalis est ad vtrumque vt sit, & vt prædicetur in multis, & de multis, ergo ante actualem inclusionem datur vniuersalitas, quia datur aptitudo cum respectu, & ordine ad es-

fendum in multis. Et præterea inclusio actualis in multis non potest intelligi sine contractione actuali in illis, siquidem non includitur actu in singularibus, nisi eo modo quo est in illis, est autem in illis vt contractum, & determinatum in quolibet singulari, cum quo identificetur, non autem est, vt indiferens ad plura in quolibet singulari; ergo identificatur, & includitur in illis mediante contractione, sed prius vniuersale est contrahibile in multis, quàm contractum actu, ergo prius quàm inclusum actu.

Non obstat fundamentum oppositum, quòd scilicèt ipsa inferiora non sunt nisi per inclusionem superioris in illis.

Respondetur enim, quòd ante actualem inclusionem ipsa inferiora sunt vt potentia includere inquantum inferiora, sicut ipsum superius vt potens includi, & sic terminant relationem superius antequam consideretur actualis inclusio. Itaque sicut actu aliquid est superius quando actu ei conuenit aptitudo vt includatur, & sit in multis, non quando solum actu includitur, ita actu sunt inferiora sub formalitate inferiorum quando considerantur, quòd actu eis conuenit posse includere, & contrahere superius suum, non quando actu includunt, tunc enim dissipatur distinctio superioris, & inferioris. In re tamen inferiora actu includunt superius, sed hoc identicè habent cum superiori, non formaliter quatenus inferiora.

Dico vlt. Prædicabilitas, seu relatio ad plura in ratione prædicandi est quasi passio vniuersalitatis, quæ est relatio ad essendum in pluri-

pluribus. Est contra P.Mer.c.1. de vniu.disp. 2.q.2. Ratio est, quia fundamentum, & radix prædicabilitatis est identitas extremorum prædicabilium, vt dicemus qu.5. & de se constat, quia quod non est idem alio, non verè prædicatur, sed remouetur ab illo, ergo aptitudo ad identificandum est fundamentum aptitudinis ad prædicandum, seu radix illius, & sic prædicabilitas se habet vt passio, & quid consecutum ad istam aptitudinem. Ergo & relatio ad multa in essendo, seu identificando est prior relatione ad multa in prædicando, & illa est vniuersalitas, hæc prædicabilitas.

Nec obstat, quòd aptitudo ad essendum est solum non repugnantia, non positiua relatio, vnde, in genere positiuæ relationis prima est prædicabilitas, quia positiua aptitudo est ad essendum per operationem intellectus quod fit per prædicationem, non ad essendum in re, & extra operationem intellectus.

Sed Resp. Quòd ista aptitudo ad essendum etiam positiuè consideratur ab intellectu, quatenus ante prædicationem ipsa natura abstracta consideratur vt contrahibilis, & identificabilis, sicut verè in re identificatur, & quia identificabilis, ideò prædicabilis. Vnde est apta, vt per operationem intellectus non solum prædicetur, sed etiam contracta, & identificata intelligatur per hoc quòd natura communis ante secundam operationem intellectus, in qua est prædicatio, intelligatur vt identificabilis cum singulari, & aliquando per simplicem conceptum identificata intelligi potest ex vi prioris.

ARTI-

ARTICVLVS VI.

Vtrum gradus Metaphysici in qualibet re distinguantur sola distinctione rationis: an ex natura rei.

NOmine. *Gradus Metaphysici* (vt suprà dictum est) nihil aliud intelligimus, quam prædicta superiora, & inferiora, quæ de aliquo prædicantur, quæ idcirco *gradus* dicuntur, quia cum sit vnum vniuersalius, & superius altero in cognoscendis illis quasi ascendimus, & descendimus, sicut de Petro, v.g. prædicatur *homo*, & supra illud *animal*, & supra illud *corpus*, &c. Et inquirimus, an distinguantur ista prædicata, seu gradus ex natura rei, ante omnem operationem intellectus, an solùm mediante eius operatione?

Et quia in hoc est controuersia satis celebris inter scholam D. Thomæ, & Scoti, quæ maximè pendet ex his, quæ supra de distinctione, & identitate rationis dicta sunt, breuiter recolere oportet, quæ ibi dicta sunt de triplici distinctione, quam agnoscit Scotus, scilicet reali absoluta, idest, quæ admittit separationem ex remorum, formali ex natura rei, quæ separationem non admittit, sed negationem identificationis formalis, ita quod vna ratio non sit de conceptu alterius ex propria natura, & denique distinctione rationis, quæ ex sola ratione formante dependet, non in re fundatur. E contra verò D. Thom. solum duo genera distinctionis agnoscit, realis, & rationis, quia omnis ratio distinguendi, & cau-

sa,

sa, vel est in re, vel non est in re, sed in ratione. Et vtraque distinctio est duplex; Realis, alia rei à re, alia rei à modo. Rationis, alia rationis ratiocinatæ, alia rationis ratiocinantis, quæ præced. q. explicata sunt.

Inquirimus in præsenti: An prædicata essentialia, quæ in eodem subiecto reperiuntur, habeant distinctionem illam, quam Scotus vocat ex natura rei; An solum rationis. Nam quòd non sit realis distinctio tanquam inter duas res, seu entitates, in confesso est apud omnes, siquidem in vna, & eadem entitate conueniunt, v.g. in vno homine, & ab eadem forma proueniunt etiam in substantia composita, in qua tantùm vna forma datur, vt in libris de Anima ex professo ostendendum est. In hac autem quæstione vniuersalius procedimus, quia in reliquis prædicamentis præter substantiam, constat non dari entitatem compositam ex pluribus formis, sed esse formas simplices, in quibus tamen dantur gradus Metaphysici, seu prædicata superiora, & inferiora, & in ipso etiam prædicamento substantiæ dantur formæ simplices, vt Angeli, in quibus gradus isti ab eadem forma debent sumi, & consequenter in illis manifestè constat non posse gradus istos distingui realiter tanquam res à re. Vnde tota difficultas deuoluitur ad distinctionem illam ex natura rei formalem, an sit admittenda in istis gradibus.

Sit vnica conclusio. Nulla datur distinctio ex natura rei formalis acta extra intellectum inter gradus istos Metaphysicos, sed solum datur distinctio virtualis, & fundamentalis, quæ actualis redditur per intellectum. Hæc

con-

conclusio sumitur ex Philosopho in 7. Metaphys.tex.43. vbi videri potest D. Tho. lect.12. & 13. Et cap.3. de ent. & essent. & opusc.42. cap.9. & 1. p.q.76. art.3. Quibus locis ostendit quomodo genus non differat à differentia, & ab inferioribus secundum rem, sed solùm per rationem. Et quæst. de spiritualibus creaturis art.1. ad 9. vbi similiter dicit quòd *formæ quibus species distinguuntur, non sunt aliud à forma generis secundum rem*. Et D. Thomam communiter sequuntur eius discipuli, vt videri potest in Caietano prædicto loco de ente, & essent. & cap.6. q.12. M.Sot.q.3.vniu.& alij videri possunt in Cursu Carmel. disp.3. de vniu. quæst.4.

Fundamentum huius conclusionis sumitur ex duobus. *Primò* ex destructione illius distinctionis ex natura rei formalis generaliter loquendo. *Secundò* ex peculiari ratione prædicatorum essentialium, quæ ab eadem forma proueniunt.

Et quantum ad primum, supra q.præc. ar.3. distinctionem illam reiecimus. Nunc solùm addo, quòd distinctio ista necessario debet actu, & in re tollere aliquam identitatem, si ante operationem intellectus, actu est distinctio, essentialiter enim distinctio habet tollere identitatem in eo, in quo est distinctio. Ista ergo distinctio formalis non tollit identitatem in ipsa entitate, & realitate, sic enim esset verè, & propriè distinctio realis, & non formalis, siquidem haberet effectum formalem distinctionis realis, qui est tollere identitatem realem, & sic nihil ei deesset quo minus realis distinctio esset. Solùm ergo in sententia Scoti tol-

tollit identitatem conceptus, seu formalis rationis, idest, quòd vnum in re non sit de conceptu, & formali ratione alterius, seu de constitutione illius. Ad hoc autem non requiritur distinctio actualis, sed sufficit virtualis, & fundamentalis, quia scilicet præbet fundamentum vt vnum sub distinctione ab altero concipiatur, & sine illo repræsentetur, & sic ibi actu reluceat distinctio, vbi actu est ablata identitas. Cæterum in re solum inuenitur, quòd vnum non sit formale constitutiuum alterius, atque adeo non habet connexionem essentialem cum alio modo formali, seu constitutiuo, licet habeat modo identico. Hoc autem non est actu habere distinctionem in re, sed solum non omni modo esse identificatum in re, & aliud est dicere, hoc non est actu idem cum illo, sed distinctum, aliud hoc non est tali modo idem cum illo, licet absolute sit idem; sufficit enim ad hoc secundum, quòd inter aliqua extrema non sit habitudo, & connexio essentialis formaliter, & ideo essentiali modo non sunt idem, vt autem actu sit distinctio, requiritur quòd absolutè non maneant idem, & non solùm tali modo, quod est secundum quid; sicut etiam dici potest, quòd natura manet negatiuè communis in singularibus ex se, non absolutè, & in actu, & sicut manet vna formaliter negatiuè, nón positiuè, sic datur distinctio formalis negatiuè, non positiuè, quasi dicas ex vi conceptus formalis, hoc non est idem, seu est distinctum ab alio, sicut ex principijs speciei est vnum seu non distinctum, & natura secundum se non est singularis, quod totum non est actu in re pone-

ponere communitatem negatiuam, aut vnitatem formalem, ergo neque distinctionem illam formalem actu est dare.

Et confirm. Quia tunc dicitur aliquid actu dari in re, quando actu existit in re, si enim actu non existit, solum est in potentia, & virtualiter, erit autem actu, cum cognoscetur, vel ponetur existens. Sed vt sit actu in re, non sufficit, quòd dicatur aliquid dari quantum est ex vna parte, si ex alia non detur, sed requiritur quòd absolutè, & simpliciter detur, ergo non sufficit dicere, quòd vnum non est idem cum alio ex vi conceptûs formalis, vt dicatur simpliciter esse actu non idem, seù distinctum in re, sed solum secundum quid, & negatiuè, idest, quantum est ex vi constitutionis, & conceptus formalis non est idem, sicut res ex se non est singularis in re, sed non dicetur, quòd actu non est singularis.

Secundum principium ad non distinguendos istos gradus ex natura rei frequenter sumitur à D. Thom. ex eo, quia proueniunt ab eadem simplici forma, vt patet 1.p. q.76. art.3. ad 4. & 7. Met. lect. 12. §. *Soluit* in fine. Nam substantiæ separatæ, & accidentia sunt simplices entitates, in vno autem composito substantiali est tantum vnica forma, vt modo supponimus, & in libris de Anima probabitur, ergo omnes gradus, seu prædicata, quæ ex tali forma conueniunt rei, non distinguuntur actu in re. Patet consequen. quia habent identitatem eiusdem formæ, ergò non distinguuntur in ipsa forma. Si autem ex eo quòd vnum prædicatum, seu vnus gradus non est de conceptu alterius, distinguuntur actu in re, cur non distin-

distinguentur tanquam diuersæ formæ? Siquidem sunt distinctæ rationes formales actu, & consequenter distincta principia *quo*, hoc autem est esse actu in re distinctas formas.

Solum de gradu indiuiduali posset aliquis hæsitare, neque enim videtur sumi à forma, sed à materia signata principijs materialibus, quæ sunt extra essentiam specificam, vt communiter dicitur in sententia D. Tho. Similiter genus dicitur sumi à materia, & differentia à forma, non ergo gradus omnes sumuntur ab eadem entitate.

Sed ad primum Respond. Quod indiuiduatio in his, quæ sunt composita ex materia, & forma, licet sumatur à materia signata, non tamen excludit formam, quia ipsa signatio materiæ ex quantitate prouenit, quæ à diuersis formis diuersa quantitas est, vt constat ex Diu. Th. 1. p.q.7.art.3.& in 2. dist.3. q.2.ar.1.ibi. *Cum quantitates determinatæ, & omnia alia accidentia secundum exigentiam formæ in materia recipiantur.* Et hoc patet, quia licet quantitas habeat partes materiales ratione materiæ tantum, vt patet in homine, tamen quòd sit quantitas sic, vel sic formata, habet à forma. Vnde etiam ratio formæ ad gradum indiuidualem concurrit, licèt dependenter ab incommunicabilitate materiæ, & illius designatione, & diuisione per quantitatem. In substantijs autem, quæ non sunt compositæ ex materia,& forma, constat indiuiduationem non sumi à materia, licet in accidentibus habitudinem ad subiectum dicat. De quibus latius dicemus infra agentes de indiuiduo, & in libris de Gener. tractando de principio indiuiduationis.

Ad

Ad secund. Respond. ex D. Tho. de ente, & essent. cap. 3. & 6. & opusc. 42. cap. 7. Quòd non sumitur genus à materia quatenus est pars physica distincta à forma, sed quia sumitur ab eo, quod materiale, & potentiale est in vnaquaque re, & quia in substantijs compositis, quæ magis nobis sunt notæ, materia est principium potentialius quàm forma, ideò sumpta est illa propositio, quòd genus sumitur à materia, & differentia à formá.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRæcipua argumenta Scoti ad probandam distinctionem illam formalem ex natura rei quæstione præcedenti art. 3. sunt proposita. Et reducitur præcipuum fundamentum ad hoc, quia ante omnem operationem intellectus dantur aliquæ formalitates, quarum vna non includit aliam, & in quibus datur actualis oppositio, ergo & actualis distinctio. Conf. est bona. Quia omnis distinctio fundatur in aliqua oppositione, & exclusione vnius ab alio, ergo si hæc datur actualiter ante operationem intellectus, etiam & distinctio. Anteced. verò probat. Nam rationale non est de conceptu animalis, nec definitur eadem definitione, siquidem inuenitur animal sine rationali, ergo vnum non includitur in conceptu alterius. Similiter in animali, & rationali verificantur actu contradictoria, ergo reperitur actualis aliqua oppositio, nam formalitati animalis conuenit esse id, in quo conueniunt homo, & brutum, non verò rationali; & formalitati rationalis conuenit discurrere, seu intel-

ligere, formalitati animalis non conuenit discurrere, ergo ista contradictoria verificantur à parte rei de istis formalitatibus, ergo non sunt idem à parte rei, quia de eodem à parte rei contradictoria non verificantur. Idem prorsus argumentum fit de actione, & passione, de personis, & essentia diuina, quòd essentia est communicabilis, persona non est communicabilis, quæ sunt contradictoria.

Respond. Quòd ista omnia saluantur cum sola virtuali distinctione, nec requiritur quòd sit actualis diuisio inter extrema. Et si hæc argumenta aliquid probant, etiam probant distinctionem realem, & non solùm formalem, quia etiam contradictoria non possunt conuenire eidem realitati. Et negatio inclusionis vnius in conceptu, & definitione alterius, si actu facit diuisionem, non est cur actu non constituat diuersas realitates. Dicimus ergo, quòd vnum potest esse idem cum alio dupliciter; vno modo adæquatè, & ex omni parte idem, & sic vbi reperitur vnum reperitur aliud, & in conceptu vnius intrat alterum: alio modo aliqua sunt vnum, & idem inadæquate, quia licet vnum identificetur cum alio simpliciter, non tamen omni modo, nec cum omnimoda restrictione ad illud, sicut ens identificatur cum modo per se, & in alio, ita tamen quod non quicquid est ens habet esse per se determinatè, aut in alio determinatè. Et essentia diuina identificatur cum paternitate realiter, & entitatiuè, vt etiam Scotus fatetur, non tamen cuicumque conuenit essentia diuina entitatiuè, conuenit paternitas entitatiuè, vt Filio. Quòd ergo admittere tenentur in identifica-

tificatione entitatiua, & reali, nos dicimus de formali, quòd licet vnum non sit de conceptu alterius, adhuc tamen non distinguitur à parte rei ab illo, quia solum deest illi habitudo essentialis, quæ requiritur ad identificationem intrinsecam, non tamen datur actualis diuisio tollens actu identitatem, & vnitatem, quæ inuenitur à parte rei. Et ita manent vnum simpliciter, sed non omni modo, nec adæquatè, & sic possunt habere distinctas definitiones propter virtualem distinctionem, quæ concipi possunt tanquam distincta, & sic definiri, definitio enim fit per actū intellectus, qui actualiter distinguit conceptus, in re autem solùm fundamentaliter differunt, ratione cuius virtualis distinctionis non sunt nomina synonima *animal*, & *homo*, & alia quæ istas distinctas rationes formales significant: vt docet D. Tho. 1.p. q.13. ar.3. & q. 7. de Potentia, ar.6.

Similiter Respondemus ad ea, quæ ex parte oppositionis & contradictionis opponuntur, dicimus enim quòd de eodem secundum diuersas rationes possunt contradictoria verificari, & oppositio exerceri, præsertim quando contradictio fit ratione alicuius reduplicationis, & appellationis, seu specialis modi concipiendi, quæ est expressa doctrina D. Thom. 1. p. q.39. art.1. ad 2. vbi inquit. *Quòd quia essentia & persona in diuinis differunt secundū intelligentiæ rationem, sequitur quod aliquid possit affirmari de vno, quod negatur de altero.* Nec argumentum oppositum aliquid probat contra hoc; Quia non negamus verificari contradictoria à parte rei, sed negamus requirere distinctionem actualem à parte rei, & suffi-

cere dicimus virtualem, ratione cuius aliquæ non ſunt idem omnino & adæquatè, & ita fit contradictio circa idem, non ſub eadem ratione, nec ſub eodem modo. Oppoſitio autem actualis cauſat diſtinctionem actualem in extremis inter quæ verſantur, v. g. inter eſſe, & non eſſe, inter contraria, &c. ſed non in ſubiecto, cui conuenit; ſufficit enim quòd ſubiectum virtualiter ſit diuerſum, & ſub diuerſa ratione contradictoria admittat.

Secundò arguitur. Totum Metaphyſicum, & gradus illius correſpondent toti & partibus Phyſicis, ex quibus Metaphyſicum deſumitur, ſed totum Phyſicum componitur ex partibus realiter diſtinctis, vt ex corpore & anima; ergo ſimiliter totum Metaphyſicum componetur ex gradibus ex natura rei diſtinctis. Antecedens conſtat, quia compoſitum Metaphyſicum non eſt pura compoſitio rationis, alioquin conueniret Deo, ergo correſpondet illi in re aliqua compoſitio. Conſeq. patet. Tum quia totum Phyſicum & Metaphyſicum in re ſunt idem, ergo admittunt eandem diſtinctionem in ſuis componentibus. Tum quia D. Tho. in 3. cap. de ente & eſſentia dicit hominem componi ex corpore & anima, ſicut ex duabus rebus tertia res: corpus autem non dicit ſolam materiam, ſed gradum corporeitatis, ergo poteſt vnus gradus diſtingui realiter ab alio cum quo componit.

Et confirm. Quia ſi non diſtinguuntur iſti gradus abſolutè, prædicarentur genus, & differentia etiam in abſtracto, & ſic eſſet verum, quòd rationalitas eſt animalitas, & è contra, quod tamen non eſt admittendum, ergo aliquam

quam habent distinctionem à parte rei.

Respond. Totum Metaphysicum non componi ex partibus, sed ex prædicatis, nec correspondere compositioni ipsi ex materia, & forma, cum inueniatur compositum Metaphysicum etiam in his, quæ non sunt composita ex materia, & forma, vt in Angelis, & in accidentibus; vnde super ipsum totum Physicum cadit ipsa compositio Metaphysica assumens ipsum totum, vt magis, vel minus determinatum, & sic componens non ex partibus, sed ex conceptibus; vnde ista compositio est rationis, sed cum fundamento in re, quod tamen fundamentum non inuenitur in Deo, quia cum sit actus purus, non habet aliquid minus determinatum, & actuabile, & aliquid magis determinatum, & actuans, seu contrahens. Vnde licet totum Metaphysicum, & Physicum sint idem in re, non tamen eiusdem modi compositionis est vtrumque. Et quando dicit Sanctus Thomas hominem componi ex corpore, & anima, vel sumit corpus pro materia, & non pro corpore informato forma, sed solum pro materia disposita, & organizata: & sic loquitur de compositione Physica, vel sumit corpus pro eo, quòd antecedit infusionem animæ, & est sub forma embrionis, ex illo enim adueniente anima, sed excludente formam embrionis, fit homo, vt ex duabus rebus tertia res.

Ad confirm. Respond. Quòd licèt rationalitas, & animalitas sint à parte rei indistinctæ, propter modum tamen significandi non verificatur in sensu formali, quòd rationalitas est animalitas, vel è contra, quia ista abstra-

cta significant ipsam solam formalitatem secundum quam non verificatur quòd formaliter rationalitas est animalitas, cum vnum non includatur in conceptu alterius, nec respiciat illud, vt constitutiuum sui, sicut quando dicitur, humanitas est animalitas, quia animalitas est de conceptu humanitatis. Identicè tamen verificantur quòd rationalitas est res, quæ est animalitas, & è conuerso, sed de his amplius dicemus infra quæstione 5.

QVÆSTIO IV.

De Causa Vniuersalis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm beneficio intellectus agentis in specie ab ipso producta repræsentetur vniuersale Metaphysicum.

T intelligatur quid nomine *Intellectus agentis* significetur supponendum est ex lib. 3. de Anima, & D. Thoma 1. par. qu. 79. art. 2. & 3. & pluribus alijs in locis esse in nobis duplicem intellectum, alterum agentem, alterum possibilem, seu passibilem. Dicitur intellectus agens, non ab agendo, & producendo cognitionem, sed ab agendo species, quæ recipiuntur in intellectu passibili, qui ideò nominatur passibilis, quia patitur, seu

ſeu recipit iſtas ſpecies, & illis receptis operatur cognitionem, eo quòd omnis cognitio generatur à potentia, & obiecto, obiectum autem non poteſt per ſuam entitatem eſſe in potentia, ſed per ſuam ſpeciem, ſeu ſimilitudinem, quæ in noſtris potentijs eſt accidens quoddam gerens vices vices obiecti, & illud repræſentans. Et licet ab obiectis externis mittantur ſpecies iſtæ ad ſenſus exteriores, quibus ſenſus informati in cognitionem procedunt, & inde ad interiores ſenſus alias ſpecies tranſmittunt, quas dari ipſa experientia manifeſtat, cum ceſſantibus ſenſibus externis repræſentationes fiāt in internis, ſicut patet in ſomniantibus: Tamen iſtæ ſpecies non ſunt proportionatæ intellectui, qui cum ſpiritualis ſit, ſpiritualium repræſentationem poſtulat, & obiectum intelligibile, non ſenſibile; Ideo neceſſe fuit ponere quandam vim, ſeu potentiam, quæ ex iſtis ſpeciebus ſenſibilibus ſpiritualem ſpeciem eliceret, quam intellectui poſſibili tribueret. Et iſta vis, ſeu potentia non poteſt intelligere, quia intellectio producitur à potentia & ſpecie, iſta autem potentia facit ſpecies, non ſupponit illas vt intelligat, vnde faciendo illas non intelligit.

Hoc breuiter ſuppoſito. Duo ſunt quæ difficultatem in hac parte faciunt. *Primum eſt*, An illa ſpecies quam producit intellectus agens ſolum repræſentet naturam & non ſingularitatem, ita quòd non detur in intellectu ſpecies directè repræſentans ſingulare ſenſibile, vt propria illius. Et de hac quæſtione nihil dicemus in præſenti, quia pertinet ad libros de Anima, & ad initium Phyſicorum, vbi tractatur an ſingulare directè cognoſcatur à no-

ſtro intellectu. *Secundum eſt*, An ſuppoſito quòd illa ſpecies intelligibilis producta ab intellectu agente repræſentet naturam, & non ſingularitatem, ſeu conditiones indiuiduas, hoc ipſo repræſentet naturam cum vniuerſalitate ſaltem Metaphyſica, an ſolum repræſentet naturam ſecundum ſe omni ſtatu remoto, tàm vniuerſalitatis, quàm ſingularitatis. Et loquimur de vniuerſali Metaphyſico, quia ad hoc ſufficit excluſio ſingularium, & abſtractio negatiua. Ad vniuerſale autem Logicum requiritur etiam ordo ad inferiora, qui cum ſit relatio rationis, non conſequitur ex abſtractione quomodocumque, ſed ex abſtractione, quæ eſt cognitio. Hic autem non loquimur de vniuerſalitate cognita, ſed repræſentata anteceden er ad omnem cognitionem: intellectus enim agens omnem cognitionem præcedit.

Negatiuam partem plures Authores ſuſtinent, vel quia exiſtimant ſpecies productas ab intellectu agente, licet entitatiuè ſpirituales ſint, repræſentatiuè tamen à ſingularibus non abſtrahere, vt indicat P. Merin.diſp.2. de vniu. q. 1. num. 29. & ex Scoto referunt Conimb.q.5.de vniu.art.2. Alij, quia etiam ſi repræſentent naturam ſine ſingularibus, adhuc tamen negant ibi repræſentari vniuerſalitatem, quia hæc ſolum fit per cognitionem: illa autem ſpecies eſt principium cognoſcendi naturam, non cognitam ſupponens, vel conſtituens, de quo vide P. Suarez diſp.6. met.ſect.6. num.7. qui etiam addit non omnem vniuerſalitatem fieri per intellectum agenté, v.g. proprij, differentiæ, vel accidentis, ſed ſolum ſpecificam.

Nihi-

Nihilominùs sit vnica conclusio. In sententia D. Thomæ, quòd species producta ab intellectu agente repræsentat naturam sine singularitate; dicendum est repræsentari vniuersale fundamentaliter, quod est vniuersale Metaphysicum, ita quòd illa species non solum respicit naturam secundum se, & in statu solitudinis, sed sub vnitate præcisionis. Hæc conclusio docetur expresse à Caietano in 4. cap. de ente, & essentia post quæst. 6. §. *Istis prælibatis*. Et sumitur ex D. Thoma non solum ex locis vbi docet per intellectum agentem formari speciem repræsentantem naturam, & non conditiones materiales, seu indiuiduantes, vt specialiter videri potest 1. p. q. 14. ar. 11. ad 1. & q. 79. ar. 3. in fine corporis; & q. 85. art. 1. ad 3. & 4. & 2. contra Gent. cap. 77. Sed etiam in alijs locis, vbi docet naturam sic abstractam per intellectum agentem esse vniuersalem, vt patet in opusc. 55. vbi dicit: *Quòd vna & eadem natura quæ singularis erat, & indiuiduatur per materiam in singularibus hominibus, fit postea vniuersalis per actionem intellectus depurantis ipsam à conditionibus, quæ sunt hic, & nunc, &c.* Et opusc. 48. cap. 1. inquit: *Quod in nostra phantasia forma repræsentans hunc hominem agit virtute intellectus agentis in intellectum possibilem, & causatur tunc in intellectu possibili quædam forma, quæ dicitur species intelligibilis, vel secundum alios, actus intelligendi, vel verbum, quæ forma repræsentat hominem vt abstractum à conditionibus materialibus, & hoc dicitur esse vniuersale*. Ergo secundum D. Thom. non repræsentat naturam secundum se, quia ista nec est vniuersalis,

nec particularis, sed repræsentat vniuersale.

Fundamentum Conclusionis est. Quia species illa sic producta per intellectum agentem repræsentat naturam exclusis indiuiduis, vt nunc supponimus, & repræsentat illam tanquam vnam, ergo non repræsentat solum naturam secundum se, nec cum vnitate singulari, sed cum vnitate præcisionis, quam consequitur aptitudo, seu non repugnantia ad respiciendum illa, & essendum in illis, quod est vniuersale Metaphysicum, & fundamentum Logici. Conseq. manifesta est, quia natura secundum se, nec est vna, nec plures, vt quæstion. præced. ex D. Thoma satis ostensum est, ergo si ibi repræsentatur natura vt vna, debet repræsentari, vel cum vnitate singulari, vel vniuersali, & non singulari vt supponimus, ergo vniuersali: Et hoc vocamus vniuersale Metaphysicum, quòd in hoc distinguitur à Logico, quòd vtrumque respicit singularia, sed Metaphysicum respicit illa vt terminum à quo, quia abstrahit ab illis, Logicum autem vt terminum ad quem, quia respicit illa vt dicatur de illis.

Totus iste discursus legitimus est, & solùm restat probare illam minorem, quòd in illa specie repræsentatur natura vt vna. Et hoc probatur. Quia intellectus informatus illa specie cognoscit naturam vt vnam, ergo in ipsa specie repræsentabatur vt vna, cognitio enim id attingit cognoscendo, quòd species repræsentando. Quòd autem intellectus cognoscat naturam vt vnam informatus illa specie, manifestè constat, quia si non cognosceret vt vnam, ex vi talis cognitionis natura

non

non redderetur vna vt cognita, ergo si redditur cognita vt vna, cognitio attingit illam vt vnam.

Dices: Etiam quando intellectus cognoscit naturam secundum se, cognoscit illam vt vnam, qua vnico actu illam attingit, actus autem vnus respicit obiectum vnum, & tamen ex hoc illa natura non habet vnitatem vniuersalis, ergo neque colligitur sufficienter, quod habeat illam quando ex vi speciei ab intellectu agente productæ naturam cognoscit. Potest enim illam cognoscere vt vnam secundum se.

Respondetur. Quòd quando cognoscitur natura secundum se, sub modo vnitatis cognoscitur, & ex illo consequitur in natura illa aliqua vnitas præcisionis, & ideò naturam cognosci secundum se non tollit vnitatem consequutam ex modo cognitionis, sed solum designantur quod ex parte rei cognitæ secundum se non habet illam vnitatem. Vnde natura secundum se solum significatur ex parte rei cognitæ, si tamen cognoscitur per modum vnius, hoc ipso ex ipso modo cognoscendi habet vnitatem præcisionis, & vniuersalitatis, itaque, vt cognita, est vna, ex modo cognoscendi, & secundum se, non est vna ipsa res cognita vt ex se.

Ad fundamentum oppositæ sententiæ Respond. In illa specie non dari vniuersalitatem, & vnitatem præcisionis actu cognitam, sed virtute cognitam, & actu repræsentatam eo modo quo repræsentatio conuenit speciei impressæ, sicut enim in memoria manent species repræsentantes vniuersale, non quod actu ibi sit cognitum, sed quia ibi est repræsentatum

repræsentatione speciei impressæ: sic dicimus de illa specie formata ab intellectu agente. Vnde consultò non proposuimus in titulo quæstionis, *An sit* ibi vniuersale Metaphysicum, sed *An repræsentetur*? Agimus enim hic non tàm de vniuersali in essendo, quàm in repræsentando, quia tamen ibi repræsentatur vniuersale, quod adueniente cognitione redditur actu cognitum, & vniuersale in essendo, ideo dicimus illam speciem repræsentare vniuersale Metaphysicum, licet ibi nondum existat actu aliquod ens rationis, quod pertinet ad vniuersale Logicum.

Instabis. In illa specie non repræsentatur vniuersale formaliter v. est ens rationis, sed fundamentaliter, ergo vel fundamentaliter proximè, vel remotè: Si remotè, sunt ipsamet singularia à quibus sumitur vniuersale: si proximè; hoc ipsum est ens rationis; quod non potest ante cognitionem intellectus possibilis haberi. Et præsertim hoc vrgetur de ipsa aptitudine vniuersalis, nam per intellectum agentem non potest haberi actus huius aptitudinis, ergo neque ipsa aptitudo, & potentia. Conseq. patet, quia vbi est impossibilis actus non potest dari potentia, quæ possibilitatem ponit ad actum. Anteced. verò constat, quia actus eius est prædicari de multis, sed non potest prædicari per intellectum agentem, ergo &c. De vnitate etiam est difficultas, quia intellectus agens non format vnam naturam ex pluribus indiuiduis, quia non habet actum conferendi, & comparandi vnam alteri, cum non cognoscat, sed habet solam præcisionem negatiuam, quatenus sumit vnum; scilicet naturam,

turam, & relinquit alterum, scilicet singularitatem, ergo solum in vno indiuiduo accipit id quod est naturæ relicto eo quod est indiuidui, hoc autem est solum accipere naturam secundum se, non verò secundum vnitatem indifferentiæ, & aptitudinis ad plura, ergo non facit vnitatem vniuersalitatis, quæ non est sola vnitas sine vna indiuiduatione, sed cum indifferentia ad plura.

Respond. In illa specie repræsentari vniuersale fundamentaliter cum fundamento proximo nondum cognito, sed repræsentato. *Et ad instantiam Resp.* Quòd fundamentum proximum vniuersalitatis est quidem ens rationis, quod ante cognitionem intellectus non est in actu, & formaliter, potest tamen esse virtualiter, & repræsentatiuè, sicut in imaginatiua potest dari ens rationis, vt chymæra repræsentatiuè, vt diximus qu. 2. Quare ex vi intellectus agentis non habetur aliqua secunda intentio formaliter, potest tamen haberi fundamentaliter, quia ipsa præcisio, sub qua repræsentat naturam, realis non est, licet nondum sit actu cognita, sed repræsentata, vt cognoscatur eo modo, quo præcisio illa repræsentari potest non vt res, sed vt conditio rei repræsentatæ.

Ad replic. de aptitudine dicitur. Quòd vbi est impossibilis actus quasi ab intrinseco, deest potentia, si autem solum ab extrinseco, scilicet defectu applicationis, non deest potentia, sicut ignis habet potentiam ad comburendum lignum Romæ, sed non applicationem, sine qua non potest comburere; sic natura illa præcisa habet capacitatem, seu non

repu-

repugnantiam, vt prædicetur de multis, deest tamen applicatio, quæ est cognitio.

Ad in, ant. de vnitate Resp. Quòd intellectus agens non accipit vnam naturam collatiuè, sed præcisiuè ex pluribus, vel ex vno indiuiduo, accipiendo id quod de se non repugnat esse in pluribus. Vnde ex hoc non redditur natura solum repræsentata intrinsecè quantum ad prædicata essentialia, sed repræsentata tali modo, scilicet per modum vnius, quod est accipere illam vnam vnitate præcisionis cum non repugnantia ad plura. Et quando dicitur quod est præcisio purè negatiua. *Resp.* Quòd illa præcisio respectu inferiorum, quæ relinquit, negatiuè se habet, respectu autem naturæ, quam accipit, repræsentando positiuè, per modum vnius illam repræsentat, sicut & postea quando cognoscitur ex informatione talis speciei, & hoc sufficit ad vniuersale Metaphysicum repræsentatum, quia dicit naturam cum conditione vnitatis præcisionis, & non repugnantia ad plura.

Argumenta autem quæ afferri possent ad probandum quòd species abstracta ab intellectu agente non repræsentat directè naturam sine indiuiduatione ex eo quod non possit intellectus agens illuminare phantasma, quod est corporeum, actione, & lumine spirituali, omittimus in præsenti, quia pertinent ad libros de anima; sufficit aduertere, quòd phantasmata non illum nantur recipiendo in se aliquam lucem spiritualem, sed vt inquit D. Th. 1. p. q. 85. art. 1. ad 4. *Illuminantur phantasmata quia ex virtute intellectus agentis redduntur habilia vt ab eis species intelligibiles abstra-*

strahantur : Phantasma ergo quatenus est capax, & habile, vt determinet intellectum agentem ad producendum speciem huius obiecti potius quàm illius, dicitur illuminari ab eo quasi extrinsecè, quia vtitur illo quasi instrumento determinante, ipsa verò species producta ex determinatione phantasmatis, est illuminatio spiritualis, sed hæc ponitur in intellectu possibili. An verò recipiant aliquem modum, vel impressionem phantasmata ab intellectu agente, quæ non sit illuminatio, sed modus quidam habilitatis sicut instrumentum ab artifice, non abhorreo, sed de hoc in libris de Anima.

ARTICVLVS II.

Vtrum vniuersale Metaphysicum in actu cognitum fiat per actum absolutum intellectus: Et vniuersale Logicum per comparatiuum.

Actus comparatiuus intellectus potest sumi dupliciter, vno modo vt pertinet ad secundam, & tertiam operationem intellectus, qua comparat vnum alteri componendo, vel diuidendo, vel etiam per illationem discurrendo: alio modo vt pertinet ad primam operationem per quam vnum non attribuitur alteri, vel deducitur ex alio, sed tamen cognoscitur vnum vt ordinatum ad aliud, & non in se absolutè, sicut relatio ipsa cognoscitur per simplicem operationem quando apprehenditur, vel definitur. Itaque per cognitionem secundæ operationis attribuitur aliquid

quid subiecto tanquam prædicatum, & sic per talem actum comparatiuum potest prædicari ipsa natura de inferioribus ad quæ habet relationem, & potest etiam vniuersalitas ipsa prædicari de natura, quam denominat tanquam forma, & consequenter prædicatur de illa. At verò per comparationem primæ operationis non attenditur attributio prædicati ad subiectum, sed cognoscitur natura vt respiciens terminum ad quem ordinatur, quæ potest cognosci, vel in actu signato, & reflexo, vel quasi in actu exercito cognoscendo naturam cum ordine ad suum terminum. Et discerne quòd actus iste comparatiuus non dicitur talis nisi quia respicit terminum ad quem, qui propriè est terminus comparationis seu relationis, non quia respicit terminum à quo, non enim ad illum comparatur, sed ab illo separatur.

Actus autem absolutus dicitur per oppositum ad comparatiuum, scilicet ille qui non comparat, neque ordinat vnum ad aliud, sed rem ipsam cognoscit secundum se. Potest autem aliquis actus absolui ab ordine ad aliud dupliciter: vno modo purè negatiuè accipiendo vnum omni alio suppresso, vel omisso, ad quod poterat ordinari, alio modo priuatiuè, seu positiuè, quia accipit vnum separando ab alio cum cognitione vtriusque termini. Hinc nascitur duplex abstractio, alia negatiua, alia positiua. Negatiua concipit vnam naturam omissis conditionibus indiuiduantibus, & circa illas negatiue se habendo. Abstractio positiua est illa, quæ separat naturam à conditionibus non purè omittendo, & relin-

relinquendo indiuidua, seu differentias indiuiduales, sed cognoscendo id, quod relinquit, & id quod assumit, & consequenter cognoscendo distinctionem inter vnum, & aliud.

His suppositis loquendo de vniuersali cognito per intellectum possibilem non repræsentatum tantum in specie, de quo præced. artic. duplex est principalior sententia inter grauiores Authores. Prima docet absolutè fieri vniuersale per actum abstractionis. Secunda fieri per actum comparatiuum, non distinguendo de vniuersali Metaphysico, vel Logico, de comparatione simplicis apprehensionis, vel prædicationis. Primam docuit Durandus in 1. dist. 3. qu. 15. num. 27. & in 2. dist. 3. qu. 7. num. 7. Toletus q. 2. de vniu. & alij. Secunda attribuitur Scoto in 1. dist. 3. q. 1. solut. ad 1. Soncinati 5. Met. q. 27. & 10. Met. qu. 15. & alijs. Videatur Arauxo 3. Met. q. 3. ar. 5. Curs. Carmel. d. sp. 3. de vniu. q. 6.

Inter has sententias principales, quidam volentes eas concordare dixerunt primam sententiam esse veram de vniuersali Metaphysico, & absoluto, secundam de Logico, quod est relatiuum. Ita Pater Suarez disput. 6. Met. sect. 6. nu. 8. At verò Martinez disp. 1. de vniuer. qu. 2. distinguit vniuersalitatem vt sic, & vniuersalitatem Metaphysicam, & Logicam. Et vniuersalitatem secundum se dicit fieri per abstractionem quatenus dat ei vnitatem præcisam. Vniuersalitatem autem vt Metaphysicam fieri per abstractionem negatiuam, quatenus relinquit, seu amittit inferiora, vniuersalitatem autem Logicam fieri per abstractionem positiuam, quæ explicatur ab ipso sic,

quòd

quòd ista abstractio cum fiat considerando positiuè ipsa inferiora, & intelligitur natura inclusa in inferioribus, vt quid distinctum ratione ab ipsis, omne enim inclusum non in se, sed in alio includitur; & intelligitur à differentijs inferiorum separari, à quibus solis non autem ab ipsis inferioribus fit separatio vniuersalis. Iam supra retulimus hanc sententiam q. praeced.

Denique aliqui existimarunt naturam fieri vniuersalem per actum comparatiuum non simplicis relationis, sed praedicationis, quod pertinet ad secundam operationem. Ita attribuit quibusdam Complutensibus P. Merlin. disp.2. de vniu. q.2. & 3.

Dico primò. Vniuersale Metaphysicum fit per actum absolutum abstrahentem naturam ab inferioribus, tàm abstractione negatiua, quàm positiua. Itaque vtraque abstractio est actus absolutus; & non deseruit ad vniuersale Logicum formaliter constituendum, quod in relatione consistit. Haec conclusio probatur quantum ad duo. *Primum*, quòd ille actus praescindens naturam siue positiuè, siuè negatiuè, sit absolutus. *Secundùm* quòd vniuersale Metaphysicum, tàm ex praecisione negatiua, quàm positiua resultet. Et primum probatur sic: ille dicitur actus absolutus, qui attingit obiectum sine respectu, & ordine ad aliquid, vt ad terminum quem respiciat, sed actus praecisionis solum habet separare vnum ab alio vt à termino à quo, ergo per talem actum non consideratur aliquid vt ordinatum, & vt respiciens terminum ad quem, sed potius vt relinquens; ergo repugnat quòd aliquis actus abstra-

abstractionis, cuius officium sit tollere, & separare vnum ab alio, non sit actus absolutus, siquidem non comparat, neque ordinat ad illud à quo separat. In summa repugnat quòd aliquis actus faciat respicere aliquid vt terminum à quo, & vt terminum ad quem, cum sit oppositio inter ista duo, sed actus præscindens, & abstrahens respicit id à quo abstrahit tanquam terminum à quo, ergo non potest respicere illud tanquam terminum ad quem, sed comparatio, & ordo est ad aliquid, & ad terminum ad quem, ergo actus præscindens non est comparatiuus in eo in quo præscindit, quia id à quo præscindit respicit vt terminum à quo, non ordinat ad illud vt ad terminum ad quem.

Secundum quod probandum est in hac conclusione, sic ostenditur. Non solum præcisio negatiua, sed etiam positiua relinquit inferiora, & ab illis separat naturam, vna per positiuam cognitionem, alia solùm omittendo, seu non attingendo illa, ergo vtraque solum pertinet ad vniuersale Metaphysicum. Anteced. constat ex dictis, & conseq. prob. Quia negotiatur circa eumdem effectum, scilicet, circa separationem naturæ ab inferioribus, siue à differentijs extra quas concipitur, ergo tantum habet respicere ista inferiora vt terminum à quo, ergo nondum ponit in illa respectum, qui requiritur ad vniuersale Logicum, quia iste respectus debet esse ordo ad essendum, & prædicandum de multis, vt dicit ipsa definitio vniuersalis, ergo oportet quòd sit ordinatio conuertens naturam ad respiciendum ipsa inferiora, vt terminum ad quem, quia

quia tendit ad illa vt in illis sit, & de illis prædicetur, ergo non sufficit ille respectus quo solum natura auertitur ab inferioribus, seu ab illis abstrahitur per cognitionem positiuam, sed hoc totum pertinebit ad denudationem naturæ ab inferioribus, sub quo statu attingitur à Metaphysico, sicut à Logico sub statu quo conuertitur ad inferiora, vt possit prædicari de illis.

Dices: Abstractio ista positiua solum ponit naturam extra differentias, non verò extra ipsa inferiora, aliud est enim abstrahi à differentijs, quia extra conceptum illarum est, aliud ab inferioribus, extra quorum essentiam non est vniuersale, non enim conuenienter dicimus quòd animal abstrahitur ab homine, & equo, quia in eis semper manet etiam per rationem, sed ab aliquo hominis, & equi nempe à differentijs eorum, illa ergo præcisio positiua licet respiciat differentias, vt terminum à quo, ipsa tamen inferiora non respicit vt terminum à quo, nec ab illis abstrahit, sed potius in illis includitur, quod sufficit vt dicatur illa respicere.

Sed contra est. Quòd semotis differentijs quibus natura contrahitur, & determinatur, nihil manet in inferioribus in quo maneat inclusa, & ad quòd comparetur vt ad terminum, nam in homine, v. g. tantum sunt duo ex quibus constituitur, scilicet animal vt genus, rationale vt differentia: abstractio ergo quæ remouet animal à rationali quid relinquit in inferioribus, in quo animal illud excludatur? Solùm ergo manet inclusum in ipso animali, nam homo remota differentia destru-

ſtruitur, ergo non ſtat præſcindi à differentijs, & per eundem actum includi in inferioribus. Ac denique. Quia ille actus ſic præſcindens à differentijs, vel ſolum præſcindit ab illis, vel etiam attingit aliquid aliud ad quod tanquam ad terminum referat naturam. Si primum, non eſt actus comparans, & reſpicere faciens vt terminum ad quem inferiora, ſed ſolum remouens à differentijs. Si ſecundum. Ergo iſte actus non habet ſolum officium abſtrahendi, & remouendi differentias, ſed etiam comparandi ad inferiora, & ſic quatenus abſtractiuus eſt poſitiuè, adhuc non logicum vniuerſale, ſed Metaphyſicum conſtituit, quatenus verò comparatiuus idem faciet quòd in aliorum ſententia actus comparatiuus diſtinctus à præciſiuo, & ſolum differet iſta ſententia ab alijs, quòd ponit fieri vnico actu id, quod alia ponit fieri duobus, ſcilicet abſtractiuo Metaphyſicum vniuerſale, comparatiuo verò Logicum.

Dico ſecundò. Vnitas, & aptitudo, quæ ſunt fundamentum proximum vniuerſalitatis ex iſto actu præciſionis, conuenire dicuntur etiam ante vniuerſale Logicum. Hæc conſtat ex dictis, quia vnitas illa non eſt prædicatum eſſentiale naturæ, ſiquidem natura, ſecundum ſe, nec eſt vna, nec plures, ſed accidentale conueniens illi per intellectum, ſiquidem eſt vnitas rationis, ſed hoc ipſo, quòd præſcinditur natura à differentijs inferioribus, ſiue poſitiuè, ſiue negatiuè, cognoſcitur vnico conceptu, ergo accipitur tanquam vna, quia vnus conceptus ad vnum obiectum terminatur, & in natura ſic accepta, vt vna, non inuenitur repugnantia vt reddatur indiuidua, quia non ha-

habet oppositionem, sed potius conformitatem cum illis differentijs, à quibus assumpta est per intellectum, ergo habet aptitudinem, quæ est non repugnantia, & vnitatem. Quomodo verò ista vnitas non constituat vniuersale nisi fundamentaliter tantum, quod pertinet ad vniuersale Metaphysicum, non ad vniuersale vt abstrahit à Logico, & Metaphys. dictum est q. præc. art. 5.

Dico vltimò. Vniuersale Logicum, seu relatiuum, & secunda eius intentio fit per actum comparatiuum, non per modum compositionis, vel iudicij, nec per modum inclusionis in inferioribus, sed per modum simplicis appræhensionis, qua cognoscitur natura cum ordine, & respectu ad inferiora. Hæc conclusio docetur à D. Thoma, & ab eius discipulis communiter, & in schola Scoti vt communis etiam acceptatur. Videatur D. Thom. 1. p. quæst. 28. art. 1. vbi inquit: *Quòd aliquando respectus significatus per ea, quæ dicuntur ad aliquid, est tantum in ipsa appræhensione rationis conferentis vnum alteri.* Et quæst. 7. de potentia, artic. 11. inquit: *Quòd respectus rationis adinuenitur per hoc, quòd consideratur ordo eius quod est intellectum, ad res extra, aut quia consideratur ordo intellectuum adinuicem.* Et denique 1. Periherm. lect. 10. loquens in specie de relatione vniuersalitatis inquit: *Quòd Intellectus attribuit has relationes naturæ intellectæ, secundum quod comparat eam ad res extra animam.* Et idem sumitur ex opusc. 48. cap. 2. Et ponderandum est, quòd actum istum comparatiuum quo inuenitur relatio vniuersalitatis non ponit Diuus Thom. in actu comparatiuo,

quo

quo attribuitur aliquid alicui vt subiecto, sed quo ordinatur ad aliquid vt ad terminum, vt constat ex verbis allatis, sed præcipuè ex loco citato 1. p. solutione ad 1. vbi inquit: *Quòd propria ratio eius, quod ad aliquid dicitur, non accipitur per comparationem ad illud cui inest relatio, sed per respectum ad alterum.*

Et hinc sumitur fundamentum pro conclusione posita. Nam ad inueniendum relationem per actum intellectus requiritur comparatio aliqua ad terminum, & non comparatio compositiua, & attribuens prædicatum subiecto, vel inclusionem faciens in illo, ergo relatio tantum ordinatiua ad terminum. Maior manifestè constat: quia relatio non est aliquid absolutum, sed cuius totum esse est ad aliud, ergo vt inueniatur per intellectum, necessario debet appræhendi in eo, in quo differt ab absoluto: differt autem ab absoluto in comparatione ad aliud, ergo requirit actum comparatiuum, idest, comparationem, & ordinationem facientem in natura cognita ad terminum. Min. probat. nam comparatio compositionis, & attributionis, vel attribuit naturam cognitam inferioribus, vel attribuit relationem ipsi naturæ cognitæ tanquam denominatæ per ipsam relationem: primum non est ad rem, tum quia actus compositiuus formaliter solum potest efficere relationem prædicati ad subiectum, quæ longè diuersa est à relatione vniuersalis ad inferiora, tùm etiam, quia prædicatio naturæ de suis inferioribus, vt est in propositione facta per actum compositionis, solum facit actu prædicatum, ergo supponit prædicabile, quia prius aliquid dici-

tur

tur prædicabile, quàm prædicatum, prædicabilitas autem est passio vniuersalitatis, vel ad illam pertinet, ergo relatio illius antecedit comparationem compositiuam, & formantem compositionem, sicut relatio prædicabilitatis antecedit relationem prædicati, vt potentia actum.

Et eodem modo probatur non consistere in acto faciente inclusionem. Quia vel ista inclusio est actualis inclusio in inferioribus, vel solum aptitudinalis: si primum est inclusio per prædicationem, vel contractionem in actu, quod necessario supponit contrahibile, & prædicabile, atque adeò relationem prædicabilitatis & contrahibilitatis. Si verò est inclusio aptitudinalis, ergò solum est aptum includi, non verò inclusum actu in inferioribus, & illa aptitudo vt includatur, est idem quòd aptitudo vt contrahatur & prædicetur: inclusio enim per contractionem fit, ergo ante inclusionem datur vniuersale Logicum, scilicet respectus aptitudinis vt includatur.

At verò si dicatur secundum. Constat quòd attribuere relationem ipsi naturæ cognitæ vt subiecto denominato per illam, non est formalis consideratio relationis ad terminum, sed ad subiectum, & in ratione *In*, non in ratione *Ad*, ergò est consideratio communis omni accidenti, etiam absoluto, quod habet subiectum, non verò est proprium relationis vt relatio est, & consequenter non constituit illam formaliter, sed supponit, quia in subiecto ponit, non ad terminum ordinat; vnde non est necesse non solùm in relatione vniuersalitatis, sed etiam in alijs secundis intentioni-

tionibus, scilicet relatione syllogismi, & Propositionis, &c. in actu signato cognoscere illam relationem, & attribuere illam subiecto denominato; hoc enim iam supponit relatiocionem formatam, sed sufficit, quod ipsa extrema relationis comparatiue cognoscantur vnum ad aliud in ipso exercitio. siue quando formatur propositio, vel iudicium, aut syllogismus, siue ea quæ pertinent ad primam appræhensionem, ipsa enim comparatione cognoscuntur istæ intentiones tanquam ordinatæ, & consequenter ad instar relationis, etiamsi non appræhendantur tanquam obiectum, *quod*, per actum reflexum, vt quæst. 2. diximus art. 4.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò *arguitur* ad probandum quod non est necessarius actus comparatiuus ad vniuersalitatem formalem, quia posito fundamento proximo statim resultat relatio, ergo non indiget alio actu quam illo quo ponitur fundamentum proximum; hoc autem ponitur ante actum comparatiuum, quia est vnitas, & aptitudo ad essendum in multis, quæ ex vi abstractionis habetur, ergo ex hoc actu resultat vniuersalitas, quæ est relatio; sicut enim sola contractio sufficit, vt natura fiat singularis, ita & abstractio, vt actu fiat vniuersalis.

Et confir. Quia ante actum comparatiuum natura abstracta actu denominatur vniuersalis, ergo actu habet formam vniuersalis quæ est relatio. Conseq. patet. Quia denominatio formæ non fit nisi ab ipsa forma, cum sit effectus eius formalis, ergo si denominatur

actu vniuersalis, actu habet formam vniuersalitatis. Antecedens constat. Quia ex vi abstractionis, ante actum comparatiuum natura non denominatur singularis, cum sit denudata à conditionibus singularibus, nec solum dicitur natura secundum se, quia illa secundum se nec est vna, nec plures, nec contracta, nec abstracta, ergo dicitur vniuersalis.

Respond. In relationibus rationis non resultare relationem posito fundamento, quia non habet esse illa relatio per resultantiam, sed per cognitionem: non autem cognoscitur nisi in ordine ad suum terminum, quod est comparari; nec abstractio dici potest virtualis comparatio, quia ea quae per cognitionem habent esse, non sufficit virtualiter cognosci, vt actu dicantur habere esse, sed solum habebunt esse virtualiter, & in potentia. Vnde cum relatio non cognoscatur actu nisi per actum comparatiuum, quia debet cognosci in ordine ad suum terminum ad quem comparatur, siue ordinatur, virtualis comparatio solum erit virtualis cognitio relationis, quia nondum cognoscitur ordinari ad suum terminum, sed abstrahi. Contractio autem efficit singulare Metaphysicum, sicut abstractio vniuersale Metaphysicum, non Logicum, idest relatum ad suum superius.

Ad confirm. Respond. Quòd ante actum cōparatiuum denominatur natura vniuersalis Metaphysicè, non Logicè, seu fundamentaliter proximè, non formaliter. Habere autem fundamentum proximum vniuersalitatis, neque est esse singularem, quia ab indiuiduis denudatur, nec accipi naturam solum secundum

se,

se, quia hoc fundamentum non est prædicatum essentiale naturæ, sed est esse vniuersale Metaphysicè, quod licet non sit forma vniuersalitatis quantum ad ipsam secund m intentionem, est tamen forma quantum ad fundamentum proximum talis relationis, quæ fundatur in vnitate, & aptitudine. Hæc autem aliquid rationis sunt. & ita hoc nomen, *vniuersalis*, indifferens est ad fundamentum vniuersalitatis, & ad ipsam formam relatiuam, sicut Deus denominatur dominus à potentia, quæ est fundamentum relationis dominij, & iudex, & Doctor, & signum ad placitum ex designatione, & impositione, & non solum à relatione rationis, quæ in tali impositione, & designatione fundantur. Vnde si daretur à parte rei vniuersale eo modo quo posuit Plato, esset vniuersale Metaphysicum, quod in vnitate præcisa consisteret, fundaret tamen relationem ad ipsa inferiora, realem quidem, si inferiora existerent, vel secundum dici, si non existerent.

Secundò arguitur. Ad probandum quòd requiritur actus comparatiuus per modum inclusionis, quod aliqui vocant abstractionem positiuam, vel per modum prædicationis, & compositionis. Etenim vniuersale Logicum debet consistere in respectu naturæ abstractæ ad sua inferiora, ergo oportet quod ipsa inferiora cognoscantur, respectus enim nequit sine termino cognosci; sed inferiora constituuntur per inclusionem sui superioris, ergo necessario requirit vniuersale Logicum inclusionem in suis inferioribus, alioquin inferiora non habebit, neque respiciet, siquidem

K 2 per

per hanc inclusionem constituuntur.

Et confirmatur. Quia iste actus comparatiuus, vel intelligit naturam esse in multis attribuendo, & prædicando eam de illis actu, vel solum intelligit esse aptam ad essendum in illis. Si primum, est comparatio prædicationis, neque enim actu intelligitur in multis, nisi prædicando naturam de multis. Si secundum, sufficit actus abstractionis ad constituendum istam relationem, quia ista relatio est relatio aptitudinis ad multa, ergo ille actus, qui sufficit ad ponendam aptitudinem, sufficit ad ponendam relationem aptitudinis; ponitur autem aptitudo per actum abstractionis, quæ virtualiter est comparatio, hoc ipso quod naturam relinquit aptam ad ipsa inferiora; sicut enim per aptitudinem virtualiter est in illis, ita virtualiter comparatur ad illa, ergo, &c. Et in sententia eorum qui censent iudicium solum consistere in respicientia duorum extremorum seu conceptuum, manifestè sequitur istam comparationem fieri per actum iudicij, quia ista comparatio sine respicientia extremorum non est. Sed hoc fundamentum est omninò falsum, quia etiam ante omne iudicium potest aliquid relatiuè concipi, sicut per simplicem apprahensionem cognoscimus relationes, & definimus illas.

Respondetur ad principale argument. Quod est totum fundamentum Martinij, solutione superius data quæst. præcedenti artic. 5. Quòd vniuersale respicit sua inferiora non per inclusionem formaliter, sed potius supponendo exclusionem, & abstractionem ab illis, vnde licet inferiora in re non constituantur nisi includen-

cludendo naturam superiorem: formaliter tamen non constituuntur in ratione inferioris per inclusionem, sed per subiectionem ad naturam superiorem: supponendo tamen quòd in re illam includant. Vnde sicut superius, licèt identificetur cum inferiori, cognoscitur in ratione superioris sine illo, ita inferius licet includat, & identificetur cum superiori, respicitur tamen à superiori non per inclusionem in illo, sed per subiectionem ad illud. Vnde in conceptu inferioris quatenus terminat respectum superioris non explicatur inclusio superioris, licèt illam habeat in re, sed solum inferioritas, & subiectio.

Quòd si instet. Ergo non potest dari formaliter intentio generis sine intentione speciei, nec species sine intentione indiuidui, cum hæc sint correlatiua, & ita respectus generis stare non potest sine suo termino formali quod est species, nec species sine indiuiduo quod est terminus speciei.

Respond. Probare argumentum, quod non potest dari intentio generis formaliter sine specie cognita vt subijcibili, & similiter species sine indiuiduo, vt subijcibili, sic enim induunt rationem termini formalis relationum generis, & speciei, potest tamen dari intentio generis sine hoc quòd cognoscatur intentio speciei, vt prædicabilis, & species quin cognoscatur intentio indiuidui, vt prædicabilis de vno tantum.

Ad confirm. respond. Quòd aptitudo dupliciter potest considerari, vel negatiuè, vel positiuè; negatiuè est sola non repugnantia ad essendum in pluribus, & ista non cognosci-

tur actu comparatiuo, sed ipso actu absoluto abstractionis consequitur: Positiuè dicit ordinem ad ea, ad quæ habet aptitudinem, & iste ordo, seu relatio formaliter non inuenitur nisi quando ipsa aptitudo concipitur cum aliqua comparatione, & ordine ad suum terminum. Quare actus comparatiuus constituens formaliter vniuersale non est ille quo actu attribuitur multis, sed quo concipitur aptum ad essendum in multis, non aptitudine sumpta pro sola capacitate, seu non repugnantia quæ est aliquid absolutum, sed sumpta pro aptitudine ordinata, & respiciente positiuè ipsa plura. Ad hoc autem non est necesse, quod ipsa relatio cognoscatur quasi in actu signato, & tanquam res cognita, *vt quod*, sed sufficit quod actu cognoscatur aliquod extremum, vt comparatum ad aliud, & ad instar relatiui, sic enim in ipso exercitio comparatio ipsa, & relatio cognoscitur,

Vltimò potest obijci, ad probandum quod abstractio non reddat naturam vniuersalem Metaphysicè, & fundamentaliter. Quia per illam abstractionem solum cognoscitur natura secundum id quod ei conuenit in se, & in sua essentia remotis indiuiduis, ergo non fit natura vniuersalis, sed solum ponitur in statu solitudinis, seu secundum se. *Item*. Natura ab intellectu non cognoscitur nisi vt abstracta ab indiuiduis, in sententia D. Thomæ. Ergo ipsa præcisio non potest dare vniuersalitatem, quia hæc conuenit naturæ vt cognitæ, & consequenter, vt præcisæ, ergo prius datur præcisio, seu cognitio naturæ, quam vniuersalitas. *Ac denique*. Quia vniuersalitas est rela-

tio

tio ſecundum eſſe, ergo ſolum habetur per actum, quo apprehenditur ipſe ordo, & relatio: actus autem abſtractionis eſt actus abſolutus, non comparans, neque ordinans vnum ad aliud.

Respond. Hæc omnia probare, quòd vniuerſalitas pro relatione formaliter non habetur niſi per actum comparatiuum, tamen fundamentum eius, quod eſt vnitas præciſionis, & aptitudo habetur, hoc ipſo, quod natura cognoſcitur vt præciſa per modum vnius, neque hoc ſupponit naturam cognitam, ſed ipſamet præciſio cognitam reddit. Quòd ſi non cognoſcatur per modum vnius non loquimur in iſto caſu, neque in iſta præciſione, quia talis cognitio non ſolum abſtrahit ab indiuiduis, ſed etiam ab omni modo vniuocis, & relinquit naturam in ſtatu puræ ſolitudinis, & ſecundum ſe. Et fortaſſe non eſt poſſibile concipere naturam, ita quòd ex modo intelligendi, nec vnitatem habeat, nec pluralitatem, licèt ſecundùm ſe ex parte rei cognitæ nec vna ſit, nec plures quantum eſt ex vi eſſentialium prædicatorum. Quid quid tamen ſit de hoc, ſaltem ille actus, qui abſtractiuè cōcipit naturam per modum vnius, vnitatem præbet ipſi naturæ ex modo cognoſcendi, & tamen ille actus non eſt comparatiuus, ſed abſolutus, quia nondum reſpicit inferiora per modum termini ad quem comparetur, ſed vt terminum à quo ſeparetur.

QVÆSTIO V.

De Actu vniuersalis, qui est Prædicari de multis.

ARTICVLVS I.

Quid sit in natura vniuersali esse in multis; & Prædicari de multis.

Vpponit hæc Difficultas naturam dum prædicatur actu de multis adhuc esse vniuersalem, saltem metaphysicè, quia si vniuersalitas per prædicationem amittitur, non habet locum quæstio, quia inquirimus quid in ipso vniuersali sit prædicari, & esse in multis? Et quidem aliqui de hoc dubitauerunt existimantes hoc ipso quòd actu prædicatur vniuersale de multis extraneari relationem vniuersalis à natura, quòd Scoto q. 9. in Pophyr. attribuūt Conimb. quæst. 6. Vniuef. num. 4. Tum quia natura non prædicatur vt indifferens, & indeterminata, sed vt applicata isti indiuiduo de quo prædicatur, & vt vnum cum illo, alioquin verè non prædicaretur, ergo non manet vniuersalis, quia remota indifferentia tota vniuersalitas ruit. Tum etiam quia natura non habet vniuersalem, nisi in suppositione simplici, nam quando dicitur, *homo est species, homo est vniuersalis*, ly, *homo* supponit simpliciter, ita quod non descendit ad supposita sub formalitate speciei & vniuersalis, sed quando actu prædicatur de indiuid uis

uiduis non habet suppositionem simplicem; sed personalem, verificatur enim de personis, & indiuiduis, ergo in actuali prædicatione non habet vniuersalitatem.

Nihilominus oppositum, vt dixi, supponendum est; proprium est enim naturæ vniuersalis esse prædicabilem de multis, ergo ipsa prædicatio de multis non repugnat vniuersali, ergo quando prædicatur ipsa prædicatio vniuersalitatem non tollit. Nec dici potest vniuersalitatem destrui per prædicationem, licèt ipsa prædicabilis sit, sicut quantitas decem palmorum est diuisibilis in decem palmos, & tamen si actu diuidatur, non manet amplius diuisibilis in illos. Hoc, inquam, dici nequit, quia aliud est, quantitatem actu diuisam in facto esse non posse amplius diuidi in illas partes, aliud ipsum actum diuidendi tollere divisibilitatem: hoc secundum est falsum, diuisio enim super diuisibilitatem cadit, illique non repugnat, licèt facta diuisione illam diuisibilitatem destruat, sicut corruptio actualis non repugnat corruptibili, sed conuenit illi; posita autem corruptione in facto esse, iam non est corruptibile, sed corruptum. Sic prædicatio de multis conuenit prædicabili, sed facta prædicatione, & contracta natura ad indiuidua iam non est diuisibilis, seu prædicabilis de multis, sed plurificata in illis. Itaque in hac prædicatione, *Petrus est homo*, ly *homo*, manet vniuersalis, quia non supponit suppositione singulari, sed communi, alias esset sensus, *Petrus est hic homo*, & sic nunquam prædicaretur de Petro aliquid quod est ipsi commune cum Paulo in natura. Vniuersalitas

tas autem pro secunda intentione non est necesse, quod in actuali prædicatione consideretur, & sic actu non manet.

Ad opposita fundamenta dicitur. *Ad primum*: Quòd natura quando prædicatur intrinsecè vniuersalis est, & indifferens: extrinsece autem applicatur indiuiduo determinato, nam quando dico, *Petrus est homo*, ly *homo*, non amittit vniuersalitatem, quia vt eam amitteret necessarium erat, conceptum communem mutari in singularem, vnde non corrupto illo conceptu communi, intrinsecè non redditur singularis, licèt extrinsecè applicetur subiecto singulari formando illam propositionem, *Petrus est homo*.

Ad secundum. Dicitur quòd terminus etiam in suppositione personali retinet vniuersalitatem, quia quamdiu repræsentatio naturæ vniuersalis non tollitur, vniuersalitas metaphysica manet, licet quando fit applicatio, & prædicatio naturæ repræsentatæ, non autem quoad secundam intentionem vniuersalitatis, suppositio non est simplex, quæ tunc solum datur quando prædicatur de ipsa re aliqua secunda intentio, quæ non potest interioribus ipsi communicari, & conuenire, sicut dictum est in capite de suppositione.

His suppositis inquiritur. Quid sit naturam esse in multis? An sit ipsamet relatio vniuersalitatis ad multa, vel aptitudo ad existendum in illis, vel contractio ad ipsa inferiora.

Respond. Aliquos existimare, naturam esse in multis non esse aliud, quàm includi in illis, quæ inclusio præcisionem requirit ab ipsis differentijs, vt enim aliquid includatur, in aliquo

aliquo oportet quòd concipiatur, vt distinctum ab illo saltem per rationem, nihil enim in se ipso includitur, habet tamen identificationem cum ipso toto, quod est inferius, solum enim à differentijs eius non ab ipso præscindit, & sic ista inclusio relatio est ad inferiora, in quibus includitur. Ita Martinez disp. 1. in Porph. quæst. 2.

Nihilominus dicendum est, quòd naturam esse in multis non consistit in ipsa relatione vniuersalis ad multa, nec in ista inclusione, quam sententia relata requirit ad talem relationem, sed esse in multis, si sumatur potentialiter, pertinet ad ipsam aptitudinem, qua natura redditur potens, vt sit in multis per identificationem, & multiplicationem in illis. Si autem sumatur actualiter hoc, quod est actu esse in multis, non est relatio vniuersalis ad inferiora, sed identificatio, & contractio ad illa, non abstractio positiua, vt ponit illa sententia. Ratio conclusionis sumitur ex dictis in præcedenti quæst. Quia potentia ad essendum in multis antecedit ipsum actuale esse, seu actualiter conuenire multis, sicut potentia præcedit suum actum, ista autem potentia ad essendum in multis nihil aliud est quam aptitudo ipsius vniuersalis ad essendum in multis, vt sæpe dictum est. Non autem dicitur actu esse in multis per ipsam relationem vniuersalitatis, quia relatio ista est respectus ipsius aptitudinis, quatenus natura communis positiuè per modum potentiæ respicit inferiora, in quibus esse potest. Non ergo relatio ista reducit ipsam potentiam, seu aptitudinem in actum existendi: & consequenter non est actus ta-

tis aptitudinis, sed respectus ipse, quo talis aptitudo respicit ea, in quibus esse potest. Esse autem in multis est reductio talis aptitudinis, seu potentiæ in actum, & quando fit talis reductio dissoluitur illa aptitudo, quia dissoluitur abst actio per contractionem; respectus autem aptitudinis manet cum ipsa aptitudine, & abstractione, non eadem dissoluit.

Restat ergo. Quòd esse in multis eo modo sit explicandum, quo ipsa potentia ad essendum in multis, sicut enim vniuersale dicitur potens, seu aptum esse in multis, quia habet non repugnantiam, vt identificetur cum multis. in quibus multiplicatur, sic dicetur esse actu in multis quando ista potentia, seu aptitudo reducitur in actum, vnde si erat aptitudo ad essendum in multis per identificationem, seu multiplicationem essentialem, vel accidentalem, ipsa identificatio multiplicata in multis est actu esse in illis. Etsi hanc identificationem vocamus inclusionem, ita sit inclusio, quod non consistat formaliter in abstractione etiam positiua, sed in contractione, & coniunctione, quomodo enim formalis ratio inclusionis erit præcisio ab his, in quibus includitur?

Et si Queras. Quomodo differat talis contractio, seu inclusio, siue esse in multis ab hoc, quod est prædicari de multis?

Respondetur, Quod esse in multis explicatur per identificationem cum multis qualis fieri potest etiam per simplicem repræsentationem, qua natura intelligatur identificari, & esse in inferiori cui conuenit; prædicatio autem fit per applicationem vnius ad alterum

in se-

in secunda operatione componente, & prædicante, vt seq. artic. dicetur. Vnde ista prædicabilitas se habet vt passio vniuersalitatis, ex eo enim quod vniuersale est in multis per identificationem quasi simplicem, sequitur quòd possit de illis verè prædicari.

Ad fundamentum. Oppositæ sententiæ sepius responsum est. Inclusionem superioris in inferiori requiri quidem ad constitutionem ipsius inferioris, cuius natura, & quidditas prædicata superiora includit. Cæterum hæc inclusio, & constitutio non fit per præcisionem positiuam, sed per contractionem; contractio enim non est eiusdem ad seipsum, sed ad aliud, seu per aliud saltem ratione distinctum. Inferiora autem, quæ à superiori respiciuntur, includunt quidem in re ipsum superius, sed non sunt inferiora quatenus includentia, sed quatenus subiecta, & minora.

ARTICVLVS II.

Quid sit Prædicatio. Et quid ad eius verificationem requiratur.

QVatuor in hoc articulo notanda sunt. *Primum*, quid sit prædicatio formaliter sumpta, & fundamentaliter? *Secundum.* Quid requiratur ad verificationem prædicationis? *Tertium.* Quomodo prædicatum superiùs debet esse totum respectu inferioris, vt de illo prædicetur. *Quartum.* Quotuplex sit prædicatio?

Circa Primum. Notandum est quòd prædicatio pertinet ad secundam operationem, in

qua

qua enunciatur vnum de alio, & sic prædicatio est attributio vnius ad alterum negando, vel affirmando, vnde dicit S. Thom. 4. cap. de ent. & essent. in fine. *Quod Prædicatio est quoddam quod completur per actionem intellectus componentis, & diuidentis, habens tamen fundamentum in re ipsam vnitatem eorum, quorum vnum dicitur de alio.* Vbi explicat, & formalem rationem prædicationis, quæ est ipsa attributio, seu coniunctio extremorum per modum attributionis: coniunctio autem relatio est. Fundamentum autem huius relationis, seu attributionis est identitas, seu conuenientia extremorum, si prædicatio sit affirmatiua, vel disconuenientia si sit negatiua. Quod vberius explicat D. Thom. 1. par. quæst. 13. art. 12. Ibi ostendit. *Quòd in qualibet propositione affirmatiua requiritur quòd subiectum, & prædicatum significent id quod aliquo modo est idem secundum rem, & diuersum secundum rationem, quod patet tam in prædicationibus accidentalibus, quàm substantialibus; sicut cum dico, homo est albus, constat quòd sunt idem subiecto, sed differunt secundum rationem, quia alia est ratio albi, alia hominis. Et similiter cum dico homo est animal, id ipsum quod est homo, verè est animal, vnde prædicatum, & subiectum sunt idem supposito, sed diuersum ratione.* Quare identitatem extremorum significat intellectus per ipsam compositionem, & copulam. diuersitatem verò per distinctos conceptus prædicati, & subiecti. Et eadem doctrina sumitur ex 1. Periherm. lect. 3. Et sic cõstat quid sit prædicatio, & in quo fundetur. Quomodo verò differat identitas extremorum

rum, & connexio intrinseca, vel extrinseca, infra circa quartum notabile dicetur.

Circa secundum. Verificatio prædicationis ita fundatur in identitate, & conuenientia extremorum, quòd non solum debet illa attendi ex parte rei significatæ, sed etiam ex parte modi significandi, quia intellectus cum natus sit diuisa componere, & vnita diuidere, solet vnam, & eandem rem tali modo aliquando apprehendere, & significare, vt ex ipso modo significandi non sit alteri applicabilis, & vnibilis, & alio modo sic concipere, vt applicabilis, & vnibilis sit. Vnde D.Thom. 1. p. q.39. art.4. & 5. monet in proprietatibus loqutionum, & ad veritatem earum non solum considerari debere res significatas, sed etiam modum significandi, qui modus præcipuè relucet in hoc quòd significetur aliquid in abstracto, vel in concreto, per modum totius, vel partis, cum enim omne totum sit maius sua parte non potest ex æquo pars, & totum adæquari, & attribui. Vnde D.Thom.opusc. 69. supra secundum text. Boetij, inquit: *Circa quodcumque abstractè consideratum hoc habet veritatem, quod non habet in se aliquid extraneum, quod scilicet sit præter essentiam suam, sicut humanitas, & albedo, & quæcumque hoc modo dicuntur. Cuius ratio est, quia humanitas significatur, vt qua aliquid est homo, & albedo, quo aliquid est album; non est autem aliquid homo formaliter loquendo, nisi per id quod ad rationem hominis pertinet. Et similiter non est aliquid album formaliter, nisi per id quod pertinet ad rationem albi, & ideò huiusmodi abstracta nihil in se alienum habere possunt.*

Aliter

Aliter autem se habet in ijs, quæ significantur in concreto, nam homo significatur, vt qui habet humanitatem, & album, vt quod habet albedinem. Ex hoc autem quòd homo habet humanitatem, vel albedinem, non prohibetur habere aliquid aliud, quod non pertinet ad rationem horum, nisi solum quod est oppositum his. Et ideò homo, & album possunt aliquid aliùd habere quam humanitatem, vel albedinem. Et hæc est ratio quare albedo, vel humanitas significantur per modum partis, & non prædicantur de concretis, sicut nec sua pars de suo toto. Ita D.Th. Ex qua doctrina colliges, quòd abstractum respectu concreti abstrahit abstractione formali, non totali. Vocatur abstractio formalis, qua forma abstrahit à materia, actus à potentia, essentiale, & proprium ab extraneo, & alieno. Abstractio autem totalis est, qua superius abstrahit ab inferiori, & commune ab indiuiduis, quia habet se vt totum respectu inferioris includendo illa virtualiter, & implicitè: abstractum autem non se habet vt totum respectu concreti, sed vt pars, & quasi forma, & actus respectu potentiæ, & subiecti,

Secundò sequitur. Quomodò verum sit illud, quod communiter dicitur, scilicet; Quòd quando aliquid conuenit alicui per se, oppositum eius nec per accidens ei potest conuenire, idest, non potest in eodem subiecto reperiri, quia vt inquit D.Thom. subiectum habens aliquam formam non prohibetur habere aliquid aliud nisi solùm, quod est oppositum illi, ergo oppositum formæ non potest reperiri in ipso subiecto habente formam, quod est non posse illi conuenire nec per accidens,

idest,

ideſt, per aliud, & ratione ſubiecti.

Circa Tertium. Quomodò tale prædicatum ſuperius ſit totum reſpectu inferioris,eius explicatio ſumitur ex D.Thom. loco ſupra citato, & in c. 3. de ent. & eſſent. & Caietano ibi explicante quomodo genus, & habeat rationem partis, & rationem totius, nam in prædicato generico (& idem eſt de ſpecifico, & differentiali) & continetur aliquid quòd explicat, & aliquid quòd implicat ſeu includit, v.g. animal exprimit naturam ſenſitiuam, & corpus exprimit naturam corpoream, ideſt, exprimit id quod actu conſtituit ſenſitiuum, & corporeum, includit verò omne illud à quo talis ratio ſenſitiui, vel corporei prouenire poteſt, ſiue includat aliquid præter rationem ſenſitiui, ſiue non. Et quidem quantum ad id, quod exprimi non eſt dubium, quòd genus, v.g. animal ſolum partem naturæ dicit, & non totum, vnde ſi nihil amplius includeret ly *animal*, quam id quod explicat, non poſſet prædicari de aliquo, in quo inuenitur aliquid amplius, quam ipſa ratio naturæ ſenſitiuæ, ſed quia ſignificat omnem formam, à qua ratio animalis prouenit, ſiue à tali forma ſola illa ratio proueniat, ſiue aliquid aliud, inde eſt, quod animal in illo conceptu includit virtualiter quidquid habet rationem animalis, & homo quidquid habet rationem hominis.

Ex qua doctrina. Colligitur quòd vt aliquid ſit genus, & vniuerſale, non debet ſignificare ſuum ſignificatum cum præciſione formali, ſed ſolum cum præciſione totali, hoc eſt, non debet ita ſignificare rationem aliquam ſeu formam, quòd excludat ab ijs, quæ illi adiungi, & con-

concerni possunt, sed significat omne illud, in quo inuenitur talis perfectio, etiamsi vlteriorem aliam perfectionem inuoluat, licèt illam non explicet. Atque ita significari per modum totius, & partis nō est idem quod esse partem, vel totum, nam etiam id quod est pars potest significari per modum totius respectu alterius partis, in qua includitur, sicut animalitas respectu humanitatis, de qua prædicatur, sed significari per modum totius consistit in hoc, quòd significetur aliquid respectu alterius, vt includens illud. Significatur autem per modum partis, quando per modum exclusionis significat aliquid licèt in re coniungatur cum illo, quod excludit, & quia in re non datur natura aliqua, vel forma ita constituens aliquē gradum, quòd excludat vlteriorem perfectionem, vel gradum, sed ab eadem forma substantiali plures gradus proueniunt, ideò diximus supra ex D. Thom. non distingui gradus metaphysicorum in eadem, nisi per rationem.

Circa quartam. Multiplex est diuisio, & differentia prædicationis, quæ resultat ex diuerso modo habendi identitatem, & diuersitatem rationis, in qua est totum fundamentum prædicationis, vt diximus ex D. Th. Et primò diuiditur in directam, & indirectam. Directa est, *quando id quod se habet per modum formæ tenet se ex parte prædicati*, indirecta quando è conuerso *id quod se habet per modum subiecti ponitur ex parte prædicati*. Vbi nomine *subiecti* & *formæ* non solum intelligimus id, quod in Physicis se habet vt forma, & materia, sed quod habet se quomodocumque, vt actuans, & actuabile, vel superius, & inferius, dicitur enim

enim superius forma inferioris, non quia gradus superior sit actualior, sed quia contrahibilis, & omne quod contrahitur, quasi recipitur in eo, ad quod contrahitur. Si autem sint prædicata æqualia vt homo & rationale, vel risibile, tunc id quod actuat se habet vt forma, & quod actuatur vt subiectum. Vnde hæc est directa prædicatio homo est rationalis, homo est risibilis; indirecta verò rationale est homo.

Et si, inquiras, Quando prædicatur gradus superior indiuiduatus, vt si dicas, homo est hoc animal, an sit prædicatio directa?

Respond. Quòd vt fiat prædicatio directa debet poni ex parte subiecti genus indiuiduatum, vt si dicas, hoc animal est homo, ly *hoc animal* demonstrante indiuiduum hominis, vel illud animal quod est in homine. Etenim hoc ipso, quòd gradus superior indiuiduatur, ex modo significandi indiuidualiter, se habet vt recipiens ipsam rationem speciei, quia supponit pro animali, quod est indiuiduum hominis, ergo respicit hominem vt superius, & consequenter vt prædicatum formale, & ita hæc est directa, hoc animal est homo, indirecta verò; homo est hoc animal: secus si dicas, homo est quoddam animal, si ly *quodam* non demonstret indiuiduum, sed rationem genericam animalis.

Prædicatio directa diuiditur in essentialem & accidentalem. Essentialis est *Quando prædicatum est de Intrinseca ratione subiecti*. Accidentalis, *Quando est extra illam*. Vbi oportet discernere identitatem extremorum, & connexionem. Identitas pertinet ad coniunctionem

nem, seu conuenientiam, & adæquationem extremorum, quæ ad omnem prædicationem requiritur; connexio ad habitudinem, qua extrema ordinantur vel essentialiter & intrinsecè, vel accidentaliter & extrinsecè.

Prædicatio disparata est illa, *Quæ constat ex terminis disparatè se habentibus, qui non habent habitudinem conuenientiæ inter se*; & benè nota. Quod aliud est prædicatio disparata, vel identica, aliud propositio disparata, vel identica. Propositio enim respicit veritatem & falsitatem, prædicatio habitudinem terminorum. Et potest esse prædicatio disparata, & propositio vera, & inter terminos identicos potest esse propositio falsa. Vt patet in negatiuis, *homo non est lapis*, est propositio vera, & prædicatio disparata, idest, inter terminos disparatos. Et ista propositio, *homo non est homo*, est falsa, sed prædicatio identica, idest, inter terminos identicos. In propositionibus tamen affirmatiuis si prædicatio est disparata, propositio semper est falsa, & si prædicatio est identica, propositio est vera.

Prædicatio identica, alia identica materialiter, alia formaliter. Formaliter identica est *quando ex vi significationis terminorum idem significat vnus ac alter*: vt si dicatur, homo est homo. Materialiter identica est, *quando significationes quidem sunt diuersæ, sed realitas seu entitas est eadem*, vt cum dicitur, actio est passio, album est substantia, quæ ex parte formæ significatæ est disparata, ex parte autem materiæ seu subiecti est identica, si in eodem subiecto conueniant. Et similiter, quando duo accidentia prædicantur ratione

con-

conuenientiæ in eodem subiecto, vt album est dulce, & vnum attributum de alio in Deo, vt misericordia est iustitia: omnes istæ prædicationes sunt identicæ materialiter.

ARTICVLVS III.

Quomodo requirantur multa, vt aliquid dicatur vniuersale, vel commune.

SVpponimus non esse idem quòd aliquis terminus, vel res significata per illum sit communis, & quod sit vniuersalis, vt expressè docet D.Tho. in 1. sentent. ad Annibaldum dist. 19. q. 4. art. 2. ad 2. vbi inquit. *Vniuersale non est idem quod commune, differunt enim quia commune de se non determinat, an id quod communicatur pluribus sit idem numerò, vel non, sed vniuersale hoc determinat quia nunquam idem numero est in pluribus*, Similiter 1. p. q. 30. art. 4. ad 3. dicit. *Quod in Deo non est particulare, & vniuersale, genus & species*, & tamen quæst. 13. art. 9. inter terminos communes numerat Deum. Et constat hoc in indiuiduo vago, quod est terminus communis vt, *aliquis homo*, quod supponit non suppositione singulari, sed communi, & determinata, & tamen non est vniuersale, quia non potest distribui, & res ipsa significata non omninò præscindit à conditionibus indiuiduantibus, sed significat naturam communem cum modo indiuiduationis non perfecte singularizato ratione cuius impeditur ne sit vniuersale, licet sit commune. Vnde dicit S. Thom. q. 9. de Potent. art. 2. ad 1. *Quòd sicut nomen, quòd significat*

tat naturam est commune, & definibile, ita, & nomen quod significat naturam cum tali modo existendi, sicut ly aliquis homo,

Ad difficultatem ergo propositam respondeo. Quod vt aliquid sit commune multis nõ requiritur quod habeat multa indiuidua in re existentia, vel possibilia, sed sufficit, quod ex modo concipiendi, concipiatur vt communicabile pluribus, & terminus sic significans illam naturam, dicetur terminus communis. Et quidem quod non requiratur pluralitas indiuiduorum actu existentium apertè docet Diu. Thom. 7. Metaphys. lect. 13. Exponens definitionem vniuersalis traditam à Philosoph. Quòd *vniuersale est, quod pluribus natum est inesse.* Vbi notat ideo dici, quod *pluribus inesse natum est, non quod pluribus inest, quia quædam vniuersalia sunt quæ non continent sub se nisi vnum singulare, sicut Sol, & Luna. sed hoc* (inquit D.Thom.) *non est, quia ipsa natura speciei quantum est de se nata est in pluribus esse, sed est aliquid aliud prohibens, sicut quod tota natura speciei comprehendatur in vno indiuiduo.* Quæ doctrina etiam deseruit pro naturis, in quibus pluralitas indiuiduorum est impossibilis, vt de Angelis communiter existimant Thomistæ, & infra dicemus in quæst. de specie.

Quòd verò modus cognoscendi sufficiat ad constituendum aliquid, vt commune sumitur ex ipso D Thom. 1. p. q. 13. art. 9. vbi docet, *Quod si formas similes cognosceremus secundum quod in se sunt neque vere, neque ratione apprehenderentur. vt communes, seu vt communicabiles, quia verò apprehenduntur ad modũ*

rerum

verum compositarum, & non adæquatè, vt in se ipsis, apprehenduntur, vt communicabiles quantum est ex modo significandi, & cognoscendi, licet in re communicabiles non sint. Et hac ratione lib. 1. Summul. cap. 7. diximus; quod terminus communis est ille, qui significat plura diuisim, idest, communicabiliter est in pluribus, vel ratione rei significatæ, vel ex modo concipiendi. Et ita hoc nomen Deus est terminus communis ex modo significandi. Quando enim in ipsis rebus datur multiplicatio plurium, cum similitudine in aliqua ratione communi, tunc accipitur aliquid, vt commune ex parte rei significatæ: quando tamen in re non datur multiplicatio, nec similitudo multorum, ex parte ipsius rei significatæ directè, & per se non datur fundamentum ad concipiendam naturam communem: indirectè tamen, quia non repugnat talem naturam concipi inadæquatè, & imperfectè non appræhensa ratione singularitatis, sed solius naturæ ad instar eorum, in quibus natura multiplicatur ex tali modo concipiendi dicitur natura illa communis; & terminus illam significans, communis.

An verò hoc solum sufficiat, vt natura aliqua dicatur vniuersalis tanquam genus, vel species, præsertim vniuersalitate prædicabili, & Logica? Ad hoc dicemus infra in quæstione de specie, vbi hoc latius discutietur loquendo de Angelis. Interim sufficit dicere, quòd vt aliquid sit vniuersale, & prædicabile de pluribus, non sufficit, quòd concipiatur, vt commune, remota singularitate, quasi negatiuè, sed requiritur, quòd ita abstrahat ab inferio-

ferioribus, quòd etiam possit contrahi ad illa per additionem differentiæ inferioris ad superiorem naturam, quod non potest esse sine aliqua potentialitate eius, quòd concipitur vt contrahibile ad id quod concipitur, vt contrahens. Quod ergo natura creata cum potentialitate apprehendatur non est ei repugnans, sed maximè conuenit, & consequenter non repugnat vniuersalitas logica, diuina autem natura non potest cum aliqua potentialitate concipi, etiamsi inadæquatè eius perfectiones concipiantur, & ideò sine singularitate potest concipi vt communis, sed non vt contrahibilis, & vniuersalis.

Et si dicas. Quia etiam repugnat actui puro concipi sine singularitate, & vt commune multis, siquidem conceptus repræsentans solam naturam, & non singularitatem concipitur, vt multiplicabilis ex modo significandi, ergo, & contrahibilis, & in potentia ad singularitatem.

Respond. Negand. anteced. quia vt natura diuina concipiatur sine singularitate non requiritur, quod concipiatur cum aliqua potentialitate, sed sufficit quòd non adæquatè concipiatur à nobis, sed solum eius quidditas, & non ipse modus, seu singularitas, sicut concipitur natura sine personis, & vnum attributum sine alio, non quia concipitur, vt in potentia ad illud, sed vt actu includens, non tamen actu exprimens illud. Vt autem concipiatur eadem natura, vt contrahibilis, & multiplicabilis ad plura singularia requiritur, quòd concipiatur talis natura, vt non includens singularitatem ipsam, seu vt existens in poten-

entia ad illam, quod repugnat conceptui us puri. Et licet concipiatur, vt communis lτis ex modo significandi, non tamen, vt ltiplicabilis per cotractionem, & additnem differentiæ contrahentis, sed ita concitur communis ad multa ex modo significan, quòd non explicat modum multiplicationis nes potentialitatem.

Quod si instes, Ergo Analoga non dicentur iiuersalia, quia non possunt perfectè abstrare à suis inferioribus, ita vt actu non includantur in differentijs, vt dicemus infra agen:s de Analogia.

Et Confirm. Quia iste terminus complexus *etrus, & Paulus*, habet vim termini communis sumpto ly, & diuisiuè vt diximus in Summulis, & per modum vniuersalis distributientis, quia confundit terminum sequentem in propositione, vt cum dico, Petrus, & Paulus est animal, & tamen non præscindit ab ipsis indiuiduis, ergo hoc non requiritur ad rationem vniuersalis.

Respond. Quòd analoga, si sint duorum conceptuum, habent se sicut æquiuoca, quæ vniuersalia non sunt, quia carent vnitate conceptus; si autem habeant vnum cunceptum, quia non perfectè abstrahunt ab inferioribus, non sunt perfectè vniuersalia, sed reducuntur ad vniuersale, cum enim vniuersale diuidatur adæquatè in quinque prædicabilia, & analogum non sit genus, nec species, vel aliquod aliud prædicabile, non erit etiam per se vniuersale. Et tamen non eo modo continet differentias inferiores in actu, sicut Deus singularitatem, & attributa, quia in confuso, & im-

perfectè, non in actu puro illas continet.

Ad Confirm. Dicitur. Quòd ille terminus complexus habet vim termini communis respectu suarum partium ex quibus componitur, quatenus illis diuisiuè, seu cuilibet illorum applicat prædicatum, quod de ipso dicitur. Et sic quia supponit pro qnolibet illorum, dicitur habere rationem termini communi, & vniuersalis distributi, non tamen habet omnes conditiones termini vniuersalis, & multo minus rei vniuersaliter acceptæ, quæ per modum vnius naturæ abstrahit à pluribus, hanc enim naturam non significat ille terminus complexus, sed tamen suo modo abstrahit à pluribus complexiuè, eo modo quo totum complexè significatum abstrahit à partibus, vt determinatè, & incomplexè significatis.

Vltimo instabis: Quia repugnat, quòd Deus verus sit communis multis etiam ex modo significandi, nam modus significandi, si est verus, debet conformari modo essendi, sed repugnat esse verum Deum, qui non sit vnus, & singularis, ergo repugnat ex modo significandi vero, quòd accipiatur vt communis.

Et confirm. Quia Petrus nunquam potest concipi vt communis, eo quod essentialiter, & intrinsecè est singularis, sed Deus multo magis intrinsecè est singularis quàm Petrus, ergo magis illi repugnat concipi vt communis; licet enim possit apprehendi in Deo vnum attributum sine alio, non tamen cum opposito attributo, sicut licet possit considerari sine misericordia, non tamen cum crudelitate, ergo licet possit considerari sine singularitate, non tamen cum communitate ad plura.

Resp.

Respond. Quod Deus verus, vt adæquatè cognitus, & eo modo, quo est in se, non potest concipi vt communis, cognitus autem inadæquate, & ad instar rei compositæ, ex modo cognoscendi concipitur, vt communis, licet non vt in re communicabilis; modus autem significandi, & cognoscendi conformatur quidem modo essendi quantum ad affirmationem, & negationem, vt sit verus, vel falsus, quantum ad modum autem repræsentationis non sequitur modum essendi, qui est in rebus, sed modum quo obijcitur ipsi cognitioni; vnde si intellectus concipiens modo communi iudicaret Deum esse communem, falleretur, repræsentando tamen, & apprehendendo illud sine singularitate ad instar rei communis, non fallitur. Vnde dicit D.Thom.1.p.q.13.art.9. ad 2. *Quod omnia non sequuntur modum essendi qui est in rebus, sed modum essendi secundum quod in cognitione nostra est, & tamen secundum rei veritatem est incommunicabile illud nomen*, quia videlicet in repræsentando modus cognoscendi non semper conformatur modo essendi, nisi quando concipit rem, vt est in se: in iudicando autem semper conformatur modo essendi, si verè iudicat. Et ita Deus repræsentatur modo communi, sed non affirmatur esse communicabilis.

Ad confirm. respondetur. Quod singularitas magis est essentialis Deo quàm Petro ex parte ipsius rei cognitæ, non tamen ex parte modi significandi, quia Petrus significat solam singularitatem naturæ, vnde ex vi alis nominis non potest concipi vt communis. Deus autem non significat directè singularitatem, sed

naturam diuinã, cui essentialiter conuenit singularitas sicut, & alia attributa, à quibus tamen ratione inadæquati conceptus præscindit. Vnde dicit D.Thom.1.p.q.13.art.9. ad 2.quòd *ly Deus, est nomen appellatiuum; & non proprium*. Et art.8. dici, *quod est nomen naturæ*, non ergo est nomen singularitatis, licèt illa natura singularis sit in se. Neque hoc est appræhendere naturam cum opposito sibi, quia non attribuitur illi communitas, quæ est oppositum singularitatis, sed ex modo cognoscendi sine singularitate repræsentatur ad modum rei communis, non potest autem ex modo cognoscendi sequi in Deo crudelitas, sed si appræhenditur in Deo, est per attributionem talis formæ, quod semper est falsum.

ARTICVLVS IV.

Quomodo verificentur prædicationes in Concretis, & Abstractis substantialibus.

IN præsenti tria sunt certa apud Authores. *Primum est*, quòd tam in concretis substantialibus, quàm accidentalibus concretum bene prædicatur de concreto, vt homo est animal, homo est albus. *Secundum est*. Quod abstracta non prædicantur verè de concretis, nec concreta de abstractis ex vi modi significandi, vt S. Thom. latè docet cap. 3. de ente, & essent. Et sumitur ex 1.p.q.5.art.3. licèt aliquando identicè verificentur, vt in diuinis est idem Deitas & Deus, Paternitas & Pater, & in transcendentibus idem est vnitas, & vnum, entitas & ens; vnde dicit D.Tho. q. 21. de veritate

ritate art. 4. ad 4. Quod formæ generales non vno modo dicuntur, non enim dicitur ens solum id quod est, sed etiam id quo aliquid est, atque iam tam in abstracto quam in concreto prædicatur ens, & formæ transcendentes tam de concretis, quàm de abstractis.

Tertium est. Quòd in accidentibus prædicata superiora prædicantur de inferioribus in abstracto, vt albedo est color, est qualitas, &c. quia in accidentibus abstracta significant totam essentiam, & intrinsecam rationem: accidentia enim secundum se non sunt nisi formæ. Vnde dicit S. Thom. cap. 7. de ente, & essent. Quod accidentia concretiuè dicta non ponuntur in prædicamento sicut species, vel genera, vt album, vel musicum, nisi per reductionem, sed solum secundum, quod abstractè significantur, vt albedo, & musica; & de eodem videri potest opusc. 42. cap. 19. & q. 3. de veritate art. 7. ad 2.

Et fundamentum. Omnium istorum ex hoc tantum pendet, quòd prædicatio debet fieri secundum applicationem totius ad totum, cum enim vnum affirmatur esse aliud, prædicatum non debet minus continere quàm subiectum, vel è contra quantum est ex modo significationis, & ideò quando vtrumque est concretum, vtrumque significatur vt totum, & ita rectè identificantur per prædicationem. E contra verò abstractum respectu concreti se habet vt pars, quia abstrahit ab illo non sicut superius ab inferiori, sed sicut formale à materiali, & forma à subiecto, vnde non potest inter abstractum, & concretum fieri adæquatio, quia omnis pars est minor toto, nisi

forte sit transcendens, quia tunc imbibitur in omni toto. & in omni parte, & ita non se habet vt pars respectu concreti. Solùm in ista prædicatione excipitur quantitas, de qua in abstracto prædicatur quantum, dicitur enim quantitas quanta, seu extensa. Quod ideò est, quia quantitas etiam separata à subiecto habet partes, vt constat in Eucharistia, habens autem partes dicitur extensum & quantum, & sic de quantitate benè prædicatur, quod est quanta. Ac denique ex eodem fundamento constat quod abstracta accidentium rectè prædicantur de similibus abstractis, quia dicunt totam rationem, quæ in accidentibus inuenitur, & sic per modum totius prædicantur.

Duo ergo solum supersunt dubia. *Primum.* An prædicatio abstracti de concreto in substantialibus sit vera secundum se, & solum ex defectu modi significandi sit falsa? *Secundum.* Vtrùm in abstractis substantialibus sit vera, & formalis prædicatio superioris de inferiori, vt cum dicitur, *humanitas est animalitas.*

Ad primum. Quidam existimant prædicatum substantiale in abstracto verè prædicari de inferioribus, non tamen completè, & adæquate, & sic quantum est ex se verè prædicari de inferioribus in concreto, ita Martinez disput. 3. in Perphyr. quæst. 1. *Fundamentum est.* Quia abstractum licet significetur vt pars, re ipsa tamen est idem cum toto, sed veritas prædicationis solum habet pro obiecto vnitatem, & identitatem à parte rei, quæ est in ipsis extremis, ergo ex vi terminorum talis prædicatio vera est. Cæterum non prædicatur complete,

plete, & adæquatè, quia tunc completa, & adæquata est prædicatio; cum prædicatum dicit, vel non excludit quidquid est in subiecto. Abstractum autem non dicit totum, quod est in subiecto, cum significetur vt pars, concretum verò vt totum, ergo non completè prædicatur. Atque ita hæc prædicatio, *homo est humanitas*, non verificatur pro substituto, idest, pro ipso supposito, seu subiecto, quod est homo, sed pro constituto, idest, pro ipsa natura, quæ identificatur cum homine.

Oppositum tamen deducitur ex D.Thom. qui ad veritatem propositionum, non solùm requirit identitatem ex parte rei significatæ, sed etiam ex parte modi significandi, vt patet in 1.p.q.39.art.4.& 5. Et expressè excludit hanc prædicationem humanitatis de homine 1.p. q.3.art.3. de ente, & essent c. 3. in fine, & opusc. 69. lect. 2. semper eadem vtens ratione, quia scilicet concretum, vt homo, includit in suo conceptu, seu non excludit aliquid quod non includit humanitas, dicit enim humanitas id præcise, quo homo est homo, concretum autem, scilicet, homo, dicit id quod habet humanitatem, non est autem inconueniens, quod habens humanitatem habeat aliquid aliud, quod humanitas non sit, atque adeò de quo humanitas non prædicetur, & ideo non fundant veritatem, neque prædicationem ista extrema.

Sed dicunt S.Thom. solum negare prædicationem formalem, & quasi completam, non fundamentalem, & ex parte identitetis extremorum, hoc enim solum respicit iudicium verum. Sed contra vrget ipsa ratio D. Thom.

qua ad fundamentum veritatis requiritur identitas cum omni illo de quo aliquid prædicatur, nam si habeat identitatem cum aliquo, & non cum alio, pro ea parte qua non habet, redditur disconueniens, & incongrua prædicatio, & consequenter falsa, nam ad falsitatem, cum sit malum, & defectus, sufficit ex vna parte deficere, & ideo S. Thom. dixit 1.p.q.3.citata. quod homo, & humanitas non sunt omnino idem, atque adeò ex ea parte qua non sunt idem, prædicatio claudicat.

Et vt hoc amplius penetres. Aduerte, quod fundamentum veritatis non est identitas prout solum inueuitur in re quomodcūque, sed quod etiam vt obijcitur intellectui sub ea ratione obijciatur, qua identificantur extrema, *non* sub illa sub qua non identificantur, alioquin variatur appellatio, & præcisio, videmus enim, quòd animal, & homo, identificantur in re, & tamen animal dicitur genus, & homo non dicitur genus, quia hoc prædicatum non conuenit illis quatenus identificantur, sed quatenus virtualiter præscinduntur, & sub præcisione obijciuntur intellectui; & similiter dicimus, quod Pater generat, & essentia diuina non generat, licet identificentur Pater & essentia. Ita ergo vt verificetur prædicatio humanitatis de homine, non sufficit quod humanitas, & homo identificentur quomodocumque, sed quod obijciantur prædicationi, vt, identificata, & non sub præcisione qua vnum præscindit ab alio. Vt autem significatur nomine humanitatis in abstracto, obijcitur sub abstractione, & præcisione ab homine in concreto, & vt pars illius, & non omni-

no

no idem cum omni eo quod includit concretum hominis, ergo non datur fundamentum ex parte rei ad veram prædicationem, ſicut non datur fundamentum, vt verè dicatur eſſentia generat, licet ſit idem cum Patre qui generat, & ſicut non poteſt vllo modo admitti, quod eſſentia generat explicando pro ſubſtituto, ſeu ſuppoſito, ſed non pro conſtituto, ideſt, natura, licet in re ſuppoſitum eſſentiæ generet, quia ex modo ſignificandi id non dicitur, ita non valet è contra, quod humanitas eſt homo pro conſtituto, ideſt, natura, licet non pro ſubſtituto, quia ex modo ſignificandi homo non ſolam naturam ſignificat.

Vnde ſoluitur fundamentum contrarium, licet enim humanitas & homo ſint idem ex parte naturæ, præſcindunt tamen, & diſtinguuntur ſecundum modum ſignificandi, & concipiendi, & ideò non habent fundamentum vt prædicentur quatenus ſtant ſub tali modo ſignificandi, ſicut de hac, eſſentia diuina generat, dictum eſt.

Ad ſecundum dubium. Aliqui ſentiunt illas Prædicationes in quibus abſtractum ſubſtantiale de abſtracto ſubſtantiali prædicatur, eſſe falſas, quia exiſtimant abſtractum non ſolum abſtrahere à concreto, ſed ab omni alia ratione, quæ non ſit formaliter ipſa forma abſtracta. Humanitas enim dicit præciſè id, quo homo eſt homo, vnde non includit etiam implicitè aliud, quàm quod explicat ſub iſta abſtractione, & ſic non continet aliud abſtractum de quo prædicetur, quia vbi eſt abſtractio formalis, nullo modo includit id à quo abſtrahit, ſed facit quaſi appellationem,

& reduplicationem formæ abstractæ.

Nihilominus Resp. Per distinctionem, quod formæ abstractæ possunt teneri, vel specificatiuè, vel reduplicatiuè, primo modo solum explicant naturam cum omni formali constitutiuo sub abstractione tanquam sub modo essendi. Secundo modo explicant, & reduplicant officium abstractionis formalis. Et primo modo potest vna forma abstracta communis prædicari de aliqua minus communi etiam in abstracto, vt dicendo: *Humanitas est animalitas*, vel in exemplo Philosophi 7. Metaphys. lect. 12. apud D.Thom. *Quod scissio pedis est quædam pedalitas*. Si verò sumatur secundo modo, non potest verificari prædicatio abstracti de abstracto.

Ratio primæ partis est, Quia istæ formæ in abstracto de aliquo prædicantur, hæc enim est vera. *Ipsa animalitas est animalitas, hæc humanitas est humanitas*, ergo etiam hæc erit vera, *humanitas est animalitas*. Anteced. constat. Quia Verbum diuinum assumpsit aliquam humanitatem in singulari, ergo est verum dicere, quod hæc humanitas Verbi est humanitas, & hæc animalitas, quā assumpsit, est animalitas. Conseq. verò patet, quia si est verum dicere quædam animalitas est animalitas, ergo descendendo sub illa poterit ostendi aliqua animalitas, quæ est humanitas: nam vna ex animalitatibus est humanitas, & alia equinitas, ergo sicut aliqua animalitas est animalitas, ita & humanitas est animalitas, quia humanitas quædam animalitas est: animalitas enim, quæ est in homine, natura hominis est, & consequenter humanitas. Et idem dicimus de hac

Petrei-

Petreitas est quædam humanitas, dummodo nomine Petreitatis non suppositalitas intelligatur, sed singularitas humanitatis, suppositum enim à natura distinguitur.

Et confirmatur. Quia humanitas, & quælibet forma abstracta habet aliqua prædicata essentialia ex quibus constat, significat enim id, quo homo est homo, homo autem est homo per prædicata essentialia, ergo illa includit humanitas, ergo debent verificari de illa, & prædicari de illa, siquidem illi conueniunt, alioquin darentur aliqua prædicata verè conuenientia alicui, de quo prædicari non possent.

Secunda verò pars constat manifestè, quia vbi interuenit appellatio, & præcisio, quantumuis detur identitas in re, non sequitur prædicatio, sicut licet animal, & homo sint idem, tamen animal sub præcisione animalis est genus, & non homo, & licet iustitia in Deo sit misericordia, tamen non est verum dicere quod attributum iustitiæ reduplicatiuè est attributum misericordiæ, similiter ergo licet humanitas sit animalitas, tamen ratio vnius reduplicatiuè non est ratio alterius: falsum est enim dicere quod ratio, quia aliquid est homo, est animalitas, alioquin vbicumque esset animalitas, esset homo. Et idem potest inueniri in abstractis accidentium, si cum hac præcisione abstrahant.

Et per hoc patet ad fundamentum oppositum, quod confirmat hanc secundam partem. Et quando dicitur quod forma abstracta neque implicitè includit id à quo abstrahit,

Respond. Id verum esse, sed tamen forma abstracta solum abstrahit à suo concreto, &

materiali subiecto, non à suis prædicatis essentialibus consideratis etiam in abstracto.

Et si insles: Hæc est bona consequentia: Humanitas est id quo homo est homo, & humanitas est animalitas, ergo animalitas est id quo homo est homo. Consequens est falsum, ergo aliqua ex præmissis: non maior, quia est definitio humanitatis, quæ solum dicit in quo homo est homo, ergo minor erit falsa.

Respond. Variari appellationem, quia minor verificatur specificatiuè solum, & sine vlla appellatione: maior autem verificatur sub appellatione, & præcisione, non quidem ipsius definitionis, sed ipsius definiti, quia quando dicitur id quo homo est homo, significatur humanitas sub conceptu, & reduplicatione suæ præcisionis, idest, sub ea ratione, qua præcise respicit suum constitutum formaliter, homo enim humanitate est homo, & humanitate non est animal, licèt animal, & homo sint idem, & ita quando dicitur, humanitas est id quo homo est homo, facit hunc sensum, ratio humanitatis, vt distinguitur ab animalitate est id quo homo est homo, idest, vt respicit hominem sub formalitate constituentis illum in ratione hominis, sic licet includat animalitatem, non tamen sub illa ratione constituit ipsum hominem.

Quod si adhuc obijcias. Quia D.Th. essentiæ significatæ per modum partis, vt humanitas, negat quod conueniat ratio speciei, vel differentiæ, vt patet in 4. cap. de ente, & essent. Et vniuersaliter docet non esse in genere quasi directè, nisi quod habet naturam completam, & sic manus, aliæ partes non sunt in genere,

re, vt patet in 3. diſt.6. q.1.art.1. ad 1.conſtat autem quod humanitas, & reliqua abſtracta ſignificantur vt partes. Ac denique expreſſe dicit quod humanitas neque eſt genus, nec ſpecies in 1. diſt. 23. q.1, art. 1. in corpore. Ergo falſo dicimus, quod prædicatur de aliquo, cum non ſit vniuerſale.

Reſpond. Senſum D.Thomæ in primo loco ſolum eſſe, quod abſtracta non habent rationem generis, & ſpeciei reſpectu ſuorum concretorum, de quibus non prædicantur, non tamen negauit D.Thom. quod abſtracta de alijs abſtractis prædicari non poſſint tanquam ſuperius, & inferius. Et licet hoc etiam modo poſſemus explicare alia duo loca, addimus tamen ſolum velle D.Thom. quod partes, & reliqua entia incompleta non ſunt directè in prædicamento, non tamen negat quod poſſint eſſe reductiue. Et eodem modo humanitas inquantum ſignificatur per modum partis non eſt genus, vel ſpecies directè, ſed reductiuè. Vel etiam in tertio loco ſumit humanitatem ſub reduplicatione, & præciſione, ſicut dictum eſt in ſecunda parte concluſionis, ſic enim non eſt genus, vel ſpecies, quod prædicetur, vel de quo prædicetur aliquid.

ARTICVLVS V.

Quomodo verificentur prædicationes in Concretis de Abſtractis accidentalibus.

PLura, quæ de accidentium concretorum definitione dicenda ſunt, in q.7. de genere diſputabimus. Nunc ſolum quid concreta

iſta,

ista, & abstracta accidentium sint, & quomodo prædicentur, indicandum est.

In concretis ergo accidentium tria consideramus, scilicet, subiectum quod recipit formam, & ab ea denominatur, quod aliqui vocant *substitutum*, formam quæ in subiecto recipitur, illudque afficit, & denominat, & tandem compositum, seu conflatum illud tertium ex his resultans, quod aliqui vocant *constitutum*, v. g. in albo possumus accipere ipsum pro subiecto, quod denominatur, & pro conflato, seu composito ex subiecto, & forma, vbi etiam forma ipsa, quæ est albedo, includitur.

Aliqui ergo appræhendunt ista concreta accidentium longe diuerso, aut inuerso ordine à communi modo sentiendi. Communiter enim existimant Authores abstractum accidentium esse ipsam formam accidentalem sumptam sine aliqua connotatione, vel significatione subiecti habentis illam. Concretum verò esse ipsum accidens vt connotans subiectum habens illud. Similiter ex subiecto, & accidente non resultare vnum ens per se, seu quidditatem vnam, sed ens per accidens. Denique ipsum concratum accidentis, v. g. album non significare directè ipsum aggregatum, seu constitutum ex subiecto, & accidente, sed significare formaliter ipsammet formam connotando in obliquo subiectum, quod habet illam. Contra quod Authores isti dicunt ipsam formam accidentalem propriè non esse id quod est abstractum respectu subiecti, v.g. quod albedo non est abstractum respectu habentis illam; sed in albedine illud esse abstra-

ctum

ctum quod est ratio qua albedo est albedo, v.g. albedinitas, vel quid simile, & sic distinguunt concretum Physicum, & Metaphysicum, & similiter abstractum, Physicum dicunt concernere subiectum in quo est forma; Metaphysicum concernere formam, & rationem formæ.

Secundò, censent accidens abstractum etiam præcise sumptum verè prædicari de concreto, quia identificatur cum illo, non tamen completè, & adæquate, sicut artic. præced. de abstractis substantialibus dictum est.

Tertiò, concretum accidentis posse sumi pro constituto, vel pro substituto. Et quidem constitutum, quod est resultans ex forma, & subiecto dicunt prædicari de suis inferioribus quidditatiuè, tanquam primum, vel secundum prædicabile: pro substituto autem, idest, pro subiecto habente formam, prædicari de his, quæ habent formam denominatiuè, & vt quintum prædicabile. Constitutum autem non prædicari de subiectis quibus inhæret forma, quia sic prædicaretur totum de parte, cum illud constitutum resultet ex forma, & subiecto. Et hoc constitutum dicunt esse definibile quando definitur concretum accidentale, neque esse ens per accidens, sed per se, vtpotè vnica definitione definibile. Et distinguuntur inter aggregatum, & compositum. Et aggregatum, inquiunt, est ens per accidens, quia non dicit aliud quam ipsas partes, scilicet, subiectum, & formam aggregatas, & coniunctas, compositum verò est illud, quod resultat ex coniunctione partium.

Nihilominus quod attinet ad rationem defi-

definibilem istorum concretorum dicemus in quæst. 7. sequenti. Quod verò abstractum accidentium non possit verè prædicari de concreto, ex dictis in præcedenti articulo manifestè constat, cum abstractum significetur per modum partis respectu sui concreti, quod habet rationem totius; de illa verò distinctione inter concretum physicum, & metaphysicum non est multum curandum, nam reuera constat formam accidentalem significari in abstracto respectu sui subiecti, vt loquitur D. Thom. 1. 2. q. 53. art. 2. & 3. & in cap. 7. de ente, & essent. circa finem, & opusc. 42. cap. 19. & 7. Metaph. lect. 1. Et apud Authores nihil est notius, quàm quod albedo dicatur abstractum respectu albi, quod est concretum, quia illud dicitur concretum, quod significat formam connotando id quod habet illam, quod proprijssimè reperitur in subiecto physicè recipiente albedinem, vel aliam formam accidentalem. Quod verò dicatur concretum metaphysicum ipsa forma respectu rationis formæ, valde impropria locutio est, licet enim forma accidentalis dici possit composita ex genere, & differentia, quia ponitur in prædicamento, non tamen ipsa forma dicitur concretum, seu habens rationem formæ, siquidem id, quod constituitur in genere, seu prædicamento accidentis, forma quædam est accidentalis, non ergo est propriè concretum habens formam, vel rationem formæ, forma enim, vt forma concretum non dicit, quod propriè appellatur ipsum habens talem formam.

Restat ergo, Vt videamus in præsenti Duo,

Pri-

Primum est. An illud constitutum, seu resultans ex subiecto physico, & accidenti sit ens per accidens? *Secundum*. Quomodo prædicatio, accidentis concreti verificetur respectu sui subiecti, quod denominat, & respectu sui constituti, de quo essentialiter prædicatur, hæc enim prædicatio est denominatiua, *corpus est album*, ista verò quidditatiua, *album est coloratum, hoc album est album*.

Et quantum *ad primum*: Sententia D.Tho. apertissima est, ex accidenti, & subiecto physico in quo recipitur, non resultare aliquam quidditatem per se, sed ens per accidens: vt constat ex cap. 7. de ente, & essent. circa principium. *Ex accidente*, inquit, *& subiecto non fit vnum per se, sed vnum per accidens, & ideo ex eorum coniunctione non resultat essentia quædam, sicut ex coniunctione formæ cum materia*. Et idem expresse hæbet in opusc. 2. quod est compendium Theologiæ cap. 211. sed præcipuè in 7. Metaphys. lect. 3. ponit S. Thomas ex Philosopho istammet quæstionem in terminis, inquirit enim sic: *Sicut quoddam compositum est ignis ex materia, & forma substantiali, ita est quædam compositio ex substantijs, & accidentibus, & ideo perscrutandum est, cum aliqua sit definitio substantiarum compositarum ex formis, & materijs, si etiam cuiuscumque istorum compositorum ex accidentibus, & subiectis, est ratio quod quid idest, si habent definitionem, [quæ est ratio significans quod quid erat esse, & iterum si est in eis hoc ipsum, quod quid; quod significat definitio, idest, si habent aliquam quidditatem, siue aliquid quod potest respondere ad quid. Sicut hoc ipsum quod est*

albus

albus homo, est quoddam compositum ex subiecto, & accidente, vtrùm scilicet albo homini sit quod quid erat esse ei in quantum huiusmodi. Et quia forte aliquis posset dicere, quòd albus homo sunt duæ res, & non vna, ideo subiungit, quòd hoc ipsum, quod dico, homo albus, habeat vnum nomen, quod causa exempli sit vestis, & tunc quæstio erit de isto vno, scilicet de veste, vtrùm habeat quod quid est, vt possimus dicere, quid est vestem esse. Tunc enim sicut hoc nomen homo significat aliquod compositum scilicet animal rationale, ita & vestis significat aliquod compositum, scilicet hominem album.

Ecce quæstionem à D. Thoma propositam ex Aristotele, quæ inquirit de constituto, seu composito ex subiecto, & accidente. Soluit autem eam difficultatem D. Thom. ex verbis Philosophi sic. *Dicit ergo primo, quod hoc ipsum quod dico, albus homo siue vestis, quæ hoc ponitur significare, non est aliquid eorum, quæ dicuntur secundum se, immo est aliqnid eorum, quæ dicuntur secundum accidẽs, hoc enim, quod est homo albus, est vnum per accidens, non per se* Quod ibi latè prosumitur ostendens quod illud coniunctum ex subiecto, & accidente est vnum per accidens, Quare in D. Thom. perspicuum est non esse vnum per se, sed per accidens, neque definibile vnica definitione tanquam vna quidditas. Loqui autem de constituto, & non solum de aggregato, vt plures res, ~~similiter de~~ substituto, seu subiecto manifestum est ex ipsis verbis, vbi loquitur de composito ex accidente, & subiecto, non vt duæ res tantùm, & hoc compositum dicit esse vnum per accidens, de ipso autem subiecto,

cto, seu substituto subdit D. Thomas: *Hoc quod est album, non habet quod quid erat esse sed solum hoc de quo dicitur, scilicet homo, vel homo albus*. Igitur secundum D. Thom. ipsum subiectum, seu substitutum significet aliquid, & habet quidditatem, non verò ipsum constitutum ex accidente, & subiecto.

Ratio autem huius non est difficilis, quia illud constitutum ex accidente, & subiecto constat ex rebus diuersorum prædicamentorum, scilicet substantia, & accidente, hæc autem non possunt conuenire in vnam quidditatem, & definitionem, quia definitio, & quidditas constat ex genere, & differentia, vbi autem sunt plura prædicamenta, sunt plura genera, prædicamentum enim est series generum, & specierum, & diuersa prædicamenta diuersa genera, & differentias habent, & consequenter diuersas species, seu quidditates, ergo ex rebus diuersorum prædicamentorum non componitur vna quidditas, & vnum definibile constat ex vno genere, & differentia, ergo est ens per accidens. Plura vide inf. q. 7. artic. 3. quomodo accidens in concreto definiatur.

Quantum ad secundum, scilicet quomodo verificatur prædicatio accidentis in concreto? Tota difficultas est in explicando quomodo possit habere identitatem cum eo, de quo prædicatur, sine qua prædicatio vera non datur. Ad hoc ergo.

Respondeo primò. Verum esse quod constitutum, seu compositum ex subiecto, & accidente non prædicatur de ipso subiecto, seu constituto, sed solum ipsum accidens intrin-

secum,

secum, quod affirmat D. Thomas 7. Metaph. lect. 3. §. *Excludit, &c.* Vbi inquit: *Non solum hoc quod est esse album non est quod quid est superficiei, sed neque ipsum compositum ex vtrisque, scilicet superficie, & albedine, quod est esse superficiem albā, vel esse superficiei albæ, quidditas enim, seu essentia superficiei albæ non est quidditas, vel essentia superficiei. Et si quæratur quare? Responderi potest, quia hoc adest ei, idest, quia cum dico superficiem albam, dicitur aliquid, quod adhæret superficiei tanquam extrinsecum, & non tanquam intrans essentiam eius.* Vbi rationem insinuat quare non possit prædicari de ipso subiecto ipsum constitutum, quia scilicet in constituto importatur aliquid quod non potest intrare quidditatem, nec identificari cum subiecto, scilicet accidens, quod à subiecto distinguitur. Vbi autem non est identitas prædicati cum subiecto, prædicatio non est vera, etiam si vtrumque significetur in concreto.

Secundo Respondeo. Quod accidens in concreto, cum in recto importet formam, & in obliquo subiectum, potest prædicari de aliquo, vel quia habet identitatem cum illo ex parte formæ, vel quia habet identitatem ex parte subiecti connotati, & quando identificatio fit ratione formæ, prædicatio est essentialis, vt si dicas, *album est coloratum, album est disgregatiuum visus*: Quando verò identificatio fit ratione subiecti connotati, prædicatio est accidentalis, & denominatiua, vt si dicatur, *homo est albus,* ly *albus* identificatur cum homine ratione subiecti, quod connotat, importat enim habens albedinem, habens autem albe-

albedinem identificatur cum homine. Et hac ratione dicit D, Thom. 1.p.q.13. art. 12. Quòd in qualibet propositione affirmatiua vera oportet, quòd prædicatum, & subiectum significent idem secundum rem aliquo modo, & aliquo modo diuersum. Et hoc patet, tam in propositionibus essentialibus, quàm accidentalibus, manifestum est enim, quod homo, & albus sunt idem subiecto, & differunt ratione (idest essentia) alia est enim ratio hominis, alia ratio albi. Et 7. Metaph. lect. 5. secundum quod in albo intelligitur homo, homo & homo albus sunt idem, & ratione huius, inquit, quod prædicatur, seu dicitur vnum de alio. Prædicatio ergo accidentalis est quidem totius de toto, sed fundatur in identitate, seu vnitate subiecti, quod de materiali, & connotato importatur in accidente concreto. Sic enim datur sufficiens identitas ad prædicationem accidentalem, & denominatiuam, in qua non datur identitas secundum quidditatem, seu rationem formæ, sed secundum denominationem, & rationem subiecti.

At verò si de concreto accidentis prædicatur aliquid, quod habet connexionem, & identitatem cum ipsa forma, tunc prædicatio erit essentialis, quia enim albedo essentialiter est color, ideo cum dico, *album est coloratum*, essentialis prædicatio fit, quia fundatur in connexione, & identitate ipsius prædicati cum forma, nam etiam in ipsis accidentibus inueniuntur prædicata quidditatiua, quidquid autem quidditatiuum est ipsi formæ vniuersali in abstracto, etiam debet esse quidditatiuum ipsi formæ in concreto. Quod si aliquando

subie-

subiectum ponitur in definitione accidentis, non ponitur tanquam prædicatum quidditatiuum intrinsecum, sed vt quid extrinsecum, ad quod dicit habitudinem ipsum accidens. Et ideo vocatur definitio per additionem, vt dicitur 7. Metaphys. lect. 4. apud D. Thom. de quo amplius dicemus quæst. 7. de Genere.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

Primò obijcies. Concreta accidentium ponuntur à Philosopho in prædicamentis, ergo non important aliquod ens per accidens, sed per se, siquidem ens per accidens, cum non sit vnum, non ponitur per se in prædicamento, vt diximus, sed non potest poni in prædicamentis accidentium tale concretum pro substituto, siue subiecto, quia hoc est substantia affecta accidente, nec pro forma solum, quia sic esset abstractum, ergo pro tertio constituto ex accidente, & subiecto. Primum antecedens constat ex Philosopho 5. Metaph. cap. 4. *Secundum se* (inquit) *dicuntur quæcumque significant figuras prædicationum.* Numerans autem istas figuras, inquit: Quod alia significant quantum, alia quale, alia ad aliquid, &c. ergo secundum Philosophum compositum ex accidente, & subiecto sumitur tanquam ens per se positum in prædicamento.

Respond. Philosophum in illo textu sumere concretum ratione formæ, sicut ipse dicit in cap. de substantia, quod *album solam qualitatem significat.* Vnde alia numerat ibi in concreto, vt quantum, quale, &c. Alia in abstra-

cto,

cto, vt facere, pati, vbi, &c. Et in 7. Metaph. tex.16. lect. 4. apud D. Thom. eadem prædicamenta numerat in abstracto dicens, *Quod ens, hoc quidem, hoc aliquid, aliud verò quantitatem, aut qualitatem significat.* Et in 3. topic. cap.1. dicit quod iustum non ponitur in prædicamento, sed iustitia, & ita quod accidentia in abstracto ponuntur directè in prædicamento docet D.Tho.opusc. 42. c.19. & c. 7. de ente, & essent. in fine. Non ergo constitutum ex subiecto, & accidente ponitur in prædicamento, sed si concretum ponitur, est ratione formæ.

Secundo obijcies: Forma accidentis, & denominat aliquid, & constituit, ergo ex illa, & resultat aliquid denominatum, & aliquid constitutum denominatum autem est ipsum subiectum, seu substitutum, hoc enim ab albedine denominatur album, sed non constituitur albedine, non enim est idem constitutio subiecti, v. g. hominis, & albi: id ergo quod denominatur, non constituitur forma accidentis, ergo debet designari aliquod tertium, quod constituatur tali forma, & hoc erit album pro constituto. Qui discursus videtur elici ex Philosopho 5. cap. Cathegoriarum, vbi inquit: *Quod eorum quæ sunt in subiecto, nomen quidem de subiecto nihil prohibet prædicari, rationem vero inpossibile est prædicari*, ergo subiectum denominatur, non constituitur accidente. Et similiter 1. Physic. cap.3. inquit: *Quod si id, quod propriè est, scilicet substantia, idem etiam sit album, albi autem essentia non est, vt propriè sit*, ergo essentia albi aliud est à substantia quam denominat, scilicet illud

con-

constitutum, quod ex albedine, & subiecto resultat.

Et confirm. Quia illud verè, & propriè prædicatur, quod non solum est vnum cum subiecto, sed explicat omne quod est in subiecto, sed concretum accidentis sumptum pro constituto explicat tam subiectum, quàm formam, ergo verè prædicatur de suo inferiori.

Respond. Formam accidentis constituere quidem aliquid, sed non quod sit ens per se, seu *quod quid*, vt dicit Philosophus, sed quod sit ens per accidens, seu *quale quid*, vt in 7. Met. tex. 12. lect. 3. apud D. Thom. dicitur. Quare respectu subiecti cui inhæret, tribuit denominationem, non verò rationem ipsam, seu quidditatem, & ideò dicit Philosophus prædicare nomen (idest, denominationem) non rationem (idest quidditatem) de subiecto. Constituit ergo cum subiecto non quidditatem, vel vnum esse, quod sit aliquid, sed esse quod sit aliquale; vnde non sequitur quod constituat vnum tertium per se, sed vnum tertium quod est qualequid, seu ens per accidens, vt dictum est.

Et ad Textum Philosophi ex 1. Physicorum. *Resp.* Sensum esse planum, quod album non est id quod verè est, idest, quidditas eius non est substantia, quæ verè est id quod est, sed essentia eius est quale, quod est aliquale. Inde tamen non sequitur, quod album sit tertium constitutum per se ex subiecto, & albedine, sed sit ipsum subiectum aliquale, quod est ens per accidens.

Ad Confirmat. Respond. Quod illud totum constitutum ex subiecto, & accidente, cum sit ens

ens per accidens poterit prædicari de alio ente per accidens, de qua prædicatione hic non loquitur. Quòd si aliquando fit prædicatio per se inter concreta accidentium, perseitas illa attenditur ratione formæ, quæ prædicata quidditatiua habet, non ratione tertij constituti.

Vltimo arguitur: Concreta accidentium rectè definiuntur per res diuersorum prædicamentorum, vt cum dicitur album *est corpus disgregans visum*, talis enim definitio rectè explicat suum definitum, ergo tale concretum est definibile, & ibi ponitur subiectum loco generis, & forma accidentis loco differentiæ, vt cum dicitur simum *est nasus curuus*, vel ergo est ens per accidens, vel per se: si ens per accidens, ergo illud est definibile vnica definitione: si ens per se, ergo iam datur ens per se compositum ex rebus diuersorum prædicamentorum, dummodo vnum se habeat vt subiectum, aliud vt actus, & forma. Imò ipsum accidens in abstracto, etiam definitur per res diuersorum prædicamentorum, scilicet, per subiectum in obliquo, & formam in recto, vt cum dicitur, simitas *est nasi curuitas*, vt sæpè dicit Diuus Thomas locis citatis ex 7. Metaphys.

Et confirm. Quia ens per accidens est illud, quod non potest vnica generatione generari, sed pluribus: album autem vel calidum, aut aliud accidens in concreto possunt vnica generatione generari, ergo tale concretum non est ens per accidens. Consequen. est bona. Mai. autem, & Min. sunt expressæ Philosophi 6. Met. tex. 4. lect. 2. apud D. Thom. solùm ergo

erit ens per accidens, quod est aggregatum plurium, sicut aceruus lapidum.

Respond. Ex D. Thom. 7. Metaph. lect. 4. & de ente, & essent. cap. 7. in principio. Accidentia quando definiuntur per subiectum, siue in abstracto, siue in concreto, definiri per additionem, idest, per aliquid quod additur extra conceptum essentiæ, quia ab illo dependent accidentia, sed talis definitio, quæ includit res diuersorum prædicamentorum, non est per se vna, idest, explicatiua vnius quidditatis, sed est vna per additionem, includens aliquid extra proprium genus. Et quando dicitur, quod perfectè explicat suum definitum.

Respond. Quòd perfectè explicat per additionem, non per solam essentialem, & quidditatiuam definitionem. Et ita ens per accidens erit definibile vnica definitione per additionẽ, non vnica simpliciter.

Vel secundo dicitur. Quòd tale concretum si per se definitur, erit ratione solius formæ, & tunc subiectum secundum se, & absolutè non intrat definitionem. Sed vt formatum ipsa forma accidentis secundum gradum genericum talis formæ ad ipsammet secundum gradum specificum. Et sic cum dicitur album *est corpus disgregatiuum*, non intelligitur corpus absolutè, sed vt coloratum, ponitur autem ly *corpus*, vt sustentans, non vt intrans quidditatem albi.

Et proportionaliter dicendum est, & applicanda vtraque solutio definitioni accidentis in abstracto, quando in eius definitione ponitur subiectum in obliquo. Quare ex rebus diuersorum prædicamentorum non potest constare

ſtare vnica definitio quaſi exintrinſecè componentibus, benè tamen vt extrinſecè terminantibus, ſicut potentia, & actus definiuntur per ordinem ad obiectum, non tamen illud, quòd reſultat ex accidente, & ſubiecto per ſe eſt definibile, vt dictum eſt.

Ad confirm Reſpond. Ens per accidens dici multipliciter, vt dicitur apud D. Thom. in 5. Metaph. lect. 9. & 6. Metaphyſ. lect. 1. aliquando quidem per concurſum accidentalem ex parte ſubiecti, ſeu cauſæ materialis, & formalis: aliquando per concurſum per accidens ex parte agentis. Exemplum primi, vt homo albus, exemplum ſecundi, vt ædificator medicus, quæ ergo ſunt per accidens ex parte agentis, non fiunt vnica generatione, ſed pluribus, & de his ad literam loquitur Philoſophus, quæ verò ſunt per accidens ex parte ſubiecti, & formæ tantum, ſi ſit vna forma, poterit vnica generatione fieri, ſed accidentali, & ſecundum quid, non ſimpliciter vna, ſicut cum fit album, vel muſicum.

EXPLICATIO TEXTVS ISAGOGIS PORPHYRII.

Liber Prædicabilium simpliciter appellatur Isagoges, idest introductio, quia deseruit ad percipienda Prædicamenta, à quibus Logica Aristotelis incipit. Et quia Logica est prima inter cæteras scientias ordine acquisitionis, ideo introductio ad ipsam absolutè, & simpliciter nominatur (introductio).

In hac ergo introductione declarat Porphyrius quinque voces significantes quinque prædicabilia, idest, quinque modos quibus vniuersale prædicari potest, scilicet, Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens, quibus ipsa prædicamentorum ordinatio, & series integratur, de qua diuisione, & quomodo ad prædicamenta ordinentur, seq. quæst. dicturi sumus, & aliquid in procemio huius operis attigimus.

Distribuitur Libellus iste in tres partes. In prima ponit præfationem, in qua explicat intentionem suam. In secunda per singula capita singula prædicabilia tractat, & explicat. In tertia quæ vltimo cap. continetur, omnia inter se confert, & quomodo inter se conueniant, aut differant, discernit.

In Præfatione Porphyrius duo facit. Primò quid sit intentum, & scopus huius operis proponit. Secundò methodum, quam obseruaturus sit, ostendit. De primo, inquit, propositum sibi esse tractare de Genere, Specie, Differen-

ferentia Proprio, & Accidente, eo quod huiusmodi rationum notitia maximè conducat ad prædicamenta, & alia, quæ in Logica traduntur, abstinendo tamen à difficilioribus quæstionibus, quæ magis Metaphysicæ sunt. De secundo proponit se breuiter ac facile tractaturum, & iuxta modum Peripateticum.

Tria facit Porphyrius in 1. cap. Proponit tres acceptiones generis. Secundò eam, quæ propria Philosophorum est explicat. Tertiò distinctionem eius à reliquis prædicabilibus declarat. Quo ad primum. Prima acceptio generis est pro multitudine hominum ab vno progenitore, vel communi Patria descendentium. Vt Genus Heraclidorum ab Hercule, Genus Romanorum à Romulo. Secunda acceptio est: pro naturali vi quam aliqui trahunt à Parente, vel Patria, sicut dicimus Pindarum genere esse Thebanum, Platonem Athenienfem, Orestem à Tantalo genus ducere; Genus enim dicitur principium generationis cuiusque. Tertia acceptio est pro genere prædicabili, & hoc est proprium Philosophorum.

Quo ad secundum, Describit genus prædicabile hoc modo: Genus est id quod de pluribus specie differentibus hoc ipso quid est prædicatur. Sicu. animal prædicatur de equo, & homine.

Quo ad tertium Distinguit genus ab indiuiduis, quæ de vno dicuntur, quia genus de pluribus dicitur: à specie verò, quia genus dicitur de pluribus specie differentibus; species autem de pluribus numero differentibus tantum, vt homo de Petro, & Paulo. A proprio, quia proprium dicitur de vna specie, & eius indiui-

duis, vt risibile de homine, subintellige in quale, genus autem de pluribus specie in quid. A differentia verò & accidentibus communibus, quia prædicantur in quale, & non in quid.

Tres partes continet 2. caput; In prima ponit tres acceptiones speciei; In secunda docet quomodo prædicamentum ordinetur per genera, & species. In tertia definit indiuiduum.

Quo ad primum. Prima acceptio speciei est pro forma, seu pulchritudine externa. Secuncunda. Pro specie subijcibili, scilicet, de qua genus in eo quod quid prædicatur. Tertiò accipitur pro specie prædicabili, quæ sic definitur: species est quod de pluribus solùm numero differentibus, & in quæstione quid est prædicatur.

Quo ad secundum. Ordinatio cuiusque prædicamenti constat ex genere summo, specie infima, & generibus intermedijs. Genus summum est, supra quod nullum datur genus. Species infima, sub qua nulla datur species. Genera media, seu subalterna, quæ respectu superioris se habent vt species, & respectu inferioris vt genus.

Quo ad tertium. Assignat tres definitiones indiuidui. Prima est. Indiuiduum est id quod de vno solo prædicatur. Secunda ex nominis Ethymologia. Indiuiduum est quod diuidi non potest. Tertia est; Indiuiduum est cuius omnes simul proprietates alteri conuenire non possint.

Caput 3. in duas partes diuiditur. In prima proponuntur quinque diuisiones differentiæ. In secunda totidem definitiones assignantur. Prima

ma Diuisio. Differentiæ est in communem, propriam, & maximè propriam. Differentia communis est forma qua aliquid à se in alio, atque alio tempore, vel ab alia re differt, vt moueri, ægrotare. Propria differentia est forma accidentalis re ipsa inseparabilis, qua vnum differt ab alio, vt risibile facit hominem differre propriè ab hinnibili. Maxime propria est forma, qua essentialiter vnum differt ab alio, vt rationale est differentia, qua homo differt ab equo. Secunda Diuisio. Differentiarum quædam faciunt differre per accidens vt communis, & propria, quædam per se vt maximè propria. Tertia Diuisio. Quædam differentiæ sunt separabiles, vt communes; Aliæ inseparabiles, videlicet propria, & maximè propria. Quarta Diuisio est solum differentiæ inseparabilis, quæ alia est per se, vt risibile & mortale, alia per accidens, vt esse simum, vel aquilinum. Vltima Diuisio. Differentia essentialis alia est diuisiua generis, vel constitutiua speciei, quæ sunt duo officia eiusdem differentiæ.

Quo ad secundam partem. Prima definitio sic habet: Differentia est qua species suum genus excedit. Secunda. Differentia est quæ prædicatur de pluribus specie differentibus in quale essentialiter. Tertia. Differentia est, quæ diuidit ea quæ sub eodem genere collocantur. Quarta. Differentia est qua differunt à se singula. Quinta. Differentia est, qua distinguitur vna species ab alia, itaut sit pars illius essentialis.

Consumitur caput 4. in explicando quatuor acceptiones Proprij, quarum vltima omnibus

alijs præfertur. Proprium primo modo est id quod conuenit alicui speciei, sed non omni, sicut homini esse grammaticum. Proprium secundo modo è conuerso, quod omni speciei conuenit, sed non soli, vt homini esse bipedem. Proprium tertio modo, quod conuenit omni & soli, & semper, vt homini esse risibile, & hoc est maximè proprium, quia conuertitur cum specie.

In capite 5. proponit Porphyrius tres definitiones Accidentis, & vnam diuisionem. Prima definitio est: Accidens est id quod adest, & abest sine subiecti corruptione. Secunda est: Accidens est, quod potest eidem inesse & non inesse. Tertia. Accidens est, quod neque est genus, nec species, neque differentia, neque proprium; semper autem est in subiecto. Diuisio est. Accidens aliud est separabile, vt dormire, ambulare. Aliud inseparabile, vt nigredo Corui, vel Ethyopis; quæ tamen per intellectum separari possunt à subiectis sine eorum destructione.

In 6. capite longo sermone Porphyrius comparat ista quinque prædicabilia inter se, & in quo conueniant, & differant perspicuè explicat. Ex dictis tamen sufficienter cognoscitur, quomodo differant inter se ista prædicabilia, & in quo possint conuenire.

QVÆ-

QVÆSTIO VI.

De Diuisione Vniuersalis in quinque Prædicabilia.

ARTICVLVS I.

Vtrùm hæc Diuisio sit bona & adæquata?

Elebri omnium consensu diuisio ista in scholis acceptata est, qua diuiduntur quinque Prædicabilia, scilicet Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens. Duo autem possunt inquiri ad eius explicationem. Primum est quodnam est diuisum huius diuisionis. Secundum. An membra diuidentia exhauriant diuisum, quod est diuisionem esse adæquatam.

Quantum ad primum. Dico duo. *Primum*. Quod diuisum huius diuisionis est vniuersale vniuocè prædicabile. *Secundum*. Quod diuiditur vniuersale pro formali, idest, ratione vniuersalitatis, & prædicabilitatis (nec enim hæc ponunt in numero ad præsens) non ratione naturæ, quæ vniuersalitati substernitur. *Et ratio primi est*. Quia omnia membra diuidentia sunt prædicabilia de multis, & non de vno tantum, prædicabile enim de vno tantum, vel est indiuiduum, vel prædicatur identicè, non formaliter: in præsenti autem neque agimus de indiuiduis, neque de prædicatione identica, sed formali, quia agitur de prædica-

 tione

tione artificiali; idem autem prædicari de seipso non est modus artificialis. Similiter debet esse prædicabile vniuocum, quia licet analogum prædicetur de pluribus, non tamen simpliciter, & vno modo, sed partim vno, partim diuerso, vnde non est vniuersale simpliciter, sed secundum quid, idest, modo proportionali, & ita excluditur ab vniuersali simpliciter, de quo hic agimus. Et præterea. Hic solum tractantur prædicabilia vt conducunt ad constituenda prædicamenta, quæ vtique constant ex genere & differentia, quibus constituitur species, cui conuenit propria passio, & prædicata accidentalia: Analogum autem nihil horum constituit, & sic non pertinet per se ad prædicabilia, sicut neque ad prædicamenta.

Ratio secundi est. Quia esse prædicabile & vniuersale accidit naturæ, ergo diuersus modus prædicandi non est diuisio ipsius naturæ vt natura est, sed ipsius prædicabilis vt aptitudinem dicit ad prædicandum, ergo diuisio in varios modos prædicabilitatis debet respicere pro formali diuiso ipsam formalem rationem ipsius vniuersalitatis, seu prædicabilitatis, non verò naturam quæ illi substernitur. Præterquamquòd natura, quæ substernitur vniuersalitati non est aliquid certum, & determinatum; potest enim esse aliquid reale vel rationis, substantia, vel accidens. Ipsa autem intentio vniuersalitatis est aliquid certum, & determinatum, tanquam accidens rationis respectu naturæ, ergo ratione illius diuisio ista super certum, ac determinatum diuisum cadit.

Si inquiras, An diuisum sit solum vniuersale

sale Logicum pro relatione vniuersalis, vel etiam vniuersale Metaphysicum pro fundamento istius relationis? *Respondetur*. Vtrumque diuidi proportionali modo; neque enim diuiditur relatio, nisi diuidatur suum fundamentum: imò relatio per fundamenta diuiditur. Quare si modus prædicandi est diuersus, oportet quòd etiam detur diuersus modus identificationis cum illis, de quibus prædicatur, ergo oportet quòd iste diuersus modus non solùm accipiatur penes ipsam comparationem, & relationem ad inferiora, vt ad terminum ad quem, sed etiam penes aptitudinem ad essendum, idest, identificandum in inferioribus, & consequenter penes abstractionem, quæ istam aptitudinem fundat in vnitate sic abstracta, & tali vel tali modo identificabili cum inferioribus.

Circa Secundum. Diuisio ista exacta & adæquata est, & exhaurit omnem rationem prædicabilitatis. Ratio est. Quia ipsa formalis ratio prædicationis consistit in identitate, & connexione vnius extremi cum alio, ergo illa erit adæquata diuisio prædicabilitatis, quæ est adæquata diuisio connexionis & identificationis extremorum. Omnis autem identitas, seu connexio extremorum, vel est essentialis, vel accidentalis, intrinseca, vel extrinseca, necessaria, vel contingens. Si essentialis, vel explicat totam & integram essentiam, idest, omnia, quæ ad definitionem concurrunt, vel solum partem. Si integram rationem essentiæ, seu quidditatis, est species. Si partem, vel partem potentialem & contrahibilem, vel actualem & contrahentem. Si potentialem & contrahi-

trahibilem est Genus, & dicitur in *quid* incompletè, quia dicit partem quidditatiuam, idest, primam, & substantialem, seu determinabilem per alias, non determinantem, & quasi qualificantem. Si partem actualem, est Differentia, quia est prædicatum quasi actus determinans & qualificans. Si verò non conuenit essentialiter, sed accidentaliter, idest non ingrediens constitutiua essentiæ, vel est prædicatum prouenıens ex proprijs principijs, & necessariam habens connexionem cum illis, & sic est Proprium, vel conuenit ex extraneis & communibus, & sic est Accidens. Quæ diuisiones cum tradantur per membra immediatè & contradictoriè opposita, rectè & adæquatè diuidunt ipsum diuisum.

Quidam tamen, vt Torrejon. dispur. vnica de Com. Prædic. q. 1. in secundo prædicabili, quod est species, dicunt non prædicari totam quidditatem, sed partem, quia species est pars indiuidui, & non totum indiuiduum, & sic prædicatur eo modo quo genus, scilicet vt pars.

Sed hoc inconuenienter dicitur. Quia species explicat totam definitionem, seu totum quod in definitione includitur, idest, constans ex genere & differentia, ergo explicat totam essentiam rei, vnde respectu essentialium cuiuscumque indiuidui non explicat partem, sed totum, licèt non explicet totum ex parte modi, qui est singularitas; indiuiduatio enim non addit aliquid pertinens ad naturam seu essentiam, sed ad modum naturæ, vnde species est tota quidditas indiuidui, neque enim duo indiuidua differunt essentia, sed numero & modo

do essendi; inconuenienter ergo negatur, quòd species prædicet totum, idest, quidquid pertinet ad constitutiua essentialia integrè & completè in ratione quidditatis.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimo potest obijci. Quia multa sunt quæ prædicantur de pluribus, & non continentur in ista diuisione, ergo non est adæquata. Ant. patet in primis in analogo, quod prædicatur de multis analogatis, & tamen nec est genus, nec species, & multo minus differentia, &c. Similiter indiuiduum vagum, vt aliquis homo, persona, suppositum, prædicantur de multis, sicut Petrus dicitur indiuiduum, dicitur persona, & Paulus similiter, &c. & tamen nec est genus, nec species, quia ista abstrahunt ab indiuiduis, & solum prædicant naturam. Denique existentia, & mors, & similia neque prædicantur essentialiter, quia non pertinent ad quidditatem rei, neque vt proprium, quia non dimanant à principijs intrinsecis, neque vt accidens, quia non adsunt & absunt sine subiecti corruptione, ergo in nullo istorum prædicabilium comprætenduntur.

Confirmatur specialiter in modo quo prædicatur natura humana, & eius prædicata superiora de Verbo Diuino, neque enim prædicantur de Deo essentialiter, quia in tempore illi cœperunt conuenire: neque contingenter vt accidens, quia vnio illa hominis ad Deum est substantialis, facitque Deum verè & vniuocè esse hominem, sicut Petrus & Paulus, quibus non conueniunt contingenter natura huma-

humana; neque vt proprium, quia non dimanat naturaliter ex principijs intrinsecis Dei, alioquin ab æterno ei conueniret, ergo datur modus prædicandi non pertinens ad ista quinque prædicabilia.

Respond. neg anteced. Et ad instantiam de analogo dictum est supra, quòd analogum non est simpliciter vniuersale, sed reductiuè, quia non dicit prædicatum simpliciter vnum, sed partim vnum, partim diuersum; definitio autem vniuersalis est, quòd sit *vnum in multis*, ergo sicut deficit à ratione vnitatis, ita à ratione vniuersalitatis simpliciter.

Ad secund. Instant. de indiuiduo vago, dicimus ex eodem fere principio excludi à ratione vniuersalis simpliciter, quia non dicit solam naturam, sed etiam modum essendi, qui est indiuiduatio, seu personalitas, vt docet S. Thom. 1. par. q. 30. art. 4. vnde non habet vnum simplicem modum prædicandi, sed prædicatur in quid, & in quale; in quid, quatenus dicit naturam; in quale, quatenus dicit modum indiuiduationis, qui extra conceptum naturæ est, & à conditionibus accidentalibus dependet, quæ pertinent ad hic & nunc; & ita non reducitur ad vnum tantum prædicabile, sed ad plura, scilicet accidentale & essentiale. Et similiter definitio excluditur à ratione prædicabilis simpliciter, quia est terminus complexus & non simplex; reducitur autem ad secundum prædicabile, quia reducitur ad suum definitum; propriè enim sola species definitur, vt dicitur in 7. Metaph. quia sola constat ex genere & differentia.

Ad tertiam Instant. dicetur in quæst. 12. de Acci-

Accidenti. Sufficit nunc insinuare, quòd adesse & abesse sine subiecti corruptione est idem, quòd sine destructione conceptus quidditatiui, & sic intelligitur definitio accidentis, & ita mors, & existentia sunt accidentia, quia licet non adsint, vel absint sine corruptione physica; benè tamen sine metaphysica, quæ pertinet ad quidditatem subiecti cui conueniunt. Quod secus accidit in propria passione, cuius conuenientia ad subiectum si destruitur, destruitur essentia ex consequenti.

Ad Confirmat. Respond. Aliquos existimare ex vnione naturæ humanæ ad Verbum resultasse noua prædicabilia, quæ vocant assumptiua, quia neque essentialiter, neque accidentaliter dicuntur de Deo, sed substantialiter. Cæterum euidenter S. Thom. 3. par. q. 16. art. 1. sentit eodem modo prædicari naturam humanam facta incarnatione, atque de quolibet alio indiuiduo talis naturæ, alioquin illa persona non esset vniuocè homo, si essentialiter non prædicaretur homo de illo, sicut de alijs indiuiduis. De quo videatur ibi Caietanus. Et quando dicitur, quòd Deo accidentaliter, & ex tempore conuenit esse hominem.

Respondet. Quòd Deo vt subsistenti in natura diuina accidentaliter conuenit esse hominem, & in tempore Deus factus est homo: Deo autem vt subsistenti in natura humana, & supposita incarnatione, essentiale est esse hominem, quia sic est indiuiduum hominis. *Et cum instatur.* Ergo ab æterno est homo, quia essentiales propositiones sunt æternæ. Negatur consequentia propter variationem appellationis, quia quando dicitur Deus est homo

ab

ab æterno ly *Deus* tenetur absolutè, & facit sensum absolutum, applicatur enim Deo sine aliqua restrictione, & sic inuoluit Deum pro ut subsistit in natura diuina; de Deo autem vt subsistenti in natura diuina temporaliter dicitur quòd est homo, & non ab æterno. Si autem restrictiuè sumatur pro Deo vt subsistente in natura humana, seu Deo incarnato, sic est propositio æternæ veritatis sumendo ly *est*, quantum ad connexionem & conuenientiam, non quantum ad existentiam: In his autem propositionibus propter periculum errandi, non debet ita absolutè concedi propositio, sed cum restrictione.

Secundò arguit. Sufficiunt duo prædicabilia, in quæ omnia alia conueniunt, scilicet, prædicabile essentialiter, & accidentaliter, ergo superfluunt quinque. Si dicas illa duo esse genera prædicabilium, non species vltimas, in quas illa necesse est quòd diuidantur. Contra, quia si quinque prædicabilia sunt infimæ species, plura debent poni quàm quinque, nam sicut prædicatio in quid diuiditur in prædicationem de pluribus specie differentibus, quæ est genus, & de pluribus numero differentibus, quæ est species, ita prædicatio in quale essentialiter potest diuidi in illud, quod prædicatur de pluribus specie differentibus, scilicet, differentia generica, & quæ de pluribus numero differentibus, vt specifica. Similiter genus potest diuidi in supremum & subalternum. Et sicut diuiditur prædicabile penes prædicationem in quid, & in quale essentiale, & accidentale, cur non etiam penes prædicari separabiliter & inseparabiliter,

intrin-

intrinsecè, & extrinsecè, possibiliter, & impossibiliter, & alios similes modos, qui diuersas species prædicabilitatis constituent.

Confirm. Quia Philos. 1. Topic. c. 3. nominat solum quatuor prædicata, scilicet genus, definitionem, proprium, & accidens, ergo totidem erunt prædicabilia, quia sic se habent sicut prædicata. Quòd si per ordinem ad prædicamenta sumatur numerus prædicabilium, cum sint decem modi essendi, scilicet, decem prædicamenta, totidem erunt prædicabilia, quia modus prædicandi sequitur modum essendi.

Respond. solutione data ad argumentum. Et ad primam replicam dicitur, quòd prædicari de pluribus specie differentibus, & numero differentibus, si præcise sumatur non distinguit formaliter prædicabilia, cum idem genus prædicetur de speciebus & indiuiduis diuersis, & eadem differentia, & proprietas generica similiter. Sed formalis distinctio inter genus & speciem est quòd genus prædicatur in quid incomplete, idest, non integram quidditatem, sed eius partem, species autem in quid complete, idest, integram quidditatem, integra autem ratio quidditatis non nisi de pluribus indiuiduis prædicari potest. Et dicimus prædicare integram quidditatem, non quia explicet totum, quod est in indiuiduo etiam modum singularitatis, sed totum quod pertinet ad quidditatem in indiuiduis. Differentia autem siue sit generica, siue specifica semper prædicat partem essentialem, non totum, vnde in modo prædicandi non differt, sed in re materiali, quam prædicat. Et similiter genus supremum, & subalternum habent

eun-

eundem modum prædicandi scilicet partem quidditatiuam, non totam quidditatem, licet vna pars quidditatiuè sit vniuersalior, & superior altera; hoc enim per accidens se habet in formali modo prædicandi per modum partis in quid, de quo fusius dicemus in q. de Genere, & de Differentia.

Ad vltimam instantiam dicitur non omnes modos variare per se rationem prædicabilitatis, nisi illos, qui per se variant modum identificationis, & connexionis extremorum secundum rationem vnius in multis, sicut essentialiter, & accidentaliter se habere, per modum quid, vel quale. Reliqui verò qui modum istum connexionis, & identitatis per se non variant, neque diuersa prædicabilia constituunt, nisi ad istos modos *essentialiter, & accidentaliter* reducantur, sicut reducuntur ly *intrinsece, & extrinsece*, & in aliquibus *separabiliter, & inseparabiliter*, quando tamen inueniuntur intra genus accidentale tantum, per se non variant rationem prædicabilitatis vnius de multis.

Ad Confirm. Respond. in illo loco Aristot. non numerare modos prædicandi vniuersalium de inferioribus, cum etiam numeret definitionem, quæ est quid complexum, sed numerat prædicata, ex quibus loci arguendi deducuntur ad varias quæstiones. Et quia idem argumentum sumitur ex specie, & ex differentia vltima illa (genus enim rationem importat magis indeterminatam) ideo Aristoteles compendio tradidit speciem & differentiam vno nomine definitionis. *Et ad instantiam* quæ additur de numero prædicamentorum. Responde-

tur,

ur., quòd modi prædicabilium non sequuntur modum essendi absolutè, & secundum participationem entis, sed comparatiuum, quo connectuntur inferiora cum superioribus: in summa, prædicamenta distinguuntur in accidentibus penes diuersum modum participandi substantiam; ipsa autem substantia per hoc quod habet esse per se. Prædicabilia verò penes diuersum ordinem vniuersalis ad inferiora.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc diuisio sit generis in species, & immediata.

CIrca primam partem difficultatis propositæ, scilicet, an sit diuisio generis in species, Notandum est ex duplici cap. prouenire difficultatem. Primò, quia inter ipsa prædicabilia, quædam accidentaliter prædicantur, vt duo vltima, *Proprium & Accidens*; quædam essentialiter, vt tria prima; non videtur autem aliquid vniuoce se habere ad hoc, quod est accidentaliter, & essentialiter dici.

Secundò prouenit difficultas ex ipsa complicatione diuisionis, quia si vniuersale est genus ad quinque prædicabilia, & vnum ex membris diuidentibus est genus, coincidet diuisum cum membro diuidente. Nec sufficit dicere, quòd vniuersale, quod est hic diuisum, formaliter in se est vniuersale; denominatiuè autem genus, quod non est formaliter coincidere cum membro diuidente. Contra enim est,

est, quia sic eidem intentioni vniuersalitatis conueniret esse vniuersale formaliter & denominatiuè, essentialiter & accidentaliter. Nam in se essentialiter vniuersalitas est, & cum denominatiuè sit genus; genus autem quædam vniuersalitas sit, accidentaliter habebit vniuersalitatem, quæ est in genere; cum tamen essentialiter sit ipsa vniuersalitas in communi, quæ in ipsum genus ingreditur.

Prima difficultas aliquos compulit vt dicerent hanc diuisionem esse analogam, licet respectu triùm primorum prædicabilium vniuoca sit. *Alij* autem vniuocam esse putant & generis in species. *Alij* mediant inter vtrosque dicendo, quòd vniuersale metaphysicum, seu pro vnitate; & aptitudine ad multa, est analogum, pro relatione autem rationis, quæ est secunda intentio, est vniuocum. Apud omnes tamen certum est, quòd vniuersale sumptum materialiter & pro substrato, non est vniuocum ad omnia prædicabilia, imò nec respectu vnius tantum, nam genus, verbi gratia, potest habere pro materiali, quod denominat, & ens reale, & ens rationis, substantiam & accidens. Quare non loquimur nisi pro vniuersali formaliter accepto.

Secunda verò difficultas non minus aliquorum torsit ingenia, qui diuidunt duas vniuersalitates, aliam per se, & intrinsecam, aliam per accidens, & extrinsecam. Prima est, quæ conuenit naturis & in eis exercetur, eisque denominat, resultat enim ex abstractione naturarum. Secunda est, quæ super ipsam vniuersalitatem reflectit, & diuersas intentiones, seu modos vniuersalitatis in vnum adu-

dunans, eis tribuit iterum aliam denominationem vniuersalis accidentaliter & denominatiuè, ita quòd sicut prima vniuersalitas respectu naturarum denominatiuè se habebat, licet in se vniuersalitas esset, ita secunda vniuersalitas respectu primæ denominatiuè, & accidentaliter se habet. Vnde non repugnat in his secundis intentionibus vnum, & idem prædicatum essentialiter & accidentaliter eidem inesse, & quòd eadem intentio possit esse superior & inferior respectu eiusdem, non eadem intentio & prædicatum numerice sumptum, sed specifice, seu vniuersaliter, quia intentio vniuersalitatis, quæ essentialiter & formaliter est talis, rursus potest denominatiuè induere vniuersalitatem per reflexam cognitionem, qua illi attribuitur alia vniuersalitas, v.gr. Animal per vniuersalitatem & abstractionem dicitur genus; rursus illa intentio generis vt conuenit cum alia intentione generis reflexe cognoscitur & abstrahitur, ab illaque abstractione denominatur species quædam vniuersalium, hoc enim est genus. Quod totum non continet aliud mysterium, quàm vulgarem illam doctrinam, quòd potest aliquid formaliter esse genus & denominatiuè species, formaliter vniuersale in communi, & denominatiuè tale vniuersale quod est genus. Ita Martinez disput. 1. super Porphyr. q. 4.

Dicendum nihilominùs est diuisionem hanc vniuersalis in quinque vniuersalia, seu prædicabilia esse vniuocam, & per modum generis in species. Hanc communiter sequuntur Authores, præsertim Thomistæ, & etiam schola Scoti, Et fundamentum est, quia ista quinque

que prædicabilia quantumcumque accidentaliter prædicentur, vt *Proprium* & *Accidens*, verè & vniuocè prædicantur de multis, ergo vniuocè sunt vniuersalia. Antec. est D. Thom. 1. contra Gentil. c. 33. vbi dicit, *Quod omne quod vniuocè prædicatur, vel est genus, vel species, vel differentia, vel proprium, vel accidens*: ergo omnia ista quinque prædicabilia fundant vniuocam prædicationem: Prædicatio autem vniuoca in omnibus, quæ vniuocè prædicantur, simpliciter est eadem, saluatur enim vna ratio, quæ prædicatur de multis, siquidem vniuoca prædicantur secundum eandem rationem, ergo quidquid vniuocè prædicatur simpliciter saluat veram, & propriam vniuersalitatem, quæ solum consistit in hoc, quod sit vnum in multis. Vnde aliud est, quòd prædicatio aliqua sit secundum quid quantum ad entitatem, quam prædicat, aliud quod sit secundum quid quantum ad vniuersalitatem secundum quam prædicatur. Ad primum enim sufficit identitas accidentalis inter prædicatum & subiectum, ad secundum verò requiritur quòd id quod prædicatur simpliciter non sit vnum in multis, ad quod necesse est, vel quòd non habeat vnitatem simpliciter, vel quod ea de quibus dicitur non sint plura simpliciter. Quidquid autem vniuocè prædicatur vnum simpliciter est, & de pluribus dicitur, ergo habet vniuersalitatem vniuocè. Vnde bene stat aliqua analogari in ratione entis, & non in modo prædicationis.

Quòd verò per modum generis se habeat, constat, quia diuiditur in illas quinque intentiones prædicabilium, quæ non differunt inter se lo-

e solo numero, sicut duæ intentiones generis, vel speciei, vel differentiæ, ergo differunt specie in genere intentionis, habet ergo se ad illa vt genus.

Ad primam ergo difficultatem à principio dicitur, quòd vltima duo prædicabilia dicuntur accidentaliter, quod est dici secundum quid ex parte rei, quæ prædicatur, non tamen dicuntur secundum quid, quantum ad modum vniuersalitatis, quia in hoc retinent rationem vnitatis, quæ dicitur de multis.

Instabis. Quartum & quintum prædicabile solum dicuntur denominatiuè; denominatiua autem non sunt vniuoca, tum quia distinguuntur ab vniuocis & æquiuocis à Philosopho in Antepredicamentis; tum quia dicunt concretum accidentis, quod est ens per accidens, & consequenter non habent rationem prædicabilis. Tum denique, quia accidens vnitur quidem subiecto quod denominat, sed non identificatur cum illo, neque ex pluribus subiectis potest abstrahi vnum accidens, nisi eo modo, quo forma abstrahitur à materia, quæ est abstractio formalis; non autem abstractione totali, sicut requiritur ad vniuersale.

Respondetur. Prædicationem quarti & quinti prædicabilis esse quidem denominatiuam, sed non tollere quod possit etiam esse vniuoca, vel æquiuoca, quando enim distinguitur à Philosopho ab æquiuocis, & vniuocis, non ita distinguitur, quasi non possit eidem vtrumque conuenire, sed quia non conuenit sub eadem ratione. Quomodo autem conducebat ad doctrinam Philosophi distinguere ab æqui-

uocis

üocis & vniuocis dominatiua, dicemus in Antepredicamentis. Quod verò dicitur denominatiuum esse ens per accidens.

Respond. Formaliter non esse ens per accidens, seu ex parte formæ; album enim solam qualitatem significat, vt dicit Aristot. capite de Substantia,& D.Tho.5. Metaph.lectione 9. Sed constitutum ex subiecto & accidente est ens per accidens, at hoc non prædicatur denominatiuè, solum enim de substituto, seu subiecto fit prædicatio denominatiua.

Et ad tertiam instantiam dicitur, quòd inter accidens & subiectum non est identitas quidditatiua & intrinseca, sed denominatiua, & omnia inferiora conueniunt in accidente, sicut in denominante, non sicut in constituente, & sic resultat vniuersale prædicationis denominatiuæ, & hoc simpliciter est vniuersale, licet secundum quid identificetur cum subiecto ex parte entitatis, prædicatur autem abstrusè ex parte vniuersalitatis, & modi sub quo identificatur.

Ad secund. difficult. Respondetur ex doctrina data, quod in istis intentionibus aliud est esse formaliter vniuersale, vel genus, vel speciem, aliud denominatiuè. Et potest contingere, quod aliqua intentio sit formaliter genus, & denominatiuè species, & formaliter vniuersale, & denominatiue genus. Neque hoc est idem esse essentialiter, & accidentaliter tale sub eadem ratione, sed secundum diuersa, vt statim dicemus, quod contingit propter reflexionem intellectus supra suos actus, & denominationes; cum enim resultat aliqua intentio ex abstractione alicuius naturæ, rursus

ſus ſupra iſtam intentionem reflectit intellectus, & intentionem ſic de nouo cognitam, tanquam rem quandam, vel naturam, noua illa abſtractione, & intentione afficit, & denominat. Et ſic de alijs intentionibus in infinitum, quod non conſiſtit in alio, quàm in hoc quod eſt vnam intentionem, quæ denominat naturam, in qua fundatur, poſſe iterum cognoſci tanquam rem, & naturam quandam, ſicque de nouo fundare aliam intentionem, quæ denominet ipſam. Et ſic reſpectu naturæ, in qua fundatur, eſt forma denominans, quod eſt formaliter eſſe vniuerſalitatem, ipſa verò conceptu vt natura, eſt fundans, & denominata ab alia ſecunda intentione inde reſultante.

Dicimus ergo. Quod vniuerſale in communi non coincidit cum membro diuidente, quod eſt genus formaliter, & *vt qui*, ſed denominatiuè, & *vt quod*, ideſt, vniuerſale in communi non eſt forma, qua àliquid eſt genus, ſed qua eſt vniuerſale; illa tamen forma concepta, vt res quædam, ſuſcipit in ſe denominationem generis reſpectu quinque prædicabilium, & ſic denominatur à ſuo membro diuidente. Et eadem ratione vnum membrum diuidens poteſt à ſuo oppoſito denominari, ſicut genus poteſt dici ſpecies, ideſt, intentio generis denominatur eſſe quædam ſpecies vniuerſalis; & indiuiduum eſt ſpecies, ideſt, intentio indiuidui quædam ſpecies eſt intentionis. Et ſpecieitas in abſtracto etiam poteſt denominari ſpecies, quia formæ rationis per omnia tranſcendunt, quia in omnibus fundantur.

Si Inſtes. Vniuerſale includitur in differen-

tijs contrahentibus ipsum, tum quia differentiæ contrahentes etiam vniuersaliter prædicantur. Tum quia vnum ex prædicabilibus est differentia, ergo vniuersale non est genus ad illa, quia genus extra differentias est.

Respond. Negan. antecedens. Nam differentiæ, quibus diuiditur vniuersale in quinque prædicabilia, non sunt relationes vniuersalitatis, sed modi differentiales, quibus relatio ista contrahitur, & ideò formaliter non sunt vniuersalitas, possunt tamen esse denominatiuè, sed hoc non est includi in illis formaliter, & essentialiter genus, sed ipsa posse esse fundamentum vniuersalitatis, hoc enim conuenire potest omni enti abstrahibili, siue sit reale, siuè rationis. Quod autem vnum ex prædicabilibus sit differentia, non arguit, quòd vniuersale includatur formaliter in differentijs, idest, in modis se contrahentibus, sed in intentione differentiæ, quæ est species vniuersalitatis ex tali modo contrahente resultans.

Circa Secundum, quod in titulo articuli quæritur. An diuisio ista in quinque prædicabilia sit immediata.

Respondetur. Parum referre sic, vel aliter loqui. Potest enim dici, quod vniuersale immediatè diuiditur in vniuersale essentiale, & accidentale, non quidem sumendo essentiale, & accidentale absolutè, sed prout inuenitur in ratione vniuersalis, quatenus scilicet vnum existens respicit multa modo essentiali, vel modo accidentali. Deinde verò modus respiciens plura essentialiter, alius est in quid per modum generis, vel in quid per modum speciei, vel in quale per modum differentiæ,

Et

Et similiter modus respiciendi plura accidentaliter, alius est accidentaliter propriè, vel accidentaliter communiter, & sic potest dici, quod est diuisio immediatè in illa duo membra tanquam generica, & mediatè in ista quinque tanquam in species infimas.

Potest etiam dici, quod vniuersale immediatè diuiditur in illas quinque species, quia prædicatio essentialis, & accidentalis, vt sic, non per se diuidunt rationem vniuersalitatis, nisi quatenus pertinent ad ipsam rationem generis, vel speciei, &c. Absolutè enim essentiale, vel accidentale potest inueniri etiam extra prædicationem vniuersalem, sicut [illegible] dico, Petrus est hic homo, est prædicatio essentialis, Petrus est hoc album, est prædicatio accidentalis, non ergo essentiale, & accidentale, vt sic, sunt per se, & propriè differentiæ vniuersalis, cum extra prædicationem vniuersalem inueniantur, sed solum accidentale, & essentiale quatenus constituunt, vel imbibuntur in ipsa ratione generis, vel speciei, vel proprij, &c.

QVÆSTIO VII.

De Genere.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Definitio Generis tradita à Porphyrio sit bona.

Enus Logicum definitur à Porphyrio, *id quod prædicatur de pluribus specie differentibus in eo quod quid*: In qua definitione tria explicantur. Primum est ratio communis omni prædicabili, in illis verbis, *Quod prædicatur de pluribus*: hoc enim omni prædicabili commune est. Vnde intelliges non definiri hic vniuersale pro materiali, seu substrato, sed pro ipsa ratione vniuersalis, quia illud prædicatum commune, scilicet prædicari de pluribus, non est naturæ, sed vniuersalitatis. Secundum quod explicatur in definitione est id quod specialiter pertinet ad rationem generis ex parte termini quem respicit, à termino enim relationes specificantur. Et sic ponitur illa particula, *de pluribus specie distinctis*; hæc enim respicit pro termino vniuersalitas generica.

Tertium denique quod explicatur in hac definitione est modus, seu ratio prædicandi, scilicet *in quid*.

Quantum ad primam particulam: Quid sit *prædicari de pluribus*, satis in superioribus explicatum est, id enim pertinet ad rationem vni-

vniuerſalitatis. Quid ſit autem id quod de pluribus prædicatur tanquam eſſentiale definitum, cui iſta definitio eſſentialiter conuenit, dicemus in ſequenti articulo. Vnde ad exactam explicationem huius definitionis ſufficit explicare in præſenti illas duas particulas *de pluribus ſpecie differentibus*, & *in quid*.

Igitur quoad priorem particulam, *de pluribus ſpecie differentibus*, dicendum eſt, quod licet alia prædicabilia poſſint dici de pluribus ſpecie differentibus, ſicut aliquæ differentiæ genericæ, & proprietates etiam genericæ dicuntur de ſubiectis ſpecie differentibus; tamen hoc materialiter ſe habet in talibus prædicabilibus. Solum autem generi formaliter, & per ſe conuenit prædicari de pluribus ſpecie differentibus, alia enim prædicabilia, licet poſſint prædicari de pluribus ſpecie differentibus; tamen etiam ſaluantur ſine hoc, quod prædicentur de pluribus differentibus ſpecie, vt patet in differentijs, & proprietatibus ſpecificis, vnde non habent ſpecie differre ea, quæ ſunt inferiora talium prædicabilium, ex eo præcisè, quod inferiora illorum ſint; Genus autem ex eo præcisè, quod genus eſt, habet quod ea, quæ ſunt ipſi inferiora, ſpecie differant, quia ex intrinſeca ratione genus dicit aliquid contrahibile, & diuiſibile per differentias ſpecie diuerſas, quæ differentiæ continentur in ipſo genere potentialiter, & ex illo originantur, vt benè notauit Caietan. ſuper iſtud caput de Genere ex Alberto Magno, vndè ex ipſa formali ratione genus petit habere inferiora ſpecie diſtincta.

Secunda particula, Scilicet *Prædicari in*

quid, explicat modum, & rationem formalem prædicationis generis quatenus genus eſt. Ad quod intelligendum oportet aduertere, quod illa particula *in quid*, vt ſæpè docet S. Thom. poteſt quærere, vel de ſuppoſito, vel de natura, ſicut quærenti quid natet in mari? Reſpondemus, quod piſcis: & quærenti quid eſt homo? Reſpondemus, quod animal rationale; & in præſenti cum dicitur, quod genus prædicatur *in quid*, intelligitur hoc ſecundo modo, non primo. Rurſus ſecundo oportet videre quomodo prædicatio *in quid* differat à prædicatione *in quale*, non ſolùm quando accidentalis eſt, id enim eſt manifeſtum, ſed etiam quando eſſentialis, ſicut prædicatur differentia. Non enim debemus dicere abſolutè, quod differentia prædicatur *in quid*, vt admittunt quidam Recentiores, ſed genus prædicatur *in quid*, & differentia *in quale*, ideſt, genus prædicatur modo ſubſtantiuo quidditatiuo, differentia autem modo adiectiuo eſſentialiter etiam, vt notat Sanctus Thomas opuſculo 48. capite de Genere in fine, & ideò dicitur differentia prædicari in quale quid, ideſt, in quale eſſentiale, ſeu quidditatiuo, differentia enim, licèt eſſentialis ſit, munus tamen, & prædicationem differentiæ exercet per modum adiacentiæ, non per modum ſubſtantiui, quod pertinet ad quid. Et ratio eſt. Quia differentiæ munus eſt non probare primum fundamentum quidditatis, ſed aduenire generi, illudq; determinare, vt conſtituatur ſpecies, vnde nunquam ſe habet vt primum fundamentum, & prima retio quidditatis, ſed tanquam ratio contrahens, & adueniens

niens alteri, illudque determinans, vnde modus eius eſt determinare, & actuare aliquid prius præſuppoſitum, & contrahibile, vt genus, & ideò ad genus pertinet modus ſubſtantiuus, ad differentiam autem modus qualificatiuus, ſeu adiacentiæ, & illud dicitur *quid*, hoc *quale*. Et quando Philoſophus dixit in 7. Topic. cap. 2. vtramque partem definitionis prædicari in quod quid, ſenſus eſt, quod vtraque pars prædicatur eſſentialiter, diuerſo tamen modo genus in quid, & differentia in quale.

Tertio conſideratur adhuc in ipſo modo prædicandi in quid differentia, quia prædicatur genus in quid, & qua prædicatur ſpecies, prædicatur enim ſpecies in quid completè, quia prædicat integram, & completam rationem quidditatis, & genus prædicatur in quid incompletè, quia prædicat partem conſtitutiuam eſſentiæ, quæ potentialis eſt, & prima, & tanquam fundamentum differentiæ contrahentis. Vterque autem modus ſignificandi dicit modum ſubſtantiuum, & in quid. Cuius ratio eſt. Quia ſubſtantia ſignificatur, vt totum, & completum ens, pertinet enim ad ſubſtantiam habere rationem totius, & ſuppoſiti. Similiter pertinet ad modum ſubſtantiæ eſſe quaſi ſubſtans, ſeu fundamentum aliorum, & id quod habet rationem primi in aliquo genere. Inde tracta eſt ſimilitudo, vt modo ſubſtantiuo dicantur ſignificare, vel ea quæ ſignificantur per modum totius, vel quæ ſignificantur per modum fundamenti, & primi in aliquo ordine, & ſpecies quidem ſignificat per modum quid, ſeu per modũ ſubſtantiuum,

quia significat integrum, & completum in ratione quidditatis. Genus autem significat per modum quid, & modo etiam substantiuo, quia significat per modum primi prædicati, quod est fundamentum, & radix aliorum. Et hoc totum explicat ipsa definitio dicendo in definitione generis, quod *prædicatur in quid de pluribus specie differentibus*, idest, quasi contrahibile per differentias specificas, id autem, quod est contrahibile; est primum prædicatum continens illas in potentia. In definitione autem speciei dicitur, *in quid de pluribus numero differentibus*, per quod designatur integra ratio quidditatis non amplius contrahibilis per differentias specificas, sed multiplicabilis per singulares.

Si inquiras. Vtrùm ista definitio generis sit essentialis, vel descriptiua? *Respondetur*, Vt traditur à Porphyrio, descriptiuam esse, vt ipse significat, & D. Thom. sic eam vocat opusculo 48. cap. 2. Essentia enim generis consistit in ratione vniuersalitatis, quæ tali modo respicit inferiora, quod sunt specie distincta, & per modum quid. Definitio autem eius traditur per prædicabilitatem, quæ est passio vniuersalis, ergo explicat naturam generis per proprietatem, quod est esse descriptiuam; potest tamen reduci ad essentialem dicendo, *Genus est vniuersale respiciens* (vel aptum respicere, si fundamentaliter tradatur) *plura specie distincta in quid*. Vbi traditur definitio per prædicatum superius, seu genericum, quod est ly *vniuersale*. Et per differentiam intrinsecam, scilicet tali modo respicere, idest, *in quid*, & talem terminum habere, scili-

ſcilicet *plura* ſpecie diſtincta.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

Contra particulam, *in quid*, arguitur: Nam conuenit alijs à definito, etiam ſi ſumatur prædicatio in quid de pluribus ſpecie diſtinctis; & prædicari in quale poteſt conuenire generi, ergo male ponitur illa particula. Anteced. quo ad prim. part. prob. Nam ens prædicatur in quid de pluribus ſpecie diſtinctis; eſt enim prædicatum quidditatiuū, vtpote in ipſis quidditatibus imbibitum, & tamen non eſt genus, cum ſit analogum. Ipſa etiam definitio prædicatur in quid de definito, quærenti enim quid eſt homo? rectè reſpondetur, animal rationale. Et ipſa etiam differentia, cum ſit nobilior genere, nobiliori etiam modo debet prædicari, eſt autem nobilior modus prædicari in quid, hoc eſt prædicari ſubſtantiuè, quàm prædicari in quale, quod eſt prædicari adiectiuè, & per modum accidentis, ergo debet illi conuenire, & non ſolùm generi. Quo ad ſecund. part. prob. Quia in prædicamento ſubſtantiæ genera, & ſpecies vocantur ſecundæ ſubſtantiæ; has autem dicit Philoſoph. in cap. de Subſtantia tex. 7, ſignificare quale quid, & addit quod genus, & ſpecies circa ſubſtantiam qualitatem determinant, ergo genus prædicatur in quale. Deinde hæc prædicatio, album eſt coloratum, eſt prædicatio generis, ſicut hæc, albedo eſt color; & tamen coloratum prædicatur per modum adiacentis, & conſequenter in quale, ergo non eſt de ratione generis prædicari in quid.

Respond.neg.antec. Ad prim.part.Respond. Quod ens non est prædicatum quidditatiuum, sed transcendens, & in omni re imbibitum, siue ad quidditatem pertineat, siue non, vnde quod est commune quidditati,& non quidditati non potest quidditatiuum conceptum constituere. Et ita præsupponitur conceptus transcendens ad conceptum quidditatis, non illum constituit, nec minus pertinet ad quid, quam ad quale: Sicut enim quando dicimus quid est homo, & respondetur, quod ens, sic etiam quando dicimus qualis est homo, responderi potest, quod ens. Et vlterius, quia ens analogum est, non prædicatur in quid simpliciter, & secundum vnam rationem, sed secundum plures, & solum proportionaliter vnum.

Ad id quod dicitur de definitione. *Respon.* Quod definitio est quid complexum, & continet non solum rationem in quid, sed etiam rationem in quale: constat enim ex genere, & differentia, nec prædicatur in quid sicut genus, sed ad modum speciei per modum integræ quidditatis quam explicat.

Ad id, quod dicitur de differentia. *Respon.* Quod licet sit nobilior quam genus ex parte rei significatæ, ex parte tamen modi prædicandi non prædicatur in quid, quia modus prædicandi non sequitur præcise modum essendi in re, sed modum concipiendi. Quod S.Th. docet 7.Metaph.lect.1.& opusc.42.c.19. Differentia autem concipitur ad modum determinantis, & actuantis, genus autem, vt terminabile, & contrahibile, & ideò hoc fundat in quid modo explicato. illa verò in quale.

Ad

Ad secundam partem argumenti. *Respond.* Quòd Philosophus vocat secundas substantias quale quid, & quod determinant qualitatem, non respectu naturæ, & quidditatis, sed comparatione ad primas substantias, quæ significant suppositum substentans, respectu enim suppositi, tam species, quam genus, & reliqui gradus superiores habent rationem prædicati, & rationem formæ substentatæ à supposito, comparatiuè autem ad naturam, & essentiam quam constituunt, vna pars constituens, scilicet genus, dicitur in quid, & alia, scilicet differentia, dicitur in quale. De qua solutione videndus est Caiet. super cap. 5. cathegoriar. Vnde etiam soluitur alia instantia, quia genus se habet, vt forma respectu inferioris de quo prædicatur, ergo non prædicatur in quid, sed vt informans. *Resp. enim*, quod genus se habet, vt forma, non ex parte rei, quàm explicat, neque comparatiuè ad naturam, quam constituit, sed ex parte modi se habendi, vt prædicatum, quod respectu subiecti induit modum formæ, & comparatiuè ad primam substantiam, à qua sustentatur.

Ad vltimam prob. Resp. Quòd in illa prædicatione, album est coloratum, ly *coloratum*, tenetur substantiuè respectu albi, licet sit adiectiuum respectu corporis, seu subiecti coloris; vnde respectu subiecti erit prædicatio denominatiua, & adiectiua, respectu tamen albi, quod est suum inferius, est prædicatio quidditatiua ratione formæ importatæ.

Secundo arguitur. Contra particulam, *de pluribus specie differentibus*: Nam genus etiam prædicatur de pluribus numero differentibus,

 sicut

ficut animal de Petro, & Paulo, ergo non explicatur in definitione adæquatus terminus generis. *Si dicas* solum explicari immediatum, qui est species. *Instatur* in prædicatione generis de indiuiduis genericis, vt quando prædicatur animal de hoc animali, & de illo animali, tunc enim immediatè prædicatur de indiuiduis, & non de speciebus, ergo definitio est diminuta. Item genus potest prædicari de pluribus, non solum specie, sed etiam genere differentibus, ficut genus supremum, quod prædicatur de pluribus generibus medijs, quæ sunt species subalternæ, ergo illa particula, *de pluribus specie differentibus*, non sufficienter explicat intentionem generis in communi.

Resp. Quod genus prædicatur de pluribus numero differentibus mediatè, scilicet hoc ipso, quod prædicatur de pluribus specie differentibus. Cum enim sub specie contineantur indiuidua, & quicquid prædicatur vniuersaliter de aliquo prædicatur de omni contento sub illo, per principium, *Dici de omni*, consequenter genus prædicatur etiam de pluribus numero differentibus, non tamen ficut species infima, quæ immediatè de illis prædicatur.

Et ad replic. De indiuiduis genericis. *Resp.* Quod etiam prædicatur de illis mediatè siue sint contenta in eadem specie infima, siue in diuersis. Exprimunt enim indiuidua generica gradum genericum indiuiduatum, non exprimendo gradum specificum, mediante quo sub generico continetur. Et quia non exprimunt ipsum gradum specificum, illum tamen includunt, & mediante eo pertinent

ad genericum, ideo dicuntur mediate contenta, licet non repugnent talia indiuidua generica ad diuersas species pertinere ratione inclusionis earum, semper tamen de illis, quatenus indiuidua sunt, gradus genericus, non nisi mediatè prædicatur, quia mediate contrahitur, & conuenit indiuiduis, licet aliquando solus gradus genericus exprimatur omisso specifico.

Ad secundam partem argum. dicitur. Genus supremum prædicari de pluribus genere differentibus, non quatenus genera sunt, sed quatenus subalterna, genus autem quod subalternatur alteri superiori, subijcitur illi quatenus species quædam est, quia subijcitur illi quatenus constat ex illo, & ex differentia, quod est esse speciem. Vnde genus prædicatur de pluribus quatenus specie differunt, quia, quatenus species, ei subijciuntur. Et ideo non dicuntur differre genere, nisi quæ differunt prædicamento, nam quæ sunt intra idem prædicamentum, differunt penes differentias contrahentes, & consequenter constituentes aliquam speciem, omnis enim differentia speciem constituit.

Vltimo arguitur. Probando quod ista definitio est essentialis. Quia intentio prædicabilitatis includitur in ratione huius intentionis quæ est genus, vt S.Thom. dicit in 4. cap. de ent. & essent. in fine. Vbi etiam addit quod prædicare conuenit generi per se, cum in eius definitione ponatur, ergo sentit prædicabilitatem essentialiter pertinet ad essentiam generis, & præsertim, quia iste tractatus agit per se de prædicabilibus, ergo res quatenus pertinent

tinent ad istum tractatum essentialiter definiuntur, quando per prædicabilitatem definiuntur.

Respond. Sensum D. Thomæ planum esse, quod prædicabilitas est de ratione generis, & per se illi conuenit, siuè essentialiter sumendo prædicabilitatem pro radice, non pro ipsa formali intentione prædicabilitatis. Radix autem prædicabilitatis vniuersalitas est. Vel si prædicabilitas sumatur formaliter, intelligitur conuenire per se generi, & in eius intentione claudi perseitate secundi modi, & tanquam passio, non perseitate primi modi, & tanquam prædicatum essentiale. In hoc autem tractatu agit Porphyrius de prædicabilibus, non prout distinguuntur ab vniuersali, sed prout in illo radicantur, & includendo ipsam rationem vniuersalis non excludendo. Vnde oportet quod definitiones essentiales etiam per ipsam rationem vniuersalis tradantur.

ARTICVLVS II.

Quodnam sit definitum in definitione generis: intentio ipsa, vel subiectum, vel ex vtroque compositum.

PVnctus huius difficultatis sæpè à nobis tactus est, & pendet ex illa communi difficultate definiendi accidentia in concreto, cum enim inueniatur in concreto accidentis subiectum denominatum à forma, & forma denominans ipsum, & constitutum, seu compositum ex vtroque, difficile est assignare

pro-

proprium, & per se definitum, cui essentialiter definitio conueniat. Nam si dicamus v.g. in hac definitione generis, quod definitum est ipsum subiectum, seu natura cui conuenit intentio generis illi, non conuenit essentialiter definitio, nam, v.g. animal non habet pro essentiali ratione prædicari de multis, licet sit id quod prædicatur de multis; neque definitum potest esse ipsa intentio, seu forma generica, hæc enim non est id quod prædicatur, sed quo natura aliqua prædicatur de pluribus: neque ipsum constitutum ex natura, & intentione, hoc enim constitutum non prædicatur de pluribus specie differentibus, quia non descendit ad ipsas species conflatum illud ex natura reali, & rationis, sed solum natura.

Hæc difficultas multorum ingenia torsit, & in varias sententias diuisit, quibusdam dicentibus definitum in istis definitionibus esse subiectum prout dicit ordinem ad formam, alijs è contra, quòd est forma prout dicit ordinem ad subiectum alijs denique, præsertim inter recentiores, dicentibus definiri, ipsum constitutum ex subiecto, & forma accidentali, tanquam id cui essentialiter conuenit definitio: ipsi autem subiecto, seu substituto solum denominatiuè.

In hoc puncto sæpe à nobis reiectum est tanquam contrarium Aristot. & D. Thomæ, quod possit aliquod conflatum ex subiecto, & accidente definiri tanquam aliquid per se vnum, in hoc enim oppositi Authores conueniunt: Quod nomine illius constituti, seu compositi ex subiecto, & accidente intelligunt

gunt quidditatem aliquam resultantem ex subiecto, & accidente tanquam ex constitutiuis vnius tertij, quod habet subiectum tanquam partem sui, vnde non prædicatur de illo, quia totum non prædicatur de parte. Et cum dicitur, homo est albus, verificatur adiectiue de ipso substituto, non essentialiter, & substantiuè pro ipso tertio constituto. Dicimus ergo quod ex istis duobus subiecto,& aecidente non resultat aliquid vnum per se, & vnica definitione definibile,sed vt ens per accidens de quo etiam late supra diximus quæst. 5. ex mente D. Thom.

Et vltra ibi dicta explicatur, quia ex substãtia, & accidente non potest resultare aliqua quidditas per se vna, quæ nec sit substantia, nec accidens, nam inter substantiam, & accidens non cadit aliquod medium, diuiduntur enim modis explicantibus contradictionem, scilicet esse per se,& esse in alio,illud ergo tertium,quod resultat, cum habeat substantiam partem sui, & similiter accidens, non potest esse aliqua quidditas, quæ sit sola substantia, vel solum accidens, media autem inter istas duas est impossibilis; ergo non est aliqua quidditas per se, sed ens per accidens: Si dicas, quod non est vna quidditas, quæ non sit substantia, nec accidens, sed vna quidditas, quæ sit vtrumque. Hoc est quòd nos intendimus, quia illa quidditas, seu conflatum, si est simul substantia, & accidens, non potest esse per hoc quod transeat in vnam quidditatem per se ab vtroque distinctum, quæ nec sit per se accidens, nec per se substantia, cum hæc non detur. Ego solum est substantia, & accidens

acci-

accidentali vnione coniuncta, non essentiali, & per se, accidentaliter autem vnita sunt ens per accidens, licet conueniant in eodem subiecto, & non sunt vnum constitutiue, sed denominatiuè.

Respondent aliqui. Quod concreta accidentium sumi possunt, vel adiectiue, vel substantiue, & adiectiuè quidem subordinantur pluribus conceptibus, & non sunt ens per se, substantiuè autem accepta dicuntur vnum per se, quia concipiuntur, & obijciuntur vt vnum, adiectiuè autem obijciunt subiectum, & formam, vt plura. Vnde quod sint ens per accidens, vel per se, dependet ex modo concipiendi. Alij dicunt non resultare vnum per accidens ex accidente, & subiecto, quia veram vnionem habent inter se, & aliquid verum componunt. Alij quod etiam si sit ens per accidens, definiri potest, sicut definitur respublica, & exercitus, populus, & alia similia, quæ minorem vnitatem habent.

Sed prima solutio inconuenienter distinguit inter nomen adiectiuè, & substantiuè tantum, quantum ad hoc quod sit ens per accidens, vel per se; etenim quod nomen adiectiuè teneatur, dependet ex eo quod significetur vt applicans suam adiacentiam alteri, substantiuè verò vnum significatur vt importans secum suppositum cui in re adiacet, & inhæret. Cæterum quod sit ens per accidens, vel per se, dependet ex vnitate, & identitate illius rei, quæ resultat ex vtriusque combinatione, hæc autem quidditas, seu vnitas quæ resultat, non est per se vna, siue significetur, vt applicans adiacentium alteri, siue significetur vt ferens

secum

secum suppositum, quia quocumque modo significetur, quidditas ex illa forma, & subiecto resultans oritur ex coniunctione accidentali extremorum, & non facit aliquam quidditatem mediam inter substantiam, & accidens, quia hæc est impossibilis, nec quidditatem, quæ sit sola substantia, vel solum accidens, ergo non facit aliquid per se constitutum, sed accidentaliter denominatum, siuè adiectiuè teneatur, siuè substantiuè.

Secunda solutio. In eo deficit, quòd ex vnione accidentali putat resultare ens vnum per se, licet enim sit vera vnio, non tamen est vnio per se, sed secundum quid, & accidentalis, ergo id quod resultat ex illa est vnum solum secundum quid, qualis enim fuerit vnio extremorum, talis erit vnitas resultans ex illa.

Denique. Tertia solutio in eo manifeste peccat, quia definitio solum versatur circa quidditatem, ergo intantum definitio est vna, inquantum vnam quidditatem attingit, & definit, ens autem per accidens non dicit quidditatem vnam simpliciter, & per se, sed plures, quæ solum per accidens sunt vnum, ergo non est vnica definitione definibile, definitio enim definit per genus, & differentiam, vbi autem sunt plures quidditates, sunt plura genera, & differentiæ, ergo plures definitiones, quæ ratio sumitur ex Philosoph. 7. Metaph. lect. 12. apud D. Thom.

Ex his ergo resoluo difficultatem propositam. *Et dico primò.* Definitum generis non est constitutum ex subiecto, & intentione generis, nec illi potest essenttaliter conuenire definitio. Ita Caiet. super cap. de genere, &

com-

communiter Thomistæ. Relinquitur manifestum ex dictis, cum intentio generis sit accidentale prædicatum respectu subiecti, & consequenter ex illo, & subiecto non resultet natura aliqua, seu quidditas per se deffinibilis.

Dico secundo. Non potest definitum formale in hac definitione, & cæterorum accidentium, esse ipsa natura, seu subiectum prout vestitum, & subditum intentioni. Ratio est quia formale definitum debet esse, quod ipso nomine formaliter, & per se designatur, sed album, v.g. non significat subiectum formaliter, & per se, sed in connotato, & ex consequenti, ergo. Min. prob. ex D. Thom. 5. Met. lect. 9. vbi inquit: *Nec verum est, quod Auicenna dicit, quod prædicata, quæ sunt in generibus accidentis, principaliter significant substantiam, & per posterius accidens, sicut hoc, quod dico album, nam album, vt in prædicamentis dicitur, solam qualitatem significat, hoc autem nomen album signicat subiectum ex consequenti, inquantum significat albedinem per modum accidentis*. Ita D. Thom. Ratio autem est, quia concretum accidentis conuenit cum suo abstracto in formali, & per se significato, ab illo enim desumit formam qua denominatur, & quam concernit, ergo concretum significat idem quod abstractum ex parte formæ denominantis, licet applicatam subiecto denominato, formale autem significatum abstracti est forma, ergo & formale significatum concreti est forma, licet addat modum existendi eius in subiecto denominato. Subiectum autem solum importatur, vt substentans, & recipiens formam, non vt pertinens ad quiddita-

tem

tem formæ, definitio autem intendit nobis explicare, quidditatem formæ receptæ, & significatæ in concreto, nō subiectum recipiens, multo minus naturam ipsam recipientis subiecti declarare intendit, cum enim definitio album, non naturam corporis, sed albi definitio rationem.

Dico vltimo Definitum formale, & quidditatiuum in hac definitione (idem est in cæteris concretis accidentalibus) est secunda intentio generis. Id autem quod reddit suppositum definito, seu denominatum ab illo, est subiectum huius intentionis, & ita ex consequenti, & de connotato importatur in ipso definito. Hæc Conclusio est Caiet. in cap. de genere, & cap. 4. de ente, & essen. sequunturque communiter Thomistæ. Itaque in his definitionibus illud est definitum formale ab eo, quod reddit suppositum definito, quia in hoc distinguitur accidens à substantia, quod definitum in substantia à se habet suppositum, & rationem *quod*, accidens verò illud extra se emendicat. Constat etiam conclusio ex Diu. Thom. qui dicit concretum accidentis significare solam formam, vt album qualitatem, non autem habere subiectum tanquam partem significationis suæ, vt patet 5. Metaph. lect. 9. & lib. 8. lect. 4. §. *Determinat, &c.* Et lib. 7. lect. 1.

Nec sufficit respondere, quod Aristot. & D. Thom. solum voluerunt, quod concretum accidentis non significat determinate subiectum hoc, vel illud, sed in confuso, formam autem determinatè significat, nec enim negari potest, quod concretum accidentis subie-

ctum

ctum nobis repræsentet, & non solum formam
Sed hæc solutio stare non potest, quia non negat D. Thom. per nomen concretum significari subiectum, sed dicit non significari illud principaliter, sed ex consequenti, vt patet in 5. Metaph. lect. 9. contra Auicennam, & quod non non significat illud ex æquo, & vt partem significationis, in 7. Met, sec. 1. ergo siue significet subiectum in communi, siue non, tamen apud D. Thom. id quod in nomine albi importatur vt subiectum (quod certum est in confuso, & non determinate hoc, vel illud subiectum significari) non principaliter, sed ex consequenti significatur, & vt subiectum substentans formam, ergo non est principale, & per se definitum, sed reddens suppositum definito, & ex consequenti importatum.

Denique videri potest quàm luculenter hanc doceat concl. S. Thom. 7. cap. de ente, & essent. vbi inquit: *Quia essentia per definitionem significatur, oportet quòd eo modo accidentia habeant essentiam, quo habent definitionem. Definitionem autem habent incompletam, quia non possunt definiri, nisi ponatur subiectum in eorum definitione & hoc ideo est, quia non habent in se esse absolutum per se à subiecto*. Ponit deinde Sanctus Thom. differentiam inter formam substantialem, & accidentalem, *quòd illa adueniens materiæ constituit essentiam quandam, & ideo forma est pars essentiæ completæ, forma autem accidentalis cum subiecto non facit vnum per se, sed per accidens, & ideo ex eorum coniunctione non resultat essentia quædam sicut ex materia, & forma, & ideò accidens neque rationem completæ essentiæ habet, neque*
pars

pars completæ essentiæ, sed sicut est ens secundum quid, ita essentiam habent secundum quid. Igitur apud D.Tho. definitio accidentis semper incompleta est, sicut & eius essentia, quia est essentia dependens ab aliquo extra se, scilicet à subiecto, quod reddit suppositum ipsi definito, non autem pertinet, nec intrat quidditatem definiti. Et hæc est ratio quare dicuntur accidentia definiri per additionem, vt loquitur Philos 7. Met. tex. 17. lect. 4. apud D.Thom. quia definiuntur per aliquid quod est extra essentiam definiti, scilicet per subiectum, distinguitur enim in accidentibus *quod quid*, ab eo *cuius est*, vt ibidem tex. 20. dicit Aristoteles, & lect. 5. D.Thom. Aliud est ergo definitum formale, & quidditatiuum in accidentibus concretis, aliud suppositum definiti.

Et ex hoc sumitur fundamentum conclusionis, quia prædicata quidditatiua, & formalia accidentis sistunt in ipsa forma accidentali, nec subiectum ad quidditatiuum prædicatum pertinet, licet ea substentet, & recipiat. Ergo definitum quidditatiuum, & formale in his definitionibus ad subiectum non transit, sed in ipsa forma sistit, definitum enim formale, & quidditatiuum est illud in quo prædicata formalia, & quidditatiua includuntur. Sed quia talis forma, & talia eius prædicata quidditatiua non definiuntur in statu separationis, & abstractionis à subiecto, sed cum modo existendi in subiecto, ideò subiectum ex consequenti in eorum definitione ponitur, vt reddens suppositum definito, non vt prædicatum eius quidditatiuum. Et ita aliud est definitum quidditatiuum, & formale, aliud in quo inuenitur

nitur hoc definitum, illique reddit suppositum; Hoc est subiectum, seu natura, illud forma, seu intentio in hac definitione generis.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur argumentum supra positũ in introductione difficultatis, quia intentio generis non est id *quod* prædicatur de pluribus speciebus essentialiter, cum non descendat ad illas, sed est id *quo* natura prædicatur, ergo non conuenit ei definitio data. Vnde etiam quando dico in concreto, Petrus est albus, non prædico de illo albedinem, sed prædico habens albedinem, hoc autem, quod est habens albedinem, non est sola qualitas, sed subiectum affectum qualitate, ergo illud est definitum, sicut illud est significatum per ly album.

Resp. Intentionem non esse id quod prædicatur, vt suppositum talis intentionis, & res prædicata, & ideò neque conuenit illi definitio, vt supposito definitionis, sed solum vt rationi, seu formæ prædicandi de multis. Vnde in definitionibus accidentium concretorum non inuenitur definitum, vt *quod* essentialiter, sed denominatiue, cum redditur suppositum definito per aliquod extrinsecum, nec etiam ferunt ex se suppositum accidentia, & ideò definitiones eorum dantur per additionem, quia in eis aliud est *quod quid* aliud, *cuius est*, vt ex Philosopho, & D. Tho. supra diximus. Cur autem definitiones istæ tradantur per id *quod* denominatur tale, non per id *quo* est tale, cum huic soli essentialiter

con-

conueniat definitio, & solum sit formale definitum? Ratio est, quia accidentia habent esse incompletum, & dependens à subiecto denominato, non in se subsistens, vnde melius exprimitur ista dependentia, & imperfectio accidentis definiendo illa per subiectum, *quod* denominatiue est tale, quàm per se ipsum significatum vt *quo*, de qua ratione videatur S.Thom.7. Met.lect.4. & c.7. de ente, & essent. Et deinde vt congrueret hoc ipsi modo significandi, cum enim accidens definiatur in concreto, vbi significatur subiectum, vt reddens suppositum definito, inconuenientius diceretur tale significatum esse id *quo* aliquid est tale; vbi solum significatur ratio abstracta, quam id *quod* est tale, licet solum denominatiuè ei conueniat definitio. Et quando dicitur Petrus albus, ly albus; significat quidem habens albedinem, & non albedinem in abstracto, sed non ex æquo vtrumque, sed albedinem de formali, subiectum, quod est habens, de connotato, & pro materiali, ratione cuius verificatur accidentaliter de subiecto cui applicatur, quia identificatur in supposito cum illo, vnde similiter habens albedinem est definitum, sed non ex æquo, albedo, formaliter, ly habens, denominatiuè, & intrans per additionem in definitione.

Secundo arguitur argumento supra facto q. 5. art. 5. quo aliqui hic vtuntur, quia, scilicet album, bene definitur sic, *est corpus disgregatiuum visus*, vel *est habens albedinem*, ergo non sola qualitas, sed constitutum ex qualitate, & subiecto est definibile. Huius solutionem vide præfato loco argumen. vlt.

Tertio

Tertiò arguitur. In definitione generis non potest importari subiectum vnum, ergo neque principaliter, neque ex consequenti illud importat. Consequentia patet quia subiectum intentionis generis si non importatur vt vnum, sed vt plura, hoc ipso non benè definitur per modum vnius dicendo, *id quod prædicatur*, sed erunt plura quæ prædicantur. Ant. verò manifestum est, quia id, quod substernitur naturæ generis, non est vnum, nec potest vnico conceptu concipi, substernitur enim intentioni generis tàm ens reale, quàm rationis, tàm accidens, quàm substantia, ergo non est vnum subiectum.

Respond. Multos torqueri isto argumento. Sed tamen meo videri in omnium sententia soluendum est, siue subiectum importetur ex parte principalis definiti, siuè vt denominatiue definitum, & ex consequenti importatum. Et eadem difficultas inueniri potest in quocunque concreto importante subiectum valde amplum, vt verum, bonum, intelligibile, &c. quorum subiectum tam in ente reali inuenitur, quàm in ente rationis. Dico ergo, quòd in illo concreto non importatur subiectum vnum vnitate naturæ, vel esse, sed vnitate capacitatis, & receptibilitatis illius formæ, seu intentionis quicquid enim habet capacitatem illius formæ per modum vnius subiecti, hoc est vnius receptibilis, significatur, licet sint diuersissimæ naturæ, sicut dicunt Theologi, quòd in illis verbis, *Hoc est corpus meum*, per ly *hoc*, intelligitur contentum sub speciebus, idest, quicquid sub illis speciebus esse potest, siue sit corpus viuum, siue mor-

tûum, siue panis, siue homo, sic nomine substrati generis intelligimus quicquid est capax genereitatis, siue sit reale, siue non, dummodo conueniat in hac ratione capacitatis, etsi non conueniat in quidditate naturæ, & vnitate.

Quarto arguitur. Si intelligamus definiri hic constitutum ipsum ex subiecto & forma, essentialiter explicatur omne quod pertinet ad rationem generis, explicatur enim & res prædicata denominatiue, & forma qua redditur prædicabilis, ergo melius quadrat toti ipsi definitioni tale conflatum pro definito.

Et confirmat. quia totum illud constitutum subordinatur vnico conceptui vltimo, ergo est vnicum definibile. Consequentia patet, quia ideò ens per accidens non est definibile, quia non est vna quidditas, sed plures, ergo à contrario sensu, si est vnum, vtporè vnico conceptui subordinatum, definibile est per se. Antecedens verò probatur, tum quia concretum hoc, album, v. g. est vnius conceptus, ergo & constitutum ipsum ex albedine, & corpore, nec enim plura inueniuntur in concreto quam in constituto, tum etiam quia tam illud concretum accidentale, quàm constitutum potest ordinari ad vnicam operationem, scilicet album ad disgregandum, calidum ad calefaciendum, ergo vnico conceptui subordinari potest.

Respond. Quòd in illo constituto explicatur quidem totum quod est in genere, sed non ex æquo, & tanquam pertinens essentialiter ad ipsum genus, sed subiectum vt denominatum, & intentio vt forma qua formaliter constituitur genus; quòd verò ex illis duobus resultet

vna

vna tertia quidditas, quæ essentialiter sit definibilis hac definitione generis, hoc est impossibile, vt vidimus, neque melius explicat definitum generis, aut definitio illi quadrat, quia neque est id quod prædicatur, quia intentio non descendit cum natura ad inferiora, neque est id quo prædicatur, quia natura non pertinet ad formam qua aliquid redditur prædicabile, sed ad rem prædicatam, vnde ex natura & intentione, neque fit quidditas quæ sit genus, vt *quod*, neque vt *quo*. Explicatur autem vtrumque quando non sumitur pro constituto, sed formaliter pro forma, & denominatiue pro subiecto.

Ad confirm. Resp. Quòd concretum accidentis subordinatur vnico conceptui importando subiectum, & formam, non æque principaliter, sed formam essentialiter, & formaliter, subiectum verò materialiter, & vt denominatum, & sic sub isto conceptu definiri potest nec se habebit vt ens per accidens, sed definietur eo modo quo subordinatur illi conceptui, scilicet, vt forma sit ipsum definitum formale, & subiectum denominatiuum. At verò constitutum ex albedine & corpore, & forma & accidenti, includit vtrumque æque essentialiter, & vt constituens vnum tertium, & hoc modo est ens per accidens, quia resultat ex extremis accidentaliter vnitis, nec quidditas vna resultare potest, quæ non sit substantia, neque accidens, sed vtrumque simul. Concretum verò non dicit quidditatem aliquam resultantem, sed ipsam formalem quidditatem accidentis habentem subiectum, non vt partem, seu extremum componens, sed vt mate-

riale à se denominatum, & in quo habet statum essendi, non abstractè, sed concretè.

Vlt. arguit Sola natura est, quæ prædicatur de inferioribus, seu natura secundum se, vt dicit S.Thom.4. c. de ent. & essent. ergo licet talis natura habeat relationem, & intentionem generis, tamen definitum directè erit ipsum substratum intentionis, quia huic soli essentialiter conuenit definitio, scilicet prædicari de pluribus. Nec potest dici quòd illi conuenit prædicari denominatiuè, non formaliter, & essentialiter, natura enim generica, v. g. animal, non denominatiue, sed essentialiter de inferioribus prædicatur.

Respon. Verissimum esse quod natura est id quod prædicatur essentialiter de inferioribus ex parte rei prædicatæ, ipsa tamen prædicabilitas, & status vniuersalitatis, quo prædicatur de pluribus, denominatiuè conuenit naturæ. Variatur autem appellatio cum dicitur non prædicatur denominatiue, sed essentialiter, ergo non conuenit illi denominatiue prædicari de pluribus, aliud est enim quomodo prædicabilitas conueniat naturæ, aliud quomodo natura de inferioribus prædicetur eisque conueniat. Natura non conuenit inferioribus denominatiue, ipsi tamen naturæ denominatiuè conuenit prædicabilitas, seu vniuersalitas vt de inferioribus essentialiter prædicetur, per modum vniuersalis, & superioris, sine qua tamen vniuersalitate inuenitur essentia. Ratione autem rei quæ prædicatur, dicit D.Thom. naturam secundum se prædicari de inferioribus.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Quomodo genus dicatur totum potentiale, & à materia desumi.

VT aliqua natura sit genus aliquas requirit conditiones, quæ in hoc articulo explicandæ à nobis sunt. Prima, quòd se habeat vt totum respectu inferiorum. Secunda, quòd non dicat totam naturam actualiter, & explicitè, sed partem. Tertia, quòd dicat partem naturæ magis potentialem, ratione cuius dicitur genus totum potentiale. Quarta, quòd desumatur à materia, differentia vero à forma.

Quomodo genus sit totum, & pars.

DVo oportet aduertere. Primum est, quod in vniuersalibus ratio totius, & partis duplici ratione consideratur. Primò ex modo concipiendi: secundo ex parte rei conceptæ, & significatæ. Ex parte modi concipiendi, omne vniuersale dicit rationem totius, & non partis respectu suorum inferiorum, siquidem tali modo concipi debet, quod possit prædicari de quolibet inferiori, si autem conciperetur per modum partis respectu illorum, non posset de illis prædicari, quia omne totum est maius sua parte, & omnis pars minor suo toto. Vnde si significatur per modum partis respectu alicuius, hoc ipso ex modo significandi significatur vt minus illo, & consequenter non est ipsum totum, atque adeo non prædicatur de illo, prædicatio enim significatur

per verbum *est*, quatenus hoc est illud. Talis ergo ratio totius, ex modo concipiendi omni vniuersali, & omni prædicabili communis esse debet, & sic non pertinet specialiter ad rationem generis.

Ex parte autem rei significatæ, seu conceptæ, ratio totius, & ratio partis consideratur secundum, quòd constituunt ipsam quidditatem, vel ipsa quidditas consideratur vt constituta, & hoc modo solum in tribus primis prædicabilibus inuenitur ratio totius, & partis, quia genus, & differentia concurrunt ad componendam speciem, & ideo designant partes illius, species autem est ipsa quidditas totalis & integra ex genere, & differentia constituta. Vnde licet genus, & differentia, ex modo concipiendi, tanquam vniuersalia habeant rationem totius, ex parte tamen rei quam explicant, non totam quidditatem explicant, sed partem.

Secundum, quod aduertimus est, quòd in metaphysica compositione propriè non sunt partes, sicut in physica, sed gradus. In compositione enim physica coniunguntur duæ partes separabiles, sicut patet quòd materia modo est sub vna forma, modo sub alia, & forma rationalis etiam est sine materia, vnde ex illis partibus ita componitur totum, quod vna pars non includitur in alia, nec prædicatur de alia, nec de toto, non enim dicimus, quòd anima est corpus, vel homo, vel è contra. At verò partes metaphysicæ non sunt res distinctæ componentes vnum totum, sed diuersæ designationes eiusdem rei penes magis, & minus determinatum, vt Sanctus Thomas

docet

vocet in tertio capite de ente, & essentia. Quare cum isti gradus metaphysici solum differant penes designationem magis, vel minus determinatam eiusdem rei, non possunt propriè importare partes, quæ realiter inter se sint distinctæ, sed idem totum magis, vel minus designatum, & magis, vel minus determinatum, vnde eadem res, seu idem totum vt exprimens, seu designans rationem animalis, quæ est minus determinata, & idem totum vt designat rationale, quæ est ratio magis determinata, componunt hominem, qui exprimit integram rationem quidditatis humanæ. Qua ratione venit intelligendus idem S. Doct. in 1. dist. 25. quæst. 1. art. 1. ad 2. vbi dicit quod homo non est ex animali, & rationali, sed animal rationale, quia scilicet non est ex illis, vt ex partibus distinctis, benè tamen vt ex gradibus diuersimodè designantibus eandem rem.

Ex quo colligitur quòd genus non dicitur pars physica, sed metaphysica, quæ simul potest esse totum, pars quidem inquantum explicat, & designat vnum tantum constitutiuum quidditatis specificæ, totum vero inquantum implicitè ex ipso modo significandi, & concipiendi, dicit totum quod est in inferiori de quo prædicatur, v.g. animal ex parte rei significatæ solum designat, & explicat rationem sensitiuam, vbi non explicatur omne quod pertinet ad essentiam hominis, vel equi, aut cæterarum specierum, sed tamen implicitè dicit quicquid est in homine, vel in equo, quia ita dicit formam sensitiuam explicando solam rationem sensitiui, quod non excludit omne aliud, quod tali formæ sensitiuæ con-

iungi potest, & sic dicit quamcumque formam quæ sensitiua est, siue solum sit sensitiua, siue aliquid amplius habeat. Et hoc quod est non excludere omne aliud quod tali formæ sensitiuæ coniungi potest, est illud implicite continere, quòd si significaretur forma illa animalis vel generica cum tali præcisione, quod excluderet quodcumque aliud quod non est forma sensitiua, sicut quando significatur nomine abstracto animalitatis; tunc non posset prædicari de inferioribus in concreto, vt supra quæst. 5. latè diximus.

Vnde soluitur illa quæstio, An genus prædicetur vt totum, vel vt pars de inferioribus. Constat enim ex dictis, quòd genus prædicatur vt totum ex parte modi concipiendi, sed ex parte rei prædicatæ non explicat nisi partem quidditatis illius rei de qua prædicatur, quando enim prædico animal de homine, id quod explicatur nomine animalis, est ratio formæ sensitiuæ; modus autem quo prædicatur est, absolutè dicendo totum quod est in homine, quatenus implicite inuoluit non solum formam sensitiuam cum exclusione vlterioris perfectionis, sed dicit quicquid est sensitiuum, etiamsi aliud vlterius habeat, & hac ratione est simpliciter ipsum totum. Et sic conciliantur sententiæ, quæ in hac parte videntur esse oppositæ, nec rationes vnius, & alterius amplius probant.

Quomodò genus sit totum potentiale.

VT non oriatur confusio in nomine *totius potentialis*, oportet aduertere non

acci-

ccipi hic totum potentiale vt distinguitur à oto essentiali, quomodo dici solet quòd totum potentiale diuiditur in partes potestatiuas de quibus non prædicatur: totum autem essentiale diuiditur in partes subiectiuas de quibus dicitur. Sed genus dicitur totum potentiale vt opponitur toti actuali, quia non explicat totum actualiter constitutum, sed partem illius vlterius actuabilem, & contrahibilem, atque adeo potentialiter se habentem.

De hoc ergo toto potentiali duo restant explicanda. *Primum.* Respectu quorum dicatur genus esse potentiale, & implicitum, & consequenter, vtrùm ista potentialitas illi conueniat inquantum totum, vel inquantum pars? *Secundum.* Quid sit illud actuale comparatione cuius, genus dicitur potentiale?

Ad primum. Respond. Primò, genus dici potentiale inquantum importat aliquam rationem communem contrahibilem per additionem alicuius differentiæ, quæ actu non includitur nulla ratione superiori, sed in potentia. Sed hoc commune est omni vniuoco, etiam ipsi speciei ad differentiam transcendentium, & analogorum, quæ in ipsis differentijs imbibuntur. Vnde transcendentibus non additur aliquid quasi extraneum, quia in omni re includuntur, eo quod transcendentia sunt. Et hac ratione non perfectè abstrahunt à suis inferioribus, vt dicemus quæst.13. Vniuocum autem, quia perfectè abstrahitur ab inferioribus, neque includitur in ipsis differentijs, dicitur potentia manere ad illas.

Secundò dicitur speciali modo genus esse quid potentiale respectu compositionis meta-

taphysicæ, quia in ipsa quidditate specificâ genus designat partem contrahibilem per differentiam, & sic magis indeterminatam, & potentialem, differentia autem dicit partem contrahentem, & determinantem, & ideo prædicatur per modum qualis, licet essentialiter, quia quod determinat, & afficit alterum, quasi qualificat illud, & ita genus potentialiter se habet respectu differentiæ contrahentis, sicut materia respectu formæ, & respectu totius constituti tanquam incompletum respectu completi.

Ex quo patet, An genus sit dicendum totum potentiale, vel pars potentialis. Vtrumque enim debet dici secundum diuersas considerationes. Nam cum partes metaphysicæ non sint propriè partes, sed gradus, reuera autem sunt ipsum totum implicitè, & non totaliter explicatum quo ad quidditatem, sicut explicat species, ideo genus, quando consideratur vt pars, etiam est totum, sed de illo toto non explicat totum, sed partem, seu gradum designabilem, & complebilem vlteriori actualitate, quæ est differentia. Vnde ex parte quidditatis quam explicat, comparatiuè ad differentiam, pars potentialis est, respectu autem speciei inferioris, totum potentiale est, idest, totum quid est in specie non totaliter designatum, & explicatum, sed indeterminatè acceptum.

Ad secundum verò quod proposuimus explicandum Respond. Prædicatum actuale, in ordine ad quod sumitur maior, vel minor potentialitas generis, esse vltimam differentiam specificam, quæ reddit quidditatem aliquam

ita

a formatam, & determinatam, quod non eſt
mplius contrahibilis niſi per differentias indi-
iduales, quæ non faciunt differre formaliter,
: quidditatiuè, ſed materialiter, & numeri-
è, vt amplius explicabitur quæſt. 9.

Quid ſit genus deſumi à materia, & differentiam à forma.

VVlgare eſt hoc Axioma, licet non eodem modo applicari poſſit omnibus naturis, quæ generis intentionem ſubeunt. Quædam enim naturæ ſunt compoſitæ ex forma, & materia, quædam ſunt formæ tantum, licet dependentes à materia, ſicut accidentia. Quædam neque compoſitionem habent ex materia, neque ordinem ad illam, ſicut Angeli. Et de iſtis omnibus quomodo genus ſumant à materia, & differentiam à forma agit D. Tho. 6. & . cap. de ente, & eſſent. & opuſc. 41. c. 4. & . & 1. p. q. 50. art. 2. ad 1. & quæſt. de ſpiritualibus creaturis art. 1. ad 24. & 7. Metaphyſ. lect. 9. & lib. 8. lect. 3. & alibi frequenter.

Eſt ergo conſiderandum. Quòd quando dicimus genus ſumi à materia, differentiam à forma, non eſt ſenſus, quòd genus dicat ſolam materiam, & differentia ſolam formam, ſed quia forma eſt principium differentiæ à qua illa deſumitur, ſicut cum dicimus principium indiuiduationis eſſe materiam ſignatam, non eſt ſenſus, quòd indiuiduatio conſiſtat formaliter in materia ſignata, ſed quòd inde tanquam ex radice ſumatur, vt notat S. Thom. 5. cap. de ente, & eſſent. Et hoc conſtat manifeſtè, quia genus, vt ſæpè probatum eſt, dicit totam eſ-

ſentiam eius de quo prædicatur, ergo non dicit ſolam materiam, nec differentia ſolam formam. Sic enim non differrent partes Phyſicæ, & Metaphyſicæ.

In gradibus ergo genericis, & ſpecificis, ſeu differentialibus diſtinguendum eſt id quod habent de potentialitate, & id quod explicant de actualitate, ſicut animal, v. g. actualiter explicat formam ſenſitiuam, potentialiter inuoluit ea quæ tali formæ coniunguntur.

Dico ergo quòd in ipſo gradu generico non importatur pura potentialitas, ſicut in materia prima, ſed aliquid etiam determinatæ actualitatis, & quidditatis, licet non omnino completæ, & determinatæ, & ideo non debet deſumi proximè ratio generica à ſola materia quæ eſt pars Phyſica, ſed ab eo quod materiale eſt, ſeu potentiale in vnaquaque re, ſiue ſit compoſita, ſiue ſimplex. Vnde etiam in rebus compoſitis diximus quòd ab eadem forma ſumuntur omnes gradus, materia verò non dat gradum, ſed recipit, & informatur ab illo; remote tamen poteſt ſumi in rebus compoſitis genus à materia, quatenus eſt principium omnis potentialitatis, & ita forma ſecundum gradum perfectum informans materiam, illamque relinquens informabilem ab vlteriori gradu dicetur radix, & principium generis, etiam ex parte ipſius materiæ ſic informabilis. Ita ſumitur ex D. Thom. loco citato de ſpirit. creat. vbi inquit: *Quòd genus ſumitur à materia, ita tamen quod per materiam non intelligatur materia prima, ſed ſecundum quod per formam recipit quoddam eſſe imperfectum, & materiale reſpectu eſſe ſpecifici ſicut eſſe animalis*

alis est imperfectum & materiale respectu ho-inis Et similiter in cap. 6. de ent. & essen. *a sensibilibus* (inquit) *genus sumitur ab eo uod est materiale in re; differentia vero ab eo uod est formale in ipsa. Vnde dicit Auicenna, uòd forma in rebus compositis ex materia, & orma, est differentia simplex, non autem ita uod ipsa forma sit differentia, sed quia est prin-pium differentiæ.* Itaque genus non sumitur sola materia prima nuda, sed à materia vt abente esse imperfectum à forma, & materia c habens esse imperfectum, dicitur materia-: respectu gradus perfectioris, genus enim icit naturam aliquam determinatam, licet ondum perfectam omni perfectione; ma-eria autem secundum se nullum determina-um gradum dicit, nec determinatam actuali-atem, est enim in potentia ad omnem actua-tatem substantialem, vt in physicis latius pro-abitur: Et dato quod ipsa habeat aliquam ctualitatem substantialem, tamen manifestè onstat, quòd à forma recipit non tantum ltimam actualitatem, & gradum, sed diuersos radus, & perfectiones magis, vel minus de-rminatas; Vnde genera illa, quæ istis imper-ctioribus gradibus correspondent, non pos-int à materia nuda desumi, sed à materia in-ormata secundum rationem, & gradum im-erfectiorem ad ipsam vt perfectiori gradu, c ratione informabilem.

Quando autem dicit D. Thom. opusc. 42. c. 2. *uòd potentialitas totius compositi in rebus aterialibus est à materia, ideo sumitur genus b ea, perfectio vero totius est à forma, ideo à orma sumitur differentia.* Et 1. p. q. 50. art. 2. ad 1.

ad 1. inquit: *Quid in rebus materialibus aliud est quod determinat specialem gradum, scilicet forma, & aliud quod determinatur, scilicet materia*; atque adeò videtur affirmare, quòd genus à sola materia sumatur, differentia à sola forma.

Respond. Sensum D. Tho. ex eius verbis perspicuum esse, videlicet materiam in compositis esse primam radicem potentialitatis, & sic licet gradus genericus sumatur à forma pro ea parte, qua gradus dicit actualitatem, tamen potentialitas generis ad materiam, vt ad radicem deuoluitur, licet proximè desumatur non à materia nuda, sed ab eo quod materiale est, respectu eius quod formalius & perfectius, & hoc materiale vocat D. Thom. materiam, illud formalius formam, non materiam nudam, à qua sumatur genus.

At verò in rebus non compositis, scilicet in Angelis, qui non conueniunt in materia cum corporibus (ideòque aliquando dicuntur differre genere ab illis, idest, materia, quæ est genus physicum) non verificatur, quod genus sumatur à materia etiam remote, quia carent illa, sed sumitur ab eo quod potentialius est, & quasi materiale in talibus substantijs. Hoc autem vt dicit S. Thom. 6. cap. de ente, & essent. & 1. p. q. 50. art. 2. ad 1. est ipsa intellectualitas, seu immaterialitas præcisè vel indeterminatè accepta, idest, quatenus intellectualitas finita & limitata, & in potentia, vt per maiorem vel minorem accessum, & participationem actus puri sit perfectior vel imperfectior: hoc enim præbet rationem differentiæ, & gradualis perfectionis quatenus vni-

for-

formius vnus intellectus intelligit, quam alius, & sic similior est Deo, magisque ad illum accedit. Denique in accidentibus, genus etiam non sumitur à materia sibi intrinseca, quia ea caret, sed ex diuersa habitudine ad substantiam, vt dicemus in Antepraedimentis, sicut quantitas dicitur ex eo quod respicit substantiam mensurando per modum extensionis, qualitas afficiendo per modum virtutis, vel ornatus, & sic de alijs. Differentiæ verò sumuntur, vel ex proprijs subiectis à quibus accidentia propria oriuntur, vel ex effectibus talium accidentium eas desumimus, quasi à posteriori, quia proprias differentias ignoramus. Videatur D. Thom. 7. cap. de ente, & essentia.

Dices. Non potest ex eodem principio & radice desumi genus, & desumi indiuiduatio, cum genus sit maximè indeterminatum, indiuiduum vltimo determinatum, ergo inconuenienter dicetur genus sumi à materia, cum in sententia Diu. Thom. ab ea sumatur indiuiduatio.

Respondetur. Vtrumque conuenire materiæ secundum diuersos respectus, & considerationes. Nam materia respicit formam tanquam subiectum primum & potentiale, quod scilicet est in potentia ad formam, eiusque gradus recipiendos, non habet autem ipsa materia vlterius aliud subiectum in quo recipiatur. Vnde respectu formæ habendo potentialitatem relinquit indeterminationem, & indifferentiam ad recipiendum gradum imperfectum vnius formæ, & vlterius alium perfectiorem vsque ad vltimum, quod est esse radicem, & prin-

principium generis. Quia verò recipiendo formam ita est subiectum vltimum, quod est vlterius incommunicabile alij subiecto, ratione huius vltimæ incommunicabilitatis est principium indiuiduationis, quod non est amplius commune pluribus, nec communicabile.

Quæ naturæ sint capaces generis.

RESPONDEO. Omnes illæ, quæ directè possunt esse in prædicamento siue reali, siue rationis, siue sint accidens, siue modi, vel substantiæ. Itaque omne ens, quod habet modum, seu rationem totius constans ex metaphysica compositione, est capax habendi genus & differentiam, quòd per modum totius prædicet de illo partem quidditatiuam, quæ autem solum sunt partes simplices, siue physicæ, vt materia & forma, siue integrantes, & similiter differentiæ non habent per se rationem generis, sed solum reductiuè. Quæ est sententia S. Thomæ in 3. dist. 6. quæst. 1. ar. 1. ad 1. & opusc. 42. cap. 10. Caietani in cap. de Specie & Aliorum.

Ratio ad excludendum partes physicas & integrantes ea est, quia istæ partes non possunt habere genus supremum, ergo neque subalternum, quia cum in generibus non sit procedere in infinitum, oportet sistere in vno, & illud erit supremum. Antec. probat. Quia si haberent supremum genus, vel illud est substantia completa, quæ est genus supremum prædicamentale, vel incompleta: completa esse non potest, quia hæc non prædicatur verè de partibus, ergo neque genericè. Incom-

pleta

pleta esse non potest, quia hæc imbibitur in quacunque differentia, & sic etiam in ipsis differentijs partium imbibetur, nam etiam sunt aliquid incompletum, atque ita transcendentaliter se habet, non vero per modum generis, quod debet esse extra conceptum differentiarũ; Et simile argumentum potest fieri de corpore & viuente, &c. In accidentibus autem non est necesse facere hoc argumentum, quia non habent partes, sed sunt formæ simplices, si tamen haberent, idem argumentum fieret.

Ratio verò ad excludendum differentias à ratione generis ea est, quia sequeretur processus in infinitum; nam si rationale, v. g. habet genus, debet contrahere illud per aliam differentiam, omne enim genus per differentiam contrahibile est. Rursus illa differentia sic contrahens haberet etiam suum genus, non enim est maior ratio de vna, quàm de alia, ergo contraheretur per aliam differentiam: & illa rursus haberet aliud genus, & differentiam, & sic in infinitum, non ergo differentiæ habent directè genus, sed reducuntur tanquam ad latus.

Ex hoc tamen non inferas abstracta substantiarum non esse genera, & species, quia licèt significentur per modum partis, sunt tamen formæ totales, habentque compositionem ex genere & differentia, sicut humanitas respectu animalitatis, & rationalitatis. Vnde non sequitur idem inconueniens, quod in alijs partibus.

Quòd si obijcias, Nam partes istæ, & differentiæ habent aliqua prædicata superiora quidditatiua præter ens, habent enim conuenien-

uenientiam magis cum vna parte, quàm cùm alia, ficut forma leonis magis conuenit cum forma bouis, quàm cum forma lapidis, ergo possunt habere genus, quod est prædicatum superius tanquam id, in quo conueniunt, & similiter suam differentiam.

Et confirm. Nam materia cœlestis, & sublunaris differunt specie secundum sententiam S. Thom. 1. p. q. 66. art. 2. ergo vnaquæque habet suam speciem distinctam, & consequenter habent genus in quo conueniunt, & differentiam qua diuiduntur.

Respond. Quòd partes istæ habent prædicata superiora quidditatiua, sed quia per se non sunt aliquod totum, & completum, non constituunt directè speciem. Et consequenter neque directè habent genus, sed totum hoc habent reductiuè, sicut incompletum reducitur ad completum; imò magis istæ prædicationes in talibus partibus & incompletis entibus sunt transcendentales, quàm genericæ, quia includuntur in ipsis differentijs, quod non conuenit generi. Et ita non sufficit habere prædicata superiora quidditatiuè ad hoc, vt sint generica, sed oportet quòd transcendentales non sint, sed extra differentias se habeant.

Etsi quæras de hac prædicatione, *Hæc forma est forma, Hæc manus est manus, &c.* An sit speciei de indiuiduo. *Resp.* Hoc non esse nisi secundùm quid, & reductiuè sicut cum dicitur, *Hæc persona est persona: Hoc indiuiduum est indiuiduum*, quia ibi non prædicatur natura, sed aliquid naturæ, & licet sit prædicatio essentialis, est tamen incompleta, & conse-

quen-

quenter reductiuè pertinens ad completam.

Ad confirm. Respond. Materiam cœlestem, & sublunarem esse diuersæ speciei modo incompleto, quia scilicet non dicunt ordinem & capacitatem ad easdem formas, & ita vna materia non transit de vna forma ad aliam. Ista tamen diuersitas capacitatum non addit aliquã differentiam, quæ per modum actualitatis determinet & constituat materiam, cum vtraque sit pura potentia, atque ita in ipsismet differentijs vtriusque materiæ includitur potentialitas ipsa, quæ constituit materiam in communi, & substantia, quæ de illis prædicatur, est substantia incompleta, quæ prædicatur magis transcendentaliter, quàm genericè, vt dictum est. Et eodem modo intelligitur materiam habere rationem naturæ, & alia prædicata quidditatiua, scilicet modo incompleto transcendentali, non generico.

QVÆSTIO VIII.

De Specie prædicabili, & subijcibili.

Orrelatiuum generis est Species, de qua genus prædicatur, ipsa autem vlterius de indiuiduis prædicabilis est, & ideò includit duplicem respectum, subijcibilitatis ad genus, superioritatis ad indiuidua. Et ideò ad explicandum exactè hoc secundum prædicabile vterque respectus explicandus est.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Vtrum species constituatur in ratione speciei per rationem subijcibilis, vel prædicabilis.

SVppono vtroque modo definiri speciem à Porphyrio, quatenus subijcibilis dicitur illa, *quæ sub assignato genere collocatur, & de qua genus prædicatur in quid*. Definitur autem quatenus prædicabilis, *quæ de pluribus differentibus numero in eo quodquid prædicatur*. Vbi explicatur vnica habitudo eius non ad sibi superius, sed ad sua inferiora respectu quorum superius est. Et obiter nota. Quòd non est vitiosus circulus in definitionibus Porphyrij cum definit genus per respectum ad speciem, de qua prædicatur, & speciem per respectum ad genus cui subijcitur. Tum quia inter correlatiua mutua, quia sunt genus, & species, necessario interuenire debet iste mutuus respectus sine vitio circuli hoc ipso quod mutua sunt, & consequenter mutuo in definitione vtriusque includi debet alterum, vt dicemus infra quæst. 17. art. 6. Tum quia species non illa tantum definitione definitur, scilicet per respectum subijcibilitatis ad genus, sed etiam alia, scilicet prædicabilitatis ad inferiora, & sic non præcisè notificatur per genus, sed alia via. Vbicumque autem aliquid supponitur notificatum, & definitum alia definitione, & alia via, quam per illud, cum quo circulariter definitur, non committitur circulus formalis, sed materialis

tan-

tantùm, qui vitiosus non est, eo quod non idem per idem tantum notificatur, sed aliunde notificatum, aliter suum notificans, & definiens manifestat, vt in lib. Posterior. quæst. 25. amplius dicemus.

Cum ergo in hoc secundo prædicabili concurrat duplex ista intentio prædicabilis, & subijcibilis, difficultas est in duobus. *Primum*. Quænam ex istis intentionibus constituat formaliter secundum prædicabile? *Secundum*. Quomodò vna se habeat erga aliam; an omninò disparate: an vt propria passio, & quid consequens vel modificans aliam. Est autem certum istos respectus, seu intentiones esse diuersas relationes, nam habent distinctos terminos & fundamenta; terminus enim subijcibilitatis est ipsum superius cui subijcitur; fundamentum verò, inferioritas, seu dependentia ab illo; at verò terminus prædicabilitatis, seu vniuersalitatis sunt ipsa inferiora, de quibus prædicantur; fundamentum verò ipsius sumitur ex ipsa communitate naturæ, in qua conueniunt illa inferiora, quæ communicabilis, & superior est illis. Sunt ergo diuersa fundamenta, & termini istarum relationum, à fundamento autem & termino sumit relatio suam vnitatem vel diuersitatem. Et licèt ipsa ratio, seu intentio speciei non pluribus relationibus, sed vnica constituatur, potest tamen plures habere vt proprietates, vel conditiones requisitas, sicut etiam prædicabilitas est passio vniuersalitatis. Et inquirimus quænam relatio sit essentialis, & constitutiua speciei.

Ad hanc ergo difficultatem aliqui censent spe-

speciem prædicabilem non conuenire speciei, vt species est, sed in ratione speciei constitui per subijcibilitatem ad genus ad quam sequitur prædicabilitas, & vniuersalitas eius. Et hoc ideò, quia propria ratio speciei est esse correlatiuum generis, & hanc rationem correlatiui non habet per ordinem ad inferiora, de quibus dicitur, sed per ordinem ad genus sub quo ponitur: ita sumitur ex Caiet. in cap. de Specie. Alij autem per aliud extremum existimant speciem ita constitui per vniuersalitatem, quòd etiam ipsa subijcibilitas ad genus ei, inquantum vniuersalis est, & ratione vniuersalitatis conueniat: attribuitur Toleto quæst. vnica de Specie. Alij autem dicunt subijcibilitatem, & prædicabilitatem se habere vt disparatas relationes, neque vnum oriri ex alio tanquam passionem ab essentia, de quo videatur Curs. Carmel. hic disput. 6. quæst. 3. M. Cabero disp. 3. dub. 2. & Merinero, disp. 3. dub. 2.

Circa secundum etiam variant Authores; quidam enim, vt Caietanus capit. de Specie existimant subijcibilitatem ad genus esse primam rationem speciei, & ex illa oriri prædicabilitatem ad indiuidua, & hoc loquendo de specie athoma, in qua vna istarum intentionum pullulat ex alia, ex eo enim quòd species ponitur sub genere immediatè, & directè, nascitur quod species sit prædicabilis, in specie autem subalterna, ratio speciei, quæ inuenitur, propriè est species subijcibilis, nam prædicabilitas illius non est de pluribus solum numero differentibus, sed etiam specie. Alij verò è contra existimant intentionem prædi-

cabi-

cabilitatis, & vniuersalitatis ita esse primam in specie, quòd ex ea oriatur subijcibilitas.

Nihilhominus dico primò, constitutiuum intrinsecum, & essentiale speciei, vt est secundum prædicabile condiuisum ab alijs prædicabilibus, est vniuersalitas talis, quæ dicit respectum, & prædicabilitatem ad plura solo numero differentia. Ratio est. Quia species intantum est vnum de quinque prædicabilibus inquantum participat rationem vniuersalis, siquidem ista quinque prædicabilia sunt species quædam vniuersalis, vt supra probatum est, ergo constitutiuum eius debet esse intra latitudinem, & rationem vniuersalis, ergo non per subijcibilitatem, sed per superioritatem debet constitui. Conseq. patet, quia implicat quòd aliqua relatio in communi importet tendentiam ad aliquem terminum, & relatio, quæ est eius species, & sub ea contenta, tendat ad oppositum. Sicut si relatio Patris in communi respicit filium, relatio talis patris in particulari non potest respicere auum, sed etiam respicere debet filium talem in particulari. Constat autem quòd relatio vniuersalitatis in communi, quæ est genus ad quinque prædicabilia respicit vt proprium terminum, inferiora, ergo relatio talis vniuersalis, scilicet speciei non potest respicere formaliter loquendo, & constitui per respectum ad superiora, sed ad inferiora, ergo non potest constitui formaliter per subijcibilitatem in ratione secundi prædicabilis, sed per vniuersalitatem, seu prædicabilitatem talem, idest, quæ talia inferiora respiciat. Quam rationem ita difficilem existimauit Caiet. in c. de Specie, quia eam insolutam reliquit.

Dico

Dico secundò. Non possunt concurrere per accidens, & disparate se habere in secundo prædicabili prædicabilitas,& subijcibilitas,sed vel secundum se, vel per sua fundamenta vna determinat, & modificat alteram. Ratio est. Quia secundum prædicabile non habet esse vniuersale quomodocumque, sed vniuersale subordinatum, & minus altero, scilicet genere, ergo id quod conducit ad hoc vt sit vniuersale minus amplum altero, non potest dispa- rate se habere ad constitutionem talis vniuersalis, siquidem de intrinseca ratione eius est, quod sit vniuersale subordinatum & inferius, sicut non disparate se habet ad constituendam causam secundam hoc quod est subordinari causæ primæ: & in ordine politico, ministro inferiori non est per accidens & disparatum quòd subordinetur superiori, & superior minister Regi, cum hoc sit de ratione ministri talis ex subordinatione agentis; ita species essentialiter habet prædicari de inferioribus, sed non est ei per accidens & disparatum, sed per per se requiritur subordinari superiori vniuersali sub quo continetur inquantum minus vniuersale est.

Nec sufficit dicere, quòd hoc quod est subijci generi competit ipsi naturæ specificæ. Cæterum intentioni per accidens coniungitur alia intentio subijcibilitatis; non enim eadem relatio & intentio est subijcibilitas, & prædicabilitas. Hoc, inquam, non sufficit, nam licet sit duplex relatio prædicabilitas, & subijcibilitas, tamen hoc ipso quòd prædicabilitas, quæ pertinet ad rationem speciei, non est prædicabilitas suprema, sed inferior per se, & non dispa-

disparate petit fundare relationem subijcibilitatis, sine qua ratio inferioritatis nequit intelligi, omne enim inferius subijcibile est. Ergo ex parte fundamenti vniuntur per se prædicabilitas, & subijcibilitas, & inter se etiã connexionem habent, nec per accidens concurrunt in ratione speciei, sicut etiam vniuersalitas, & prædicabilitas sunt duæ intentiones, seu relationes distinctæ, & tamen vna sequitur ad aliam, & per se connectitur cum alia, licet verum sit quod quia earum esse consistit in cognosci, non repugnet vnam cognosci sine altera, & actu esse sine altera in ipsa ratione cognoscente: ista enim connexio intentionum non est, quo ad existentiam actualem, ita quod vna sequatur ad aliam in esse, cum esse non conueniat eis per consequutionem, sed per cognitionem, est autem connexio ratione fundamenti, quia fundamentum ita fundat vnam, quod etiam petit ex vi illius fundare aliam.

Dico vltimo, subijcibilitas non dimanat ab vniuersalitate præcisè accepta, multo minus prædicabilitas ex subijcibilitate: sed prior & essentialior intentio in secundo prædicabili est vniuersalitas limitata, & coarctata, & ex ipsa quatenus sic limitata, & modificata, oritur subijcibilitas immediata ad genus. Ratio huius sumitur ex dictis, quia secundum prædicabile per se, & essentialiter est quoddam vniuersale, cum vniuersale diuidatur tanquã genus in ista quinque prædicabilia: essentialiter ergo ad ipsum debet pertinere intentio vniuersalitatis sic determinatæ, scilicet, quæ solum respiciat inferiora numero distincta.

Ex vniuersalitate autem in linea, & respectu vninersalitatis respicientis inferiora solum sequi potest id, quod superioritatis, non quod inferioritatis, & subiectionis est, ergo ex vi vniuersalitatis non sequitur intentio subijcibilitatis. Sed quia vniuersalitas limitata est, & coarctata, ratione illius vt limitatæ subijcibilitas sequi potest; sicut in creatura, aliæ passiones sequuntur ex eo quod ens creatum est, vel quia tale ens est, v. g. substantia, vel corpus, aliæ ex eo quod ex nihilo est, v. g. quod sit defectibilis, peccabilis, anihilabilis, &c. Similiter in causa, ex eo quod causatiuum est, seu ex linea causalitatis non sequitur subiectio ad aliam causam, sed ex eo quod causa limitata, & dependens, & coarctata in causando. Eodem ergo modo ex vi vniuersalitatis, & ex respectu, & linea eius etiã vniuersalitatis specificæ, non sequitur vt passio propria, subijcibilitas, sed ex vniuersalitate dependente, & limitata, & subordinata alteri, seu minori illa, sequitur subijcibilitas ad superius vniuersale, quod est genus.

Ex qua conclusione intelligitur, quomodo connexæ sint in secundo prædicabili istæ duæ intentiones *subijcibilitas*, & *prædicabilitas* in vna forma vniuersalitatis, quia cum per accidens non concurrant in hoc secundo prædicabili, necesse est quod per se ex aliqua forma consequantur, & ratione illius per se conueniant. Sic ergo consequuntur ad vniuersalitatem limitatam, & subordinatam; ex parte subordinationis, & limitationis, subijcibilitas; ex parte vniuersalitatis, prædicabilitas, sicut ad hominem quatenus rationalis, sequitur inclina-

clinatio ad virtutem, quatenus defectibilis, & ex nihilo, peccabilitas. Et similiter constat quomodo species intrinsecè, essentialiter sit correlatiuum generis, quatenus illi subiectum & inferius; hoc autem habet quatenus limitatum, & subordinatum vniuersale est.

Ex quo patet diuisionem speciei in prædicabilem, & subijcibilem non esse diuisionem in diuersas res, sed in diuersas passiones seu modos eiusdem, quibus habet diuersos respectus ad superiora, scilicet, & inferiora.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimo *arguitur*, species formalissimè quatenus species solum habet esse correlatiuum generis, sed inquantum correlatiuum non est prædicabilis, sed subijcibilis, ergo formaliter inquantum species non est prædicabilis. Maior est certa, quia genus per se definitur relatiuè ad speciem, vt ad proprium correlatiuum, ergo species, vt species formaliter est correlatiuum generis. Minor constat, quia vt corelatiuum respicit id cuius correlatiuum est, sed est formaliter correlatiuum generis, ergo formaliter vt species respicit illud, vt autem respicit genus non est prædicabilis, sed subijcibilis, ergo essentialiter constituitur per subijcibilitatem potius; quàm per prædicabilitatem.

Confirmatur genus subalternum vniuersalius est, quàm species infima, cum de illa prædicetur, sed non constituitur in ratione generis subalterni per prædicabilitatem, ergo multo minus species infima, vt infima. Minor

 proba-

probatur: genus ſubalternum non conſtituitur in eſſe talis, nec per prædicabilitatem de pluribus ſpecie differentibus, nec per prædicabilitatem de pluribus differentibus numero, ergo per nullam. Non per prædicabilitatem de pluribus ſpecie differentibus, quia hoc etiam conuenit generi ſupremo, & ſic non eſt propria ratio ſubalterni. Non per prædicabilitatem de pluribus numero differentibus, quia hoc etiam conuenit ſpeciei infimæ, ergo per nullam prædicabilitatem, ſed per ſubijcibilitatem conſtituitur.

Reſpond. Varias eſſe opiniones de proprio, & per ſe correlatiuo generis, quas videre poteris apud Conimbr. quæſt, 2. de Specie, art. 1. nam quidam exiſtimant genus, vt genus ſolum, & adæquatè referri ad ſpeciem, ad indiuidua verò non referri per modum generis. *Alij dicunt*, adæquatum correlatiuum generis eſſe aliquid abſtrahens ab indiuiduo, & ſpecie, quod vocant *ſubijcibile in quid incomplete*, eo quod in hac ratione conueniunt, tam indiuiduum, quàm ſpecies. *Alij denique, & melius cenſent*, immediatum ac formale correlatiuum generis eſſe ſpeciem, ſed non omni modo, nec adæquate, nam etiam indiuiduum ei ſubijcitur, ſed non formaliter ſicut ſpecies, nec enim contrahit genus formali diuiſione, ſicut ſpecies, ſed materiali per conditiones, ſcilicet materiales, & indiuiduatiuas, in quibus ſubſtentatur ſpecies, & mediante ſpecie genus. Dicimus ergo quod ſpecies eſt quidem correlatiuum generis, ſed formale, ideſt, formaliter contrahens, & per differentiam, quæ formaliter, & ſpecifice facit differre, non numerice,

ex quo

ex quo habet non solùm esse correlatiuum ; & subijcibile generis, sed etiam relatiuum propriè, & per se ad indiuidua, quia non est correlatiuum generis formale, & immediatum, nisi sit etiam vniuersale in se, limitatum tamen & coarctatum seu dependens, quia generi subiectum. Et sic esse correlatiuum generis non est tota essentia speciei, sed potius est conditio eius, directè autem, & per se species vniuersale est, & prædicabile de indiuiduo, cum dependentia tamen subijcibilitatis ad genus.

Ad confirmationem respondetur esse disparitatem inter speciem infimam, & subalternam, quia subalterna non habet esse vniuersalis in ratione speciei, sed in ratione generis, habet enim vniuersalitatem, & prædicabilitatem solum *in quid complete*, subalternationem autem habet in ratione speciei subijcibilis, quatenus, scilicet superiori generi subijcitur, & per differentiam contrahit illud, & facit quandam speciem non infimam, sed subalternam, quæ etiam genus subalternum dicitur; re vera tamen subalternatio conuenit ei inquantum species quædam est, & ita secundum aliam rationem habet vniuersalitatem, scilicet vt genus, secundum aliam subijcibilitatem, scilicet vt species. An verò species infima non habet vniuersalitatem in ratione generis, sed in ratione secundi prædicabilis *in quid complete*; & ideò vniuersalitas per prius est in illa, vt constituatur secundum prædicabile, quàm subijcibilitas in eadem ratione speciei infimæ.

Secundò arguitur. Dari potest subijcibilis species, quæ non sit prædicabilis, vt species Angelica in opinione, quæ tantum habet vnum

indiuiduum, quod infra probabimus. Datur etiam è contra species prædicabilis, quæ non est subijcibilis, vt substantia quando prædicatur de hac, & illa substantia tanquam de indiuiduis, quæ tamen alteri superiori non subijcitur, cum supra substantiam non sit alius gradus, ergo quod aliqua species sit subijcibilis, & prædicabilis per accidens concurrunt. Et confirmatur, quia subijcibilitas ad genus non conducit, aut proportionat speciem ad hoc, vt prædicetur de indiuiduis, nec è contra prædicabilitas de indiuiduis, vt generi subijciatur; vna enim relatio istarum non deriuatur ex alia, nec fundat aliam, ergo per accidens se habent, & purè concomitanter.

Respondetur negando antecedens, si loquamur de specie propriè, quæ est secundum prædicabile. Et quod attinet ad speciem Angelicam, infra ostendimus non solùm esse subijcibilem, sed etiam prædicabilem, est enim vniuersalis, & non vt genus, sed vt dicens totam quidditatem complete. De substantia verò dicimus quod etiam respectu huius, & illius substantiæ indiuiduatæ, non est species secundum prædicabile cum prædicetur in quid incomplete, sed est prædicatio generica, mediata tamen, quia genus mediatè prædicatur de indiuiduis, sicut præcedenti quęstione ostendimus, quomodo genus de indiuiduis genericis prædicetur, & sequenti quæstione amplius dicetur.

Ad confirmat. Respond. Quod subijcibilitas ad genus non conducit ad prædicabilitatem de indiuiduis absolutè consideratam; benè tamen ad prædicabilitatem vt limitatam, &

depen-

dependentem, & in quantum infima prædicabilitas est, hæc enim esse non potest sine tali subijcibilitate, sicut obscuritas per se non conducit ad cognitionem, benè tamen ad cognitionem talem, scilicet ad fidem, quæ est imperfecta, & limitata cognitio, petens illam modificationem obscuritatis.

Vltimo arguitur ad probandum, quod in specie prius inuenitur subijcibilitas, quam prædicabilitas, quia subijcibilitas speciei est, qua redditur immediatè subijcibilis generi, sed immediata subijcibilitas est prior vniuersalitate, ergo. Minor probatur. Prius est naturam specificam esse naturam contractam respectu generis, quàm contrahibilem respectu indiuiduorum, per hoc enim quod contrahit genus, constituitur in se, prius est autem constitui, quam ab alijs contrahi, sed per hoc quod contrahit genus subijcitur generi, per hoc quod est contrahibilis ad indiuidua, est vniuersalis ad illa, ergo prior est subijcibilitas, quã prędicabilitas.

Respond. negando maiorem. Ad probationem dicitur quod contractio generis, prout pertinet ad ipsam constitutionem naturæ, quæ fit per genus, & differentiam, non est subijcibilitas, quia constitutio naturæ pertinet ad naturam secundum se, & primo intentionaliter; subijcibilitas autem dicit relationem, qua coordinatur speciesgeneri, & sic pertinet ad secundam intentionem naturæ, non ad constitutionem. Et in hoc genere intentionis prior est vniuersalitas, & prædicabilitas in ordine ad constituendum secundum prædicabile, quod est species, quàm subijcibilitas, licet respectu naturæ secundum se prius intelligatur

contractio generis, quæ est fundamentum subijcibilitatis, quàm contrahibilitas ad indiuidua, quæ est fundamentum vniuersalitatis, sed ad constituendam speciē hoc est prius illo.

ARTICVLVS II.

Explicantur definitiones Speciei.

DVo hic notanda sunt. Primum circa definitum harum definitionum, quibus species prædicabilis, & subijcibilis definiuntur (definitiones posuimus in initio præcedentis art.) Secundum circa ipsarum definitionum particulas explicandas.

Circa primum idem dicendum est de definito harum definitionum, quod de definito generis dictum est q. præced. eadem enim est ratio de vno, & de altero.

Circa secundum ad explicandas particulas definitionis, illa videtur communis difficultas, quia definitiones istæ conueniunt alijs à definito. Species enim subijcibilis dicitur, quæ sub assignato genere collocatur, vel de quo genus prædicatur in quid: vtrumque autem non minus conuenit indiuiduo, quia etiam indiuiduum sub genere collocatur, & de illo prædicatur genus in quid. Si dicas speciem collocari immediatè sub genere, non indiuiduum: hoc est addere nouam particulam definitioni, scilicet *ly immediatè*, quam definitio non p nit; & præterea mitatur in indiuiduis gene. icis, vt hoc animal, hoc corpus, &c. de quibus genera immediatè prædicantur. Similiter definitio speciei prædicabilis conue-

nit

nit alijs à definito, tum quia conuenit generi; prædicatur enim genus etiam de indiuiduis in quid, & licet prædicetur incomplete, & alio modo quàm species, tamen hoc non explicatur in definitione speciei, & sic est diminuta; tum etiam quia plura prædicantur de pluribus numero differentibus, & non sunt species, vt entia incompleta, v.g. motus, anima, materia, punctum, & similia, & Deus prædicatur de tribus personis, & non est species: tum quia tertium prædicabile etiam prædicatur in quid, idest, essentialiter, & de pluribus numero differentibus, vt species athomæ: ac denique species Angelorum sunt verè species, & non prædicantur de pluribus numero differentibus, quia illa plura sunt impossibilia, vt dicemus seq. artic.

Respond. nihilominùs rectè tradi has definitiones. Et vtrum essentiales an descriptiuæ sint non oportet immorari. Sicut enim diximus de generis definitione, quod est descriptiua, qu a traditur per propriam passionem vniuersalitatis, quæ est prædicabilitas. Ita definitiones speciei censendæ sunt descriptiuæ, quia traduntur per proprietates; prædicabilis quidem per ipsam prædicabilitatem, quæ est passio vniuersalitatis, subijcibilis autem per proprietatem vniuersalitatis specificæ, quatenus vniuersalitas imperfecta est, & dependens ab vniuersalitate generis.

Ad primam ergo instantiam contra speciem subijcibilem.

Respond. Quod in omnibus istis definitionibus prædicabilium debet subintelligi proprium earum genus, quod est vniuersale, &

ita sensus definitionis est, quod species est vniuersale, quod sub genere collocatur, & differentia vniuersale, quod prædicatur de pluribus in quale, &c. & sic de alijs. Neque hoc est addere aliquam particulam extraneam definitioni, sed necessario præsuppositam, nam vniuersale est genus ad quinque prædicabilia, debet ergo in omni prædicabili necessario subintelligi, & consequenter debet etiam subintelligi particula *immediatè*, scilicet quod species est, quæ immediatè subijcitur generi, quia hic solum agimus de eo, quod tanquam vniuersale, seu vnum ex quinque prædicabilibus subijcitur, indiuiduum enim non tanquam vniuersale subijcitur, & ideò neque immediatè.

Et ad instantiam de indiuiduis genericis. *Respondetur*. Quod non subijciuntur tanquam vniuersale, neque immediatè simpliciter loquendo, sed solum secundum quid, & quo ad explicationem, quia quando dico, *hoc animal, hoc corpus*, licet explicem gradum genericum cum indiuiduatione, tamen aliquid supponitur mediare inter indiuiduationem, & genus, quod non explicatur in illo indiuiduo generico, neque enim in re inuenitur, animal, aut corpus singularizatum, nisi mediante aliqua specie. At verò species ita plenè, & simpliciter subijcitur generi, quod non solum explicatur nihil mediare, sed neque in re aliquid mediare potest inter ipsam, & genus, quod est immediatè subijci simpliciter, & absolutè loquendo.

Ad secund. instant. Contra definitionem speciei prædicabilis. Respondetur. Quod vt dixi-

diximus quæstione præcedenti, generi non conuenit prædicari de pluribus numero differentibus formaliter, & immediatè, sed materialiter, scilicet quia continetur sub specie, de qua per se formaliter, & directè prædicatur, & ita debet intelligi prædicatio generis, quod sit in quid incompletè; neque hoc est addere aliquid definitioni, sed in ipso imbibitum explicare, nam si prædicatur de pluribus specie differentibus, non potest totam quidditatem prædicare, sed partem, scilicet id quod contrahibile est per differentiam, & cum differentia constitutiuum speciei.

Ad secundum respondet. Entia incompleta reductiuè, & non per se pertinere ad speciem vel genus, sicut ad prædicamentum, vnde non habent plura numero distincta, nisi reductiuè & secundum quid. Deus autem non prædicatur de tribus personis tanquam multiplicabilis, & contrahibilis in illis, sed tanquam natura vna singularis, quæ prædicatur de pluribus suppositis eiusdem singularis naturæ, & ideò nec diuina natura se habet vt vniuersalis, nec ipsæ personæ, vt inferiora contrahentia naturam superiorẽ, & numericè illam distinguentia, quia ita multiplicantur supposita, quod non multiplicatur natura, sed sunt tria supposita eiusdem singularis naturæ.

Ad tertium iam supra diximus quæstione præcedenti, quod differentia prædicatur quidem essentialiter, sed non in quid, quia non substantiuè, sed adiectiuè, seu qualificatiuè, vnde licet prædicetur in quid quantum ad essentiam, non tamen quantum ad modum, idest, essentialiter substantiuè,

tialitate aliqua ad indiuiduationem, & vt contrahibilis per singularitatem, quia est actus purus, & sic in essendo non potest esse vniuersalis, licèt possit concipi ipsa natura non explicata indiuiduatione, & sic significari potest per modum termini communis, & non termini singularis, sicut hoc nomen, *Deus*, est terminus communis in significando.

De prima natura non est difficultas in præsenti, quia constat illam naturam posse prædicari de multis, in qua multa indiuidua possibilia sunt, de quibus prædicetur. Similiter de tertia natura non est quæst. præsens, de illa enim egimus super quæst. 5. art. 3. Sed tota difficultas est de secunda natura. Circa quam non disputamus modò, an sint possibiles, vel non possibiles plures Angeli solum numero distincti. De quo agitur 1. par. q. 50. si enim sunt possibiles plures numero distincti, quæstio difficultate vacat. Dicendum est enim de natura Angelica, sicut dicitur de Sole, & Luna, & alijs naturis, in quibus plura indiuidua sunt possibilia. Sed admisso, quod sint impossibilia plura indiuidua in natura Angelica, tunc præsens consurgit difficultas: An quia ex modo concipiendi illa natura concipitur, vt indifferens ad indiuiduationem sufficiat, vt sit species prædicabilis de multis, non quæ de facto habet, vel habere potest in re, sed quæ ex modo concipiendi illi naturæ sic indifferenti non repugnant.

Secundo aduerte, Quòd habere plura indiuidua contingit dupliciter, vel positiuè, vel per non repugnantiam saltem ex parte alicuius principij. Quæ distinctio sumitur ex D. Thoma

ma quæstione de spiritualib. creaturis artic. 8. ad quartum. Prædicari de multis positiuè est, quando datur positiuum fundamentum in ipsa re, vt fiat prædicatio de multis, scilicet quia talis multiplicatio in re inuenitur. Et inde sumitur fundamentum ad concipiendam vnam naturam) prædicabilem de illis. Per non repugnantiam dicitur prædicari de multis, quando non inuenitur quidem in multis à parte rei, sed in vno tantum, ita tamen se habet natura ad illud vnum indiuiduum, quod potest abstrahi ab illo eodem prorsus modo, quo abstrahitur à pluribus, scilicet manente natura cum indifferentia, & potentialitate ad illam indiuiduationem. Et ita ex vi talis abstractionis non habet natura repugnantiam ad plura indiuidua, licet in re ex alio capite repugnet, scilicet propter carentiam materiæ, sine cuius diuisione non fit multiplicatio indiuiduorum.

In hac ergo difficultate communiter extra scholam D. Thomæ tenetur, quod supposita sententia Diui Thomæ de impossibilitate plurium indiuiduorum in eadem specie Angelica, talis species erit subijcibilis, & non prædicabilis, videtur enim contra omnem rationem, quod aliquid sit prædicabile de multis, cui repugnat actualis ipsa prædicatio de multis. Hanc autem repugnare manifestum est, quia repugnat dari ipsi multa. Non tamen negant isti Authores posse concipi naturam Angelicam, vt vniuersalem negatiuè, & metaphysicè, quia potest concipi sine aliqua singularitate, & differentia indiuiduali, quod est remanere præcisam ab indiuiduatione.

Nihilo-

Nihilominus oppositam sententiam communiter defendunt Thomistæ, & existimant hoc ipso quod datur fundamentum in tali natura, vt concipiatur præcisa ab illa vnica indiuiduatione, & cum indifferentia, & potentialitate ad ipsam, posse concipi vt vniuersalem, & vt speciem prædicabilem, ad hoc tamen necesse est, quod non concipiatur natura Angelica adæquatè, & plenè secundum quod est in se, sed inadæquatè, & ad instar rerum compositarum ex materia, & forma. Et sumitur apertè hæc sententia ex doctrina S. Thomæ in quæst. de Spiritual. creatur. art. 8. ad quartum, vbi sic inquit: *Sicut hæc albedo non prohibetur habere sub se multa indiuidua ex hoc quod est albedo, sed ex hoc quod est in hoc, quod pertinet ad rationem indiuidui; ita natura huius Angeli nõ prohibetur esse in multis ex hoc, quod est natura in tali ordine rerum, quod pertinet ad rationem speciei, sed ex hoc quod non est nata recipi in aliquo subiecto, quod pertinet ad rationem indiuidui.* Ita D. Thom. Quæ verba clariora sunt, quàm vlla ponderatione indigeant. Idẽ affirmat in opusc. 42. cap. 5. & 1. par. quæst. 13. art. 9. & ibi Caietan. & 5. cap. de ente, & essentia, quæst. 9. ad secundum, & super caput de Specie in Logica.

Totum autem fundamentum huius sententiæ est. Quia licèt non possit in tali natura concipi respectus positiuè tendens ad plura indiuidua, nec vnitas naturæ collecta à pluribus indiuiduis, quia in rei veritate non datur: potest tamen concipi indifferentia naturæ, & potentialitas ad vnum indiuiduum talis, quod ex se sufficeret ad plura, si aliunde

in re

in re ponerentur. Itaque indifferentia naturæ ex proprio modo suo communicabilis est ad plura, ex parte autem eorum quibus facienda est communicatio, talis communicabilitas exerceri non potest. Ratio huius est. Quia non potest negari quod detur indiuiduum naturæ Angelicæ positum in prædicamento, cum Angelus, qui in re inuenitur, sit substantia prædicamentalis. Et non ponitur immediatè sub genere, ergo immediatè positum sub aliqua specie athoma. Sed species athoma, sub qua continetur indiuiduum, est superior respectu illius, ergo vniuersalis, & prædicabilis respectu illius, talis enim species non prædicatur de indiuiduo tanquam æqualis, alioquin de indiuiduo Gabrielis non prædicaretur species prædicatione superioris de inferiori, sed esset quasi prædicatio identica, sicut quando indiuiduum prædicatur de indiuiduo, est ergo prædicatio superioris dē inferiori, alioquin non posset species conseruari in vno solum indiuiduo, vt dicemus articulo sequenti, si habendo tantum vnum indiuiduum non posset concipi, vt superior. Ex hoc autem manifestè sequitur, quod illa natura, & species sic concepta vt superior respectu illius indiuidui, habeat indifferentiam, quæ de se sufficit ad plura indiuidua; licèt de facto non possit exerceri multiplicatio ob defectum conditionis requisitæ, scilicet diuisionis ex parte materiæ. Etenim illa species sic abstracta ab indiuiduatione non includit actu illam, sed in potentia, & consequenter sicut nec includit vnitatem, aut pluralitatem indiuidualem, ita neque ex vi illius conceptus excludit pluralitatem

tatem indiuiduorum, ergo si ex vi illius non excludit, habet ex vi indifferentiæ ordinem ad plura, non positiuè, sed non repugnanter.

Et confirm. Quia repugnantia ad plura indiuidua in natura Angelica non est secundum omnia prædicata naturæ, sed secundum præcisam rationem irreceptibilitatis in materia, quia scilicet non indiuiduatur per designationem materiæ, sed per carentiam illius. Vnde repugnantia ad pluralitatem non est ex natura, sed ex modo indiuiduandi naturam, quia non est aliud principium indiuiduandi, quàm ipsa irreceptio formæ, inde enim, & non aliunde habet incommunicabilitatem, quæ est ratio indiuiduationis. Igitur si concipiatur natura inadæquatè, idest, quantum ad rationem speciei, & non modus ipse indiuiduandi naturam, non accipitur natura, vt repugnans multiplicationi indiuiduorum, & consequenter, vt habens plura indiuidua non repugnanter, licet positiuè non respiciat multa, non defectu sui, sed quia illa multa non sunt.

Quod autem quidam dicunt naturam Angelicam esse communem positiuè ad vnum indiuiduum reale, & ad plura ficta, futile est, quia respicere plura ficta, est non respicere plura in quibus possit esse, & de quibus possit prædicari. De pluribus enim fictis non nisi fictè prædicatur; fictè autem prædicari, est non prædicari verè, nec verè concipi, vt prædicabilem.

Dices, Ergo nulla est differentia inter Deum, & naturam Angelicam, nam etiam Deus potest concipi, vt res communis sine singularitate, & significari, vt terminus communis, si-

cut

cut supra diximus quæst. 5. Ergo ex modo concipiendi habebit vniuersalitatem, & consequenter gradum superioris, & inferioris quod in Deo admitti nequit.

Respond. Esse disparem rationem, quia Deus etsi possit concipi sine singularitate, & consequenter modo communi significari, tamen ipsa natura sic concepta non manet cum indifferentia, & potentialitate ad indiuiduationem, siquidem concipitur vt actus purus, qui quidem etsi ex modo nostri conceptus imperfecti non explicet singularitatem, tamen ex parte sua non manet indifferens ad illam, & consequenter solum vno titulo est communis, scilicet ratione nostri imperfecti conceptus, non tamen ratione indifferentiæ, & potentialitatis ex parte naturæ. Natura autem composita triplici titulo est vniuersalis, scilicet ex modo concipiendi abstrahendo à singularibus, & ex indifferentia naturæ secundum se, & ex pluralitate indiuiduorum ad quæ potest terminari respectus vniuersalis. Natura autem Angelica solum duplici titulo, scilicet ex modo concipiendi, & ex ipsa indifferentia naturæ secundum se, licet ex defectu multorum indiuiduorum exerciri non possit ista communicabilitas ad plura, & ita est vniuersalitas sine exercitio. Vt autem diuina natura termino communi significetur, sufficit quod ex modo significandi sine singularitate concipiatur, vt autem sit genus, vel species requiritur, quod concipiatur, vt contrahibilis, & determinabilis, & consequenter, quod ratio contrahens sit magis determinata, & magis actuans, quod sine potentialitate in ipso contrahibili,

& ma-

& maiori actualitate in contrahente concipi non potest. Quod totum repugnat actui puro.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimo arguitur. Argumento insinuato referendo oppositam sententiam. Nam species Angelica habet repugnantiam, vt prædicetur de pluribus, & hoc ab intrinseco ipsius naturæ, quia ab intrinseco impossibilis est multiplicatio talis naturæ in singularibus, ergo repugnat quod sit species prædicabilis de multis, cui enim prædicatio ipsa repugnat, prædicabilitas non conuenit, sicut cui repugnat visio, potentia videndi non conuenit.

Et confirm. Quia vnitas formalis, quæ inuenitur in specie prædicabili, desumitur ab intellectu ex similitudine, & dissimilitudine indiuiduorum, & conuenientia eorum inter se, neque enim aliud est fundamentum istius vnitatis formalis, ergo deficiente conuenientia plurium indiuiduorum, non restat vnde sumatur vnitas formalis speciei, quæ est vnitas conuenientiæ plurium in aliquo gradu.

Respon. Disting. anteced. Natura Angelica habet repugnantiam, vt prædicetur de multis ex modo indiuiduationis, & incommunicabilitatis ipsius formæ, *conced.* Ex vi naturæ, & indifferentia eius, *nego.* Et licet ipse modus indiuiduationis sit intrinsecus naturæ Angelicæ, non tamen secundum conceptum naturæ, vt natura est, sed vt irreceptibilis, & includes modum naturæ, quo ipsa indiuiduatur. Vnde licet concepta adæquatè natura cum modo,

præ-

prædicari non possit de multis, si tamen inadæquatè concipiatur sine illo modo, & cum potentia ad ipsum, concipitur vt prædicabilis de multis, non positiuè, quia non sunt multa quæ terminent respectum prædicabilitatis, sed non repugnanter, quantum est ex parte conceptus naturæ. Et multa sunt quæ absolutè, & simpliciter non possunt in re poni, & tamen quia ex vi alicuius principij non repugnant, sub conceptu talis principij dicuntur non repugnare. Sicut aduertit D. Thom. quæst. de spiritual. creat. art. vltimo ad 7. Quòd substantia potest intelligi sine aliquo accidente, sed in re non potest creari aliqua substantia sine aliquo accidentali prædicato, saltem sine ipsa existentia. Ita stante natura Angelica cum suo modo indiuiduationis, quem habet in re, idest, sine illa receptione, & diuisione materiæ, non stat multiplicari indiuidua, & tamen ex vi naturæ, non vt induit modum indiuiduationis, sed sub præciso conceptu naturæ, vt in potentia ad istam indiuiduationem, non repugnanter se habet ad plura. Et cui repugnat visio repugnat potentia videndi, si ab intrinseco visio ipsa repugnat, si autem ab aliquo extrinseco modo, vel impedimento, non continuo potentia videndi repugnat.

Et quando instatur. Quod non potest esse vniuersalis nisi ad multa indiuidua ficta, cum in re sint impossibilia.

Respond. Quod ex vi conceptus naturæ, illa multa indiuidua impossibilia non sunt, nec tamen ex vi illius sunt absolutè possibilia, & in re, quia ad hoc vt aliquid sit in re possibile, oportet quod attentis omnibus, quæ in re concurrunt

currunt, possibile sit: in re autem concurrit modus indiuiduandi, ex quo habent esse impossibilia. Vt autem dicatur non impossibile quantum est ex vi naturæ, sufficit quod ex illa parte non habeat impossibilitatem. Et ideò solum dicitur non repugnanter respicere illa plura, & quantum est ex vi naturæ, non positiuè, & absolutè.

Ad confirmat. Respondetur. Vnitatem formalem in naturis compositis sumi ex conuenientia positiua plurium indiuiduorum, in naturis autem simplicibus non sumitur ex conuenientia positiua plurium, sed ex ipsa vnitate naturæ conceptæ sine indiuiduatione, & cum indifferentia, quæ de se non repugnat communicari multis quando concipitur sine modo indiuiduationis, & ad instar rei compositæ. Melius est autem sumi vnitatem formalem ex indiuisione naturæ specificæ, quam ex conuenientia plurium indiuiduorum.

Secundo arguitur. Modus ille irreceptionis in materia essentialiter conuenit Angelo, siquidem per hoc distinguitur ab anima rationali, quæ est forma recepta, ergo non potest abstrahi natura specifica Angeli ab illo modo indiuiduationis, qui est per irreceptionem in materia. Conseq. patet, quia quantumcunque abstrahatur natura Angelica, non potest abstrahi ab eo quod sibi essentiale est, sic enim non abstraheretur, sed destrueretur, sicut si homo conciperetur sine animali, quod est essentiam aliquam concipi sine eo quod est sibi essentiale. Nec obstat quod inadæquate concipiatur, vel ad instar rei compositæ, & sic concipi potest modo communicabili ad plura.

Contra

Contra primum enim instatur. Quia alias Petrus posset concipi, vt vniuersalis, & similiter natura diuina, quia Petrus inadæquatè conceptus solum explicat naturam non indiuiduationem, & consequenter si inadæquatus conceptus rei intrinsecè singularis, qualis est Angelus, sufficit vt possit denominari vniuersalis, cur etiam Petrus, qui intrinsecè est singularis, si inadequatè concipiatur, idest, quantum ad naturam, non quantum ad indiuiduationem, non poterit concipi, vt vniuersalis? Et idem est de natura diuina, quæ essentialiter singularis est:

Contra secundum verò instatur, quia etsi Angelos concipiamus ad instar rei corporeæ, non tamen illis attribuimus proprietates rei corporeæ, sed remouemus ab eis, quia illis repugnant, ergo cum multiplicatio numerica, quæ conuenit rebus corporeis, repugnet spiritualibus, non possumus id eis tribuere.

Resp. Aduertendo quod natura Angelica essentialiter est irreceptibilis in materia, & carens illa, & ab ista carentia materiæ nunquàm potest præscindi. Negamus tamen quod non possit præscindi à sua singularitate, quia carentia materiæ, & irreceptibilitas non est ipsa indiuiduatio Angeli, sed radix illius. Indiuiduatio enim in Angelo non dicit solum principium incommunicabilitatis, sed etiam designationem, & determinationem certam indiuidui, quæ etiam in Angelis dependet, seu dicit ordinem ad extrinseca prædicata, puta ad subsistentiam, & accidentia, constat enim posse separari in Angelo personalitatem propriam, vt si natura Angelica assumeretur à Deo, perfona-

sonalitas autem est terminus singularitatis. Vnde singularitas, & indiuiduatio dicit ordinem ad aliqua extrinseca, nec pure pertinet ad constitutionem essentialem Angeli. Sicut autem in rebus corporeis materia habet duplicem considerationem, scilicet componere, seu constituere ipsam naturam, & radicaliter esse principium indiuiduationis, & multiplicationis numericæ, secundum se quidem], remote, vt autem signata est quantitate, proximè, & tamen quando consideratur natura in communi, consideratur ratio materiæ, vt constituens, non vt principium indiuiduandi est. Ita in suo opposito, quod est carentia materiæ, & irreceptibilitas in ea, qualis inuenitur in Angelo, duplex consideratio potest attendi, & secundum quod pertinet ad ipsam constitutionem formæ simplicis, & purè spiritualis, & secundum quod pertinet ad modum indiuiduationis, quatenus talem naturam spiritualem reddit incommunicabilem, & immultiplicabilem, & vna consideratio secernitur ab alia, ita quod ipsa carentia materiæ, vt requiritur ad constitutionem talis naturæ, non est aliud quàm ipsa ratio simplicis formæ, & vt sic nondum fundat repugnantiam multiplicationis. Ipsa autem carentia formæ, vt præbet modum incommunicabilitatis, & fundat subsistentiam, & singularitatem completam, sic præbet modum indiuiduationis, & repugnat multiplicationi. Vnde quando abstrahimus naturam specificam Angeli à modo indiuiduandi, non præscindimus in tali natura id quod essentiale est quantum ad constitutionem quidditatis, sed id quod in natura

illa

illa pertinet ad modum indiuiduationis, qui radicaliter quidem originatur in ipsa natura specifica, non tamen formaliter in ea consistit cum dependeat in sui designatione à prædicatis extrinsecis.

Ad instantias autem allatas. *Respond.* Ad primam, quòd Petrus non solum radicaliter, sed etiam formaliter explicat ipsam indiuiduationem, vnde non potest concipi sine differentia indiuiduali, etiam inadæquatè, nisi destructo conceptu Petri, & accipiendo conceptum naturæ. Natura autem Angelica non explicat formaliter ipsam indiuiduationem, licet radicem eius includat. Diuina autem natura potest quidem concipi per modum naturæ sine singularitate, non tamen vt vniuersalis, quia non potest concipi vt contrahibilis per differentias, cum sit actus purus, & nullo modo in potentia.

Ad secundam instant Dicitur quod quando concipimus Angelum ad modum rei corporeę, non attribuimus illi conditiones rei corporeæ per modum attributionis, & iudicij, sed per modum simplicis repræsentationis ad instar rei corporeæ apprehendimus ipsam sine indiuiduatione non explicando totum, quod est in natura Angelica, non quidem ex parte prædicatorum constituentium quidditatem, sed inquantum est radix indiuiduationis. Si enim plenè, & adæquatè concipiatur explicando id quod radicaliter & implicitè continetur in natura, non posset concipi vt vniuersalis, quia explicaret modum naturæ, qui est singularitas, & immultiplicabilitas. Quod etiam affirmat Sanct. Thom. 1. p. q. 13. art. 9.

Adhuc

Adhuc tamen instabis. Quia natura Angelica non solum vt concipitur ad instar rei corporeæ, sed etiam secundum se, est in prædicamento, cum sit ens finitum, & creatum, ergo secundum se, etiam si ad instar rei corporeæ non concipiatur, habet rationem generis, & speciei prædicabilis, quia sine hoc non ponitur in prædicamento.

Item instatur. Quia natura corporea posita radice indiuiduationis, quæ est natura signate, non potest concipi vt vniuersalis, quia natura vniuersalis abstrahit ab ista radice, ergo si ipsa species naturæ Angelicæ est radix indiuiduationis ratione incommunicabilitatis, & irreceptibilitatis in materia, non potest etiam inadæquatè concipi vt vniuersalis. Præsertim quia quod conuenit alicui per se, non potest oppositum etiam per accidens rei conuenire. Ergo cum conueniat ei ex ipsa ratione naturæ immultiplicabilitas, non potest etiam per accidens, & ratione inadæquati conceptus multiplicabilitas in plura ei conuenire sicut requiritur ad speciem prædicabilem de multis.

Respond. Naturam Angelicam secundum se esse in prædicamento quantum ad coordinationem graduum superiorum, & inferiorum, secundum se enim est quidditas composita ex genere, & differentia: sed quod species ista habeat vniuersalitatem prædicabilem de multis, non pertinet ad rationem ponendi in prædicamento, sed ad conditionem seu modum rei, quæ ponitur in prædicamento. Et talem modum non repugnat quod natura Angelica habeat per hoc quod concipiatur inadæqua-

tè, & ad instar rei corporeæ, ad quod tamen, fundamentum præbet ipsa natura.

Ad secund. instant. *Resp.* Quod materia signata est principium indiuiduationis determinatum, & signatum, non remotum, à qua signatura debet abstrahi natura vniuersalis: ab ipsa autem materia, quæ est principium remotum indiuiduationis, non abstrahit natura vniuersalis. Sic in Angelo carentia materiæ, & irreceptibilitas in ea vt conducit ad rationem spiritualitatis, & formæ simplicis, in Angelo non est proximum principium indiuiduationis, sed remotum. Vt autem fundat subsistentiam, & ordinem ad accidentia extrinseca designantia ipsam naturam in singulari, sic est principium proximum indiuiduationis, & ab ista abstrahit natura Angelica in vniuersali concepta. Et quando dicitur quod si aliquid conuenit per se, non potest oppositum conuenire etiam per accidens. *Resp.* Aliud esse non conuenire, aliud non repugnare ex aliqua parte: multiplicatio quidem in pluribus nullo modo conuenit naturæ Angelicæ positiuè, & simpliciter. Cæterum non repugnat illi ex vi naturæ indifferenter conceptæ, & ideò ex vi huius, vt sic, potest esse prædicabilis de multis, non quidem positiuè, sed non repugnanter.

Quod si dicas. Ergo talis natura non est vniuersalis Logicè, sed Metaphysicè, quia Logica vniuersalitas fit per comparationem positiuam, ad plura, species autem Angelica non est positiuè vniuersalis, nec potest comparari ad plura nisi ficta, ergo non est vniuersalis Logicè.

Resp.

Respon. Naturam Angelicam habere intentionem Logicam, non quæ actu comparetur ad plura positiuè, ea attingendo, siquidem non sunt nisi ficta, sed actu attingendo vnum indiuiduum positiuè, & plura non repugnanter. Ex hoc sufficit ad relationem intentionis Logicæ; sicut in sententia S. Tho. 3. p. q. 35. art. 5. vna relatio patris respicit plures filios, si sint actu, si autem non sit nisi tantum vnus filius, de facto non attingit plures, sed illa relatio quæ attingit vnum positiuè, non repugnanter attingit plures, quia ita se habet, vt si plures darentur, illos attingeret. Ita relatio illa naturæ specificæ taliter respicit vnum indiuiduum positiuè; quòd de se posset plura attingere si darentur.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm species possit conseruari in vno tantum indiuiduo, & genus in vna tantum specie.

DIfficultas hæc affinis est præcedenti, & ex illa pleniùs intelligitur quomodo species possit esse prædicabilis de multis, licet illa non sint possibilia ex modo indiuiduationis. Cum autem tam in genere, quàm in specie duo considerentur, scilicet & natura quam explicant actualiter, & plura ad quæ sunt in potentia; certum est quod tam genus, quàm species, quantum ad naturam quam actualiter dicunt, in vna specie, & indiuiduo conseruari possunt, quia genus totam suam essentiam communicat cuilibet inferiori, ergo in vnoquoque saluatur tota natura generis, & speciei.

 Vnde

Vnde dicit S. Thom. 1. p. q. 77. art. 1. ad 1. *Quòd totum vniuersale adest cuilibet parti secundum totam suam essentiam & virtutem, sicut animal homini, & equo*; Igitur tota essentia generis in qualibet specie saluatur.

Reducitur ergo tota difficultas ad hoc, an genus quo ad potentialitatem, & ordinem quem habet ad plura possit respectu vnius speciei saluari, etiam si aliæ essent impossibiles, nam si possibiles sunt, licet de facto non existant, certum est saluari potentiam generis ad illas, quia ab existentia earum non dependet, & de facto post diem iudicij in toto genere animalis non erit nisi vnica species hominis, idque etiam potuisset fieri ab initio. Et similiter loquimur de specie secundum potentiam, & aptitudinem ad existendum in pluribus. Et non est sermo de ipsis intentionibus, sed de aptitudine, & potentia ad plura, quæ est earum fundamentum. Intentio enim est relatio, quæ sequitur naturam fundamenti.

Quidam, ergo absolutè censent genus in vna specie posse conseruari, & speciem in vno indiuiduo, eadem enim est ratio vtr usque, quia æque vniuersalia sunt; vniuersale autem est vnum in multis, ergo si ad speciem sufficit multitudo solum ex parte modi concipiendi, licet non ex parte rei conceptæ, vt præcedenti articulo diximus, simil iter sufficiet ad genus. Alij è contra, neque genus, neque speciem in vno tantum inferiori saluari posse existimant, quia essentiale est vnicuique vniuersali diuidi per multas differentias, cum sit vnum de multis, ergo deficientibus multis, deficit vniuersale. Alij denique distinguunt inter genus, &

spe-

speciem, & ad conseruandum genus in ratione totius potentialis, existimant requiri plures species: ad saluandum verò speciem, non requiri plura indiuidua. De quibus sententijs vide Curs. Carmel. hic disp. 6. q. 2.

Hæc vltima sententia communior est, & sine dubio D. Thom. in 1. Poster. lect. 12. vbi inquit: *Quod non est possibile inuenire aliquod genus, cuius vna tantum sit species, genus enim diuiditur in species per oppositas differentias, oportet autem, si vnum contrariorum inuenitur in natura, & reliquum inueniri, vt patet per Philosophum in 2. de Cœlo, & ideo si vna species inuenitur, inuenitur & alia. Vna autem species diuiditur in diuersa indiuidua per diuisionem materiæ, contingit autem totam materiam alicui speciei proportionatam, ab vno indiuiduo comprehendi, & tunc non est nisi vnum indiuiduum sub vna specie.* Idem docet S. Doct. in 1. dist. 19. q. 4. art. 2. in corpore.

Et sumitur fundamentum huius sententiæ ex duabus propositionibus à Diu. Thom. positis. *Prima*. Quòd genus diuiditur per oppositas differentias. *Secunda*. Quòd si vnum oppositum, seu contrarium inuenitur in rerum natura, etiam & reliquum. Et prima propositio constat: Quia genus contrahitur per differentias formaliter diuersas, seu formas incompatibiles, & distantes in eodem genere. In hoc autem consistit oppositio, seu contrarietas, quod sint aliquæ formæ distantes in eodem genere, & si maximè distent, est perfecta contrarietas. Diuidi autem genus per differentias formaliter diuersas constat. Quia genus diuiditur per differentias, quæ ipsum contra-

hunt ad constituendam speciem, ergo oportet quòd dicat naturam actuabilem, & contrahibilem per differentias, quæ compleant actualitatem eius. Vnde si plures habeat differentias, formaliter debent esse diuersæ, & non solum materialiter, idest, in ipsa formali ratione quidditatis, atque adeò oportet quod sint oppositæ, vtpotè formaliter incompatibiles.

Secunda verò propositio, Probatur ab eodem D. Tho. 2. de Cœlo lect. 4. Quia contrariorum eadem est materia, & subiectum, alioquin non se inuicem expellerent, si circa idem subiectum non versarentur, ergo oportet quòd materia; seu subiectum vnius contrarij habeat potentiam ad alterum contrarium, ergo si vnum contrariorum est in rerum natura, aliud etiam est possibile, quia datur potentia susceptiua illius, quòd si esset impossibile, hoc ipso destrueretur potentialitas susceptiua illius, quæ est in materià, vel in genere, quia solum esset potentialitas receptiua vnius. Et sic destrueretur potentialitas generis ad multa, quia est ad multa vt contraria, & formaliter opposita.

Ex quibus propositionibus apertè deducitur differentia inter genus, & speciem, quia genus habet se ad differentias specificas quasi materia potentialis ad formas actuales, & formaliter oppositas, seu incompatibiles, species autem dicit ordinem ad plura solum materialiter diuersa, & ita non se habet ad differentias indiuiduantes, sicut materia ad formam, sed potius sicut forma ad materialem diuisionem. Quod autem se habet vt materia si est communicabilis pluribus, debet supponere possibilitatem eorum, quibus communicabilis est,

id au-

id autem quod se habet vt forma, ex ipsa ratione, & conceptu formæ communicabilis est pluribus, licet ex defectu materiæ recipientis possit impediri communicatio. Et huius ratio est. Quia materia, & id quod ex parte materiæ se tenet, potius de se est principium incommunicabilitatis, sicut & limitationis, & restrictionis: cum sit vltimum subiectum vltra quod non datur communicatio; sed si materia communicabilis est pluribus, ex eo est, quia illa plura sunt possibilia circa talem materiam. Vnde ex possibilitate formarum circa aliquod subiectum, seu materiam, sumitur potentialitas materiæ ad plura. Quòd si materia communicatur formæ, potius est vt perficiatur in se à forma, quàm vt ipsa se communicet, quia communicare se est proprium boni. Materia autem non est bona in actu, quia non est perfecta, neque in actu, & vt dicit D. Tho. 1. p. q. 5. art. 3. ad 3. materia prima non est appetibilis, sed appetens. Vnde forma non tam appetit materiam, quàm esse in materia.

Quare esse materiam communicabilem pluribus nihil aliud est, quàm posse recipere, & perfici à pluribus. Ergo potentialitas materiæ, seu generis ad plura ex ipsa pluralitate formarum, quæ possunt ipsam perficere, oritur. At verò forma ex ipsa ratione formæ, quæ est actus, & perfectio, est communicabilis pluribus quantum est ex se, quia bonum vt bonum est communicatiuum sui; vnde non ex pluritate recipientium dependet, quòd de se sit communicabilis, sed id habet ex ratione formæ, & actus. Vnde 1. Periherm. lect. 10. inquit D. Thom. *Quòd omnis forma, quæ nata est reci-*

elpi in materia quantum est de se communicabilis est multis materijs. Et 1. par. q. 3. art. 2. ad 3. & 1. Metaphys. sect. 5. §. *Ponit aliam rationem*, vniuersaliter dicit quòd *quælibet forma quantum est de se, nata est in pluribus esse.* Cum ergo species sumatur à forma, & dicat essentiam formaliter completam, ex ipso modo concipiendi illam, non repugnat concipi vt communicabilem pluribus, licet ex defectu materiæ recipientis, & materialiter diuidentis, non semper possit in exercitio communicari, vt diximus artic. præced. de speciebus Angelicis. De se ergo quælibet species, etiam quantum ad communicabilitatem ad plura, non dependet à pluribus indiuiduis, genus autem dependet à pluribus speciebus.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur. Ad probandum quòd genus potest saluari in vna tantum specie. Quia in vna tantum specie potest accipi gradus, seu ratio indeterminata, & potentialis, & ratio, seu gradus actualis, & determinatus, ergo potest accipi genus, & differentia. Anteced. patet: quia illa species esset in prædicamento, cùm esset res creata, ergo haberet gradum superiorem, & inferiorem, & consequenter determinabile, & determinatum, siquidem non omnia prædicata illius essent æqualis actualitatis, & determinationis.

Respond. Quòd illa species esset quidem in prædicamento ratione naturæ limitatæ, & haberet gradum superiorem, & inferiorem, non quidem superioritate magis extensa, & ampla, sed

sed minus determinata, & actuali, seu magis potentiali ex parte quidditatis quàm differentia contrahens. Vnde non esset vniuersalis genericè, licet haberet naturam magis potentialem quàm differentia, sicut habet genus. Esset ergo potentialitas respiciens tantum vnam formam, non ad plures indifferenter se habens, sicut potentia animæ; & Angeli ad suscipiendum intellectum, quæ non est potentialitas ad contraria, & ad multa, sed tantum ad vnum.

Et quando instatur quòd illud prædicatum genericum non esset æquale cum prædicato specifico, & differentiali, ergo esset superius tanquam genus. *Respondet*. Quod non esset æquale in actualitate, quia differentia actuaret illud, sed esset æquale in extensione, quia non ad plura se extenderet, quàm species, & differentia. Vniuersalitas autem generica extensionem petit ad multa quantum ad rationem totius potentialis, licet natura, quam explicat imperfectior sit, & potentialior differentia contrahente in ratione quidditatis.

Secundo arguitur. Si tota potentialitas generis non posset saluari in vnica specie, ergo neque in duabus, vel decem, vel in aliquo alio numero certo, quia non est maior ratio quòd illa potentialitas exhauriatur per duas species quàm per viginti, vel centum, & ita quodlibet genus requireret infinitas species, nec posset de potentia absoluta saluari tota potentialitas generis in vna specie, vel duabus, cum tamen possit tota potentialitas materiæ satiari vnica forma incorruptibili. Imò ex hac ratione sequeretur quòd nec species posset in vnico indiuiduo saluari, quia est in potentia ad plu-

res conditiones indiuiduantes, quæ in vno solo indiuiduo saluari non possunt, ergo sicut genus non saluatur in vna tantum specie, quia est in potentia ad plures differentias, neque species in vno indiuiduo , quia non possunt omnes conditiones indiuiduantes in vno colligi.

Respond. Quòd potentialitas generis sufficienter saluatur hoc ipso quod habeat plures species, siue sint in numero determinato, siue infinito, de hoc enim non disputamus. Requiruntur ergo ad minus, & sufficiunt duæ species sub vno genere, nec potest eius potentialitas extensiua saluari etiam de potentia absoluta respectu vnius tantum speciei ob rationem dictam. Et ad exemplum allatum de materia, dicimus quod, vel illa materia est capax plurium formarum corruptibilium, vel solum est capax vnius formæ incorruptibilis, sicut multi existimant de materia Cœli. Si hoc secundo modo se habeat, non saluatur in illa materia potentialitas contrarietatis, & extensionis ad plura, sed solum potentialitas actuationis, & informationis, quod fit per vnum. Si primo modo, semper materia illa manet cũ potentialitate ad plura à quibus potens est informari, licet de facto non sit in statu transmutationis ad illa, si habeat formam incorruptibilem à qua satiatur quantum ad transmutationem ad alias, non quantum ad capacitatem illarum.

Et ad exemplum de specie respectu plurium indiuiduorum. *Resp.* Verum esse quòd in vnico indiuiduo non potest habere species omnes proprietates, & differentias indiuiduantes, sed

sed habet in vno indiuiduo naturam, quæ ex conceptu formæ, & actus quo constituitur, non repugnat esse communicabilem pluribus differentijs indiuiduantibus, licet ob defectum materiæ illæ sint impossibiles. At verò genus, ex eo quod sit in vna specie, non est communicabile pluribus speciebus, si illæ sunt impossibiles, quia materia de se non est principium communicandi pluribus, sed recipiendi plura. Vnde si illa sint impossibilia, non remanet potentialitas ad recipiendum illa. Et idem est de genere, cuius potentialitas materiæ assimilatur in ordine ad formas, seu formales differentias.

Vltimo arguitur. Si aliqua species conseruatur in vnico indiuiduo, vel habet essentialiter annexam repugnantiam ad plura, vel non habet, si non habet, ergo illa plura sunt possibilia, & sic tollitur casus quòd tantum vnum indiuiduum sit possibile. Si habet intrinsecam repugnantiam, ergo neque ex modo concipiendi potest accipi, vt vniuersalis, & communicabilis pluribus, & sic non erit differentia inter ipsam & genus.

Et confirm. Quia in illo casu species & indiuiduum non distinguuntur, quia non est possibile nisi vnum indiuiduum, ergo non saluatur in illo indifferentia ad plura, sicut requiritur ad vniuersalitatem speciei, vel si reperitur indifferentia, quia est prædicatum superius, idem dicemus de prædicato generico in vna tantum specie.

Respondetur. Quòd etiamsi species habeat essentialiter annexam repugnantiam ad plura indiuidua, potest saluari ratio vniuersalitatis

eius si illam repugnantiam habeat non ex conceptu naturæ vt natura est, sed ex modo indiuiduationis, qui radicaliter continetur in ipsa specifica natura, vt diximus articulo præcedenti. Vnde non repugnat ex modo concipiendi talem naturam inadæquatè, & sub præciso conceptu naturæ, & formæ, concipi vt communicabilem pluribus, non repugnanter ex vi talis præcisionis, & conceptus inadæquati, licet in re repugnet ex alio principio etiam ad ipsam essentiam pertinente, scilicet quia caret materia in cuius diuersis partibus recipiatur diuersa natura indiuidualis.

Ad confirm. Respond. Illam naturam specificam distingui solum ratione ab illo vnico indiuiduo, sed tamen dicitur fundamentaliter manere indifferentia; & potentialitas ad plura in tali specie, non verò in genere, non solum quia est prædicatum superius, sed quia est tale prædicatum superius, scilicet per modum quidditatis formalis, quæ secundum proprietates formæ ex ipso conceptu formæ, & naturæ est communicabilis ad plura, licet ea quibus communicari posset, non dentur. Genus autem ex vi sui conceptus præcisi non dicit communicabilitatem ad plura, sicut forma, sed sicut materia, quæ nisi sint plures formæ possibiles, potentialitatem ad recipiendum illas non habet.

Ex quo etiam soluitur alia instantia, quomodo scilicet species, cum sit totum potentiale respectu indiuiduorum, saluetur in vnico tantum indiuiduo, quod est pars illius; cum omne totum sit maius sua parte.

Resp. enim, Quòd species in vno tantum indiui-

diuiduo existens est totum potentiale, non respectu illius tantum, sed respectu plurium, ad quæ ex vi sui conceptus formalis non repugnat communicari, licet in re non sint possibilia multa quibus communicetur. Vnde non dicimus respectu vnius tantum indiuidui saluari speciem, sed in vno indiuiduo existentem non repugnare, quod concipiatur vt communicabilis pluribus, quantum est ex modo concipiendi illam formam, seu naturam.

QVÆSTIO IX.

De Indiuiduo.

Vplex est indiuiduum, aliud designatum & determinatum, vt Petrus, Paulus, &c. Aliud vagum, seu in communi, vt aliquis homo. De priori agemus in hoc articulo, de secundo in sequenti.

ARTICVLVS I.

Vtrùm definitiones Indiuidui rectè explicentur.

VT indiuidui rationem, quæ satis perplexa est, inuestigare possimus, eiusque definitiones explicare, duo prænotanda sunt. Primum, vel posse nos loqui de indiuiduatione generaliter accepta, prout in omnibus generibus inuenitur, tam substantiæ, quàm acciden-

cidentis: vel specialiter prout in genere substantiæ inuenitur, speciali enim modo indiuiduatur, eo quod subsistit in se, & per se ipsam indiuiduari debet. Vnde licet in omni indiuiduo inquiri possit, & de principio, seu fundamento indiuiduationis, & de ipsa indiuiduatione, in substantia tamen non solum inuenitur principium indiuiduationis, & ipsa indiuiduatio ex tali principio causata, sed etiam terminus, seu complementum ipsius singularitatis, quo natura illa redditur completa, & subsistens, poteſtque inueniri natura sine tali termino, & propria subsistentia, vt patet in natura humana assumpta à persona diuina. Et ita dixit D. Thom. quæst. 9. de Potent. art. 2. *Quod in substantia particulari est tria considerare, quorum vnum est natura in singularibus existens. Secundum est modus existendi talis naturæ, quæ existit vt propria huic indiuiduo. Tertium est principium ex quo causatur talis modus existendi.* Vbi singularitatem modum vocat naturæ.

Secundò est prænotandum quòd indiuiduum, seu singulare, quod communiter in omnibus generibus inuenitur, potest considerari, vel primo intentionaliter, vel secundo intentionaliter. Indiuiduum quantum ad primam intentionem, dicit ipsam singularitatem prout à parte rei inuenitur, quæ singularitas, seu indiuiduatio realis non est aliud physicè & in re, quàm ipsa vnitas numerica, qua aliquid ita est vnum, quod est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, vt S. Tho. docet 1. p. q. 29. ar. 4. Et hæc vnitas numerica in re est sicut modus naturæ, & reddit vnitatem simpliciter, quia spe-

specificæ & generica sunt vnitates per rationem, in re autem conuenientiæ, seu similitudines, & possunt vlterius diuidi in inferiora, quod non potest numerica. Quantum ad secundam intentionem, indiuiduum constat duplici relatione rationis. Prima est subijcibilitatis ad prædicata superiora, siue ad prædicatum immediatum, quod est species athoma, siue ad prædicata mediata, quæ sunt genera, vt constat in indiuiduis genericis, vt *hoc animal, hoc corpus, &c.* hæc enim indiuidua ex parte subijcibilitatis accipiuntur. Secunda relatio rationis, est prædicabilitatis, qua indiuiduum prædicatur, non de aliquo inferiori, sed de se ipso.

Iuxta ista tria, triplex Porphyrij definitio de indiuiduo procedit. Prima de indiuiduo primo intentionaliter accepto, *Indiuidua ex eo dicuntur quod ex proprietatibus consistit vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit.* Quæ sint autem istæ proprietates indiuiduantes, communiter admittitur dictum Alberti Magni, quod sunt septem, & illo vulgari versu continentur.

Forma, Figura, locus, Tempus cum nomine Sanguis.
Patria, sunt septem, quæ non habet vnus, & alter.

Ex quarum proprietatum numeratione satis constat explicari hanc definitionem primo intentionaliter, quia numerantur hic proprietates, quæ realiter inueniuntur, vt patet de forma, & figura, &c. Imò in ista definitione solum definitur indiuiduum substantiæ, quia soli substantiæ conuenit habere collectionem ista-

istarum proprietatum. Et adhuc restrictius, non quodlibet indiuiduum substantię, sed completum, & subsistens, quod vocatur suppositum, seu persona, definitur ista definitione, quia aliquæ proprietates sunt, quæ soli supposito conueniunt & non partibus, vt nomen quod toti personæ imponitur, sanguis, idest, genus seu generatio, quæ solis personis conuenit, & similiter patria, &c. neque enim manus, vel pes dicitur habere patriam, vel genus suum ducere à tali sanguine, sed totus homo.

Aliter tradit D. Tho. definitiones indiuidui primo intentionaliter accepti, nam in 1. p. q. 29. art. 4. inquit: *Quod indiuiduum est indistinctum in se, & distinctum ab alijs*, vel melius in 10. Metaph. lect. 11. *Indiuiduum est quod non diuiditur vlterius, nec formali, nec materiali differentia*. Quæ definitiones non solum conueniunt indiuiduis substantialibus, sed etiā accidentibus, & explicari potest prima definitio sic, quod indiuiduum est in se indistinctum, idest vnum, & indiuisum, & distinctum ab alijs, idest, vltimatè distinctum, nec amplius distinguibile per alias differentias, quod ipsa secunda definitio explicat, quando dicit, quod indiuiduum est quod vlterius non diuiditur. Sicut autem vnitas, licet dicat aliquid positiuum cum negatione diuisionis, non tamen addit super ens aliquid positiuum, sed negationem illam, quæ tamen non intrat constitutionem entitatis, sed ad eius pertinet passionem, ita indiuiduatio non dicit aliquid pertinens ad quidditatem rei, sed extra quasi modificationem, aut determinationem eius per modum negationis explicatam.

Si au-

Si autem inquiras. An ista definitio tradita à Porphyrio essentialis sit, vel descriptiua; *Respond.* Descriptiuam esse, quia traditur per proprietates, quarum collectio, seu aggregatio ita inuenitur in vno quòd non in alio, ergo supponit ipsam essentiam indiuidui constitutiuam, quia proprietates supponunt id cuius proprietates sunt. Nec sufficit dicere, quòd supponunt naturam specificam, quia respectu eius non sunt proprietates, sed accidentia, alioquin omnibus conuenirent, quibus conuenit natura specifica. Vel potius dicendum, & fortasse magis ad mentem Porphyrij, quod non definitur indiuiduum per proprietates consequutas, & posteriores ipsa indiuiduatione. Fortassis enim in indiuiduo propriae passiones quae fundantur in connexione necessaria ad naturam non conueniunt, sed quae sunt principium, & ratio indiuiduationis, quatenus designant materiam vt ex ipsa materia signata nascatur indiuiduatio, vt in libris de Generatione probabitur ex sententia Diu. Tho. Et ad hoc videntur inclinare verba Porphyrij, dum inquit: *Indiuidua ex eo dici, quod ex proprietatibus consistit vnumquodque, &c.* Vbi non dicit consistere in hoc indiuiduum, sed *ex eo dici*, quia scilicet inde originatur indiuiduatio, quia talibus proprietatibus designatur materia, quae est principium indiuiduationis. Vnde aduertit optimè Diu. Thom. 7. Metaph. lect. 15. *Quod collectio accidentium non est principium indiuiduationis, sed materia signata; quia quaelibet forma de se nata est in pluribus esse. Vndè quantumcumque aggregentur formae, seu accidentia, non indiuiduant,*

que prædicabilia quantumc...
liter prædicentur, vt Prop...
verè & vniuocè prædicantu...
vniuocè sunt vniuersalia. A...
1. contra Gentil. c. 33. ibi ...
quod vniuocè prædicatur,
speciei, vel differentia, vel
cidens: ergo omnia ista qui...
fundant vniuocam prædica...
tio autem vniuoca in omni...
prædicantur, simpliciter e...
enim vna ratio, quæ prædica...
quidem vniuoca prædicant...
dem rationem, ergo quidq...
citur simpliciter saluat ver...
vniuersalitatem, quæ solu...
quod sic vnum in multis. V...
prædicatio aliqua sit secun...
ad essentiam, quam prædic...
secundum quid quantum a...
secundum quam prædicatur.
[illegible] accidentalis
[illegible], ad secundum
[illegible] prædicatur
[illegible], ad quod n...
[illegible] simpli...
[illegible] non sunt
[illegible] vniuocè
[illegible], & de plur...
[illegible] vni...
[illegible] in ra...
[illegible]
Quod verò per [illegible]
[illegible] in
[illegible], qu...

le dicetur.
genere sub-
ndiuiduatio-
. q.29.art.1,
d iuiduantur,
se , sed sub-
stantijs aliud
, quæ inue-
ud subsisten-
humanitate
naturam sin-
, non tamen
Est ergo sup-
indiuiduatio-
ius complens
tiam naturæ.
ali modo no-
a personæ, &
naturæ subsi-
uum prout est
n genere sub-
prædicatis es-
entalibus. Et
atem naturæ,
e subsistentem
Phys.q.7. Alia
iis accidentis,
tiali , siue sit
indiuiduum,
ina designati-
a , vt optimè
d Anibaldum
lijs sententia-
t.1.art.1.Vbi
una, aliquan-
do

tes conditiones indiuiduantes, quæ in vno solo indiuiduo saluari non possunt, ergo sicut genus non saluatur in vna tantum specie, quia est in potentia ad plures differentias, neque species in vno indiuiduo, quia non possunt omnes conditiones indiuiduantes in vno colligi.

Respond. Quòd potentialitas generis sufficienter saluatur hoc ipso quod habeat plures species, siue sint in numero determinato, siue infinito, de hoc enim non disputamus. Requiruntur ergo ad minus, & sufficiunt duæ species sub vno genere, nec potest eius potentialitas extensiua saluari etiam de potentia absoluta respectu vnius tantum speciei ob rationem dictam. Et ad exemplum allatum de materia, dicimus quod; vel illa materia est capax plurium formarum corruptibilium, vel solum est capax vnius formæ incorruptibilis, sicut multi existimant de materia Cœli. Si hoc secundo modo se habeat, non saluatur in illa materia potentialitas contrarietatis, & extensionis ad plura, sed solum potentialitas actuationis, & informationis, quod fit per vnum. Si primo modo; semper materia illa manet cũ potentialitate ad plura à quibus potens est informari, licet de facto non sit in statu transmutationis ad illa, si habeat formam incorruptibilem à qua satiatur quantum ad transmutationem ad alias, non quantum ad capacitatem illarum.

Et ad exemplum de specie respectu plurium indiuiduorum. *Resp.* Verum esse quòd in vnico indiuiduo non potest habere species omnes proprietates, & differentias indiuiduantes,

sed

sed habet in vno indiuiduo naturam, quæ ex conceptu formæ, & actus quo constituitur, non repugnat esse communicabilem pluribus differentijs indiuiduantibus, licet ob defectum materiæ illæ sint impossibiles. At verò genus, ex eo quod sit in vna specie, non est communicabile pluribus speciebus, si illæ sunt impossibiles, quia materia de se non est principium communicandi pluribus, sed recipiendi plura. Vnde si illa sint impossibilia, non remanet potentialitas ad recipiendum illa. Et idem est de genere, cuius potentialitas materiæ assimilatur in ordine ad formas, seu formales differentias.

Vltimo arguitur. Si aliqua species conseruatur in vnico indiuiduo, vel habet essentialiter annexam repugnantiam ad plura, vel non habet, si non habet, ergo illa plura sunt possibilia, & sic tollitur casus quòd tantum vnum indiuiduum sit possibile. Si habet intrinsecam repugnantiam, ergo neque ex modo concipiendi potest accipi, vt vniuersalis, & communicabilis pluribus, & sic non erit differentia inter ipsam & genus.

Et confirm. Quia in illo casu species & indiuiduum non distinguuntur, quia non est possibile nisi vnum indiuiduum, ergo non saluatur in illo indifferentia ad plura, sicut requiritur ad vniuersalitatem speciei, vel si reperitur indifferentia, quia est prædicatum superius, idem dicemus de prædicato generico in vna tantum specie.

Respondetur. Quòd etiamsi species habeat essentialiter annexam repugnantiam ad plura indiuidua, potest saluari ratio vniuersalitatis

eius si illam repugnantiam habeat non ex conceptu naturæ vt natura est, sed ex modo indiuiduationis, qui radicaliter continetur in ipsa specifica natura, vt diximus articulo præcedenti. Vnde non repugnat ex modo concipiendi talem naturam inadæquatè; & sub præciso conceptu naturæ, & formæ, concipi vt communicabilem pluribus, non repugnanter ex vi talis præcisionis, & conceptus inadæquati, licet in re repugnet ex alio principio etiam ad ipsam essentiam pertinente, scilicet quia caret materia in cuius diuersis partibus recipiatur diuersa natura indiuidualis.

Ad confirm. Respond. Illam naturam specificam distingui solum ratione ab illo vnico indiuiduo, sed tamen dicitur fundamentaliter manere indifferentia; & potentialitas ad plura in tali specie, non verò in genere, non solum quia est prædicatum superius, sed quia est tale prædicatum superius, scilicet per modum quidditatis formalis, quæ secundum proprietates formæ ex ipso conceptu formæ, & naturæ est communicabilis ad plura, licet ea quibus communicari posset, non dentur. Genus autem ex vi sui conceptus præcisi non dicit communicabilitatem ad plura, sicut forma, sed sicut materia, quæ nisi sint plures formæ possibiles, potentialitatem ad recipiendum illas non habet.

Ex quo etiam soluitur alia instantia, quomodo scilicet species, cum sit totum potentiale respectu indiuiduorum, saluetur in vnico tantum indiuiduo, quod est pars illius; cum omne totum sit maius sua parte.

Resp. enim. Quòd species in vno tantum indiui-

diuiduo existens est totum potentiale, non respectu illius tantum, sed respectu plurium, ad quæ ex vi sui conceptus formalis non repugnat communicari, licet in re non sint possibilia multa quibus communicetur. Vnde non dicimus respectu vnius tantum indiuidui saluari speciem, sed in vno indiuiduo existentem non repugnare, quod concipiatur vt communicabilis pluribus, quantum est ex modo concipiendi illam formam, seu naturam.

QVÆSTIO IX.

De Indiuiduo.

Vplex est indiuiduum, aliud designatum & determinatum, vt Petrus, Paulus, &c. Aliud vagum, seu in communi, vt aliquis homo. De priori agemus in hoc articulo, de secundo in sequenti.

ARTICVLVS I.

Vtrùm definitiones Indiuidui rectè explicentur.

VT indiuidui rationem, quæ satis perplexa est, inuestigare possimus, eiusque definitiones explicare, duo prænotanda sunt. Primum, vel posse nos loqui de indiuiduatione generaliter accepta, prout in omnibus generibus inuenitur, tam substantiæ, quàm acciden-

cidentis: vel specialiter prout in genere substantiæ inuenitur, speciali enim modo indiuiduatur, eo quod subsistit in se, & per se ipsam indiuiduari debet. Vnde licet in omni indiuiduo inquiri possit, & de principio, seu fundamento indiuiduationis, & de ipsa indiuiduatione, in substantia tamen non solum inuenitur principium indiuiduationis, & ipsa indiuiduatio ex tali principio causata, sed etiam terminus, seu complementum ipsius singularitatis, quo natura illa redditur completa, & subsistens, potestque inueniri natura sine tali termino, & propria subsistentia, vt patet in natura humana assumpta à persona diuina. Et ita dixit D. Thom. quæst. 9. de Potent. art. 2. *Quod in substantia particulari est tria considerare, quorum vnum est natura in singularibus existens. Secundum est modus existendi talis naturæ, quæ existit vt propria huic indiuiduo. Tertium est principium ex quo causatur talis modus existendi.* Vbi singularitatem modum vocat naturæ.

Secundò est prænotandum quòd indiuiduum, seu singulare, quod communiter in omnibus generibus inuenitur, potest considerari, vel primo intentionaliter, vel secundo intentionaliter. Indiuiduum quantum ad primam intentionem, dicit ipsam singularitatem prout à parte rei inuenitur, quæ singularitas, seu indiuiduatio realis non est aliud physicè & in re, quàm ipsa vnitas numerica, qua aliquid ita est vnum, quod est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, vt S. Tho. docet 1. p. q. 29. ar. 4. Et hæc vnitas numerica in re est sicut modus naturæ, & reddit vnitatem simpliciter, quia spe-

ſpecifica & generica ſunt vnitates per rationem, in re autem conuenientiæ, ſeu ſimilitudines, & poſſunt vlterius diuidi in inferiora, quod non poteſt numerica. Quantum ad ſecundam intentionem, indiuiduum conſtat duplici relatione rationis. Prima eſt ſubijcibilitatis ad prædicata ſuperiora, ſiue ad prædicatum immediatum, quod eſt ſpecies athoma, ſiue ad prædicata mediata, quæ ſunt genera, vt conſtat in indiuiduis genericis, vt *hoc animal*, *hoc corpus, &c.* hæc enim indiuidua ex parte ſubijcibilitatis accipiuntur. Secunda relatio rationis, eſt prædicabilitatis, qua indiuiduum prædicatur, non de aliquo inferiori, ſed de ſe ipſo.

Iuxta iſta tria, triplex Porphyrij definitio de indiuiduo procedit. Prima de indiuiduo primo intentionaliter accepto, *Indiuidua ex eo dicuntur quod ex proprietatibus conſiſtit vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit.* Quæ ſint autem iſtæ proprietates indiuiduantes, communiter admittitur dictum Alberti Magni, quod ſunt ſeptem, & illo vulgari verſu continentur.

Forma, Figura, Locus, Tempus cum nomine Sanguis.
Patria, ſunt ſeptem, quæ non habet vnus, & alter.

Ex quarum proprietatum numeratione ſatis conſtat explicari hanc definitionem primo intentionaliter, quia numerantur hic proprietates, quæ realiter inueniuntur, vt patet de forma, & figura, &c. Imò in iſta definitione ſolum definitur indiuiduum ſubſtantiæ, quia ſoli ſubſtantiæ conuenit habere collectionem iſta-

istarum proprietatum. Et adhuc restrictius, non quodlibet indiuiduum substantię, sed completum, & subsistens, quod vocatur suppositum, seu persona, definitur ista definitione, quia aliquæ proprietates sunt, quæ soli supposito conueniunt & non partibus, vt nomen quod toti personæ imponitur, sanguis, idest, genus seu generatio, quæ solis personis conuenit, & similiter patria, &c. neque enim manus, vel pes dicitur habere patriam, vel genus suum ducere à tali sanguine, sed totus homo.

Aliter tradit D. Tho. definitiones indiuidui primo intentionaliter accepti, nam in 1. p. q. 29. art. 4. inquit: *Quod indiuiduum est indistinctum in se, & distinctum ab alijs*, vel melius in 10. Metaph. lect. 11. *Indiuiduum est quod non diuiditur vlterius, nec formali, nec materiali differentia.* Quæ definitiones non solum conueniunt indiuiduis substantialibus, sed etiā accidentibus, & explicari potest prima definitio sic, quod indiuiduum est in se indistinctum, idest vnum, & indiuisum, & distinctum ab alijs, idest, vltimatè distinctum, nec amplius distinguibile per alias differentias, quod ipsa secunda definitio explicat, quando dicit, quod indiuiduum est quod vlterius non diuiditur. Sicut autem vnitas, licet dicat aliquid positiuum cum negatione diuisionis, non tamen addit super ens aliquid positiuum, sed negationem illam, quæ tamen non intrat constitutionem entitatis, sed ad eius pertinet passionem, ita indiuiduatio non dicit aliquid pertinens ad quidditatem rei, sed extra quasi modificationem, aut determinationem eius per modum negationis explicatam.

Si au-

Si autem inquiras. An ista definitio tradita à Porphyrio essentialis sit, vel descriptiua; *Respond.* Descriptiuam esse, quia traditur per proprietates, quarum collectio, seu aggregatio ita inuenitur in vno quòd non in alio, ergo supponit ipsam essentiam indiuidui constitutiuam, quia proprietates supponunt id cuius proprietates sunt. Nec sufficit dicere, quòd supponunt naturam specificam, quia respectu eius non sunt proprietates, sed accidentia, alioquin omnibus conuenirent, quibus conuenit natura specifica. Vel potius dicendum, & fortasse magis ad mentem Porphyrij, quod non definitur indiuiduum per proprietates consequutas, & posteriores ipsa indiuiduatione. Fortassis enim in indiuiduo propriæ passiones quæ fundantur in connexione necessaria ad naturam non conueniunt, sed quæ sunt principium, & ratio indiuiduationis, quatenus designant materiam vt ex ipsa materia signata nascatur indiuiduatio, vt in libris de Generatione probabitur ex sententia Diu. Tho. Et ad hoc videntur inclinare verba Porphyrij, dum inquit: *Indiuidua ex eo dici, quod ex proprietatibus consistit vnumquodque, &c.* Vbi non dicit consistere in hoc indiuiduum, sed *ex eo dici*, quia scilicet inde originatur indiuiduatio, quia talibus proprietatibus designatur materia, quæ est principium indiuiduationis. Vnde aduertit optimè Diu. Thom. 7. Metaph. lect. 15. *Quod collectio accidentium non est principium indiuiduationis, sed materia signata; quia quælibet forma de se nata est in pluribus esse. Vndè quantumcumque aggregentur formæ, seu accidentia, non indiuiduant,*

Requiritur ergo materia, quia ipsa est principium incommunicabilitatis, eo quod est vltimum subiectum, vltra quòd non datur communicatio. Signatur autem proprietatibus, vel recipiendo illas, vel dicendo ordinem ad illas, præsertim ad quantitatem, vnde resultat designatio, seu diuisio materiæ, vt suo loco dicetur.

Si iterum inquiras. Quid sit ista indiuiduatio formaliter? *Respond.* Aliud esse principium indiuiduationis, aliud indiuiduationem ipsam, quæ à tali principio causatur. Principium indiuiduationis sumit Diu. Thom. in rebus compositis ex natura designata per quantitatem, & accidentia, vel per ordinem ad illam; in rebus autem à materia separatis ipsamet forma vt incommunicabilis est materiæ, docet esse principium indiuiduationis. Et in hoc est varietas opinionum, & inter D. Thom. & Scotum, & alios contrarietas. Quia Scot. docet prouenire istam indiuiduationem ex aliquo modo superaddito naturæ, quem vocat hæcceitatem, quo scilicet redditur natura formaliter hæc, & designabilis. Alij verò docent vnumquodque ens se ipso indiuiduari, & non ex alio principio, sicut se ipso vnum est. De qua controuersia in præsenti non est agendum, sed in libris de generatione q. 9. Et videri potest. Caiet. de ente, & essent. cap. 2. circa finem. At vero indiuiduatio ipsa formalis, quæ à principio indiuiduationis causatur, metaphysicè est ipsa differentia indiuidualis; physicè aut est ipsa vnitas numeralis, & indiuidua qua aliquod ens taliter est vnum, quia non est amplius diuisibile, seu communicabile per alias differentias contrahentes, vt iam supra explicatum est, & am-

& amplius in d. loco de generatione dicetur.

Specialiter autem loquendo, in genere substantiæ inuenitur peculiaris ratio indiuiduationis, vt benè notat S. Thom. 1. par. q. 29. art. 1. eo quod substantiæ per se ipsas indiuiduantur, ideſt, sine ordine ad aliquid extra se, sed subsiſtendo in se. Et ideo in ipsis substantijs aliud eſt singularitas, seu indiuiduatio, quæ inuenitur etiam in accidentibus, aliud subsiſtentia, vel suppositalitas, nam in humanitate Christi conſtat assumptam esse naturam singularem, ideſt, non vniuersalem, non tamen subsiſtentem, & suppositatam. Eſt ergo suppositalitas diſtinctum quid ab indiuiduatione, & habet se tanquam terminus complens ipsam singularitatem, & exiſtentiam naturæ. Vnde indiuidua substantiæ speciali modo nominantur, dicuntur enim *supposita personæ, & hypostasis, primæ substantiæ, res naturæ subsiſtantia*. Quæ significant indiuiduum prout eſt quoddam totum, & completum in genere substantiæ, quod substat alijs tam prædicatis essentialibus naturæ, quàm accidentalibus. Et sic non solum dicunt singularitatem naturæ, sed singularitatem completam, & subsiſtentem de quo infra q. 15. agemus, & 1. Phyſ. q. 7. Alia nomina sunt communia indiuiduis accidentis, & substantiæ siue totali, siuè partiali, siue sit subsiſtens, siue non, vt *singulare, indiuiduum, particulare*, & similiter pronomina designatiua, vt *hoc, iſtud, illud*, & similia, vt optimè declarat Diu. Thom. in 3. sent. ad Anibaldum diſt. 6. quæſt. vnica, art. 1. & in alijs sententiarijs ibidem, & in 1. diſt. 26. quæſt. 1. art. 1. Vbi etiam explicat quomodo iſta nomina aliquando

do accipiuntur primo intentionaliter, aliquando secundo intentionaliter, sicut indiuiduum, particulare singulare, aliquando realitatē singularitatis designant, aliquando habitudinem secundæ intentionis ad prædicata superiora, & promiscuè iam istis nominibus vtimur ad significandam indiuiduationem, tam primo intentionaliter, quàm secundo intentionaliter.

Hucusque definitionem Porphyrij de indiuiduo primo intentionaliter explicauimus. De indiuiduo autem secundo intentionaliter duas definitiones tradit Porphyrius. Prima ex parte prædicabilitatis, dicens: *Quod indiuiduum est illud quod de vno solo prædicatur*. Secunda ex parte subijcibilitatis dicens: *Quod indiuiduum continetur sub specie, species autem sub genere*. Ostendens per hoc quod conuenit illi esse vltimum subijcibile, vtpote sub genere, & specie contentum. Vbi aduerte subijcibilitatem, quæ est relatio indiuidui vt inferioris ad sua superiora, esse præcipuum, quod in indiuiduo importatur, quia principalis ratio indiuidui est ratio inferioritatis ad vniuersale, opponitur enim indiuiduum vniuersali, sicut inferius superiori. At verò prædicabilitas, quæ conuenit indiuiduo, cum sit tantum prædicabilitas de vno, vel de se ipso, non tam artificialis prædicatio, quam identica. Sed tamen quia prædicatio identica etiam conuenit rebus in vniuersali acceptis, vt cum dicitur, *homo est homo*, *animal est animal*, addendum est, vt hæc definitio soli indiuiduo applicetur, quod id quod solum identicè, & non alio modo prædicari potest de vno, illud est indiuiduum, res enim in communi, etsi identicè

icè prædicari possint, tamen etiam alio modo prædicari eis conuenit, scilicet formaliter de suis inferioribus.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimo arguis: illo communi argumento; Quia singulare neque est definibile, nec scibile; de singularibus enim non est scientia, ergo frustra hic traditur definitio indiuidui; Si dicatur definiri ipsam indiuiduationem in communi. *Contra est*. Quia hæc non est indiuiduum, sed vniuersale, prædicatur enim de pluribus, & non de vno tantum, pluribus enim conuenit ratio indiuidui, & illa indiuiduatio communis, vel est secunda intentio, vel prima. Si secunda intentio, non saluat primam definitionem Porphyrij, quæ est de singulari prò prima intentione. Si prima intentio, non est aliquid vniuocum, neque vna definitione definibile, quia differentiæ indiuiduales sunt primò diuersæ, & sic nihil habent vniuocum, siuè commune.

Respond. Hoc argumento tangi difficultatem sequenti articulo discutiendam de indiuiduo in communi, seu de indiuiduo vago, quod potest concipi in communi. Videatur ibi solutio ad primum, vbi ostendemus indiuiduum in communi esse denominatiuè vniuersale, non formaliter.

Ad aliam partem argumenti. *Respond.* Indiuiduationem primo intentionaliter acceptam posse concipi in communi analogicè, & sic definiri, vt seq. artic. dicetur. Sed secundo intentionaliter pro relatione rationis subijcibilitatis

litatis vel prædicabilitatis, etiam vniuocè potest concipi in communi.

Secundò arguit. Quando dicitur in definitione indiuidui, *cuius tota collectio proprietatum non est in alio*, vel intelligitur de proprietatibus illis in communi acceptis, vel de singularibus, & determinatis. Si in communi, falsum est totam collectionem earum non posse esse in alio, constat enim eandem patriam, eundem sanguinem, &c. posse conuenire pluribus indiuiduis, similiter figura, & forma communiter accepta pluribus conuenit, si in singulari, v. g. de hac forma, de hac figura, &c. in primis petitur principium, quia definimus indiuiduum per proprietatem indiuiduam, cum tamen ab ipso subiecto sit proprietas ista indiuidua, & singularis. Et deinde quia tunc frustra diceretur, quòd tota collectio proprietatum non est in alio, siquidem non solùm tota collectio, sed neque vna sola proprietas indiuiduata, & singularis potest esse in alio, v. g. hæc figura, hæc forma, hic locus, &c. nam licet vnica denominatio extrinseca possit conuenire multis, vt eadem patria denominare multa indiuidua, & vnum accidens reale possit diuinitus poni in multis subiectis, tamen connaturali modo non potest esse, nisi in vno tantum subiecto, hoc ipso quod est accidens indiuiduatum & singulare.

Respond. Definitionem intelligi de collectione proprietatum non in communi, sed in singulari, nam quodcumque accidens in communi potest multis conuenire. Et ad replicam dicitur non committi petitionem principij, quia non definitur indiuiduum per proprie-
tates,

ates, quatenus indiuiduatæ, & singulares sunt, sed quatenus sunt principium indiuiduationis, quia scilicet ita designant, & determinant hoc indiuiduum, quod in alio reperiri non possunt. Et licet hoc non possint præstare, nisi in se sint singulares, & indiuiduæ: tamen non quatenus in se indiuiduatæ, sed quatenus sunt principium indiuiduandi, & reddendi ipsum indiuiduum incommunicabile alteri, ponuntur in definitione indiuidui, quia ab ipsis vt à conditionibus dependet designatio, & determinatio indiuidui. Vnde obiter intelligitur, quam vera sit sententia Diu. Thom. quòd principium indiuiduationis est materia signata quantitate & accidentibus, non quia accidentia formaliter constituant indiuiduationem, sed quia à materia vt à principio per se dependet indiuiduatio, ab accidentibus autem vt à conditionibus designationis, aliàs frustra indiuiduum definiretur per collectionem proprietatum, &c.

Et ad vltim. Replic. dicitur. Quòd inter istas proprietates indiuiduationis, aliqua conueniunt pluribus indiuiduis, scilicet quæ extrinsecè denominant, vt Patria, Nomen, Sanguis, Locus, &c. Alia verò solum vni, vt hæc Forma, hæc Figura, &c. Vnde oportuit de tota collectione, non autem de aliqua proprietate seorsum dicere, quod non potest esse in aliquo alio indiuiduo.

Vltimo arguitur. Contra definitionem indiuidui prædicabilis. Nam aliqua indiuidua prædicantur de pluribus, ergo falsa est definitio. Antecedens probatur, nam eadem numero materia est in vno indiuiduo, postea in alio,

vt in

vt in Petro & in eius cadauere; eadem numero actio denominat causam primam & secundam: eadem cognitio plura cognita, idem locus plura locata saltem successiuè. Denique eadem numero aqua potest diuidi in plures aquas, quarum quælibet est vnum indiuiduum, ergo male dicitur quod indiuiduum est indiuisum in se, & non diuisibile in alia.

Respond. Non repugnare quod aliquod accidens extrinsecè denominans conueniat pluribus tanquam inadæquatis, & particularibus subiectis, vel quòd vna materia, seu subiectum possit recipere diuersas formas, siue simul, siuè successiuè: sed hoc non est prædicari indiuiduum de pluribus numero distinctis, tanquam de inferioribus, vel vnam formam esse in pluribus subiectis indiuiduis adæquatis, quod requiritur vt indiuiduum de pluribus simpliciter, & adæquatè prædicetur. Quare accidens seu forma denominans plura subiecta habet illa quasi partialia & inadæquata, non quasi totalia respectu suæ denominationis, licet verum sit quod non possit forma inhærens esse in pluribus realiter distinctis & separatis. Quando autem aqua diuiditur in plures aquas, non hoc fit per multiplicationem, & prædicationem sui, sed potius per corruptionem & diuisionem, quia desinit esse vnum indiuiduum aquæ, & ex illo fiunt plura per diuisionem. Sed de hoc modo diuidendi non loquimur in præsenti.

ARTI-

ARTICVLVS II.

uid sit indiuiduum in communi, seu indiui-duum vagum.

DIuus Thomas 1. p. q. 30. art. 4. agens de indiuiduo in communi, seu de indiuiduo ıgo, inquit, quod indiuiduum vagum, vt *'liquis homo*, significat naturam communem ım determinato modo essendi, qui compe-t singularibus, scilicet, vt sit per se subsistens ıstinctum ab alijs. De hoc autem indiuiduo ia possunt controuerti. *Primò*, an indiuiduum c conceptum importet aliquam rationem ommunem indiuidui, quæ sit realis, vel ra-onis. *Secundo*, an ista ratio communis sit niuoca, vel analoga. *Tertiò*, ad quam præ-ıicationem pertineat ex quinque prædicabi-ibus.

Circa primum, aliqui existimant indiuidua olum habere communitatem negationis, vel ntentionis, quia omnia indiuidua in aliqua ıegatione, vel intentione conueniunt, in ne-gatione quidem, quia omnia indiuidua non unt vniuersalia, neque habent proprietates communes. In intentione autem, quia om-nia indiuidua contrahunt speciem, & consti-tuunt indiuiduum, quod habet relationem subijcibilitatis ad superiora. Negant autem hi Authores conuenire indiuidua in aliquo reali, quod sit illis commune, eo quod differentiæ indiuiduales sunt primo diuersæ, vnde in nul-lo conueniunt, vt Petrus, & Paulus non habent infra speciem hominis aliquid, in quo conue-

niant. In Martinez sup. cap. de Specie q.3.

Authores isti ex diametro pugnant cum sententia D.Thomæ, qui in 1. par. loco citato referens aliquorum sententiam, qui dicebant hoc nomen *persona*, solum habere communitatem negationis, vel intentionis, vtrumque horum excludit, quia hoc nomen *persona*, neque est nomen negationis, neque intentionis, sed nomen rei. *Et ideò* (inquit) *dicendum est, quòd etiam in rebus humanis hoc nomen. Persona, est commune communitate rationis, non sicut genus, aut species, sed sicut indiuiduum vagum*; ergo sentit D. Thom. idem iudicium dari de communitate personæ, & indiuidui, sed persona dicit aliquid commune per modum rei, ergo, & indiuiduum. Idem docet quæst.9. de Potentia art.2. ad 1. & q.8. de Potent. art.3. ad 11. & in 1. distin, 25. q. 1. art.3, vbi videri potest, præsertim ad tertium.

Et ratio est. Quia indiuiduatio est modus, quo natura ipsa redditur singularis, & indiuidua; hic autem modus potest significari in communi, sicut etiam ipsa subsistentia, & personalitas, licet non inueniatur nisi in singularibus determinatè, & signatè, ergo non repugnat dari conceptum communem ipsius indiuidui non solum ex parte naturæ, sed etiam ex parte indiuiduationis. Minor prob. Nam audito hoc nomine indiuiduum, vel persona, aliquid tali nomine significatum concipio, non naturam, vt de se constat, quia indiuiduum non significat naturam in vniuersali, sed significat indiuiduationem naturæ, & non significat ipsam in particulari determinatam, & signatam, non est enim idem dicere indiuiduum

vt sic,

vt sic, & dicere Petrum, vel Paulum determinatè, nam ratio indiuiduationis conuenit multis, esse autem Petrum, vel Paulum, solum vni.

Et confirm. Quia quando dico aliquis homo, ly *homo*, non redditur singularis, sed est terminus communis, alioquin idem esset dicere, *aliquis homo*, & *hic homo*, nec posset, ly *aliquis homo*, deseruire ad constituendam contradictionem cum ly *nullus homo*, si vtraque non esset de termino communi, sed ly *aliquis homo*, est indiuiduum vagum, & non significat tantum naturam, sed naturam cum modo indiuiduationis, ergo modus indiuiduationis concipitur in communi; si enim significaretur in singulari, ly *homo*, singularizaretur, sicut quando dicimus, *hic homo*.

Dices: concipi quidem modum indiuiduationis in communi, sed non tanquam aliquid reale, sed rationis, scilicet, vel negationem aliquam, v. g. incommunicabilitatem in persona, vel negationem collectionis omnium proprietatum vnius indiuidui in alio, vel aliquam secundam intentionem prædicabilitatis, vel subijcibilitatis.

Sed contra hoc vrget Diu. Thom. Quia persona non est nomen negationis, vel intentionis, sed nomen rei, & idem dicere possumus de singularitate, & particularitate. Et in q. 9. de Potent. art. 2. ad 2. & 5. expressè distinguit S. Thom. rationem intentionis in persona, à ratione modi essendi indiuidualiter, qui aliquando nomine intentionis designatur, & constat quod ipse modus singularitatis inuenitur in re, & est aliquid positiuum, habet enim positiuum effectum, qui est reddere naturam

perfectè vnam indiuisam in se, & diuisam ab alijs. Et similiter reddit naturam capacem effectus positiui, scilicèt existentiæ, & accidentium, quæ illi inhærent inquantum singularis est, & exercitium omnium actionum realium, vel passionum conuenit soli singulari, vnitas autem illa numerica non est pura negatio, sed aliqnid positiuum includit, alioquin multitudo, quæ ex vnitatibus numericis componitur, non esset aliquid positiuum. Quod verò personalitas, seu subsistentia sint aliquid positiuum, & non pura negatio, in capite de substantia, & in Metaphysica probandum est.

Circa secundam Difficultatem. An scilicet indiuiduum in communi sit vniuocum, vel analogum. Videtur quòd cum ipsæ differentiæ indiuiduales sint primò diuersæ, nihil illis vniuocum dari possit in ratione differentiæ indiuidualis. Neque enim in differentijs simplicibus potest considerari aliquid commune, vt contrahibile per differentias, vt optimè S.Thom. deduxit 1.p.q.3. art.8. ad 3.& q. 90. art.1. ad 3. Et sic responderi posset non improbabiliter, quod conceptus indiuidui sit analogus ad omnes differentias indiuiduales, & quod contrahitur, & abstrahitur eo modo, quo analoga à suis analogatis, scilicet non per resolutionem duorum conceptuum, quorum vnus abstrahat ab alio, sed per eundem magis, vel minùs explicitum, atque adeò per transcendentiam in ipsis differentijs determinatis. Quod insinuare videtur D. Thom. 1. p. q. 30. art,4. dum inquit. *Quòd indiuiduum vagum significat naturam communem cum determinato modo essendi, qui competit singularibus,*

vt

vt scilicet sit per se subsistens distinctum ab alijs, sed in nomine singularis designati, significatur determinatum distinguens: Igitur secundum D. Thomam indiuiduum in communi, & indiuiduum determinatum, solum differunt penes determinatum distinguens, & non determinatum.

Nihilominus. In hac parte tria mihi dicenda videntur. *Primum est*. Quòd si abstrahamus conceptum indiuiduationis ab ipsis differentijs indiuidualibus; talis conceptus incompletus differentiæ indiuidualis in communi ad omnes differentias indiuiduales non est vniuocus, sed analogus. Ratio est, quia est transcendens, & imbibitus in ipsis differentijs; neque enim per alias differentias contrahitur, alioquin esset processus in infinitum. Et cum illæ differentiæ indiuiduales sint primo diuersæ, non sunt resolubiles in duos conceptus, quorum vnus abstrahat ab alio, & includatur in ipso. Ergo est ratio analoga, siquidem includitur in differentijs.

Secundum est. Quod si vnoquoque genere, & prædicamento abstrahamus in communi, non differentiam ipsam indiuiduationis, quæ est aliquid incompletum, sed ipsum indiuiduum constitutum ex differentia, & natura per modum totius, & entis completi, sic non est propriè vniuersale, & vniuocum, sed reductiuè, & secundum quid, simpliciter autem analogum. Et ratio est. Quia ille conceptus indiuidui conflatur ex natura, & modo indiuiduationis in communi accepto, qui modus non est vniuocus, sed analogus respectu huius, & illius differentiæ indiuidualis. Ergo licet ex

parte conceptus naturæ, in potentia contineat differentias indiuiduales, & vniuocationem fundare possit ad illas, tamen ex parte conceptus indiuiduationis, non se habet vniuocè respectu differentiarum in singulari. Ergo simpliciter ille conceptus, nou manet vniuocus, nisi secundum quid, & simpliciter analogus, quia non ex omni parte abstrahit à differentijs, ita quod in illis non imbibatur: ad vniuocationem autem requiritur, quod conceptus simpliciter sit vnus; si autem solum ex vna parte sit vnus, ex alia autem non præscindat simpliciter à differentijs, sed illas actu includat, manet partim vnus, & partim diuersus, quod est esse analogum. Sicut si animal constitueretur, non per ipsam rationem sensibilis, sed per rationalem, & irrationalem in communi concepta, non posset animal esse simpliciter vniuocum homini, & equo, siquidem includeret actu differentias illorum, & non abstraheret ab illis. Sic cum indiuiduum in communi includat differentiam indiuidualem, quæ non abstrahit perfectè à differentijs ipsis indiuidualibus, consequenter indiuiduum in communi non poterit abstrahere ab eis, & sic non manet simpliciter vnum. Aliud est de differentia constituente ipsam naturam secundum quidditatem, & conceptum naturæ, v. g. rationale. Natura enim quæ componitur ex illa, & ex genere, simpliciter continet differentias inferiores in potentia. At verò differentia indiuidualis in communi non constituit naturam in esse naturæ, sed in statu indiuiduationis, respectu cuius non potest indiuiduatio in communi constituere naturam abstrahentem

hentem perfectè à differentijs singularibus, sed modum naturæ includentem illas. Quod si indiuiduum vagum, *vt aliquis homo*, sumatur tanquam aliquid complexum in vi duorum conceptuum, sic propriè non est analogum, nec vniuocum, quia non est vnus conceptus, sed plures, quorum vnus significat naturam scilicet ly *homo*, alter significat modum indiuiduationis in communi, scilicet ly *aliquis*.

Tertiò Dico. Quod si sumatur indiuiduatio pro secunda intentione indiuidui, scilicet pro relatione rationis, est simpliciter vniuoca ad omnes relationes indiuiduationis. Relatio enim indiuiduationis est quædam species relationis rationis, scilicet subijcibilitas infima, quæ potest diuidi vniuocè in hanc, & illam relationem, quæ inuenitur in hoc, & illo indiuiduo per modum subijcibilitatis concepto. Vnde habet distinctum fundamentum à reliquis relationibus, & distinctam speciem, quæ diuiditur in sua indiuidua, sicut aliæ relationes.

Circa tertiam quæstionem, scilicet, ad quam prædicationem pertineat. Indiuiduum vagũ. Caietanus in præsenti docet prædicari indiuiduum non in quid, sed in quale, quia prædicatur vt modus, qui propriè dici potest, quod prædicatur *in cuiusmodi*, non *in quid*, & hoc prædicabile, inquit, esse distinctum à reliquis, sicut etiam Definitio prædicatur de suis inferioribus, nec tamen est aliquod ex quinque prædicabilibus. Sic Indiuiduum vagum non est aliquod ex quinque prædicabilibus. Cæterum Definitio, vt supra diximus, nõ est aliquod ex his quinque prædicabilibus, quia est quid complexum, prædicabilia autem sunt simplicia.

cia. Si ergo Indiuiduum vagum est quid complexum, excludetur etiam à quinque prædicabilibus, sicut Definitio. Si vero sumatur in vt termini incomplexi, restat explicare, cur indiuiduum vagum non pertineat ad aliquod ex quinque prædicabilibus, sed prædicetur distincto modo ab omnibus. Si enim est prædicabile vniuocum, & constituit alium modum prædicandi istis quinque, diminutus fuit Porphyrius omittendo illud, & tantum quinque ponendo.

Nos verò facile ab hac difficultate expedimur, *dicendo*. Quod indiuidu m vagum non est vniuocum, sed analogum, & ideo non continetur in his prædicabilibus, in quibus tantum prædicata vniuoca continentur. Vel certe solum in eis continentur ea, quæ sunt vniuersalia in prædicando, siquidem vniuersale est id, quod diuiditis in quinque prædicabilia. Indiuiduum autem, etsi in communi concipiatur, non tamen vniuersale redditur, quia indiuiduum est, vniuersale autem ab omni indiuiduatione abstrahit, etiam in communi sumpta, eo quod abstractio vniuersalis reddit naturam contrahibilem per differentias, indiuiduatio autem in communi non est contrahibilis per differentias, sed est ipsa differentia indiuidualis in communi sumota. Reducitur tamen ista prædicatio indiuidui ad prædicationem speciei, non quia prædicetur in quid, sicut ipsa species, sed quia prædicat modum naturæ specificæ, qui est indiuiduatio; modus autem complens reducitur ad rem cuius est modus, sicut subsistentia ad substantiam. Non tamen indiuiduum significat passionem propriam

priam entis, vt dicit Vasq. 1. p. q. 31. art. 4. disp. 2130. c. 2. quia propria passio sequitur ad aliquam naturam per necessariam connexionem, fundatque prædicationem æternæ veritatis cum illa, ideoq; toti specie conuenit, modus autem indiuiduationis non ita se habet ad naturam speciei. Et licet vnitas, vt transcendentalis sit passio entis, quia abstrahit ab vnitate formali, vel indiuiduali, tamen ipsa indiuiduatio vnitatis, non est propria passio naturæ, seu species respectu verò indiuidui non est propria passio, esset enim passio suimet. Est ergo complementum naturæ per modum vltimæ determinationis, & indiuisionis eius.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur. Repugnat Indiuiduum concipi in communi, quia repugnat ei communicabilitas, & diuisio in plura multo magis quam naturæ Angelicæ, siquidem ex suo intrinseco conceptu indiuiduum est prædicabile solum de vno, ergo non datur indiuiduum vagum.

Nec potest dici, quod denominatiuè est commune; formaliter autem indiuiduum, & *vt quo.* Quia denominatio illa vniuersalitatis contrariatur, & repugnat formali rationi indiuidui: opponuntur enim esse in vno, & esse in pluribus, ergo non potest suscipere illam denominationem. Quomodo enim aliquod subiectũ repugnantiam habet cum aliqua intentione, non potest denominari ab illa, sicut homo non potest denominari ab intentione generis. Ergo si indiuiduum formaliter repugnat huic,

 quod

quod est esse in pluribus, non poterit suscipere denominationem prædicandi de pluribus.

Et confirm. Quia Philosophus dicit in cap. de Substantia, quod prima substantia de nullo prædicatur, quia nec de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est: Sed prima substantia est singulare in genere substantiæ, ergo non potest concipi in communi, ita vt de pluribus dicatur. Ac denique. Quia, vt dicebamus, differentiæ indiuiduales sunt primò diuersæ, ergo non possunt habere aliquod commune in quo conueniant, quia si haberent, resoluerentur in illud cōceptus differentiarum indiuidualium, & consequenter non essent primo diuersæ, sed in aliquo conuenirent, & per aliquod additum differrent.

Resp. Quod indiuiduo signato, & determinato repugnat communicabilitas, non tamen indiuiduo vago, & in communi accepto, sicut ly *Petrus*, vel *hic homo* npn possunt pluribus communicari, quia sunt indiuidua determinata: at verò *aliquis homo* potest concipi, vt communicabilis pluribus, licet non vniuersalis, & ita non est subiectum, cui repugnat talis communicatio.

Vel secundò dicitur. Quod indiuiduum est, quod prædicatur de vno tantum *vt quo*, seu forma talis prædicabilitatis; hæc autem forma concepta, vt res quædam, & in actu signato, potest denominatiuè, & *vt quod* recipere intentionem prædicandi de pluribus. Vnde talis indiuiduatio, licèt habeat repugnantiam prædicandi de pluribus formaliter, & in exercitio, quia non potest esse forma, & ratio prædicationis de pluribus; tamen concepta materia-

terialiter, vt quædam res, non habet repugnātiam ad talem denominationem. Homo autem etiam materialiter, & vt quædam res conceptus, non poteſt recipere intentionem generis, quia non abſtrahit à pluribus ſpeciebus.

Ad confirmat. Similiter reſpond. Quòd prima ſubſtantia determinatè, & deſignatè accepta, non prædicatur de aliquo ſubiecto, benè tamen concepta in communi reſpectu huius, & illius ſubſtantiæ primæ. Vel id habet formaliter, & *vt quo*, denominatiuè autem, & *vt quod*, poteſt dici de pluribus.

Ad aliam partam argumenti Reſpond. Probare, quod differentiæ indiuiduales non habent aliquem conceptum communem vniuocum, qui ſit ſimpliciter vnus, & abſtractus; non tamen quod non poſſint habere aliquem conceptum communem ſaltem analogum, & per modum tranſcendentis imbibiti in differentijs, vt dictum eſt.

Secundò arguitur. Omnes differentiæ indiuiduales, & omnia indiuidua ſignificantur in communi ſub vnica, & eadem ratione, ſcilicet, ſecundùm quod conueniunt in officio ſingularizandi, ergo ratio illis communis eſt vniuoca, & eadem. Antecedens probat. Quia non repugnat modum ſeu officium ſingularizandi concipere per modum vnius in communi, & in confuſo, ergo ſaltem ſub illa indeterminatione ille conceptus vniuocus eſt.

Reſpond. Illud officium, ſeu modum ſingularizandi non poſſe præſcindere actu à differentijs determinatis, & indiuidualibus, quia illæ ſunt primo diuerſæ, & non reſolubiles in duos conceptus, quorum alter ſit contrahens,

R 6 alter

alter contrahibilis, vt dictum est, & quælibet differentia contrahens officium illud singularizandi participat. Et licet concipiatur in confuso, & in communi, tamen concipitur vt non perfectè præscindens ab ipsis differentijs, sed vt actu in eis inclusa, licèt non actu illas explicet quando in communi concipitur, & sic præscindit ab illis eo modo, quo analogum, & transcendentalia à suis inferioribus; vt in tractatu de Analogia plenius dicetur.

QVÆSTIO X.

De differentia communiter dicta, & vt tertium prædicabile est.

Via Porphyrius tractaturus de differentia, quæ est tertium prædicabile, præmisit diuisiones Differentiæ in propriam, communem, & proprijssimam; consueuerunt. Interpretes hic multa agere de ipsa ratione Differentiæ in communi, eiusque diuisionibus, quæ tamen propriè tractantur in 5. & 10. Metaphys. Ideò breuiter ab illis nos expediemus. Illud admouentes de ratione Differentiæ, eiusque relatione debere nos agere conformiter ad rationem, & relationem similitudinis, vel conuenientiæ, quæ rationi, & relationi differentiæ opponitur.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Vtrùm benè diuidatur Differentia in communem, propriam, & propriissimam.

DIfferentia in communi sumpta nihil aliud esse videtur, quam *forma faciens differre*, seu quatenus habet officium faciendi differre. Et ita dicit Porphyr. in cap. de Differentia, quod vniuersaliter omnis differentia addita alteratum facit. Vnde in quacumque forma faciente differre nascitur duplex respectus seu ordo, scilicet, ad subiectum seu rem, quam facit differre, & ad terminum seu extrema, à quibus facit differre. Est enim differentia, quasi segregatio, & separatio quædam, & ita habet subiectum, quod segregat, & terminum à quo separat. Et necessario debet intelligi in ipsa ratione differentiæ relatio aliqua, sicut in ratione conuenientiæ, quæ est eius oppositum, intelligitur relatio aliqua respectu terminorum conuenientium, & similium. Respectus ergo differentiæ ad subiecta, quibus conuenit constituit differentiam prædicabilem de illis, & sic conducit ad Differentiam logicè, seu prædicabiliter acceptam. Respectus autem Differentiæ ad ea, à quibus differt, constituit rationem differentiæ quantum ad officium segregandi, & separandi ab alio, quod pertinet ad quidditatem differentiæ metaphysicè considerratam, seu communiter dictam.

Et quia dicitur, quod differentia est formã faciens differre. Oportet notare, quod aliud est differre, aliud diuersum esse, & aliud est diuersi-

uersitas, aliud differentia. Ea enim dicuntur diuersas, quæ non per aliud superadditum, sed se ipsis differunt, sicut ea quæ sunt primò diuersa, Ea autem dcuntur differre, quæ per aliquod superadditum differunt ab alio, & ita non se totis differunt, sed conueniunt in aliquo, & differunr in alio. Vnde omnis differentia supponit aliquam conuenientiam, & quæ nullam conuenientiam habent, sunt primò diuersa, iuxta doctrinam Aristot. 10. Metaphys. tex. 12. & D. Thom. ibidem lect. 4. & 1. p. q. 3. art. 8. ad 3. & quæst. 90. art. 1. ad 3. Et dicuntur esse primò diuersa Genera generalissima, seu Prædicamenta, & ipsæ differentiæ, quæ propriè non differunt, sed sunt rationes differendi, & se ipsis differunt sine aliquo superiori vniuoco, in quo conueniant.

His positis, circa diuisionem propositam tria explicanda sunt. *Primum.* An diuisio ita adæquata. *Secundum.* Quodnam sit diuisum, & quæ sint membra diuidentia. *Tertium.* An diuisio sit analoga, vel vniuoca.

Circa primum. Fere apud omnes constat diuisionem esse adæquatam, valde paucis exceptis. Et ratio est manifesta. Quia ista diuisio fit per membra exhaurientia, & adæquantia totum diuisum, nam omnis forma faciens differre, vel est essentialis, & intrinseca, vel accidentalis: Si essentialis, est maximè propria: Si accidentalis; vel illud accidens est separabile, vel inseparabile: Si inseparabile est proprium, & facit differre propriè. Si separabile, est commune etiam alijs, & facit differre communiter. Ideò enim dicitur differentia communis, quia non ita est affixa vni, & propria

eius,

eius, quod non possit inueniri in alio; vel quia communiter differentiam apprehendimus per accidentia sensibilia, quæ sunt communia, vt motus, color, figura, &c. Dicitur autem differentia propria accidentis inseparabilis, intelligendo per illam, non solum proprietatem, quæ dimanat à principijs intrinsecis, & quidditatiuis, sed etiam de accidente immobiliter inhærente, licet non dimanet à principijs essentiæ, imò de illis Porphyrius attulit exemplum explicando differentiam propriam; sicut, inquit, cicatrix vulneri, simitas nasi, &c.

Vnde facile soluitur, quod aliqui quærunt de propria passione, quæ facit differre, & tamen neque essentialiter, cum non sit differentia essentialis, & constitutiua, neque accidentaliter, cum ea quæ habent diuersas passiones essentialiter differant. Item differentiæ indiuiduales in substantia faciunt differre vnum ab alio, & non essentialiter, quia aliàs differrent specificè, neque accidentaliter, quia duo indiuidua substantialiter differunt, ergo non est adæquata diuisio in essentialē, & accidentalē.

Sed respondet. Ad primum. Quod proprla passio formaliter solum facit differre propriè, virtualiter autem, seu illatiuè facit differre proprijssimè, vt benè notat Caiet. in hoc cap. de Differentia, quia est effectus consequutus ad differentiam proprijssimam, & ex differentia per propriam passionem benè infertur differentia essentialis, formaliter tamen solum facit differre accidentaliter propriè.

Ad secund. vero dicitur. Quod Porphyrius inter exempla, quæ affert pro differentia communi, ponit differentiam inter Socratem, & Plato-

Platonem, quæ est differentia indiuidualis. Et S. Thom. 5. Metaph. lect. 12. Ex (inquit) *quæ conueniunt in specie, non distinguuntur nisi per accidentales differentias, vt Socrates albus, vel iustus, Plato niger, vel musicus*. Nihilominus tamen licet aliquæ differentiæ communes intercedant inter duo indiuidua, sicut illæ quas D. Thom. assignat, negandum non est indiuidua substantiæ differre per differẽtias proprias, quia inseparabiliter differunt, non quidem per differentias, proprias, quæ dicant proprias passiones naturæ, cum eiusdem naturæ, & speciei sint duo indiuidua, sed per differentias proprias, hoc est inseparabiles. Et benè stat quod differant substantialiter, & tamen non essentialiter, sed accidentaliter, non accidentalitate prædicamentali, sed accidentalitate quinti prædicabilis. Differentia enim indiuidualis, etsi substantiam diuidat, non tamen formaliter, & essentialiter diuidit, sed materialiter. Et licet hæc diuisio fiat in substantia, est tamen dependens ab accidentibus, per quorum conuocationem, & respectum, materia redditur signata, à qua tanquam à principio sumitur indiuiduatio. Vndè, & indiuiduum postulat, vt collectio suarum proprietatum (quæ vtique accidentia sunt) in alio non possit inueniri.

Circa secundam difficultat. In primis certum est differentiam, quæ est diuisum in hac diuisione, non esse differentiam, quæ est tertium prædicabile; hæc enim est vnum ex membris diuidentibus scilicet, differentia maximè propria, quæ sola prædicatur in quale essentialiter, vnde etiam sequitur non esse, id, quod diuiditur, aliquam secundam intentionem alicuius

cuius ex quinque prædicabilibus, siue tertij, siuè quarti, aut quinti: quia intentio tertij prædicabilis, est intentio differendi essentialiter: quarti, & quinti, est intentio differendi accidentaliter, ergo nulla illarum est diuisum complectens omnia ista membra diuidentia.

Difficultas ergo est, An diuisum huius diuisionis sit aliquid reale, vel rationis, seu forma aliqua, vel intentio. Quod est idem, ac quærere, quod sit hoc munus faciendi differre. Nam vt bene notat Caietanus in hoc capite, non sumitur differentia in hac diuisione materialiter pro ipsa forma, quæ facit differre, sed pro ipsa formaliter, seu munere faciendi differre, quod aliqui vocant intentionem differentiæ, quia sicut conuenientia plurium in vno est notio, seu intentio, ita & differentia quatenus talis. Ne tamen inuoluamus intentiones logicas cum formalitatibus metaphysicis, nos non vocamus intentionem, sed formalitatem, seu munus faciendi differre, quod consistit in aliquo respectu ad ea, à quibus fit separatio, seu differentia, sicut è contra, conuenientia consistit in respectu ad ea, quæ similitudinem habent, seu conuenientiam. *Existimant ergo aliqui*, hoc munus faciendi differre esse aliquid rationis, eo fundamento innixi, quia differre supponit conuenientiam, nam quæ se totis distinguuntur, diuersa sint, non differentia: conuenientia autem inter duo indiuidua, vel inter duas species relatio rationis est, conueniunt enim in aliquo communi, quod solum per rationem commune est, ergo etiam actualis differentia, quæ talem conuenientiam necessario supponit, non potest

iest esse respectus realis, sed rationis?

Addunt vlterius aliqui, quod etiam differentia communis, & propria, licet fiat per accidentia, quæ distinguuntur à subiecto, quia tamen faciunt differre, non ratione sui generis in quo conueniunt, sed ratione suarum differentiarum, quæ necessariò supponunt conuenientiam in genere, ideò etiam formalis ratio differentiæ, quæ fit mediantibus talibus accidentibus, aliquid rationis est, sicut v.g. albedo, & nigredo faciunt accidentaliter differre Petrum, & Paulum, non per ipsam rationem colorati, quæ est genus albi, & nigri, sed per disgregatiuum, & congregatiuum, quæ sunt differentiæ ipsorum, ergo faciunt differre, quatenus supponunt conuenientiam genericam, & per intellectum præcisè accipiuntur in ratione differentiæ, quod totum aliquid rationis est.

Nihilominus dicendum est, quod in formis realibus, & quæ realiter faciunt differre, hæc formalitas, seu munus faciendi differre non est sola in.entio, seu relatio rationis, sed vera, & realis formalitas, nec video posse aliquem de hoc dubitare, nisi qui negauerit dari relationes reales dissimilitudinis, & diuersitatis, similitudinis, & conuenientiæ, seu æqualitatis. Quis autem neget duo alba habere à parte rei relationem realem similitudinis, quam amittunt, altero albo amisso? Relatio autem similitudinis, relatio & formalitas conuenientiæ realis est in formis realibus. Et non repugnat eandem entitatem respectu diuersorum fundare similitudinis relationem, & dissimilitudinis, vt album respectu albi, similitudinem, respectu nigri, dissimilitudinem.

Et

Et fundamentum est manifestum. Quia effectus differentiæ facientis differre realis est, & relationem realem fundat, si terminus existat à parte rei, ergo non est aliquid rationis. Antecedens constat. Quia à parte rei datur distinctio, & segregatio inter ea, quæ non sunt omninò diuersa, sed aliquam retinent conuenientiam, & similitudinē, sicut Petrus, & Paulus retenta similitudine in natura, realiter sunt distincti, & separati, ergo sicut conuenientia, & similitudo, quam retinent realis est, ita differentia, & distinctio, quam in re habent, realis est, siquidem vnum realiter non est aliud. Quare benè potest supponi conuenientia, & similitudo realis, & dari distinctio, seu differentia realis. Et licet hæc differentia, & conuenientia fiat secundum diuersas formalitates, tamen aliquæ formalitates etiam dantur in re, vt relationes reales, secundum quas dicitur aliquid formaliter simile, vel conueniens cum alio, aut dissimile, & diuersum, & similiter fundamenta proxima harum relationum dantur in re.

Ex quo patet. Quam debile sit fundamentū oppositum. Primo enim deficit, quia dicit conuenientiam actualem inter Petrum, & Paulum, equum, & hominem, esse aliquid rationis, cum à parte rei sint similes, & ratione similitudinis conueniant, similitudo autem realis relatio est. Sed æquiuocati sunt illi Authores non discernendo inter conuenientiam, & vnitatem, Petrus enim, & Paulus sunt vnum per rationem, sed conuenientiam, & similitudinem habent in re. Et deinde deficit, quia licet formalitas differentiæ supponat conuenientiam, non tamen requiritur, quod supponat conuenien-

nientiam per modum relationis actualis, seu fundetur in tali relatione, sed sufficit quod supponat conuenientiam fundamentalem, & ea supposita, differentia formalis exerceatur, siuè alias exerceatur etiam relatio conuenientiæ; siue non.

Ex hoc autem explicatur, quodnam sit diuisum huius diuisionis, diuiditur enim ipsa formalitas, seu ratio faciens differre, in modum faciendi differre essentialiter, & accidentaliter (hæc enim sunt membra immediatè opposita) & rursus accidentalis differentia, in modum differendi separabiliter, quæ est differentia cōmunis, & inseparabiliter, quæ est propria, vbi etiam differentia penes propriam passionem includitur, quæ est differentia accidentalis, licet inferat, vel præsupponat essentialem à qua deriuatur. Et includitur etiam differentia indiuidualis, quia impossibile est quia differentia indiuidualis sit essentialis, vel accidentalis, cum ista membra sint immediatè opposita]. Et licet quidam eam reducant ad essentialem, quia substantialis est, alij ad accidentalem, quia materialis, & dependens ab accidentibus signantibus materiam; tamen certum est sub aliquo istorum membrorum contineri, sicut certum est esse differentiam essentialem, vel non essentialem. Vndè negari non potest, quod ista diuisio sit adæquata, quod perperam aliqui negant.

Circa tertiam controuersiam, seu difficultatem, scilicet, an ista diuisio sit analoga, vel vniuoca, duplex est opinio. Quidam existimant hanc diuisionem esse vniuocam, quando sumitur penes ipsum munus faciendi differre,

vt videri poteſt apud Magiſtrum Cabero tra-ctat. 3. diſput. 4. dub. 2. quia hoc munus vniuocè, & ſimpliciter exercetur à quacumque differentia fiat, ſiue eſſentiali, ſiue accidentali, ſi autem ſumatur differentia pro ipſa re, ſeu forma faciente differre, ſic erit diuiſio accidentis in ſubiecta, quia modus ipſe faciendi diſſerre, quaſi intentio quædam eſt, & notio, quæ accidit rebus, non eas conſtituit.

Et vrgetur hoc amplius, quia ſi aliqua ratione hæc diuiſio eſſet analoga maximè, quia vna differentia facit differre eſſentialiter, alia accidentaliter: hoc non obſtat ergo. Minor probatur, nam etiam hoc non obſtante, prædicabile eſſentiale, & accidentale vniuoce conueniunt in ratione prædicabilis vt ſic, & ſimiliter, conuenientia, ſeu ſimilitudo accidentalis, & eſſentialis vniuocè conueniunt in ratione aſſimilandi, & ſub eodem relationis genere; ergo ſimiliter differentia eſſentialis, & accidentalis vniuocè conuenient.

Nihilominus oppoſitam ſententiam communiter defendunt Thomiſtæ, de quo videatur Caietan. & Soto in commen. capitis de Different. & Curſus Carmelit. hic diſputatione 7. quæſt. 1. Et ſine dubio fundamentum eſt ſolidius, nam quatuor poſſumus conſiderare in ipſa differentia. Primum, eſt forma, quæ facit differre. Secundum, ipſa ſegregatio, ſeu diuiſio, quæ ex tali forma faciente differre reſultat. Tertium, ipſa relatio differentiæ, ſeu diſſimilitudinis, Quartum, ipſa ratio tertij prædicabilis. Et tria prima pertinent ad differentiam primo intentionaliter, ſeu phyſicè acceptam; Quartum verò ad differentiam logicam,

& ſe-

& secundo intentionaliter. Si attendamus primum, constat quod forma essentialiter, vel accidentaliter constituens, aut differre faciens, non est vniuoca; forma enim essentialis simpliciter constituit esse rei, accidentalis autem secundum quid. Eodem autem modo, quo constituit, facit differre, ergo sicut in constituendo non conueniunt vniuocè forma essentialis, & accidentalis, simpliciter constituens, & secundum quid, ita similiter, neque in faciendo differre.

Si verò secundum consideremus, similiter constat, quod segregatio, seu diuisio essentialis, est simpliciter diuisio; accidentalis autem secundum quid; ea enim quæ solum accidentaliter differunt, & essentialiter conueniunt, differunt secundum quid, & simpliciter conueniunt, ergo ratio faciendi differre non simpliciter illis conuenit, sed secundum quid. Et quicquid sit, an aliquæ differentiæ accidentales faciant aliqua duo differre realiter, & simpliciter, sicut differunt duo indiuidua sub eadem specie, tamen constat multas differentias accidentales non facere simpliciter differre, quia non faciunt simpliciter aliud, & aliud, sed alterum, & alterum, etiam si maneat idem subiectum numero, sicut in exemplis, quæ Porphyrius affert, in quibus idem à se ipso aliter, atque aliter differt, vt Petrus sanus à se ipso ægroto.

Si autem tertium consideremus, scilicet, relationem differentiæ, illa quidem vniuocè conueniet in prædicamento, & genere relationis, siue sit relatio differentiæ essentialis, siue accidentalis, Sed hic non loquimur de diuisione

differentiæ pro relatione prædicamentali, sed pro ipso effectu differendi, & ratione faciendi differre, quæ simpliciter sit in differentia essentiali, secundũ quid in differentia accidẽtali.

Denique si quantum attendamus, multò magis constat non posse vniuocè conuenire differentiæ accidentali, & essentiali, nam essentialis sola constituit tertium prædicabile, quod prædicatur in quale essentialiter. Reliquæ non constituunt illud, quia prædicantur in quale accidentaliter. Ergo in ratione constituendi tertium prædicabile non possunt vniuocè conuenire.

Ad fundamenta oppositæ sententiæ respondetur. Ad primum dicitur munus faciendi differre non eodem modo inueniri in essentiali differentia, & accidentali, vt ostensum est, quiá essentialis tollit identitatem, quod est oppositum differentiæ simpliciter, accidentalis autem, secundum quid, quia in eodem subiecto exerceri potest secundum alium, & alium statum. vel accidens ipsius.

Ad secundum Respondetur negan. minor. Ad probat. Dicitur esse disparem rationem inter prædicari essentialiter, & accidentaliter, & facere differre, quia prædicabilitas non consequitur rem ipsam secundum quod est in se, sed vt est in intellectu. Intellectus autem vniuocè, & simpliciter applicat prædicatum ad subiectum, siue sit prædicatum essentiale, siue accidentale, in qua applicatione consistit prædicatio. Similiter eodem modo abstrahis vnum à multis, siue essentialiter conueniant, siue accidentaliter. In hac autem vnitate segregata à multis fundatur vniuersalitas. In omni-

omnibus autem quinque prædicabilibus innititur vniuocè hoc, quod est esse vnum in multis, vt supra diximus quæstione sexta. At verò facere differre non est effectus conueniens per intellectum, sed in re distinguens, & faciens differre vnum ab alio, quia metaphysicè hic loquimur de illo; forma autem quæ essentialiter facit differre, tollit identitatem simpliciter, quæ est in essentia; differentia autem accidentalis non tollit illam, sed relinquit.

Ad illud quod affertur de relatione similitudinis, & conuenientiæ. *Respond.* Quod relatio similitudinis, & conuenientiæ in genere relationis prædicamentalis vniuoca est, siue conuenientia sit accidentalis, siuè essentialis, sicut de relatione differentiæ dictum est. Cæterum ratio ipsa, seu forma faciens conuenientiam in ratione conueniendi, non est vniuoca in essentiali, & accidentali conuenientia, sicut de differentia dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrùm definitiones Differentiæ tertij prædicabilis sint bonæ.

EXplicata ratione differentiæ communiter dictæ, & prout pertinet ad Metaphysicum restat specialiter descendere ad Differentiam Logicam, quæ constituit tertium prædicabile, quod solum conuenit differentiæ proprijssimæ, quæ essentialis est; reliquæ enim differentiæ non prædicantur in quale essentialiter, nec constituunt prædicabile sub ratione differentiæ, sed sub ratione proprij, vel accidentis

ad

ad quod ſequitur differentia accidentalis.

Huius autem differentiæ quæ eſt tertium prędicabile quinque definitiones tradidit Porphyrius. Prima, *Differentia eſt id, quo ſpecies genus excedit*. Secunda, *Differentia eſt id, quod de pluribus, & differentibus ſpecie hoc ipſo quale quid prædicatur*. Tertia, *Differentia eſt, quæ ſuapte natura, ea, quæ ſunt ſub eodem genere, ſeparat*. Quarta, *Differentia eſt id, quo ſingula differunt*, ſcilicet ſecundum quidditatem. Quinta, *Differentia eſt quæ non ſolum ſeparat ea quæ ſub eodem genere collocantur, ſed ad ſubſtantiam rationemque confert, & pars eius eſt cuius differentia dicitur eſſe*. Ex quibus definitionibus colligimus tres reſpectus ad logicalem differentiam conſtituendam concurrere, ſcilicet reſpectus ad genus quod contrahit differentia, & ſuper quod aliquid addit. Secundus ad ſpeciem quam conſtituit contrahẽdo genus, & ſegregando ſpeciem à reliquis. Tertius ad inferiora de quibus prædicatur in quale-quid, quæ ſunt ipſamet inferiora ſpeciei, ſolum enim de illis prædicatur in quale. Et quia illa definitio, qua differentia dicitur prædicari de pluribus, &c. magis ipſam rationem prædicabilis, & vniuerſalis explicat communiter, vtimur illa in explicatione tertij prædicabilis. Et in his definitionibus non agitur de differentijs indiuidualibus, quia iſtæ non ſunt vniuerſales, ſed indiuiduales, & ideò ad tertium prædicabile, quod vniuerſale eſt, non pertinent. Et licet in communi concipiatur differentia indiuidualis vt ſic, tamen non prædicatur in quale eſſentialiter, quia indiuidualis eſt, & totam naturam conſtitutam ſupponit.

Igitur circa istos tres respectus, qui concurrunt ad rationem tertij prædicabilis, suæ difficultates occurrunt, quæ in isto & sequentibus articulis examinandæ sunt. Circa respectum enim ad inferiora, occurrit difficultas quomodo in definitione tertij prædicabilis dicatur, quod prædicatur de pluribus specie differentibus, quod solum conuenit differentiæ subalternæ, non autem de differentibus numero, quod conuenit differentiæ athomæ. Circa respectum ad speciem est difficultas, an differentia sit vniuersalis respectu speciei quam constituit, an respectu inferiorum, quæ sub specie continentur. Circa respectum ad genus, difficultas est, an differentiæ contineantur sub genere, ita quòd differentiæ inferiores contineantur sub differentijs superioribus. Et primam difficultatem expediemus in hoc articulo. Secundam in sequenti. Tertiam in vltimo.

Circa primum, in quo explicatur illa particula, *de pluribus specie differentibus*, occurrit communis difficultas, quare ponatur in definitione differentiæ in communi, quæ compræhendit tam differentiam athomam, quam subalternam, cum prædicari de pluribus differentibus specie solis subalternis conueniat. Nec potest dici Porphyrium, & Aristotelem, aliosque antiquos ignorasse, aut negasse differentias athomas; cum enim definitiones, & species athomas non ignorauerint, cum tam multæ in scientijs definiantur, quomodo differentias athomas, sine quibus quidditates specificæ nec constituuntur, nec intelliguntur, ignorare potuerunt?

Sane Aristoteles expresse inquirit, quomodo

do definitio tradenda sit per genus, & differentiam, & quæ sit differentia vltima, vt patet in 2. Posteriorum lect. 13. apud D. Thom. & lect. 14. & 15. in fine, & 7. Metaphys. lect. 12. & lib. 8. lect. 2. Cur autem in ista definitione, in qua explicauit differentiam, quæ est tertium prædicabile, solum egerit de differentia, quæ prædicatur de pluribus specie differentibus, quæ est differentia subalterna, quæstionem censeo non tanti momenti, quantum anxietudinis in aliquibus parit, præsertim cum ipse Porphyrius in alijs definitionibus differentiæ athomæ explicationem non prætermiserit, vt quando dicit: *Differentia est qua species excedit genus, qua singula differunt, quæ separat ea quæ sub eodem genere continentur*, & cætera quæ in differentiam athomam optimè quadrant.

Et quidem Caiet. super hoc 3. cap. Porphyrij, existimauit illam definitionem adaptari posse differentijs athomis, explicando illam, non positiuè, sed per non repugnantiam, seu negatiuè, quia videlicet ex ipsa ratione differentiæ non repugnat prædicari de pluribus specie differentibus, sicut quantitati ex ipsa ratione quantitatis non repugnat diuidi in infinitum sincathegorematicè, & tamen quantitati naturali, scilicet vt subest formæ alicuius rei naturalis, id repugnat, quia destruitur forma, & res naturalis si sic diuidatur. Sic differentiæ athomæ non repugnat de se prædicari de multis specie differentibus, licet repugnet ratione speciei athomæ, quam constituit. Quod amplius intelligi potest, si consideremus quod differentia quæcumque in ratione prædicabilis in quale de multis, non habet alia multa, nec

alia inferiora, quam illa quæ habet species per talem differentiam constituta: vnde de se nec dicit prædicari de pluribus specie vel numero differentibus, sed ad id determinatur ratione eius quod constituit, si enim quidditas, quam constituit, fuerit species athoma habens sub se inferiora solo numero differentia, eadem habebit differentia, quæ talem speciem constituit: si autem id quòd constituit fuerit species subalterna habens sub se inferiora specie athoma diuersa, de eisdem specie differentibus prædicabitur differentia. Si tamen species constituta per differentiam non habeat plura inferiora specie distincta sed numero, tunc repugnabit ei non ratione sui, sed ratione speciei ab ea constitutæ, quæ non præbet ei alia inferiora.

Adhuc tamen emollienda amplius mihi videtur Caietan. explicatio, & ipsi literæ Porphyrij inhærendo, *Dico* verba Porphyrij benè attendenda esse, dixit enim *differentiam esse, quæ prædicatur de pluribus, & specie differentibus in quale*. Vbi pondero non dixisse Porphyrium, quæ prædicatur de pluribus specie differentibus, sed de pluribus, & specie differentibus. Vt quid enim interposuit illam particulam, *&*, nisi vt distingueret inter prædicari de pluribus absolutè, & prædicari de specie differentibus, & sic in illa particula *de pluribus*, omnes differentias prædicabiles inclusit siue athomas, siue subalternas, in illa verò additione *& specie differentibus*, specialiter subalternas indicauit, quasi diceret, differentia est, quæ de pluribus prædicatur in quale, etiamsi illa plura sint specie differentia, & ita

ita particula, *&*, æquiualet particulæ *etiam*. Et fuit hoc neceſſarium ad explicandum perfectè naturam differentiæ inquantum prædicatur in quale; cum enim differentia ideò prædicetur in quale, quia prædicatur per modum actualitatis,& formæ determinantis, hoc enim pertinet ad modum qualificationis, oportuit explicare, quòd etiamſi differentiæ genericæ ſint, ſeu ſubalternæ, ideòque non videantur habere rationem actus, ſed potius potentialitatis reſpectu ſuarum ſpecierum; adhuc tamen prædicantur in quale, quia prædicantur ratione formæ genericæ, quam important, ac proinde ſenſus Porphyrij eſt, differentia eſt, quæ de pluribus prædicatur in quale quid, etiamſi talia plura ſint ſpecie differentia. Hanc enim vim habet illa particula, *&*, in definitione interpoſita, cum dicitur, de pluribus, & ſpecie differentibus; ideſt *etiam* ſpecie differentibus.

Sic intellecta mente Caietani, quem plures, & inſignes ſequuntur Authores nihil aſperitatis, aut difficultatis habet, ſed plurimum ſubtilitatis, & maximè ad Porphyrij mentem ſe accommodat. *Alij* facilius, neque improbabiliter dicunt, Porphyrium tantum definiſſe ſubalternas differentias, quia ſunt communiores, & notiores, athomæ autem multiplices, & vix cognitæ; definitis autem ſubalternis, virtualiter athomæ definitæ manent, loco illius particulæ,*ſpecie differentibus*, ſubrogando, *numero differentibus*. Et præſertim, quia in alijs definitionibus de differentia traditis etiam ſpecies athomas incluſerat, vt ſupra notauimus. Ac denique ea videtur ſufficiens cauſa omit-

sendi differentias athomas, quia illæ in definitionibus specierum explicantur; cum quibus conuertuntur. Vnde sicut in tractatu prædicabilium non agit de definitione, sed de ipsa specie definibili, ita nec de differentia athoma, quæ cum ipsa definitione conuertitur, & propria illius est, bene tamen de differentia subalterna, quæ genus constituit, quod non conuertitur cum definitione speciei.

Omitto aliorum solutionem qui dicunt in illa definitione de pluribus differentibus specie, debere intelligi de pluribus specie differentibus, non inter se, sed ab alijs, à quibus specificè distinguuntur. Qua ratione etiam ista diffini io conuenit differentijs athomis, nam rationale, v. g. prædicatur de Petro, & Paulo, vt d fferunt specie, non inter se, sed ab equo, & boue, à quibus rationale specificè distinguit Petrum, & Paulum. Hæc tamen solutio extorta videtur, nec enim absolutè dicuntur plura differre specie, si non differunt specie inter se, sed ab alijs, alioquin etiam dici potest quòd genericè differunt, quia, sicut differunt specie ab alijs à quibus specie distinguuntur, ita differunt genericè Petrus, & Paulus ab his, à quibus genere distinguuntur. Vnde inciditur in simile inconueniens quare solum Porphyrius posuerit in definitione differentiæ de pluribus specie differentibus, & non addiderit de pluribus genere differentibus secundum hanc explicationem.

Sed obijcies. Contra primam solutionem. Nam inconueniens est quòd definitio aliqua tradatur solùm per id quod se habet non repugnanter ad aliud, cum quia definitio positiuè

tiuè debet explicare rationem definiti, & non solum per non repugnantiam: Tum quia aliàs posset tradi per terminos sibi repugnantes, vt si homo diffiniretur, quod est animal irrationale, quia licet irrationale repugnet homini quatenus homo, sed non quatenus animal, & vna species infima posset definiri per aliam, quia licet sibi repugnet secundum specialem rationem, non tamen secundum communem, & genericam, ergo similiter est inconueniens quod differentia definiatur per id quod sibi non repugnat comprehendendo tam athomam, quam subalternam, solum quia non repugnat differentiæ in communi esse subalternam.

Et confir. Quia si illa particula, *à pluribus*, significat tam de pluribus specie, quam numero, cur quando Porphyrius definiuit speciem, expressit de pluribus numero differentibus, & quando definit differentiam specificam, id non exprimit, sed solum de pluribus. Item in hoc quod est prædicari de pluribus omnia prædicabilia conueniunt, non ergo per illam explicatur specialiter hoc tertium prædicabile.

Respond. Hoc argumentum non militare contra nostram expositionem, quia ostendimus iuxta Porphyrij textum illam particulam, *differentibus specie*, solum subalternis differentijs conuenire, in illa autem particula, *de pluribus*, absolutè includi tam athomam, quam subalternam, quæ prædicantur de pluribus siue numero, siue specie distinctis. Additur tamen illa particula, *& specie differentibus*, vt ostendatur quomodo etiam differentiæ genericæ conueniat prædicari in quale. Stando autem in rigoroso Caietani sensu dicitur quòd

definitio data de aliqua specie per non repugnantiam alterius sibi oppositæ, vitiosa est, quando verè tale oppositum datur in illa specie vt in exemplis allatis constat. Quando autem aliqua natura, seu species ex se habet non repugnantiam ad aliquid, sed quòd de facto habeat, vel impediatur habere, pendet ex aliquo extrinseco, non est vitiosum definire per non repugnantiam, sicut definitur quantitas, quod est diuisibilis in infinitum, licet naturali quantitati repugnet. Sic cum differentia, & proprium, & accidens, quæ prædicantur in quale, non habeant alia inferiora, quam quæ permittuntur habere à suis subiectis, quæ constituunt, vel afficiunt, oportet quod prædicari de pluribus specie, vel numero differentibus, in his intelligatur permissiuè, seu non repugnanter, & quantum est ex se, licet differentiæ, vt affectæ, & alligatæ speciei athomæ, quam constituit, id repugnet, sicut quantitati, vt est in subiecto naturali, repugnat diuidi in infinitum. Vnde in hac solutione debet dici, quod differentia athoma, & subalterna non sunt species differentiæ vt sic, neque ipsa differentia est genus ad illas. Sed hæc diuersitas athomæ, & subalternæ prouenit ipsi differentiæ ex ipsa re, quam constituit, nam si est natura generica, erit subalterna, & prædicabitur de pluribus specie differentibus: Si specifica, non nisi de differentibus numero.

Si autem inquiras. Si differentia permissiuè se habet ad vtrumque, scilicet vt de pluribus specie vel numero differentibus prædicetur, cur Porphyrius posuit solum de differentibus specie?

Resp.

Resp. Id fieri quia, quando aliquid per non repugnantiam, & permissionem definitur, semper debet poni id quod maius, & principalius est, quia per hoc quod sibi principalius non repugnat, melius innotescit quod non repugnat minus principale. Sicut melius definitur quantitas per hoc quod sibi non repugnat diuisio in infinitum, quam per hoc quod sibi non repugnat oppositum.

Ad confirm. Dicitur, quod in illa particula, *de pluribus*, non intelligitur solum de pluribus numero, se absolutè de pluribus numero, vel specie differentibus, quod tamen incongrue in specie secundo prædicabili diceretur, quia secundum prædicabile solum de numero differentibus prædicatur, tertium autem vtrumque compatitur, & de pluribus numero, & de pluribus specie differentibus, prout fuerit species, quam constituit.

Ad aliam partem confirm. dicitur. Quòd prædicari de pluribus omni prædicabili commune est, sed prædicari de pluribus in quale quid soli tertio prædicabili est proprium. Quod deinde diuidi potest in prædicari de pluribus numero, vel specie distinctis. Et Porphyrius non solum posuit primam particulam, sed etiã addidit secundam.

Circa vltimam. Particulam, *in quale quid*, Aduerte duo, *Primum* est, quòd cum dicitur in quale quid, ly *quid* est idem quod essentialiter, seu quidditatiue, non idem quòd substantiuè, nam illa particula, *quid*, vtrumque designat, ex parte rei significatæ rationem essentialem, & quidditatiuam, ex parte modi quòd substantiuè, & non adiectiuè se habeat, vt

In quæstione de Genere explicauimus.

Secundum est. Quòd sicut in naturalibus forma, seu actus, & comparatur ad materiam tanquam ad potentialem ex qua educitur, & ad totum quod ex materia & forma constat, sic etiam differentia primò respicit genus tanquam potentiale quod actuat, & de cuius potestate educitur, non eductione physica, sicut forma à materia, sed eductione metaphysica, sicut ratio determinata, & actuans ab indeterminata, & confusa, & actuabili: Deinde respicit speciem tanquam totum quoddam constitutum, & formatum per ipsam differentiam, vnde respectu generis differentia se habet in quale, quia determinat confusionem, & potentialitatem eius, respectu autem speciei non dicitur in quale quia determinat potentialitatem eius, sed quia est pars constitutiua illius actualior, & magis determinata. Quam doctrinam inuenies in Diu. Thom. 1. p. q. 50. art. 4. ad 1. & quæst. de spiritualibus creaturis art. 8. ad 9. & ex illa constat differentiam semper debere esse perfectiorem suo genere, sicut actus potentia, & determinatum indeterminato, & qualitas qualificabili.

ARTICVLVS III.

Vtrum differentia dicatur vniuersalis respectu suæ speciei, an respectu inferiorum talis speciei.

CVm differentia conuertatur cum specie, quam constituit, & mediante ipsa de indiuiduis prædicetur; species autem vniuersa-

lis

a sit, & ex hoc ipso, quod differentia dicitur e specie æqualiter, & ad conuertentiam, oportet qaod sit vniuersalis, sicut ipsa species, amen difficultas est, an ex hoc formaliter, uia respicit speciem, vniuersalis sit; an verò x formali respectu, quo respicit indiuidua tas speciei.

Ex parte etiam inferiorum differentiæ, potest esse dubium, quæ sint directè, & per se nferiora differentiæ, quædam enim sunt inferiora, quasi immediata ipsius differentiæ, alia unt inferiora immediata ipsius speciei, & meiatè sunt etiam inferiora differentiæ, v.g. raionale, & potest prædicari de Petro & Paulo anquam de inferioribus hominis, & potest prędicari de hoc, & illo rationali tanquam de inerioribus sibi immediatè. Inquirimus ergo respectu quorum inferiorum constituatur differentia in ratione tertij prædicabilis.

Respondeo, & dico primò. Differentia non habet rationem vniuersalis logici formaliter per respectum ad speciem, sed ad inferiora, licèt concomitanter habeat ordinem ad speciem tanquam ad vniuersale cum quo conuertitur. Ratio est manifesta, quia formalitas vniuersalitatis sumitur per ordinem ad suum correlatiuum; correlatiuum autem vniuersalis formaliter sunt inferiora, nam vniuersale se habet vt superius ad multa, & vt contrahibile ad inferiora. Constat autem quòd differentia respectu speciei non est superior, neque contrahibilis ab ipsa, cum sit illi æqualis, ergo non potest habere vniuersalitatem formaliter respectu illius, & esse superior ad illam.

Et confirmat. Quia illud est vniuersale, & superius respectu alicuius, quod quando illi communicatur, contrahitur ab illo; illud autem contrahitur ad aliquid, quod per contractionem amittit vniuersalitatem, & abstractionem. At verò differentia, per hoc quod communicetur speciei, non redditur singularis, neque amittit vniuersalitatem, sed potius conseruat eam, ergo respectu illius non est contrahibilis, neque superior. Vnde non potest dici, quòd prædicetur de specie tanquam vniuersale logicum, quia non prædicatur tanquam quid superius de illa, sed tanquam æquale de æquali. Quare ista æqualitas supponit vniuersalitatem concomitanter, vt dicit secunda pars conclusionis, non formaliter vniuersalitatem constituit, sicut ex hoc quod aliquis sit æqualis Regi formaliter non dicitur Rex, sed ex hoc quod habet Regnum, & imperat alijs, ratione cuius æqualis est Regi.

Si dicatur. Quòd per ordinem ad speciem non est formaliter vniuersale, quia species non est inferior, est tamen radicaliter, quia ex hoc quod respicit speciem, & conuertitur cum illa, consequenter respicit indiuidua contenta sub specie.

Contra est. Quia radix vniuersalitatis idem est, quod fundamentum vniuersalitatis, quod est vnitas abstractionis, & aptitudo ad multa, sed vnitas abstracta à multis, & aptitudo ad illa non habet pro radice respectum ad speciem, quia hic respectus est conuertentiæ, & æqualitatis, non superioritatis ad ipsa multa, ergo ex hoc quod respiciat speciem, non est radicaliter vniuersalis differentia; sed ex abstra-

ſtractione, & aptitudine ad ipſa multa, quæ ſunt inferiora.

Dico ſecundò. Differentia non reſpicit pro inferioribus tertij prædicabilis, hanc, & illam differentiam, v.g. rationale, hoc, & illud rationale, ſed inferiora contenta ſub ſpecie, quam conſtituit, v.g. rationale, Petrum, & Paulum. Ratio eſt manifeſta: Quia prædicabilitas tertij prædicabilis eſt *in qualequid*, ergo ſolum illa ſunt conſtituenda vt eius inferiora, reſpectu quorum differentia ſe habet in quale, & prædicari poteſt in quale. Sed reſpectu huius, & illius differentiæ, non ſe habet in quale, ſed benè reſpectu indiuiduorum ſpeciei, quando enim dico, hoc rationale eſt rationale, non eſt prædicatio in quale, quia non prædicatur de hoc rationali aliqua differentia eius, ſed tota & integra eius natura, qualiſcumque illa ſit completa, vel incompleta, ergo non qualitatem prædicat de illa, ſed quidditatem, licet non ſit per ſe genus, aut ſpecies, vt ſupra diximus in quæſt. de Genere, quia non contrahitur per alias differentias; alioquin eſſet proceſſus in infinitum. Reſpectu autem inferiorum ſuæ ſpeciei, quam conſtituit, prædicatur in quale, quia prædicatur vt ratio qualificans naturam eorum, ergo illa ſunt inferiora differentiæ, vt tertium prædicabile eſt.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur contra primam concluſionem. Hæc prædicatio, *Homo eſt rationalis*, eſt prædicatio tertij prædicabilis, ergo reſpectu hominis datur vniuerſalitas tertij prædica-

dicabilis, ſicut datur prædicabilitas: Homo autem non concipitur ibi vt indiuiduum, ſed vt ſpecies. Anteced. eſt certum. Quia illa prædicatio non poteſt pertinere ad aliud prædicabile, quàm ad tertium.

Et confirm. Quia tertium prædicabile habet pro immediato correlatiuo ſpeciem, & mediante illa reſpicit indiuiduum ſub ea contentum, ergo magis dicitur vniuerſale per ordinem ad ſpeciem, quàm per ordinem ad indiuiduum. Conſeq. probat. Quia relatio magis denominatur per ordinem ad immediatum correlatiuum, quàm in ordine ad mediatum. Anteced. verò probat. Quia tertium prædicabile formaliter inquantum tale reſpicit ſuum correlatiuum in quale: ſed non immediatè qualificat indiuidua, ſed naturam indiuiduorum, quæ eſt ſpecies, alias non eſſet qualitas eſſentialis, ſi immediatè non qualificaret eſſentiam, ergo eſt immediatum correlatiuum eius ipſa ſpecies, ſeu eſſentia conſtituta. Illud enim eſt immediatum correlatiuum, quod eſt immediatè conſtitutum, & qualificatum à differentia.

Reſpondetur. Quòd illa prædicatio, *homo eſt rationalis*, eſt tertij prædicabilis quaſi materialiter, & metaphyſicè, non formaliter, & logicè: prædicatur enim de homine illa res, quæ eſt tertium prædicabile, non tamen ſub formalitate, & relatione tertij prædicabilis, ſeu tertij vniuerſalis, & ſic eſt magis tertium prædicatum, quàm tertium prædicabile, licet concomitanter ibi retineat vniuerſalitatem tertij prædicabilis quam exercet, non reſpectu ſpeciei, ſed reſpectu indiuiduorum, ſicut genus

cum

um prædicatur de indiuiduo, vt Petrus est
nimal, ibi retinet rationem generis, licet non
er ordinem ad illud sit genus, sed per ordi-
nem ad speciem. Et propria passio, cum præ-
licatur de natura specifica, vt homo est risibi-
is, non exercet rationem vniuersalis, licet præ-
licet naturam, quæ susceptiua est quarti præ-
licabilis per ordinem ad indiuidua.

Ad cōfirm. Negatur anteced. Et ad probat.
licitur, quod species est immediatum consti-
tutum per differentiam, & in ratione consti-
tutiui, respicit illam immediatè per modum
differentiæ metaphysicæ, non in ratione vni-
uersalis, & differentiæ Logicæ, sic enim im-
mediatum correlatiuum eius sunt inferiora,
sed quia respicit illa secundum prædicabili-
tatem in quale, oportet quod supponatur or-
do ad ipsam naturam specificam vt constitu-
tam tali modo per differentiam, quod fundet
prædicabilitatem in quale. Neque est incon-
ueniens quòd alia sit habitudo differentiæ ad
speciem in ratione constitutiui, alia in ratio-
ne vniuersalis ad inferiora, sicut enim diffe-
rentia respicit genus vt contractiua illius, &
tanquam compartem ad constituendam spe-
ciem, ita relatione constituentis respicit ipsum
constitutum, quæ tamen relatio est rationis,
quia non distinguuntur realiter genus, diffe-
rentia, & species. Relatio verò differentiæ ad
sua inferiora in quale, est relatio superioris ad
inferiora, quæ tamen præsupponit relationem
ad speciem in ratione constituti.

Secundò arguitur. Differentia, vt tertium
prædicabile, eadem relatione, seu intentione
respicit speciem, & indiuidua, sed ista relatio

vt tangit indiuidua, est vniuersalis, ergò etiam vt tangit speciem. Conseq. constat, & minor concessa est supra. Maior verò probat. Tum quia respiciendo speciem respicit omnia sub ea contenta, quicquid enim vniuersaliter dicitur de aliquo, & adæquatè, dicitur de omni contento sub illo. Tum etiam quia differentia sub eodem conceptu, & prædicatione prædicatur de specie, & de indiuiduis, ergo sub eadem intentione, & relatione.

Et confirm. Quia differentia prædicatur de specie vt æqualis, & ad conuertentiam cum illa, ergo vt vniuersalis, quia species non potest æquari nisi ab vniuersali, cum in se vniuersalis sit.

Respond. Disting. anteced. Si sumatur relatio differentiæ pro relatione constitutiui ad speciem vt constitutiuam, sic eadem relatione respicit speciem, & indiuidua, quia non aliud constituit in indiuiduis, quam in specie, scilicet naturam. Si verò sumatur relatio differentiæ pro relatione vniuersalis, & prædicabilis formaliter, & logicè, sic diuersa relatione respicit indiuidua, & speciem, quia indiuidua, vt superior, speciem, vt æqualis. Et ad prob. dicitur. Quòd respiciendo speciem, respiciuntur etiam indiuidua, sub ratione quidem constituentis eadem relatione; sub ratione verò superioritatis & æqualitatis, diuersa, licet vna connexionem habeat cum alia. Et sic prædicatio de indiuiduis est vniuersalis, de specie verò non.

Ad Confirm. Dicitur, quòd hoc ipso quod differentia est æqualis ad speciem, habet quidem esse vniuersalis, sed non respectu speciei,

cui

nii æqualis est, sed respectu indiuiduorum, quibus æqualis non est, sed superior.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm differentiæ superiores, & genericæ includantur in differentijs athomis, & de illis prædicentur.

Certum est, supposito quòd gradus metaphysici non distinguuntur nisi ratione, vt supra determinauimus, non distingui rem, quæ est differentia, & quæ est genus realiter, & materialiter inter se, & consequenter differentiam genericam non distingui à specifica in eodem subiecto. *Sed difficultas est*, an secundum formalem prædicationem, differentia superior, & generica ita se habeat ad inferiorem, quòd de illa prædicetur, & in illa includatur tanquã prædicatum illius constitutiuum.

Resolutio est negatiua. Et inter Doctores communior, de qua videatur Sanchez hic lib. 3. q. 28. & Cabero tract. 3. disp. 4. dub. 3. Carm. disp. 7. q. 4. Sumiturque ex D. Thom. in 3. Met. lect. 8. §. *Obijcit ad propositum.* Et in 1. contra Gent. c. 17. eo quòd genus non potest prædicari de differentia, differentia enim non participat genus, vt dicitur in 4. Topic. Sic enim genus includeretur in differentijs, redderetúrque analogum, vt in tractatu de Analogia probabimus. Eadem autem ratio est de differentia generica, quia hæc constituit genus, & est pars illius quidditatiua. Et explicatur amplius. Quia differentia specifica contrahendo genus, etiam contrahit ipsam differentiam gene-

genericam, ex qua quidditas generis constituitur; sed differentia contrahens genus est extra conceptum generis, ergo etiam est extra conceptum differentiæ genericæ, siquidem illam contrahit, contrahendo genus. Min. prob. ex Phylos. 3. Metaph. & D. Thom. ibi lect. 8. Quia si genus includeretur in differentijs, non posset in eis includi tanquam pars contrahibilis, sed vt tota, & integra differentia, quia differentia, cum sit simplex, non componitur ex genere, & differentia, neque ex aliquo contrahibili, & contrahente, alioquin esset processus in infinitum, quia si differentia constaret ex genere, & differentia, rursus illa differentia, per quam constituitur, etiam genere, & differentia constaret, & de illa alia; rursus inquireretur, esset enim de illa eadem ratio. Quare si genus, vel differentia generica includitur in specifica, non includitur tanquam pars contrahibilis, & generica, sed cum ipsa differentia sit simplex, & sine parte, erit tota ipsa differentia. Et sic genus esset analogum vtpotè partim idem inquantum dicit vnicam naturam, in qua conueniunt species, & partim diuersum inquantum dicit ipsam differentiam integrè, qua differunt species inter se, & similiter si differentia generica includitur in specifica, non tanquam pars (differentia enim, cum sit simplex, partibus caret) differentia generica esset tota, & integra differentia specifica, & sic sequeretur quòd vna species infima differret ab alia per ipsammet differentiam genericam sine alio superaddito, quod repugnat: sic enim eadem differentia constitueret genus quatenus differentia generica est,

& di-

& diuideret ipsum, quia totaliter, & integrè esset differentia specifica.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimo obijcitur ex Aristot. qui 7. Met. tex. 43. lect. 12. apud D.Thom. dicit quod differentiæ communes diuiduntur in alias differentias, sicut habere pedes, quæ est differentia quorundam animalium, diuiditur in habere pedes scissos, vel non scissos. Imò de differentia pedalitatis scissæ, dicit quòd prædicatur differentia superior: verum est enim dicere quod scissio pedum est pedalitas quædam. Ergo differentiæ superiores prædicantur de inferioribus. Item 10. Metaph. tex. 23. lect. 9. apud D. Thom. in fine, ostendit quòd in generibus sub quibus inueniuntur contraria, differentiæ mediæ componuntur ex differentijs contrarijs. Ergo ruit nostrum fundamentum, quo dicimus genericas differentias non includi in specificis, quia non sunt compositæ.

Confirm. Illo vulgari syllogismo: Omnis homo est sensibilis, omnis homo est rationalis; ergo aliquod rationale est sensibile, qui est in bona figura, scilicet in Darapti, & præmissæ sunt veræ: ergò & conclusio.

Si dicas. Non sequi in conclusione quod rationale sit sensibile formaliter, sed materialiter, seu identicè. Contra est. Tum quia prædicatio illa est formalis, rationale est sensibile, sicut & prædicationes præmissarum. Tum quia potest fieri syllogismus addendo particulam formaliter, omnis homo formaliter est sensibilis, omnis homo formaliter est rationalis, ergo

ergo aliquod rationale formaliter est sensibile.

Respond. Ad primum locum Arist. quòd differentiæ communes diuiduntur in alias, non formaliter, sed materialiter, idest non ratione sui, sed ratione generis constituti per differentias superiores. Non enim potest diuidi genus per differentias inferiores, nisi etiam ipsæ differentiæ constitutiuæ generis diuidantur; potius autem dixit Arist. diu di ipsas differentias superiores, quàm genus constitutum per ipsas, vt ostenderet quænam sint differentiæ per se alicuius generis, & quæ sint differentiæ per accidens. Quando enim aliquod genus diuiditur per differentias inferiores, secundum quod tale genus ex intrinseca ratione, qua constituitur, est in potentia ad illas, diuiditur tale genus differentijs per se, & non per accidens. Sicut animal bipes ex ipsa ratione bipedis est in potentia ad habere pedes scissos, vel non scissos, & ideo per se diuiditur animal bipes in tales differentias. Quando verò genus est in potentia ad inferiora non ratione suæ differentiæ constitutiuæ, sed aliunde, talis diuisio non est per differentias per se, sed per accidens, sicut si animal bipes diuidatur in album, & nigrum. Cæterum ex hoc non potest concludi quòd ipsæ differentiæ communes prædicentur de inferioribus differentijs formaliter, imò potius diuiduntur per illas, non prædicantur de illis, & quia diuiduntur per illas, potius ipsum genus vt tali differentia constitutum, est id, quod diuiditur, & cum eo ipsa eius differentia. Et hæc est plana explicatio illius textus quam ibi tradit D. Tho. lect. 12. citata, vbi inquit: *Quod hoc modo hæc differen-*

ferentia est diuidenda, habens pedes, scilicet, huiusmodi animalium, aliud est habens pedes scissos, aliud non scissos. Vbi non solum ipsa ratio bipedis, seu differentia habendi pedes, sed etiam ipsum animal diuiditur, & sic quando dicitur quod scissio est quædam pedalitas, *idem est*, inquit Diu. Tho. *Quòd esse contentum sub hoc, quod est habere pedes*, atque adeò continetur sub pedalitate, sicut differentiæ continentur sub genere, cujus pars est differentia generica.

Eodem modo Respond. ad secundam authoritatem ex 10. Metaphys. differentias medias ibi non sumi pro differentijs, quæ sunt tertium prædicabile, sed pro speciebus oppositis sub eodem genere, non oppositione contraria, seu extrema, sed media; dicuntur verò tales species differentiæ mediæ, quia differunt, seu opponuntur, non extremæ sicut contraria, sed tanquam contraria media.

Ad Confirm. Respond. Quòd in primo syllogismo nulla est difficultas, verificatur enim conclusio illata, rationale est sensibile, identicè non formaliter. Neque est necesse, quod ex præmissis in sensu formali verificatis, inferatur conclusio vera etiam in sensu formali, sed sufficit quod in sensu identico, vt frequenter contingit in hac tertia figura, vt si dicas omne lac est album, omne lac est dulce, ergo aliquod dulce est album, hic homo currit, hic homo est iustus, ergo iustus currit. Quæ conclusiones solum sunt veræ in sensu identico. In secundo autem syllogismo vbi additur illa particula *formaliter*, manifestè variatur appellatio ex diuersa applicatione illius parti-

culæ

culæ *formaliter*, quia sub respectu sub quo applicatur in præmissis facit prædicationem formalem. In conclusione autem verificantur extrema identicè, & ideò illa particula *formaliter*, non habet ibi locum. Ad bonitatem autem syllogismi sufficit quod si antecedens est verum, etiam & consequens, sed non requiritur quòd in eodem sensu, & respectu verificetur, sed potest antecedens esse verum secundum prædicationem formalem, & consequens secundum identicam, vt vidimus. Et ratio est. Quia illa particula *formaliter*, semper debet intelligi respectiuè, & sub aliqua appellatione, quod enim est formale respectu vnius, potest non esse respectu alterius. Vnde semper ille respectus, sub quo formaliter se habet, debet manere inuariatus quoties apponitur particula *formaliter*. Et quia verificatur quòd homo sit rationalis, & sensibilis formaliter, quia recipit ista prædicata tanquam formalia, quòd vero rationale sit sensibile, non verificatur nisi ex identificatione in eodem subiecto, ideo non possunt sub eadem formalitate verificari, sed si apponatur particula, *formaliter*, variatur appellatio.

Quod si instes: Hic syllogismus est bonus in Celarent: *Nullum rationale formaliter est sensibile, omnis homo formaliter est rationalis, ergò nullus homo est sensibilis.* Vbi nulla est variatio appellationis: & tamen etiam si tollatur particula, *formaliter*, à conclusione, illa est falsa, ergo solutio data non est sufficiens.

Respond. Eodem modo variari appellationem ex parte illius particulæ formaliter, quæ semper facit sensum non absolutum, sed cum

ali-

aliqua restrictione, & dependentia, seu respectu, quatenus, scilicet, subest illi formalitati, & respectui extremorum. Contingit autem, quod ea, quae sub vna formalitate, & respectu non coniungitur, neque conueniunt, sub alio conueniant, vnde à negatione sub vno respectu, ad negationem sub alio, vel negationem absolutè, non valet. Et sic ex eo quòd rationale formaliter, idest, sub conceptu, & formalitate rationalis, nullo modo sit sensibile, non licet inferre, quòd sub conceptu, & formalitate hominis, homo qui est idem cum rationali non sit sensibilis. Quae variatio formalitatum, & appellationum in multis alijs materijs valde obseruanda est. Sicut non valet, Christus posito praecepto hic & nunc, potest operari & non operari, quia liberè operatur, & si non operaretur peccaret, ergo potest peccare, & non peccare. Non inquam valet, quia potest non operari sub respectu, & formalitate operationis vt requiritur ad rationem liberi, non sub formalitate, & conceptu peccati, vt est à ratione liberi deficientis.

Vltimò arguitur. Differentia specifica inferior habet aliqua praedicata communia, & superiora, v. gr. rationale est viuens, & est substantia, &c. Ergo aliquid habet sibi commune tanquam genericum, & superius: ergo potest talis differentia generica, seu genus praedicari de differentia inferiori.

Et confirm. Quia conceptus differentiae aliquam compositionem admittit, cum aliquid habeat potentialitatis, vtpotè res creata, solus autem actus purus est omnino simplex, ergo potest resolui in conceptum communem, seu gene-

genericum, & specialem, seu differentialem. Ille autem conceptus superior est differentia subalterna; quia differentia inferior habet naturam & operationem subordinatam differentiæ genericæ, v. g. hinnibile in equo est quædam operatio sensibilis, & consequenter subordinata sensibili in communi, quod est differentia generica animalis.

Respond. Quòd illa prædicata superiora conueniunt differentiæ non in formali, & directa linea, sed reductiuè, & secundum quandam habitudinem, seu connotationem. Dicitur enim rationale substantia, vel viuens, non quia in se sit substantia, vel viuens, sed quia forma, à qua sumitur, est principium substantiæ, vel viuentis, vel alterius gradus, non enim forma est id quod est, sed quo aliquid est, sicut etiam materia, & forma sunt substantiæ, quasi principia substantiæ, seu substantiæ incompletæ. Eodem modo differentiæ sunt quid incompletum in suo prædicamento. Et sic non ipsa ratio superior, quæ completa est, prædicatur de illis, nec differentiæ ipsæ genericæ, sed incompleta ratio illius prædicamenti, v. g. substantia vt abstrahit à completa, & incompleta, quæ modo transcendentali includitur in omni eo, quod ad tale prædicamentum pertinet, & reducitur.

Ad confirm. Respond. Differentiam non esse compositam *ex his*, sed compositam *huic*; quia est pars, seu per modum partis se habet, pars autem non est simplex, sicut actus purus simplicitate perfectionis, sed simplicitate negationis, quia scilicet, non est plenè perfecta. Simplicitas autem negationis, plus habet po-

sen-

sentialitatis, quia est componibilis alteri, à quo perficiatur, non tamen est composita per resolutionem in plures conceptus, ex quibus constat, nisi forte analogicè, quia ens in omnibus includitur, etiam in differentijs, nec differentia inferior est subordinata superiori formaliter, & directè tanquam generi, licet præsupponat illam, sicut præsupponit genus, quod constituitur ex illa. Et sic hinnibile est principium operationis sensibilis, distinguo, præsuppositiuè, & materialiter sensibilis, transeat, formaliter, & directè sensibilis, nego. Idest, vt sit hinnibile, præsupponitur sensibile, sed non formaliter est illud.

QVÆSTIO XI.

De Proprio.

ARTICVLVS I.

Explicatur natura Proprij, eiusque diuisiones expenduntur.

PORPHYRIUS in cap. de Proprio quatuor proprij acceptiones posuit, & ipsa diuisione videtur vnumquodque definisse. Diuiditur enim Proprium quatuor modis: *Primò*, dicitur proprium, quod conuenit soli speciei, sed non omni eius indiuiduo, vt esse Grammaticum, vel Medicum homini. *Secundò*, quod è contra, conuenit omni

omni indiuiduo, sed non soli speciei, sicut homini conuenit esse bipedem. *Tertiò*, quod conuenit soli speciei, & omni indiuiduo, sed non semper, vt homini in senectute canescere. *Quartò*, quod est maximè proprium, quod soli speciei, & omni indiuiduo, & semper conuenit, vt hominem esse risibilem. Et est maximè proprium, quia plenè conuertitur cum suo subiecto.

Vbi Porphyrius omnem rationem proprij aliquo modo per ordinem ad speciem, idest, ad naturam aliquam rei, siue sit species infima, siuè subalterna explicauit, quia ad quamcumque potest consequi aliquo modo proprium. Et deinde perfectam rationem proprij ex perfecta conuenientia, & adæquatione cum ipsa specie, seu natura, & contentis sub specie desumit. Tunc autem dicitur ad conuertentiam, quando comitatur ipsam naturam vbicumque sit, & extra ipsam non inuenitur, nam hoc ipso quod in alijs inuenitur, non est perfectè proprium eius, sed etiam alijs commune, sibi vero solum erit quasi appropriatum, aut accommodatum, eo modo quo videmus pleraque accidentia inueniri extra proprium subiectum, vt calorem, frigus, albedinem, &c. Ad hoc autem, vt aliquod accidens perpetuò comitetur aliquod subiectum, & extra illud non sit, oportet quod in tali subiecto habeat aliquam radicem, seu principium, quo illi sit connexum, & à quo dimanet. Accidentia verò, quæ conueniunt etiam ijs subiectis, in quibus radicem non habent, communia dicuntur, quia carent principio quo illis solum conueniat.

Vnde

Vnde contingit quod, quando aliquod accidens habet principium, & radicem in aliqua natura, & ex illa communicatur alteri, v.g. lux, quae in sole habet radicem, à qua dimanat, communicatur verò aeri, & calor habet radicem in igne, communicatur verò aquae, vel alij corpori, illud accidens habet rationem proprij respectu illius subiecti, à quo dimanat; non respectu illius, cui communicatur. Caeterum tale accidens, quod communicatur extra proprium subiectum, non eodem modo est in alijs subiectis, atque in proprio, quia in alijs est quasi participatiuè, & imperfectè; in proprio autem subiecto, plenè, & perfectè, vtpotè suo proprio principio coniunctum. Vnde sub illa perfectione, & modo, quo est in proprio subiecto, nunquam communicatur extra proprium subiectum. Quae ratio est, vt aliqui Authores dicant, non posse accidens proprium crescere, & augeri etiam intrinsecè in ipso subiecto, cuius est propria passio, quia ibi habet summam perfectionem, quae sibi nata est competere. Solum verò potest augeri in subiecto alieno, sicut lux non potest crescere in sole, neque calor in igne. Quod in Physicis latius disquiretur. & Theologi tractant agentes de plenitudine gratiae Christi, 3.p.q.7. art. 11.

Duo ergo nobis restant explicanda. *Primum*, quodnam sit diuisum istius diuisionis proprij, & quae nam sit ipsa diuisio in quatuor modos. *Secundum*, quomodo sit explicanda definitio ipsius proprij quarto modo.

Circa primum. *Respondeo, & dico primò*. Diuisum huius diuisionis non est proprium

quartum prædicabile, sed ratio proprij communiter dicti, quæ consistit in relatione conuenientiæ ad vnum, cum exclusione consortij, seu communicationis alterius; quod enim mihi est proprium, ita est peculiare, quod non est alterius, nec illi commune. Itaque procedimus in hac diuisione, sicut in diuisione differentiæ in communem, propriam, & proprijssimam. Et ratio conclusionis est. Quia ratio quarti prædicabilis consistit in hoc, quod prædicetur in quale necessariò accidentaliter; per hoc enim distinguitur à reliquis prædicabilibus, per ly, *in quale*, à genere, & specie, per ly *accidentaliter*, à differentia, quæ est quale essentialiter, per ly, *necessariò*, ab accidente communi, quod est quintum prædicabile, sed istæ conditiones non conueniunt diuiso huius diuisionis, sed tantum vni membro diuidenti, scilicet, proprio quarto modo. Ergo quartum prædicabile non est diuisum in hac diuisione, cum sit membrum diuidens, & consequenter diuiditur proprium communiter dictum. Et hoc ideò est. Quia ad hoc ponitur hæc diuisio, vt inter multa, quæ nomen proprij sumere possunt, inuestigetur illud, quod est propria passio, cui quarta prædicabilitas assignetur, non ergo debebat pro diuiso accipi ipsum quartum prædicabile, sed inter membra diuidentia quæri, & discerni ab alijs, quæ etsi rationem proprij videantur habere; non tamen rationem propriæ passionis assequuntur.

Dico secundo. Proprium communiter dictum diuisione analoga diuiditur in istos quatuor modos proprij. Non est in hac conclusione magna Authorum dissensio, sed communiter

niter eam sequuntur, præsertim Thomistæ. Et vocamus proprium communiter dictum, quod est proprium quasi physicè, seu metaphysicè consideratum, prout opponitur ei, quod est commune, non pro proprio quarto prædicabili, vt diximus. Hic enim solum agimus de natura proprij, non de intentione; sicut ergo rectè dicimus, quod commune absolutè sumptum est illud, quod habet conditiones requisitas ad rationem communis; Ita proprium communiter dictum est, quod habet conditiones requisitas, vt aliquid sit proprium, & sicut commune dicit relationem communicatiui, seu conuenientiæ ad multa, ita proprium dicit relationem conuenientiæ ad vnum cum exclusione communicationis ad extraneum. Et sic ista duo generaliter requiruntur ad rationem proprij, Et secundum quod istæ duæ conditiones simpliciter seruantur, simpliciter inuenitur ratio proprij; si autem secundum quid inueniantur, simpliciter non erit proprium. Sic autem se habent isti quatuor modi, quod solum in quarto modo inueniuntur istæ duæ conditiones, non in alijs: Nam prima conditio est, quod conueniat vni non separando se ab illo, quo ad conuenientiam: secunda quod non conueniat alteri extraneo, & vt prima conditio seruetur, debet conuenire vbicumque talis res inuenitur, & semper, hoc est, firmiter, & inseparabiliter; tunc autem aliquid firmiter conuenit alicui, quando habet in illo radicem, & principium; si enim ibi radicem non habeat, transeunter, & separabiliter conuenit quantum est ex vi connexionis, licet per accidens ex aliquo ex-

trinseco conseruante possit permanere, quoad existentiam, non quoad conuenientiam. Ad secundam autem conditionem, requiritur quod conueniat soli, quia non debet conuenire alij extra ipsum. Vnde deficiente aliqua ex his conditionibus, non datur simpliciter proprium, nec integrè, quia non habet ipsam rationem proprij, & conditiones essentialiter requisitas. Deficiunt autem in tribus primis modis proprij, nam primus modus conuenit soli, sed non omni, nec semper, vnde est separabile, & sic non est proprium. In secundo modo conuenit omni, sed non soli, & sic est commune alijs. In tertio modo conuenit omni, & soli, sed non semper, & sic neque permanenter, sed separabiliter, quod est non possidere, & habere ipsum tanquam proprium, non solum, quia non existit aliquando in ipso, sed quia non conuenit semper ipsi.

Quod si inquiras. Cur ergo vocantur propria ea, quæ istis modis propria sunt, cum verè propria non sint.

Respond. Quod sunt propria secundum quid, primò, quia saltem participant aliquas conditiones proprij, vt quod conueniant vel soli, vel omni. Et secundo, quia licet absolute non sint propria; comparatiue tamen propria sunt, v.g. esse bipedem, licet absolutè non sit proprium hominis, tamen comparatiuè ad quadrupedia, proprium est illi.

Vnde tandem constat diuisionem esse adæquatam, quia ex tribus conditionibus, quæ requiruntur ad proprium, scilicet, omni, soli, & semper, vel conueniunt omnes, vel deest aliqua, si conueniunt omnes est proprium sim-

plicitet

pliciter, & quarto modo: si deest aliqua, vel deest prima, scilicet, quod non conueniat omni, & sic est proprium primo modo, vel secunda, scilicèt, quod non conueniat soli, & sic est proprium secundo modo, vel deest tertia, & sic est tertio modo proprium. Si verò desint omnes, nullo modo est proprium.

Circa secundum. Definitio proprij simpliciter ex dictis manet explicata. Et traditur dupliciter, vno modo à Porphyrio, quod proprium quarto modo, *est quod conuenit omni, soli, & semper*: alio modo ab Aristotele 1. Topic. cap. 3 quod propriùm est, *quod non indicat esse rei, soli autem inest, & conuersim prædicatur.* Vbi potius explicatur ipsum substratum quarti prædicabilis, idest, ipsa propria passio, quàm ratio ipsa quarti prædicabilis. Et in definitione Porphyrij, si ly *conuenit*, sit idem. quod prædicatur, seu prædicari potest, & ly. *omni*, distributiuè accipiatur pro inferioribus, reddatur illa definitio secundo intentionalis, & pro prædicabili logico, poteritque, sic in formam redigi. *Proprium est, quod prædicatur de pluribus in quali accidentaliter, & necessariò.* Quam definitionem sequenti articulo explicabimus. Si autem ly, *conuenit*, idem est, quod inesse, seu competere, vel deberi, tunc ly, *conuenit*, sumitur primò intentionaliter, pro eo, quod fundat prædicationem vniuersalem per modum quarti prædicabilis. Et reducetur definitio ad hanc formam. *Proprium est, quod necessariò consequitur ad aliquam naturam, & illi conuenit accidentaliter, sed conuertibiliter.* Et sic compræhendimus etiam definitionem Philosophi, prout dicit conuenientiam

accidentalem. & conuertibilem.

Quod si inquiras. Quid sit consequi, & dimanare ab essentia, seu habere illam pro radice, & quæ causalitas sit ista dimanatio.

Respondet. Hoc ad Metaphysicam spectare. Sed breuiter dicimus dimanationem propriè non esse causalitatem effectiuam; idest, quæ per actionem agat, sed habet modum efficientiæ, nam substantia se sola sine accidentibus non efficit propriè, & ideò ipsa accidentia, quibus efficit, & operatur, dicuntur dimanare à substantia, non quia ab ipsa producantur, producuntur enim ab agente simul cum ipsa substantia, dependenter tamen ab ipsa substantia, cuius sunt propriæ passiones, & à qua habent participationem, sicut formæ secundariæ, & minus principales à radicali, & primaria, quod autem est participatiuè tale, dependet ab eo, quod est principaliter, & radicaliter tale. Et talis dependentia dicitur dimanatio, quia ab ipso tanquam à principio participatur, & sic habet rationem quasi actiuam, seu reductiuè actiuam, non formaliter, quatenus est participatio quædam, & connexio cum natura. De quo videri potest D.Thom. 1. p. quæst. 77. ar. 6. ad 3. & artic. 7. ad 1. & opusc. 48. cap. de Proprio in fine. Videri etiam potest Caietanus cap. 7. de ente & essentia, quæst. 16. §. *Accedit*, vbi tractat quomodo propria passio causetur à subiecto in genere causæ materialis, efficientis, & finalis.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

CONtra diuisionem datam arguitur, ad probandum, quod non diuiditur in illa pro-

proprium primo intentionaliter acceptum, & physicè; sed secundo intentionaliter. Nam proprium, vt inuenitur in re, est indiuiduum, & singulare, vel ergo est proprium quatenus singulare, vel secundum se, si quatenus singulare, non est proprium quarto modo, cum non dimanet à principio essentiali, sed indiuiduali: si secundum se, non conuenit cuilibet subiecto singulari, vt proprium, sed vt commune, quia conuenit multis indiuiduis, ergo in re nunquam datur proprium, sed solum quo ad secundam intentionem. Si autem sumatur proprietas in singulari, v. g. hæc risibilitas respectu huius indiuidui, v.g. Petri, talis proprietas est indiuidualis, de qua non agimus in præsenti, sed de illo, quod est proprium naturæ, & potest esse quartum prædicabile.

Et confirm. Quia proprium sic diuisum dicitur de pluribus, scilicet, quod conuenit omni, &c. ergo non proprium prout physicè est in re, sed prout est in intellectu. Et sic est proprium logicè acceptum.

Respond. Quod proprium, vt inuenitur in re, est quidem singulare, quia nihil nisi singulare datur in re, non tamen est proprium ratione singularitatis subiecti, sed ratione naturæ. Et sic inest cuilibet singulari, vt proprium, non ipsius singularitatis, sed naturæ, quæ in eo inuenitur: sicut etiam prædicata constitutiua naturæ in re inueniuntur singularizata, & non sunt quidditatiua, & essentialia ratione singularitatis, sed ratione naturæ quam in re constituunt essentialiter, vt naturam indiuidualiter, vt hanc. Eodem modo se habet passio, quæ à natura dimanat in re.

Ad confirm. Respond. Quod proprium quod dicitur pe pluribus, quantum ad rem substratam huic prædicabilitati de pluribus, inuenitur in re, quantum ad modum prædicabilitatis, non. Sicut etiam genus, & species pro secunda intentione, non sunt in re: pro natura vero substrata, in re sunt, licet sub alio modo. Sic proprium quantum ad relationem proprietatis, & rem ipsam, quæ propria passio est, in re inuenitur. Et hæc fundamentaliter habet conuenire omni, & de pluribus prædicari: formalis autem intentio prædicabilitatis conuenit per intellectum: & in hac diuisione consideratur ipsa ratio proprij secundum se, non intentio.

Secundò arguitur, Diuisum huius diuisionis debet esse aliquod accidens, vel ergo abstrahens à quarto, & quinto prædicabili. vel determinate quartum, vel quintum. Si primum, diuisum huius diuisionis non est proprium, sed abstrahens à proprio, & communi. Si secundum, ergo male negauimus diuisum huius diuisionis esse quartum prædicabile. Si tertium, quomodo vnum ex membris diuidentibus est quartum prædicabile, scilicet proprium quarto modo, quod opponitur quinto prædicabili.

Confirm. Quia proprium secundo modo est accidens commune, conuenit enim omni, sed non soli ergo nullo modo pertinet ad rationem proprij, sed ei opponitur; cuiuscumque enim proprij intentio siue primi, siue secundi modi, non debet esse intentio quinti prædicabilis.

Respond. Quod diuisum huius diuisionis non est accidens, vt abstrahit à proprio, & communi accidenti, quia in ista diuisione non consi-

deratur

deratur formaliter diuisio in ratione prædicabilis quarti, vel quinti, licet in re membra diuidentia aliquo ex illis modis prædicentur. Sed diuisum est accidens, prout potest inducere, & fundare conditiones proprij, & relationem conuenientiæ ad aliquid sub formalitate proprietatis, sicut ratio differentiæ, quæ diuiditur in communem, proprium, & proprijssimum, non est differentia sub conceptu prædicabilis, sed sub conceptu facientis differre. Et quia formalitas illa proprij, & conditiones ad illam requisitæ, non ex æquo inueniuntur in omni proprio, ideò diuisio ista fit analogicè secundum diuersos modos habendi proprietatem.

Ad confir. Respond. Quod proprium secundo modo, in genere prædicabilis, & vniuersalis pertinet ad quintum prædicabile, quia simpliciter est accidens commune, in ratione tamen conuenientiæ, proprietatis, & proprij physicè considerati, induit rationem proprij, non simpliciter, sed quantum ad aliquam conditionem, scilicet, quia conuenit *omni*, neque absolute, sed respectiuè, & comparatiuè, sicut esse bipedem, absolutè quidem conuenit alijs ab homine, respectu tamen quadrupedum, proprium est hominis. Et hoc modo reductiuè pertinet ad proprium quarto modo, vt ad principale analogatum. Neque est inconueniens, quod simpliciter pertineat ad vnum prædicabile, & secundum quid, & reductiuè ad aliud: sicut rationale respectu Petri, & Pauli est differentia, respectu huius, & illius rationalis, induit modum speciei.

Vltimò arguitur, contra definitionem pro-

prij quarto modo. Nam illa particula, *semper*, non conuenit omnibus proprijs passionibus, ergo male ponitur. Antecedens probatur, nam in primis, potest Deus separare propriam passionem à subiecto, sicut quantitatem à corpore in Eucharistia, vel sine illa subiectum conseruare, vt solem sine luce, imò naturaliter potest impediri propria passio, vt motus deorsum in lapide, frigus in aqua, potentiæ sensitiuæ in animali; quæ tamen ab anima dimanant. Denique, existentia contingenter conuenit omni creaturæ, nec potest esse propria passio; aliàs idem efficeret se ipsum, si à se dimanaret existentia, & tamen per se conuenit formæ, sicut rotunditas circulo, vt dicit Diu. Thom. 2. contra Gentil. c. 55. ideòque, si forma est subsistens, hoc ipso est incorruptibilis, quia per se conuenit illi existentia, ergo non consistit propria passio in dimanatione, & perseitate ad subiectum.

Respond. Negan. Antec. Et ad probationem, quòd attinet ad separationem propriæ passionis à subiecto, non est negotij logici id disputare, sed admittimus reales passiones separari posse à subiecto, licet modales, quæ consistunt in solo modo, aut quæ admiscent priuationem aliquam, vel negationem, non possint separatæ existere, quia non distinguuntur realiter à subiecto. Quia ergo solum reales separari possunt, dicimus quòd in definitione proprij, quod conuenit semper, ly, *conuenit*, non dicit existere, vel adesse subiecto, sed ly, *conuenit*, est idem quod *debetur*, seu connectitur, & postulatur à subiecto, licet non semper actu existat in eo. Et ita intelligitur D. Thom. quando

di-

dicit in q. de Spiritualib. creaturis ar. vlt. ad 7. quod subiectum esse sine propria passione, nec intelligibile est, idest, non conuenire, aut non connecti ei propriam passionem. Quam conuenientiam in hoc assignamus, quod non potest per secundam operationem, idest, per compositionem, & diuisionem negari propria passio de subiecto, seu non conuenire illi, licet per primam operationem possit separari à subiecto; accidens autem commune, quod distinguitur à proprio, etiam per secundam operationem potest negari de subiecto, eo non destructo, vt benè S. Tho. notat opusc. 48. c. de Accidẽte, & in 1. dist. 26. in expositione literę.

Ad aliam partem argumẽti de proprijs passionibus, quæ impediuntur. *Resp.* Quòd licet omnes propriæ passiones dimaneant à subiecto, & connectantur ei, sed non omnes eodem modo. Quædam enim dimanant absolutè, & sine vlla alia dependentia, quàm à subiecto à quo dimanant, sicut risibilitas, & intellectus ab homine, diaphadeitas à cœlo, lux à sole. Aliæ dimanant supposito aliquo statu connaturali, vt lapidi quiescere non absolutè, sed in centro, nec moueri absolutè, sed extra centrum, & gratiæ in statu consumato habere lumen gloriæ, in statu viæ, fidem, & spem, & aquæ habere frigus summum in suo connaturali statu, & animali habere potentias sensitiuas supposito temperamento organi, ac denique graui conuenit moueri per medium non impeditum, sed liberum. Dicimus ergo has passiones impediri posse ab extrinseco, quia non dimanant à subiecto absolutè, sed supposito aliquo statu, vel aliquo extrinseco. Primæ verò

io quæ absolutè dimanant à subiecto, eo pósito non possunt impediri naturaliter. Et aliquæ etiam proprietates conueniunt subiecto: non determinatè, sed vage, vt aliqua figura quantitati, aliquis color mixto: si tamen proprietates sunt.

Ad id quod additur de existentia. *Resp.* Respectu cuiuscunque creaturæ non habere necessariam connexionem, sed contingenter conuenire, aliàs conueniret semper, & ab æterno propter conexionem æternæ veritatis, cum tamen ab efficiente libero, scilicet, Deo dependeat. Dicitur autem per se conuenire formæ, non perseitate logica, quæ fundatur in habitudine connexionis intrinsecè, sed perseitate physica, quæ fundatur in re, vt producta, & vt subest influxui physico agentis. Et dicitur sequi ad formam existentia, sicut splendor ad lucem, quia existentia determinationem, & specificationem accipit à forma cuius est, & ita vt determinata, & specificata erit à forma, existentia enim hominis, vt specificatiuè est hominis, & non Angeli, sequitur ad formam hominis, quia de se existentia determinata, & specificata non est, sed ratione eius cuius est existentia. Et in forma dependente à materia, per segregationem formæ à materia soluitur existentia, quia forma amittitur, si autem dependens non sit à materia, non potest toli à forma, nisi per suspensionem actionis agentis, à quo solo pendet talis forma, quod est desinere per annihilationem.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Quid sit proprium quartum prædicabile, & respectu quorum sumatur.

DVo sunt, quæ in hoc quarto prædicabili, quatenus vniuersale est, explicatione indigent. *Primum*, an ratio quarti prædicabilis conueniat solum proprio quarto modo, an etiam alijs. *Secundum*, respectu quorum inferiorum conueniat ei ista vniuersalitas quarti prædicabilis.

Circa primum, non pauci Doctores existimant intentionem quarti prædicabilis non solum proprio quarto modo, sed etiam proprio secundo modo conuenire, vel etiam omnibus. Et totum fundamentum videtur reduci ad hoc: quia ista propria, saltem quod est proprium secundo modo, prædicantur in quale accidentaliter, & distincto modo à quinto prædicabili, quod solius dicit posse abesse, & conueniunt necessariò, quia quod est proprium secundo modo, vt hominem esse bipedem necessariò illi conuenit, licet non soli, ergo pertinet ad quartum prædicabile.

Et confirm. Quia nullum est accidens, quod ab aliqua substantia non dimanet, licet etiam possit conuenire alijs subiectis à quibus non dimanat. Vnde Sanctus Thom. in 7. cap. de ente, & essentia absolutè docet omnia accidentia dimanare à substantia. Quod constat, quia omne accidens est quædam participatio substantiæ, ergo sub ea ratione, qua dimanat à substantia debet pertinere ad quartum prædicabile;

bile, licet quatenus communicatur alijs, à quibus non dimanat, deficiat à perfecta ratione proprij.

Nihilominus, oppositum tenendum est. Et dico solum proprium quarto modo, vel quod ad illud reducitur, esse substratum intentionis quarti prædicabilis. Quæ sententia est communior inter Thomistas, de quo videri potest Soto, Masius Atauxo, & alij cum Cursu Carmel. disp.8.q.1.

Ratio sumitur ex determinatis per Philosophum 1.Poster.cap.4. lect.10. apud D. Thom. Vbi assignans quatuor modos per se, & explicans secundum, scilicet, quando subiectum ponitur in definitione prædicati, dicit hanc esse differentiam inter accidens proprium, & commune, quod quando in definitione alicuius prædicati ponitur subiectum, est accidens proprium. Si verò aliquod prædicatum non ponatur in definitione subiecti, neque subiectum in definitione prædicati, talia sunt accidentia communia, & per accidens prædicantur. Sed quando aliquid non significatur, vt proprium quarto modo, quod omni soli, & semper conuenit, subiectum non ponitur in definitione ipsius accidentis, sicut homo non ponitur in definitione bipedis, nec cygnus in definitione albi; ergo illud non est proprium, vt discernitur à quinto prædicabili. Et quod non ponatur subiectum in definitione talis prædicari patet. Quia saluatur extra illud subiectum, quia licet competat omni, sed non soli.

Dices: Hac ratione probaretur, quod risibile non esset proprium quarto modo respectu Petri, & aliorum indiuiduorum, quia etiam

Petrus

Petrus non ponitur in definitione risibilis, sicut neque homo in definitione bipedis.

Respond. Quòd Petrus non ratione singularitatis, sed ratione naturæ specificæ, quæ in Petro est, ponitur in definitione risibilis, omne enim, quod pertinet ad naturam specificam Petri, in definitione risibilis ponitur, sed non quod pertinet ad singularitatem Petri; non verò tota natura hominis ponitur in definitione bipedis. Et hæc est causa quòd ex proprietatibus genericis magis fiunt propria secundo modo respectu specierum, quam ex specificis.

Deinde, vt optimè notat S. Thom. opusc.48. cap. de Proprio, Accidentia communia solum habent habitudinem ad subiectum, vt ad causam materialem, & receptiuam, quia causa materialis, vt sic, non ponit necessariam connexionem cum forma accidentali. Proprium autem non respicit subiectum solum vt causam receptiuam, sed vt principium à quo dimanat, quia habet causam connexionis cum illo. Quod etiam aduertit S. Thom. 1. Poster. loco citato. Ergo vt aliquid sit proprium quartum prædicabile vt discernitur à quinto, oportet quod subiectum non solùm habeat recipere, sed etiam habeat esse radix talis accidentis, & necessariam connexionem cum illo. Sed si non conuenit ei soli, non habet necessariam connexionem cum illo, siquidem est commune alijs, & non potest habere pro principio essentiali, & radicali diuersas essentias vt diuersa sunt, ergo, vt sit quartum prædicabile, debet conuenire omni, soli, & semper. Vnde dicit D. Thom. in 1. dist. 8. quæst. 1. art. 1. ad primum,

Quod

Quod cum dicitur aliquid propriè conuenire ex parte subiecti, oportet, quòd per proprietatem excludatur omne extraneum à natura subiecti, vt cum dicitur proprium hominis esse risibile, quia nulli extraneo à natura hominis competit: Quod ergo omni competit, sed non soli, conuenit extraneo à natura subiecti,& sic non proprie conuenit.

Ad fundament. opposita sentent. Respon. Quod alia propria, etiam quæ secundo modo propria sunt, non prædicantur necessario necessitate, quasi formali, & connexionis intrinsecæ, sed necessitate, quasi materiali, seu necessitate materiæ indiuidualis, vt sumitur ex D. Thom. opusc. 48 cap. de Accidente, sicut dicemus de Accidente inseparabili quæst. seq. Quod autẽ prædicatur necessariò necessitate quasi formali, & ex principijs naturæ, & non solùm ex principijs indiuidualibus, & necessitate materiæ, hoc est proprium quartum prædicabile. Dicitur autem quintum prædicabile, quod potest adesse, & abesse, quia non habet connexionem intrinsecam, neque radicem in principijs naturæ, licet ex aliqua causa extrinseca separari non possit quantum ad existentiam. In homine autem esse bipedem, si est proprium quarto modo respectu gradus subalterni, respectu illius erit quartum prædicabile, & solum secundum quid erit in secundo modo proprij, inquantum non dicitur ad conuertentiam respectu hominis.

Ad confirmat. Respond. Omnia accidentia causari à substantia, vt ibi dicit D. Thom. sed quædam secundum principia formalia, & ista sunt propriæ passiones, quia habent conne-

xio-

xionem necessitatis formalis, quædam ex principijs materialibus, & sunt accidentia communia, seu accidentia indiuiduorum, vt ibi dicit D. Thomas. Quæ autem ex formalibus principijs causantur, si alij subiecto communicentur, erunt accidentia communia respectu eius, cui communicantur, vt calor respectu aquæ vel lignis, sed propria respectu eius, à quo causantur.

Circa secundum punctum, scilicet, respectu quorum subiectorũ conueniat ratio quarti prædicabilis, An respectu speciei, cum quo passio conuertitur, An verò respectu inferiorum, de quibus dicitur: ratio dubitandi est, quia proprium quarto modo neque conuenit indiuiduis necessario, neque conuertibiliter, ergo respectu illorum non est prædicabile vt propriuñ. *Antecedens patet*, quia proprium non conuenit soli indiuiduo, sed alijs, ergo non habet necessariam connexionem cum indiuiduo quatenus tale: neque conuertitur cum illo, quia non valet mutua consequentia inter indiuidua & proprium, licèt enim valeat est Petrus, ergo est risibilis, non tamen è contra, est risibile, ergo est Petrus, ergo non se habet conuertibiliter cum indiuiduis.

Et confirmat. Quia propriæ passiones generis respectu inferiorum non se habent vt propria quarto modo, sed secundo, ergo non dicitur quartum prædicabile respectu inferiorum, sed respectu naturæ, cum qua conuertitur. *Antecedens probat.* Quia bipes est propria passio animalis condistincti contra quadrupedia quod est genus innominatum respectu omnium bipedum, & tamen respectu homi-

minis eſt proprium ſecundo modo; imò omnia accidentia communis, vt albedo, & nigredo & ſimilia, reſpectu alicuius ſubiecti ſunt propria quarto modo; & tamen de corporibus ſingularibus dicuntur tanquam accidentia communia, ergo quartum prædicabile non dicitur tale reſpectû inferiorum. Ac denique poteſt fieri ſimile argumentum, ſicut ſupra de differentia, quia hæc prædicatio, homo eſt riſibilis, eſt quarti prædicabilis, cum non pertineat ad alium modum prædicandi, & eſt vniuerſalis, quia prædicatur de vniuerſali ad conuertentiam, ſcilicet, de homine, ergo eſt vniuerſale quarti prædicabilis reſpectu ſpeciei.

Omitto rationes ad probandum, quod inferiora proprij non debeant eſſe ipſamet propria ſingularizata, v. g. reſpectu riſibilis, hoc & illud riſibile, quia in ſimili iam hoc reſoluimus in quæſtione præced. de Differentia.

Ad propoſitam ergo difficultatem Reſpondeo, Iuxta dicta quæſtione præcedenti de differentia, quod proprium non induit rationem quarti prædicabilis, niſi reſpectu indiuiduorum ipſius ſpeciei, cum qua conuertitur. Itaque quãtum ad metaphyſicam rationem propriæ paſſionis, ſcilicet, rationem neceſſariæ connexionis, & conuertibilitatem, cum eo, cuius eſt proprium, totum hoc habet reſpectu ſpeciei, cum qua dicitur ad conuertentiam, & eſt potius quartum prædicatum, quàm quartum prædicabile. Quantum verò ad rationem quarti vniuerſalis logici, ſic neceſſariò debet reſpicere inferiora ipſius ſpeciei, cum qua conuertitur.

Et ratio eſt, quia proprium reſpectu ſuorum ſingularium, v.g. riſibilitas ad hanc, & illam riſi-

risibilitatem, est quidem superius, & vniuersale, sed non in quale, sed in quid, sicut species & indiuidua. Accidens enim proprium, etiam habet suam quidditatem, & naturam, quam prædicat de suis inferioribus. Respectu autem speciei, seu naturæ, a qua dimanat proprium, sumptæ in communi, prædicatur quidem in quale, sed non vt superius, sed vt æquale, & cōuertibiliter. Vnde concomitanter erit vniuersale, sed non formaliter respectu eius, cum non sit respectu illius superius. Vnde cum proprii prædicetur per se, & de omni, per se quidem dicetur respectu subiecti, seu naturæ, à qua dimanat, de omni autem, respectu contentorum sub tali natura: vt egregie adnotauit D. Tho. 1. Poste. lect. 9. §. *Interponis, &c.*

Ad fundamenta opposita Respon. Ad primum negatur antecedens. Ad probat. dicitur. Proprium habere necessariam connexionem cum indiuiduis mediate, & ratione naturæ, à qua dimanat non ratione indiuideationis cui communicatur. Similiter mutuo conuertitur cum illis ratione naturæ eorum, non ratione indiuiduationis, quod autem sit commune multis non tollit rationem proprij, quia hæc communitas non est ad extranea, sed ad indiuidua propria naturæ. Nec requiritur quod connexio necessaria fundetur in aliquo ratione omnium, quæ in eo sunt, vel sub eo continentur; sed ratione radicis, & principij, in quo fundatur. Vnde non requiritur quod sit mutua consequentia inter proprium alicuius naturæ, & quodlibet indiuiduum, sed sufficit, quod inter ipsam naturam, & proprium sit mutua connexio, & consequentia.

Ad

Ad confirm. Respon. Quòd ea, quæ verè sunt passiones generis, conueniunt omnibus inferioribus tanquam propria quarto modo, non minus quam propria specifica indiuiduis talis speciei, sicut tactiuum, quæ est proprietas animalis, & quantitas respectu corporis, si tamen consequitur ad formam corporis, & non solùm ad materiam. Nam quod quantitas sit proprietas corporis satis significat D. Thom. quæst. de Spiritual. Creat. art. 3. ad 18. Alij autem de hoc dubitant, de quo Caietanus de ente & essentia, cap. 7. q. 16. ad 1. Hoc tamen ad præsens non spectat.

Quòd autem dicitur de bipede non omnino constat esse proprium quarto modo, nam inter essentiales differentias ponitur à Diu. Thom. 5. Metaph. lect. 16. in principio, sed tamen absolutè numeratur inter accidentales differentias 1. de Anima lect. 1. in fine, & dicitur accipi tanquam differentiam essentialem, quia vtimur accidentalibus differentijs nobis notioribus pro essentialibus.

Ad id, quod dicitur de alijs accidentibus, respond. Non omnia esse proprias passiones, quia non omnia oriuntur ex principijs formalibus naturæ, sed quædam oriuntur ex materialibus, vt supra diximus ex D. Thoma 7. cap. de ente & essent. & idem habet in 1. dist. 17. q. 1. art. 2. ad 2. Et talia non sunt propriæ passiones alicuius naturæ, licèt ab extrinseco possint habere causam inseparabilitatis in aliquo subiecto, vt nigredo in coruo.

Ad argumentum autem de prædicatione proprij de specie *Respond.* esse quidem prædicationem rei vniuersalis, sed tamen non haben-

bentis vniuersalitatem respectu speciei, quæ est illi æqualis, non inferior, vniuersale autem formaliter solum est respectu inferiorum.

Vltimo aduerte aliquando propriam passionem non esse accidens determinatum, sed disiunctum, vt par, vel impar respectu numeri, masculinum, & fœmininum respectu animalis, & tunc quodlibet eorum determinatè est accidens, illud verò disiunctum est, quod conuenit per se. De quo videatur D. Thom. 1. Poster. lect. 10. in fine.

QVÆSTIO XII.

De Accidente quinto prædicabili.

ARTICVLVS I.

Vtrum Definitiones, & diuisiones Accidentis rectè sint traditæ à Porphyrio.

SVpponimus differentiam inter accidens prædicamentale, & accidens prædicabile, quæ consistit in hoc, quod accidens prædicamentale contraponitur substantiæ, quæ est primum prædicamẽtum, & sic solum stat pro accidenti inhærenti; accidens autem prædicabile contraponitur prædicato essentiali, & sic quicquid non conuenit essentialiter, vel necessariò, dicitur accidens prædicale, siue sit aliquid reale, siue rationis, siue inhærens, siue subsistens.

Igitur

Igitur in praesenti Porphyr. tres definitiones tradidit de accidente. Prima est, *Accidens est, quod adest, & abest sine subiecti corruptione.* Secunda, *Accidens est quod eidem inesse, & non inesse potest.* Tertia, *Accidens est quod neque est genus, neque species, neque differentia, neque proprium, semper autem inest in subiecto.* Circa quae, duo sunt explicanda in praesenti articulo. Primum. Vtrum definiatur hic accidens primo intentionaliter, vel pro secunda intentione huius quinti praedicabilis. Secundum. Quomodo intelligendae sint illae particulae definitionis. *Quod adest, & abest sine subiecti corruptione.*

Circa primum existimant aliqui, vt Martinez hic super cap. de Accidente, definiri secundam intentionem, quia definitur aliquid, quod conuenit accidenti per intellectum, non in re, licet enim adesse vni, & abesse ab alio realiter conueniat accidenti, tamen adesse, & abesse ab eodem subiecto non conuenit in re, sed per rationem, praesertim accidenti inseparabili. Et alij ex eo probant. Quia si definiretur hic accidens pro prima intentione, non conueniret omni praedicato, quod potest adesse, & abesse, non enim conueniret entibus rationis, quae non sunt primae intentiones, sed secundae, & tamen multa ex illis praedicantur praedicatione quinti praedicabilis, vt cum dico animal est genus.

Nihilominus Respond. Definitionem traditam conuenire substrato, seu primae intentioni huius quinti praedicabilis; possit tamen aliquid addendo accommodari secundae intentioni. Et intelligimus pro substrato huius quinti

praedi-

prædicabilis non solum primam intentionem realem, sed quodcumque prædicatum accidentale, etiam si sit ens rationis. Est manifesta ratio: Quia id, quod explicant istæ definitiones, inuenitur etiam in accidenti singulari, & indiuidualiter accepto, sed quicquid inuenitur in singularibus, & ad illa descendit, non pertinet solum ad secundam intentionem prædicabilitatis & vniuersalitatis, quia hæc non descendit ad singularia, ergo hic prima intentio accidentalis definitur. *Maior probat*. Quia adesse & abesse in subiecto etiam conuenit accidenti singulari, vt patet, tum in accidente separabili, quod aliquando adest, aliquando abest in singulari sine subiecti corruptione, tum in accidenti inseparabili, quod etiam indiuidualiter acceptum non dependet ab eo subiectum, seu natura cui inest, licet conseruatio indiuidualis aliquando dependeat, ergo id, quod explicant istæ definitiones, conuenit etiam accidentibus singularibus.

Si quis autem velit secundæ intentioni Accidentis accommodare definitionem accidentis, oportet subintelligere particulam *de multis*, dicendo, quod accidens est quod prædicatur de multis vt prædicatum, quod adest & abest præter subiecti corruptionem.

Vnde patet solutio fundamenti contrarij. Dicimus enim ad primum, quod adesse & abesse vni, & eidem subiecto, accidenti conuenit in re, tam in ipso accidente separabili, quàm inseparabili, quod contingenter, & non necessariò connectitur subiecto. Nihil autem aliud illa verba significant, quàm contingentiam conuenientiæ.

Ad secund. Dicitur quod etiam in entibus rationis potest inueniri prima intentio, sicut sunt multæ negationes,& priuationes, & denominationes extrinsecæ,potest etiam vna secunda intentio materialiter substerni, & denominari accidentaliter ab alia secunda intentione. Et sic induit quasi modum primæ intentionis respectu eius, cui substernitur.

Instabis: Adesse & abesse in prædicta definitione sumitur secundò intentionaliter, pro eo, quod est affirmari, vel negari sine subiecti corruptione, ergo traditur per id, quod est secundæ intentionis, scilicet, affirmationem & negationem.

Respondetur in primis hoc non conuincere, quòd hæc definitio tradatur per secundam intentionem vniuersalitatis huius quinti prædicabilis, sed per secundam intentionem affirmandi & negandi, quod pertinet ad secundam operationem intellectus. Deinde dicitur, quod affirmari, & negari potest vtroque modo sumi, & fundamentaliter, quod est primæ intentionis, & inuenitur in omni accidente etiam singulari, & formaliter pro secunda intentione affirmandi & negandi, prout statim explicabimus.

Circa secundum punctum, controuersia est inter Authores quomodo debeat intelligi illa particula, *adest, & abest, &c.* An intelligatur de reali præsentia & absentia, an verò de affirmatione & negatione; nam quod non possit intelligi de reali præsentia,& absentia,illud videtur conuincere, quia accidens inseparabile non potest realiter adesse & abesse, alioquin esset separabile. Si verò dicatur intelligi secun-

cundo intentionaliter pro affirmari & negari, sequeretur omne accidens esse separabile, quia nullum est, quod per intellectum non possit separari, etiam ipsum proprium, sine quo subiectum potest optimè intelligi. Nec per hoc euaditur, sed supponitur realis præsentia & absentia, quia affirmatio illa, & negatio, vel est vera, vel falsa, si falsa, ergo falsum est, quod accidens adsit & absit, sine subiecti corruptione. Si vera, ergo ita est à parte rei, quod adest & abest: in re ergo datur præsentia & absentia accidentis realis. Si dicatur non intelligi adesse & abesse de affirmatione & negatione per modum compositionis, sed per modum simplicis præcisionis intelligentis vnum sine alio.

Contra est. Tum quia hoc expresse aduersatur D. Thomæ quæst. de Spiritual. Creatur. artic. vltimo ad 7. & opusc. 48. cap. de Accidente. Tum quia hoc modo etiam proprium adesse & abesse potest à subiecto per simplicem cognitionem præscindendo, siue intelligendo vnum sine alio.

Propter hoc aliqui singularem viam sequuti sunt dicentes, quod in hac definitione debet intelligi idem accidens posse adesse, & abesse respectu diuersorum subiectorum intra adæquatam sphæram eorum, quibus conuenire potest, & sic conuenit omni accidenti quantumcumque inseparabili, v. g. Albedo habet multa corpora pro subiecto adæquato, scilicet, niuem, lapidem, hominem, &c. & extra totam adæquationem non potest abesse, intra illam tamen adæquationem alicui determinato abest, alicui verò adest. Ita Martinez sup. cap. de Accid.

Caeterum hic modus sentiendi verus non est: Tum quia Porphyrius loquitur de accidente separabili & inseparabili tanquam de diuersis; in hac autem sententia omne accidens est inseparabile ab adaequatione omnium subiectorum suorum, est verò separabile ab inadaequatis subiectis: Vum etiam, quia tunc sensus definitionis erit, quòd accidens partim adest, & partim abest sine subiecti corruptione, sed respectu cuius subiecti? Si respectu totalis & adaequati, ab hoc nunquam potest abesse; si respectu partialis, aliquando datur subiectum aliquod determinatum, à quo non potest abesse, sicut albedo respectu niuis. Quare hoc non euitat, sed auget difficultates. Denique, quia dari potest aliquod accidens separabile à tota adaequatione sui subiecti, ergo saltem respectu illius patitur easdem difficultates, quomodo intelligenda est definitio, quod adest & abest sine subiecti corruptione. Anteced. constat, nam esse Grammaticum est accidens, & potest separari ab omni homine, vt patet si tantum sint duo homines in mundo non Grammatici, & similiter dormire est accidens, quod potest separari in tali casu, si vterque homo vigilaret.

Quapropter dicendum est. Per illa verba, *Adest & abest sine subiecti corruptione*, nihil aliud significari, quam contingentiam accidentis, quod praedicatur, & indemnitatem subiecti in sua quidditate ex conuenientia, vel disconuenientia talis accidentis. Quòd videntur communiter sentire, qui definitionem quinti praedicabilis sic explicant, *quod est illud, quod dicitur de pluribus in quale contingenter*. Vnde ne-

neque consistit in hoc quod est adesse vel abesse per realem praesentiam, vel affirmari & negari per praedicationem intellectus praecisè, sed in tali fundamento negationis, vel affirmationis, quòd sine dissolutione quidditatis & naturae subiecti possit aliquid accidens conuenire, vel disconuenire subiecto.

Quae resolutio & explicatio sumenda est ex D. Thoma q. 2. de Anima, art. 12. ad 7. vbi totam difficultatem sic resoluit. *Tria*, inquit, *sunt genera accidentium, quaedam causantur ex principijs speciei, & dicuntur propria, sicut risibile homini, quaedam causantur ex principijs indiuidui, & hoc dicitur, vel quia habent causam permanentem in subiecto, & haec sunt accidentia inseparabilia, sicut masculinum & foemininum, & alia similia; quaedam vero habent causam non permanentem in subiecto, & haec sunt accidentia separabilia, vt sedere & ambulare; est autem commune omni accidenti, quod non sit de essentia rei, & ita non cadit in definitione rei, vnde intelligimus quod quid, absque hoc quod intelligamus aliquod accidentium eius. Sed species non potest intelligi sine accidentibus quae consequuntur principium speciei, potest tamen intelligi sine accidentibus indiuidui etiam inseparabilibus; sine separabilibus verò esse potest non solùm species, sed etiam indiuiduum.* Ita S. Doctor.

Ex cuius doctrina colligimus, quod illa particula *adest, & abest sine subiecti corruptione*, idem est ac dicere, conuenit subiecto sine dissolutione quidditatis, & naturae eius in praedicatis essentialibus. Quod verò accidens sit separabile, & inseparabile, non respectu speciei,

ciei, & naturæ subiecti, sed respectu indiuiduorum sumitur, in quibus aliquando habet causam permanentem, aliquando transeuntem, Et ita potest accidens conuenire, vel abesse à subiecto cum corruptione indiuidui; non tamen cum corruptione speciei, sed cum indemnitate illius. In quo distinguitur à proprio, quod si abest, idest, si non conuenit, neque connectitur cum specie, dissoluitur species. Et ex hoc constat, quod indiuiduum dependere potest in sui conseruatione & existentia, imò in ipsa indiuiduatione ab accidentibus; species autem, & quidditas à nullo accidente dependet. Et ita quæcumque affirmatio vel negatio, conuenientia, vel disconuenientia accidentis ad subiectum semper est sine corruptione, sed cum indemnitate quidditatis.

Et benè nota, quòd illud adesse & abesse non sumitur hic pro eo, quòd est inhærere, vel non inhærere, id enim soli accidenti prædicamentali conuenit, sed sumitur pro eo, quod est conuenire, vel disconuenire accidentaliter. Neque negamus, quòd ly adesse, & abesse significet affirmari vel negari, sed non solùm hoc, sed etiam fundamentum illius quod est conuenire, vel non conuenire naturæ specificæ sine hoc, quòd dissoluat essentialem prædicatorum eius connexionem. Ex quo sequitur, quod possit affirmari vel negari cum indemnitate quidditatis in subiecto, & in hoc consistit contingentia accidentis in conueniendo, vel disconueniendo subiecto.

Ad fundamenta opposita. Dicitur ad primum. Quòad accidens inseparabile non potest adesse, &

ſe, & abeſſe ſecundum realem abſentiam, & præſentiam reſpectu indiuidui in ordine ad quòd ſumitur iſta diſtinctio ſeparabilis, & inſeparabilis. Reſpectu tamen ſpeciei, ſiue quidditatis in ipſo ſubiecto poteſt adeſſe, & abeſſe, ideſt, conuenire, vel diſconuenire, ſine deſtructione ſubiecti in ſua quidditate, licet in ſua exiſtentia deſtruatur.

Ad ſecund. dicitur. Quòd omne accidens ſeparari poteſt ab ipſa ſpecie, ſeu quidditate, tranſeat, ab ipſo indiuiduo, & exiſtentia eius, quæ ſequitur indiuiduationem, nego, quia poteſt habere cauſam permanentem in illo, ſeparabile autem, & inſeparabile dicitur in accidentibus reſpectu ſubiecti ex parte indiuiduationis, adeſſe autem, & abeſſe ſine ſubiecti corruptione reſpectu quidditatis. Et ſic poteſt intelligi de adeſſe, & abeſſe realiter, & affirmari & negari verè ſine corruptione ſubiecti ex parte quidditatis, licet non ſine corruptione ex parte indiuiduationis, vel exiſtentiæ, quæ indiuiduationem ſequitur. Vel ſecundo adeſſe, & abeſſe ſumitur conditionate, ideſt, ſiue adſit, ſiuè abſit accidens, ſine ſubiecti corruptione, ex parte quidditatis id fiet.

Quòd ſi inſtes. Quia ſeparatio, vel conuenientia reſpectu ſpeciei vt diſtinguitur ab indiuiduo eſt ſecunda intentio rationis, quia ſpecies non diſtinguitur ab indiuiduo niſi per rationem, ergo definitio hæc intelligitur ſecundo intentionaliter.

Reſpond. Quòd nomine ſpeciei non intelligimus ipſum ſtatum abſtractionis ab indiuiduis, ſed naturam ipſam ſpecificam, quæ etiam in indiuiduis reperitur, vnde potius vtimur

nomine quidditatis dicendo quòd accidens adest, & abest sine corruptione quidditatis etiam indiuidualiter sumptæ in subiecto.

Adhuc tamen inquires? Quomodo per hoc distinguatur accidens à proprio, siquidem etiam proprium potest intelligi, & separari ab essentia sine corruptione ipsius quidditatis, cum sit extra definitionem illius?

Respond. Ex D. Thoma quæst. de spiritualib. citata artic. vltimo ad 7. vbi inquit: ***Quod duplex est operatio intellectus, alia qua intelligit quod quid est, & tali operatione potest intelligi essentia rei, & sine proprio, & sine accidente, cũ neutrum eorum ingrediatur rei essentiam. Alia est operatio intellectus diuidentis & componentis, & sic potest intelligi substantia sine accidentali prædicato, etiam si secundum rem sit inseparabile, sicut potest intelligi coruus albus, non enim est ibi repugnantia intellectuum, cum oppositum prædicati non dependeat ex principijs speciei, quæ significatur nomine in subiecto posito, Hac vero operatione intellectus non potest intelligi substantia sine proprio, non enim potest intelligi, quod homo non sit risibilis, aut triangulus non habeat tres angulos æquales duobus rectis, hic .n. est repugnantia intellectuũ, quia oppositum prædicati dependet ex natura subiecti.***

Ita D. Thom. Ex quo colligitur non solùm solutio argumenti, sed etiam quòd licet propositio, in qua accidens inseparabile negatur de subiecto,& in qua negatur proprium, vtraque sit falsa, quia in re non ita est, tamen falsitas vnius plus destruit quam alterius. Ex eo enim quòd negetur conuenire accidens inseparabile, non destruitur quidditas, si autem negetur

getur conuenire propria passio, & radicari in natura destruitur essentia. Quòd tamen non tollit, quin de facto possit Deus propriam passionem separare à subiecto non quantum ad conuenientiam, sed quantum ad existentiam.

Dices: Mors est prædicatum accidentale respectu animalis, & tamen non solum corrumpit indiuiduum, sed etiam naturam, quia conceptus naturæ animalis non compatitur cum conceptu mortis: ergo datur aliquod accidens, quod destruit subiectum etiam quantum ad quidditatem. Et omitto hoc prædicatum *existens*, quod dicitur quidem contingenter de ente creato, & tamen non abest sine corruptione eius, cæterum absentia existentiæ non inducit quidditatis corruptionem, sicut coniunctio mortis, quando prædicatur.

Resp. Quòd illud prædicatum mors, vel potest sumi pro morte in facto esse, vel in fieri, vt quando homo agit animam dicitur mori. Si sumatur hoc secundo modo est prædicatum accidentale respectu hominis, & verificatur pro eo tempore, quo propinquat morti, nec tollit essentiam hominis, sed eam supponit, disponit autem ad corruptionem. Si primo modo sumatur, sic non est prædicatum quinti prædicabilis, homo est mortuus, quia respectu hominis est prædicatum repugnans, respectu cadaueris est prædicatum essentiale. Et sic si ly homo alienatur in illa propositione ab illo prædicato mortuus, & stat pro homine non viuo, qui æquiuocè est homo, sic est propositio essentialis: si autem non alienetur, sed maneat in suo significato proprio ly *homo*, sic prædicatum non verificatur de subiecto, sed ei re-

ei repugnat, & ita non pertinet ad quintum prædicabile. Si autem sumatur per ampliationem, vt sit sensus, homo est mortuus, idest, qui fuit homo, est mortuus, sic etiam propositio est essentialis, quia id quod fuit homo, nunc est cadauer, & sic essentialiter illi conuenit tale prædicatum. Aliqui etiam dicunt verificari hanc propositionem per synedochem, idest, ratione partis, quia corpus, quod est mortuum est idem, quod fuit in homine ratione materiæ.

Vlt. inquires an omne accidens sit propria passio respectu alicuius subiecti ad quod per se sequatur. Aliqui affirmatiuè respondent. Sed verius est, non omnia accidentia esse proprias passiones, nec sequi ex principijs formalibus naturæ, sed quædam sequi ad principia materialia, & indiuiduantia, quæ est expressa sententia D.Thom. 7. c. de ente, & essent. & in 1. dist. 17. q. 1. art. 1. ad 2. & 1. Post. lect. 14. & constat manifestè in aliquibus accidentibus, quæ non immediate sequuntur ad substantiam, sed ad aliqua alia accidentia, vt actus immanentes, species repræsentantes, habitus supernaturales, & in corporibus pulchritudo, sanitas, ægritudo, & similia, quæ sunt accidentia contingenter conuenientia, & non necessariò, neque ex principijs naturæ. Et talia accidentia prius conueniunt indiuiduis quam speciei; è contrario autem propriæ passiones prius conueniunt speciei, quam indiuiduis, licet quantum ad inhærentiam prius sustentatur ab indiuiduis, quæ sunt prima substantia.

Et si dicas. Quòd omne quod conuenit per accidens reduci debet ad id, quòd conuenit

per

per se. *Resp.* Quòd reducitur ad id quod est per se non quantum ad connexionem necessariam cum aliquo subiecto, à quo dimanat, sed quantum ad causalitatem efficientem, vel finalem, quia non per accidens causantur ab aliqua causa, sed per se; non enim est necesse, quòd omne, quod conuenit per accidens, reducatur ad omnem modum per se, sed sufficit, quod ad aliquem sicut est ad causalitatem per se, licet non ad connexionem per se cum subiecto.

ARTICVLVS II.

Quomodo accidens dicatur quintum prædicabile. Et respectu quorum inferiorum?

TRia breuiter in hoc articulo tractanda sunt. *Primum*, quomodo accidentale prædicatum verificetur de subiecto, an ratione nominis, vel ratione rei, quæ illi inhæret. *Secundum.* Respectu quorum inferiorum dicatur quintum prædicabile, an respectu suorum singularium, vt album respectu huius, & illius albi, an respectu subiectorum. *Tertium*, an solum prædicetur quintum prædicabile respectu subiectorum existentium, vel etiam respectu possibilium.

Ad primum aliqui affirmant, quòd cum accidens prædicatur de subiecto, nudum nomen prædicatur, dicit enim Philos. cap. 5. in anteprædicamentis, quod eorum, quæ in subiecto sunt nomen prædicari de subiecto nihil prohibet: rationem verò impossibile est prædicari. Cuius ratio est, quia prædicatio per ver-

bum substantiuum *est* dicit identitatem prædicati cum subiecto, hæc autem non datur inter subiectum, quod est substantia, & accidens.

Nihilominus oppositum omnino dicendum est, scilicet, prædicari in istis prædicationibus accidentalibus non ipsum nomen, sed rem significatam per nomen, denominatiuè tamen. Et deficit valde hæc sententia, quia non distinguit denominationem fieri dupliciter, primo ex parte nominis, vt album ab albedine, secundo ex parte formæ significatæ, etiam si in eodem nomine non participent, sicut ab officio deriuatur hoc nomen officiosus non quantum ad nomen, sed quantum ad rem significatam ab effectu, seu diligentia, vnde non prædicat nomen, sed rem, & constat manifestè, quòd quando dico Petrum esse album, non verifico hoc, ratione nominis, sed ratione rei significatæ, si enim nomen illud verificatur de Petro, oportet quòd ratione sui significati verificetur, non ratione ipsius vocis ridiculum enim esset dicere, quòd Petrus est illa vox album, significatum autem est res ipsa, scilicet, habens albedinem, ergo hæc prædicatur, & verificatur in his prædicationibus accidentalibus. Et hoc est, quod intendimus significare per istas prædicationes, scilicet, quod illa accidentia insint, & conueniant illis subiectis non verò sola nomina. Et de his plura diximus supra quæstione 5. agentes de prædicatione concretorum accidentalium.

Vnde ad fundamentum contrarium Resp. communem Aristotelis expositionem esse, quòd accidentia dicuntur de subiecto secundum nomen, & non secundum rationem,

idest,

ideſt, non quidditatiuè, ſed denominatiuè, quia ibi ly ratio ſignificat eſſentiam: eſſentia autem accidentis non conuenit eſſentiæ ſubiecti, alioquin ſi ſecundum nomen tantum, & non ſecundum rem ſignificatam prædicarentur, ſolum eſſent communia quantum ad nomen, & non quoad rem, atque adeo eſſent æquiuoca.

Ad argum. Ex ratione Reſpon. Quòd accidens eſt idem ſecundum rem cum ſubiecto, identitate denominatiua, & concretiua, non eſſentiali, & intrinſeca, quia vt dicit D. Thom. 1. p. qu. 12. art. 12. *In propoſitione vera affirmatiua oportet quòd prædicatum, & ſubiectum ſignificent idem ſecundum rem aliquo modo* (nota ſecundum rem, & non ſecundum nomen) *quia etiam in prædicatis accidentalibus prædicatum, & ſubiectum ſunt idem ſuppoſito.* Accidens ergo in concreto, v. g. album, quia dicit habens albedinem, ratione de ly habens, eſt idem cum ſubiecto. Et quia alia eſt prædicatio per identitatem, alia per denominationem, vt dicit S. Thom. in 3. diſt. 5. in expoſitione literæ, concedimus quidem, ad omnem prædicationem requiri aliquam identitatem, ſed ſufficit denominatiua, & accidentalis, ſicut inuenitur inter accidens in concreto, & ſubiectum, non vero eſt neceſſaria omnimoda, & eſſentialis.

Circa ſecund. difficult. Reſp. Inferiora quinti prædicabilis eſſe ipſa ſubiecta, de quibus dicitur denominatiuè, & accidentaliter non ipſa conſtituta ex accidente, & ſubiecto, de quibus dicitur per ſe, & quidditatiuè, v. g. album de hoc, & illo albo prædicabitur eſſentialiter, ſed vt quintum prædicabile de ſubiectis, quibus ineſt, ſiuè inter ſe diſtinguantur ſpecie, ſiuè non.

Et

Et ratio est manifesta. Quia quintum prædicabile prædicatur in quale accidentaliter, ergo oportet, quod inferiora eius sint illa, ad quæ comparatur in quale accidentaliter: solum autem respectu subiectorum comparatur hoc modo, quia accidentaliter conuenit illis, & per modum formæ actuantis, & qualificantis. Respectu autem propriorum inferiorum, vt album respectu huius, & illius albi prædicatur essentialiter, quia dicit totam eorum quidditatem. Quare cum album dicat albedinem in concreto, vel potest respicere inferiora ipsius albedinis, quæ sunt inferiora ex parte formæ, vel inferiora ex parte subiecti, quod connotatur de albo; si respiciat inferiora formæ, essentialiter dicitur de illis, quia sicut hæc & illa albedo essentialiter participant albedinem, ita hoc & illud album essentialiter participant album ex parte formæ. Si autem considerentur inferiora ex parte subiecti sic accidentaliter participant rationem albi, & consequenter respectu illorum prædicatur in quale accidentaliter, quod est quintum prædicabile.

Sed obijcies. Album, v. gr. non potest esse vniuersale respectu Petri, & Pauli nisi abstrahat ab illis, non vt subiecta sunt, sed vt alba, ergo ipsa subiecta secundum se non sunt inferiora istius prædicabilis. Conseq. patet quia illa sunt inferiora, à quibus abstrahit, ergo si non abstrahit quatenus subiecta, sed quatenus alba, quatenus alba erunt inferiora. Anteced. probat. tum quia abstractio accidentis à subiecto vt subiectum est, est abstractio formalis, abstrahit enim forma à materia: abstractio autem vniuersalis debet esse totalis, Tum etiam

quia

quia hoc vniuersale, quod est quintum prædicabile debet abstrahere ab inferioribus, quatenus sunt similia, seu quatenus conueniunt in aliquo, & non quatenus conueniunt essentialiter, ergo quatenus conueniunt accidentaliter. Sed conueniunt accidentaliter in albo quatenus sunt alba, ergo ab illis quatenus alba abstrahit album in communi.

Et confirm Quia ipsa subiecta sunt inferiora albo per accidens, quia per accidens identificantur Petrus, & Paulus in albo, ergo respectu istorum subiectorum album est vniuersale, & prædicabile per accidens, atque adeo non est vna ex speciebus prædicabilium, quia prædicabilia sunt vniuersalia per se.

Respond. Quod album potest vtroque modo abstrahere, & ab hoc, & illo albo, & à suis subiectis, sed à subiectis dupliciter. Vno modo, vt forma physica à subiecto, & vt abstractum à concreto; alio modo, vt denominatiuum à denominato: si fiat abstractio, vt forma à subiecto, vel vt abstractum à concreto, erit abstractio formalis, nec tunc abstraheretur album, sed albedo. Sed hæc non prædicatur de subiecto, quia significatur vt pars respectu totius, quod est album. Si verò fiat abstractio, vt denominatiuum à denominato sic ababstrahitur album, vt quintum prædicabile ab hoc, & illo subiecto, quod est inferius ipsi albo ex parte connotati, non ex parte formæ, & sic ad abstractionem formalē requiritur, quod non abstrahatur accidens in concreto, sed in abstracto, & tanquam forma à materia, sed si abstrahatur album in concreto per modum abstractionis totalis se habet, & comparatum

tum ad subiecta est quintum prædicabile; comparatum ad inferiora formæ est quidditatiuum.

Et sic etiam intelliges, quod id, quod adest, & abest secundum physicam inhærentiam, non est album, sed albedo: quod verò adest, & abest secundum denominationem, est album in concreto.

Ad secund. prob. dicitur. Quod album non abstrahitur à Petro, & Paulo, vel alijs subiectis quatenus formaliter alba (sic enim sunt inferiora formæ importatæ per album) sed quatenus denominatiuè, vel potius quatenus denominabiles ab albo. Et prout sic conueniunt in albo accidentaliter, seu denominatiuè, & continetur in illis album, non formaliter, sed denominatiuè, quia sic considerantur non vt formaliter alba subiecta, sed vt denominabilia ab albo, & sic conueniunt in aliquo, quod extrinsecum est ipsis, scilicet, in albo, & consequenter sunt inferiora illi accidentaliter tanquam quinto prædicabili.

Ad confirm. respond. Quod inferiora sunt subiecta per accidens ex parte rei, quæ subijcitur, sed intentio subijcibilitatis, & prædicabilitatis per se est vera intentio prædicandi, & subijciendi, sicut requiritur ad vniuersalitatem. Itaque intentio quinti prædicabilis per se est intentio vniuersalis, & per se postulat inferiora, sed non inferiora, quæ habeant perseitatem in natura, & forma, quæ prædicatur, sed contingentiam. Et ita ei, quod prædicatur accidentaliter de multis, conuenit per se vniuersalitas, seu respectus ad multa, sicut opinioni per se conuenit versari circa propositiones con-

contingentes, & libertati per se conuenit contingenter operari.

Circa tertiam difficult. Constat tanquam certum, quod prædicata accidentialia, vt actu exerceant prædicationem affirmatiuam, requirunt tanquam conditionem existentiam subiecti. *Ratio est*, quia in prædicationibus accidentalibus verbum *est* non absoluitur à tempore, ergo verificatur dependenter ab existentia extremorum, & non existente subiecto non verificatur. Et intelligo, requiri existentiam, prout fuerit prædicatio præterita pro præteritis, & futura pro futuris. *Difficult. vero est*: An non solum exercitium prædicationis accidentalis, sed etiam ipsa vniuersalitas, quæ est aptitudo ad prædicandum accidentaliter, solum respiciat inferiora existentia. Et aliqui affirmant moti ea ratione, quia non possunt respici ab accidente subiecta non existentia, nisi per modum possibilium, in quibus possibiliter esse potest, sed existentia possibilis non prædicatur accidentaliter, sed essentialiter, vt si dicas: Adam possibiliter ambulat, vel possibiliter est albus ergo vniuersalitas quinti prædicabilis non respicit possibilia.

Et confirm. Quia respectu subiectorum non existentium prædicatio redditur impossibilis, cum sit contingens, quæ requirit existentiam tanquam conditionem: si autem prædicatio est impossibilis, vniuersalitas, seu prædicabilitas dari non potest.

Nihilominus oppositum verius videtur, non destrui vniuersalitatem quinti prædicabilis ex sola destructione existentiæ subiectorum, quia vniuersalitas consistit in aptitudine quantum

est

est ex parte naturæ, vt prædicetur de multis. Quod verò illa multa de facto non dentur non est impedimentum intrinsecum illius aptitudinis, nec illi opponitur, sed solum opponitur ipsi exercitio prædicationis. Quod autem opponitur actui, seu exercitio non destruit aptitudinem, & potentiam, oppositio enim ad actum non est oppositio ad potentiam.

Et confirm. In accidente physico, & reali. Quod ex hoc, quod separatur à subiecto non amittit aptitudinem ad inhærendum in illo, quia hæc sequitur naturam accidentis, ergo similiter accidens concretum metaphysicè consideratum non amittit potentiam, vt prædicetur de multis contingenter, quia hæc habilitas non tollitur ex defectu existentiæ subiectorum, sed solum applicatio eorum, vt in illis sit.

Dices: Tollitur ratio concreti, quia destruitur omne subiectum, quod possit concernere, & sic manet solum accidens in abstracto.

Sed contra, quia solum destruuntur subiecta singularia per defectum existentiæ, subiectum autem in communi adhuc potest concipi, concretum autem accidentis in communi non est subiectum singulare, sed subiectum in communi acceptum, sicut album, vt sic non habet pro subiecto suæ concretionis solum hoc, vel illud corpus, sed corpus in communi.

A fundament. oppositum Respond. Quod accidens respectu subiectorum possibile, est vt illis conueniat. Cæterum hæc existentia, & respectus possibilis, non est id, quod prædicatur,

dicatur, sed conditio ex parte rei prædicabilis, & si ipsa possibilitas prædicaretur, non accidentaliter, sed essentialiter prædicaretur de subiecto. Omnis enim propositio modalis, si est vera, est propositio essentialis, & sic procedunt exempla allata. Nos verò dicimus, quòd accidens in communi remota existentia subiectorum habet aptitudinem, vt prædicetur de illis contingenter, non quantum ad possibilitatem prædicando ipsam, sed quantum ad formam, quæ contingenter potest conuenire, quando subiecta extiterint.

Itaque vno verbo. Possibilitas vt prædicata facit propositionem essentialem: possibilitas verò ex parte subiectorum de quibus potest prædicari forma accidentalis, non facit prædicationem essentialem, sed relinquit illam cum sua aptitudine, & potentia, vt possit contingenter prædicari, licet exercitium eius sine existentia subiectorum fieri non possit.

Ad secund. fundament. dicitur. Quod talis prædicatio est impossibilis subiectis non existentibus, non ex defectu accidentis secundum se, sed ex defectu applicationis ex parte subiectorum, sicut accidens separatum retinet possibilitatem inhærendi, licet actu non inhæreat, nec applicetur stante tali statu.

FINIS.

IN-

INDEX RERVM NOTABILIVM.

A

Ars est recta ratio operum faciendorum. q.1. art.2. pag. 18
Quæ, & quanta requirantur ad ipsam. ibid.
Quæ cadant sub illius consideratione. ibid.
Quomodo dicatur esse de singularibus. q. 1. art.2. 22
Quomodo dicatur esse in parte animæ opinatiua.
Qua ratione est virtus intellectualis. ibid.
Non est de ratione artis procedere modo compositiuo, & practico. ibid.
Ars liberalis quomodo dicatur ars similitudinarie. ibid.
Attributorum distinctio ad quid reducatur. q. 2. art.5. 125
Attributa diuina in quo fundent suam distinctionem. ibid. 134
Aptitudo & indifferentia ad multa an conueniat rebus extra operationem intellectus. q.3. art.4. 167
Abstractio negatiua, & positiua quid. ibidem art.5. 182
Aliqua analogari in ratione entis, & non in modo prædicandi. q.4. ar.2. 284
Accidentia habere definitionem incompletam, quomodo intelligatur. q.7.ar.2. 309
In

In definitione accidentium in concreto non inuenitur definitum, vt quod essentialiter, sed denominatiuè. ibid. 310
Dantur per additionem & quare. ibid. 311
Cur traduntur per id, quod denominatur tale, non per id quod est tale. ibidem. 311 & 312.
Subiectum ponitur ex consequenti in definitione illorum. ibid. 310

C

CAusa vniuersalis instrumentalis quomodo sit necessaria ad effectus inferiores. q. 1. art. 1. 16
Cœlum est causa vniuersalis principalis. ibid.
Collocatio aut dispositio conceptuum quid sit. q. 1. art. 3. 33
Conclusio vltima syllogismi practici etiam est operatio. q. 1. art. 4. 56.
Comparationem rationis ad creaturas potest dupliciter intelligi conuenisse Deo. q. 2. art. 5. 126
Comparatio Essentiæ Diuinæ non est cognita ad instar relationis. ibid. 133. & 135
Conceptus obiectiuus est vnus non vnitate reali, sed rationis & præcisionis. q. 3. ar. 2. pag. 150
Concretum quomodo significet subiectum. q. 7. art. 2. 307

D

DEmonstratio quid importet. q. 1. a. 2. 16
Quid requirat. ibid.

Est obiectum principalitatis in Logica. q. 1. art. 3. 35
Denominatio extrinseca quando est ens rationis. q. 2. art. 1. 84
Quando pertinet ad relationem. ibid. 85
Distinctio rationis formaliter est relationis. ibid. 86
Quid sit distinctio, & vnitas rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ. q. 2. ar. 3. 95
Distinctio, pluralitas, diuisio, separatio, diuersitas, differentia, in quo conueniant, & in quo non. ibid.
Quid sit distinctio realis & rationis. ibi. 96
Differentia inter distinctionem rationis ratiocinantis, & rationis ratiocinatæ. ibi. 99
Quid requiritur ad distinctionem rationis ratiocinatæ. ibid. 100
Quid sit fundamentum illius tam ex parte obiecti, quam ex parte intellectus. ib. 104
Distinctio conceptuum ponit aliquid in obiecto. ibid. 109
Deus cognoscit perfectissime actus nostros, quibus imaginamur, & fingimus entia rationis. ibid. art. 3. 123
Intelligit entia rationis formata à nostro intellectu, sed non formæ. ibid.
Quo pacto intelligat entia rationis à nobis efformata. ibid. 124
Non potest formare entia rationis imperfecta. ibid.
Non dicitur sillogizare, aut enunciare. ibidem. 125
Deum esse participabilem, & imitabilem quomodo intelligitur. ibid. 126
Deum cognoscere aliquid aliter quam est, ridicu-
dicu-

diculuſum eſt. ibid. 128
Cognouit fictionem meam præſuppoſitiuè. ibid. 130
Intelligit priuationes per formam oppoſitam, qua priuant. ibid. 132
Diſtinctio quotuplex. q.3. ar.6. 181
Diuiſio vniuerſalis in quinque prædicabilia eſt vniuoca, q.6. ar.2. 285

E

ENs rationis quid ſit. q.1. art.3. pag.25. & q.2. art.1. pag. 76
Quotuplex ſit. ibid.
Eſt obiectum Logicæ. q.1. ar.3. 27
De quibus & quomodo detur ſcientia. ib. 36
Non eſt ſcibile ſubiectiue bene tamen obiectiuè. ibid.
Quomodo ſit vniuocè & ſimpliciter ſcibile. ibid. & pag. 37
Quomodo habeat paſſiones, & cauſas. ibid.
Habet cauſas metaphyſice non phyſice. ibid.
Definitur ens rationis. q.2. ar.1. 77
Non omne, quod aliter concipitur, quam ſit in re, eſt ens rationis. ibid. 79
Quomodo diuidatur. ibid. 82
Negatio quomodo dicatur eſſe à parte rei. ibidem. 83
Non formantur neque à Voluntate, neque à ſenſibus externis, imò neque ab internis. q.2. ar.4. 111
Intellectus indiget aliquo actu comparatiuo vt entia rationis formentur. 113
Cognitio formans ens rationis quænam ſit. ibid. 116

Sim-

Simplex appræhensio format entia rationis, ibid. pag. 119
In simplici appræhensione potest esse fictio & quomodo. ibidem. 120
Ens rationis in communi non dicitur formari. ibid. 122
Concipitur ad similitudinem entis realis, ibidem.
Illius difficultas in quo consistit, quatenus pertinet ad cognitionem Dei. ibid. art.5. pag. 123
Entia rationis imperfecta, imperfectam cognitionem sortiuntur. ibid. 124
Ens rationis in quo consistat. 129
Explicatio illius axiomatis, quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se. q.3. art.2. pag. 151
Explicationes variæ circa sententiam Scoti de Vnitate formali. ibid. 155

F

FAllacia accidentis quando committatur. q. 1. art. 1. pag. 14

G

GRadus metaphysici nomine quid intelligatur. q.3. ar.6. 187
Quomodo distinguantur. ibid. 191
Genus quomodo sumatur à materia. ibid. 193

H

Homo in communi quomodo dicatur incorruptibilis, & ingenerabilis. qu. 3. art. 2. pag. 151

I

Instrumentum non repugnat quod sit eiusdem rationis cum re effecta. q. 1. ar. 2. 20
Iudicium mentis quid sit. 1
Iudicij firmitas à quo sumatur. ibidem.
Intentiones rationis, de quibus agit Logica, respiciunt conceptus obiectiuos, formales, & voces, sed diuersimode. q. 1. ar. 3. 25
Impressio superioris potentiæ, vel artis in inferiorem, vt ordinetur ad obiectum, seu finem superioris solum est effectus superioris non formale obiectum. q. 1. a. 3. 32
Intentio alia formalis, alia obiectiua. q. 2. art. 2. pag. 88
Quid sit, & quotuplex. ibid.
Vnde secunda intentio vocatur. ibid. 89
Non omnis relatio rationis est secunda intentio. ibid.
Vna secunda intentio induit aliquando rationem primæ. ibid. 91
Secunda intentio prædicatur de prima in concreto. ibid. 93
Distinctio secundæ intentionis desumi debet, ex fundamento. ibid.
Idæarum distinctio in quo fundatur. ibidem. art. 5. 134
Indiuidua quomodo sunt vnum in natura. q. 3. art. 2. 151

Intentio Vniuersalitatis quomodo sit vniuersalis. ibid. 17

Inferiora quomodo includant superius. ibidem art. 5. 185

Indiuiduatio quomodo habeatur à materia & etiam à forma. ibid. ar.6. 191

Intellectus agens & possibilis & eius officia. q. 4. ar.1. 198

Quomodo cognoscat naturas. ibid. 206

Intentiones prædicabilium quomodo inter se differant. q.6. ar.2. 287

L

LOgica naturalis quid sit. q.1. ar. 1. 5

Logica artificialis ad scientias speculatiuas est simpliciter necessaria quantum ad statum perfectum scientiæ. q.1.a.1. 6 & 7

Est etiam simpliciter necessaria quoad eius conseruationem non quoad imperfectum esse & quasi primam generationem. ibid.

Quare non sit necessaria ad scientias practicas. ibid.

Logica sicut iuuat alias scientias, ita etiam iuuat se ipsam & conseruat, vnde non indiget alia Logica, sed ipsa sibi sufficit. q. 1. ar. 1. 14

Quomodo sit causa vniuersalis. q.1. a.1. 16

Est scientia, & ars liberalis simul. q. 1. art. 2. pag.17. & ar.3. 27 & 38

Quæ sit materia remota, & dirigibilis illius. q. 1. ar.2. 18 & 19

Est modus, seu instrumentum sciendi obiectiuè non formaliter. ibid.

Ex quo capite differat ab alijs scientijs. ib. 20

Non est instrumentum aliarum scientiarum; sed intellectus. ibid.
Quomodo vt vtens habeat actum opinatiuum. ibid. 21
Non agit de omni ente rationis in tota sua latitudine. q. 1. ar. 3. 25
De quibus entibus rationis agat. ibid.
Sit ne forma, sub qua obiecta materialia pertinent ad Logicam; aliquid rationis cum fundamento in re. ibid.
Quid sit logicam dirigere actus intellectus. ibid. pag. 32
Ratio quæ illius quænam sit. q. 1. ar. 3. 32
Ratio sub qua illius quænam sit. ibid.
Quid sit obiectum principalitatis ipsius. ibid.
Effectus sua & physica causalitas qua actus demonstrationis generat scientiam habitualem non pertinet per se ad Logicam, sed ad scientiam directam. ibid. 38
Quomodo differat ab arte mechanica, & à prudentia. ibid. 39 & 40
Circa quæ sit eius difficultas. ibid. 41
Daretur ne Logica si non resultarent entia rationis circa obiecta. ibid. 42
Quid intelligat D.Tho. quando dicit, Logicam versari circa actus rationis. ibid.
Num sit speculatiua, vel practica. quæst. 1. art. 4. 49
Quotuplicem vsum habeat. q. 1. ar. 5. 61
Logica secundum quem vsum denominetur formaliter scientia. ibid. 62
Secundum quem vsum dirigat partem topicam, & demonstratiuam. ibid. 63
Qua ratione versetur circa partem topicam, tantum. ibid. 64

Quomodo distinguatur Logica docens, & vtens. ibid. 66
Actus vtentis generat quamdam facilitatem, non tamen habitum. ibid. 14

M

Medicina sit ne practica. q.1. ar.4. 56

N

Necessarium ad finem consequendum duplex simpliciter, & secundum quid quid. q.1. ar.1. 6
Necessitas Logicæ ad alias scientias. Vide Logica.
Necessarium simpliciter est, quod requiritur ad esse rei siue in prima generatione, siue in conseruatione. q.1. ar.1. 12
Natura triplicem statum sortitur. q.3. a.1. 139
Naturæ secundum re solum conuenit vnitas formalis negatiua. ibidem. ar.2. 156
Secundum se considerata est indifferens ad vnitatem, & pluralitatem. ibidem. 157 & 158
Posita extra intellectum accipit statum singularitatis. ibid.
Diuersimodè importat rem, quæ prædicatur, & conditionem vt prædicetur. ibid. 160
Contracta quomodo reddatur vna & quid repræsentet. ibid. 161
Quid sortiatur in vno indiuiduo. ibid. 166
Natura secundum se quomodo ex cognitione habeatur vniuersalis. q.4. ar.1. 201 & 203

O

OBiectum formale quid sit. q.1. ar.3. 24
Dicitur ratio quæ, & etiam sub qua obiectiua. ibid.
Diuiditur in rationem quæ & sub qua. ibid.
Ratio sub qua, quid sit. ibid. 25
Obiectum Logicæ pro formali esse ens rationis, & pro materiali, ipsas res cognitas, & conceptus ordinatos, non potest dubitari de mente D. Thom. q.1. ar.3. 30
Obiectum formale luminis superioris non est actus inferioris, qui illuminatur, sed ipsum obiectum, quo proposito inferius illuminatur. ibid. 32
Obiectum formale Logicæ quid sit. ibid.
Quam abstractionem habeat. ibid. 34 & 35
Operationes intellectus quomodo sint dirigibiles. q.1. ar. 4. 56
Obiecta scientiarum & veritates, quæ ab illis attinguntur quomodo dicantur perpetuæ & æternæ. q.3. ar.2. 148
Obiectum intellectus quomodo debeat esse vniuersale. q.3. ar.4. 177

P

PRudentia dirigit consilio, & non arte, & quare. q.1. ar.2. 18
Habet duas partes. q.1. ar.3. 39 & 40
Quare alienatio prudentiæ non sit ens rationis. ibid.
In suo principali actu formalius respicit elicientiam actuum, quam ordinationem obiecto-

iectorum. ibidem
Practicum quomodo differat à speculatiuo. q. 1. ar. 4. 43
In practico & speculatiuo semper distinguuntur scire, & fieri. ibidem.
Practicum & speculatiuum non possunt simul vni & eidem scientiæ naturalis ordinis competere. ibid. 45
Quomodo hæc duo adunentur in Theologia, & alijs habitibus supernaturalibus. ibidem. 47
Quomodo repugnet actum intellectus esse praxim. ibid. 53
Medicina sit ne practica? ibid. 56
Scientia moralis quomodo sit practica. ibidem. 58
Prouidentiæ actio & perfectio in quo consistat. q. 1. ar. 5. 73
Prepositio denominatiua quando formatur in exercitio. q. 2. ar. 4. 121
Particulare quomodo sit correlatiuum vniuersalis. q. 3. ar. 4. 177
Prædicabilitas est quasi passio vniuersalis. q. 3. art. 5. 185
Potentia quando deest. q. 4. ar. 1. 205
Phantasma quomodo illuminetur. ibid. 206
Proprium & accidens quomodo dicantur. q. 6. ar. 2. pag. 285

Q

Quomodo sit verum, quod ea, quæ conueniunt rei secundum se semper illi conueniant. q. 3. ar. 4. 173
Quare non valeat ista consequentia. Natura

ſecundum ſe non eſt ſingularis, ergo ſecundum ſe eſt non ſingularis, ſeu vniuerſalis, ibid. 174

R

Relatio rationis tunc formatur quando conſequitur ex modo cognoſcendi, quæſt. 2. art. 5. 127
Reſpectus idæales cauſantur ab intellectu humano, ideſt fundantur, ibid. 133

S

Scientia in ſtatu perfecto, & in ſtatu imperfecto quid ſit, q. 1. ar. 1. 5
Secunda intentio ſit ne ratio quæ, vel ſub qua q. 1. ar. 3. 34
Speculatiuum quid dicatur. q. 1. ar. 4. 43
Senſus externus format entia rationis imperfecta. q. 2. art. 5. 125
Species producta ab intellectu agente quid repræſentet. q. 4. ar. 1. 201 & ſeq.

T

Totum phyſicum, & metaphyſicum quomodo ſint idem. q. 3. ar. 6. 197

V

Vſus Logicæ quotuplex? q. 1. ar. 5. 61
Vniuerſalis nomine quid intelligatur. q. 3. ar. 1. 136
Vniuerſale triplex. ibid.

Vniuersale in causando quomodo respicit effectus suos. ibid. 137
Vniuersalis definitio. ibid. 138
Vniuersale duplex alterum metaphysicum, alterum topicum. ibid. 139
Vniuersalium vocibus,& conceptibus quid correspondeat. ibid. 142
Vniuersalis nomen quando ponitur ex parte prædicati, & ex parte subiecti quid importet. ibid. 145
Vnitas formalis quid importat. q.3.ar.3. 152
Quomodo distinguatur ab indiuidua. ibid.
Vniuersale formale, seu Logicum in quo consistat. q.3. ar.5. 185
Vniuersale metaphysicum fit per actum absolutum tam negatiuè, quam positiuè, q.4. art. 2. 210
Vniuersale Logicum per quem actum fit. ibidem. 214

Laus Deo, Beatissimæ Virgini, & Angelico Præceptori.

V.D Fulgentius Orighetus Re-
ctor Pœnitentiariæ pro Illu-
strifs.& Reuerendifs. Domi-
no Iofepho Mufotto Vica-
rio Capitulari Bononiæ.

Reimprimatur.

Fr. Vincentius Vbaldinus Vica-
rius Generalis S.Officij Bo-
non.Ordinis Prædicatorum.

